

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**SİCİLL-İ AHVÂL KAYITLARINA GÖRE ŞÛRÂ-YI
DEVLET REİSLERİ**

Burak BALCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Aydın EFE

Çankırı – 2025

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

SİCİLL-İ AHVÂL KAYITLARINA GÖRE ŞÛRÂ-YI
DEVLET REİSLERİ

Burak BALCI
ORCID: 0000-0001-8473-333X

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Aydın EFE

ankırı – 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
TEZ KABUL VE ONAY	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR	viii
TABLO LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. ŞÛRÂ-YI DEVLET VE RİYASETİ.....	9
2.1. Şûrâ-yı Devlet.....	9
2.2. Şûrâ-yı Devlet Riyaseti	13
3. SİCİLL-İ AHVAL KOMİSYONU.....	18
3.1. Sicill-i Ahval Komisyonu ve Kuruluşu	18
3.2. Sicill-i Ahval Defterleri ve Tercüme-i Hâl Varakaları.....	20
4. SİCİLL-İ AHVAL KAYITLARINDA ŞÛRÂ-YI DEVLET REİSLERİ	24
4.1. Sicill-i Ahval Kayıtlarının Transkripsiyonu	24
4.1.1. Abdurrahman Şerafeddin Efendi.....	24
4.1.2. Ahmed Arifi Paşa	29
4.1.3. Ali Paşa.....	33
4.1.4. Âsım Paşa (Mehmed)	36
4.1.5. Cemil Beğ (Cemil Molla).....	39
4.1.6. Edhem Beğ (İbrahim)	43
4.1.7. Hasan Fehmi Efendi	47
4.1.8. İbrahim Edhem Paşa.....	54
4.1.9. İbrahim Hayrullah Beğ.....	58
4.1.10. Kadri Paşa.....	62
4.1.11. Mehmed Kâmil Paşa	64
4.1.12. Mehmed Memduh Beğ.....	69
4.1.13. Mehmed Namık Paşa.....	73
4.1.14. Mehmed Necmeddin Efendi (Necmeddin Molla Kocataş)	76
4.1.15. Mehmed Raif Efendi	80
4.1.16. Mehmed Said Paşa	85
4.1.17. Mehmed Şerif Beğ.....	90
4.1.18. Mehmed Tevfik Beğ.....	94
4.1.19. Mehmed Tevfik Beğ (Biren)	100

4.1.20.	Mustafa Arif Efendi.....	104
4.1.21.	Mustafa Hayri Efendi	106
4.1.22.	Mustafa Salih Reşid Beğ	110
4.1.23.	Mustafa Zihni Efendi.....	113
4.1.24.	Rauf Paşa	120
4.1.25.	Safvet Paşa (Mehmed Esat Safvet Paşa)	124
4.1.26.	Said Paşa.....	128
4.1.27.	Said Paşa (Mehmet Said Halim).....	133
4.1.28.	Turhan Hüsnü Beğ.....	134

5. ŞÛRÂ-YI DEVLET REİSLERİ'NİN HAL TERCÜMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 141

5.1.	Rütbeler, Pâyerler, Nişânlar ve Madalyalar	150
------	--	-----

6. SONUÇ 206

7. KAYNAKÇA 208

8. EKLER..... 215

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Şûrâ-yı Devlet Reisleri* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlâk ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

28 / 04 / 2025

İmza

Burak BALCI

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Burak Balcı tarafından hazırlanan *Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Şûrâ-yı Devlet Reisleri* başlıklı bu çalışma, 28/04/2025 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliği* ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Tarih Anabilim Dalı*'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Doç. Dr. Aydın EFE	İmza:
Üye	: Doç. Dr. Türkan POLATCI DEMİRKOL	İmza:
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Özlem KUTKAN	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/....../ 202.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ersoy YILMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Osmanlı bürokrasisinin önemli kurumlarından biri olan Şûrâ-yı Devlet'in en üst düzey yöneticileri olan reislerin biyografik bilgilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel kaynağını, Osmanlı memurlarının mesleki hayatlarını detaylı biçimde kaydeden Sicill-i Ahval Defterleri oluşturmaktadır. Bu çerçevede, Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin eğitim durumları, görev yaptıkları memuriyetler, memuriyet süreçleri ile birlikte almış oldukları madalya ve nişânlara ilişkin bilgiler ele alınacaktır. Araştırma kapsamında yapılan incelemeler sonucunda, 36 Şûrâ-yı Devlet Reis'i tespit edilmiştir. Ancak Sicill-i Ahval defterlerinde 36 reisten 28'sinin kaydına ulaşılmıştır. Sicil kayıtlarında tespiti yapılan bu 28 reisin sicil kayıtları değerlendirilmeye alınmıştır.

Osmanlı Devleti'nde memurların sicil kayıtları düzenli olarak Sultan II. Abdülhamid devrinde tutulmaya başlanmıştır. Öncelikle buna dair Sicill-i Ahval Komisyonu teşkil edilmiş akabinde devlet dairelerinde görev yapan memurların kayıtları bu komisyonda görev yapan memurlarca sicil defterlerine kaydedilmiştir. Biyografi çalışmalarında temel kaynaklardan bir tanesi de olan bu defterler, her kademede görev yapan memurların kayıtlarını ihtiva eder. Bu defterler içerikleri açısından incelendiğinde doğum yerleri ve tarihleri, görev yaptığı yerler ve göreve başladığı tarihler, görevden ayrılış, azl, istifa gibi bilgilere yer verir. Bu bilgilerin yanısıra tahsil durumları, varsa telif etmiş olduğu eserler, almış oldukları madalya ve nişânlara, hakkında şikâyet var ise şikâyetin sebebi ve bu sebeple ceza alıp almadıkları da yine bu defterlere kaydedilmiştir.

Bu çalışma Giriş, Şûrâ-yı Devlet ve Riyaseti, Sicill-i Ahval Komisyonu, Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin Sicill-i Ahval kayıtlarının transkripsiyonu ve bu transkripsiyonların değerlendirilmesi ve sonuç olarak beş bölümden oluşmaktadır. Girişte XIX. yüzyıl ıslahat hareketlerinden, çalışmanın sahası ve sınırlarından ve konuya ilişkin daha önce yapılmış çalışmalardan, Şûrâ-yı Devlet ve Riyaseti bölümünde 1868'de teşkil olunan Şûrâ-yı Devlet ve Riyaseti'nden, Sicill-i Ahval Komisyonu bölümünde ise bu komisyonun ihdası ve görevleri anlatılmış olup, dördüncü bölümde bahsi geçen reislerin hal tercümeleri transkripsiyon edilerek değerlendirilmiştir. Son bölümde ise bu çalışmadan çıkartılabilecek sonuca değinilmiştir.

Çalışmada bana yardımlarını esirgemeyen muhterem hocam Doç. Dr. Aydın EFE'ye, tavsiye ve eleştirileri ile çalışmanın daha güzel bir boyuta taşınmasında emeği olan Doç. Dr. Türkan POLATCI DEMİRKOL ve Dr. Öğr. Üyesi Özlem KUTKAN hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

28/04/ 2025

Burak BALCI

ÖZET

Tezin Başlığı : Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre Şûrâ-yı Devlet Reisleri
Tezin Yazarı : Burak BALCI
Danışman : Doç. Dr. Aydın EFE
Anabilim Dalı : Tarih
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi :/...../2025

Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıldaki idarî dönüşüm süreci içerisinde merkezi bürokrasinin üst kademelerinde yer alan Şûrâ-yı Devlet reislerinin toplumsal kökenlerini ve memuriyet seyirlerini sicill-i ahvâl kayıtları üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, söz konusu devlet adamlarının doğum yerleri, memuriyete başlama yaşları, aldıkları rütbe ve nişanlar gibi demografik ve kariyerle ilgili veriler analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, Osmanlı devlet bürokrasisinin XIX. yüzyıldaki dönüşümünü ve bu dönüşümün merkezî idaredeki üst düzey yöneticilere nasıl yansıdığını ortaya koymak açısından önemli bulgular sunmaktadır. Şûrâ-yı Devlet reislerine ilişkin verilerin istatistiksel dağılımları, Tanzimat sonrası dönemde Osmanlı bürokrasisinin işleyişi, liyakat anlayışı ve toplumsal hareketlilik dinamikleri hakkında önemli ipuçları sağlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, hem Osmanlı üst düzey bürokrasisinin yapısal özelliklerine dair özgün bir katkı sunmakta hem de sicill-i ahvâl defterlerinin tarih yazımı açısından taşıdığı önemi ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şûrâ-yı Devlet, Osmanlı Bürokrasisi, Biyografi, Sicill-i Ahval Defterleri

ABSTRACT

Thesis Title : According to Sicill-i Ahval Records, Presidents of the Council of State
Author : Burak BALCI
Supervisor : Doç. Dr. Aydın EFE
Department : History
Thesis Type : Master's Thesis
Date :/...../2025

This study aims to examine the social backgrounds and bureaucratic career trajectories of the presidents of the Ottoman Council of State (*Şûrâ-yı Devlet*), who occupied senior positions within the central bureaucracy during the administrative transformation of the Ottoman Empire in the 19th century. The research is based on *sicill-i ahvâl* (personnel record) registers and analyzes demographic and career-related data such as places of birth, age at the beginning of civil service, as well as the ranks and decorations received by these statesmen.

The findings offer significant insights into the transformation of the Ottoman state bureaucracy in the 19th century and how this transformation was reflected in the profiles of high-ranking officials within the central administration. The statistical distributions of the data concerning the presidents of the Council of State provide important clues about the functioning of the Ottoman bureaucracy, the understanding of merit, and the dynamics of social mobility in the post-Tanzimat period. In this respect, the study presents an original contribution to the structural characteristics of the Ottoman upper bureaucracy and highlights the historiographical value of *sicill-i ahvâl* registers.

Keywords: Şûrâ-yı Devlet, Ottoman Bureaucracy, Biography, Sicill-i Ahval Records

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
A)DVN.MKL	Sadaret Divan Mukavelenameler
BEO	Babıali Evrak Odası Evrakı
Bkz.	Bakınız
CDAB	Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
DH.SAİDd	Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Defterleri
H.	Hicri
HH.d	Hazine-i Hâssa Nezâreti Defterleri
İ.DH	İrâde Dahiliye
İ.DUİT	İrâde Dosya Usulü
İ.TAL	İrâde Taltifat
K.evvel	Kanun-ı Evvel
K.sani	Kanun-ı Sâni
MB.İ	Mabeyn İrâde
MV.	Meclis-i Vükela Mazbataları
R.	Rûmî
s.	Sayfa
S	Sayı
ss.	Sayfa sayısı
T.evvel	Teşrin-i Evvel
T.sani	Teşrin-i Sâni
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vd.	Ve diğerleri
Y.EE. Yıldız	Esas Evrâkı
Y.PRK.BŞK.	Yıldız Perakende Evrakı Başkitabet Dairesi Maruzatı

TABLO LİSTESİ

Tablo No	Sayfa
Tablo 5.1 Şûrâ-yı Devlet Reislerinin bildiği dillerin dağılımı	142
Tablo 5.2 Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin Doğum Tarihleri	145
Tablo 5.3 Şûrâ-yı Devlet Reislerinin memurluğa başlama yaşları	147
Tablo 5.4 Telif eseri olan reisler	148
Tablo 5.5 Osmanlı Devleti tarafından Reislere verilen nişanlar	153
Tablo 5.6 Abdurrahman Şerafeddin Efendi'ye ait yabancı nişanlar	156
Tablo 5.7 Ahmed Arifi Paşa'ya ait yabancı nişanlar	156
Tablo 5.8 Ali Paşa'ya ait yabancı nişanlar	157
Tablo 5.9 Hasan Fehmi Paşa'ya ait yabancı nişanlar	157
Tablo 5.10 İbrahim Edhem Bey'e ait yabancı nişanlar	157
Tablo 5.11 Said Paşa'ya ait yabancı nişanlar	157
Tablo 5.12 Süleymaniyeli Said Paşa'ya ait yabancı nişanlar	157
Tablo 5.13 Safvet Paşa'ya ait yabancı nişanlar	158
Tablo 5.14 Mehmed Kâmil Paşa'ya ait yabancı nişanlar	158
Tablo 5.15 Mehmed Tevfik (Biren) Bey'e ait yabancı nişanlar	158
Tablo 5.16 Mehmed Tevfik Bey'e ait yabancı nişanlar	159
Tablo 5.17 Mustafa Zihni Efendi'ye ait yabancı nişanlar	159
Tablo 5.18 Namık Paşa'ya ait yabancı nişanlar	159
Tablo 5.19 Rauf Paşa'ya ait yabancı nişanlar	159
Tablo 5.20 Turhan Hüsnü Bey'e ait nişanlar	159
Tablo 5.21 Şûrâ-yı Devlet Reislerine ait madalyalar	160
Tablo 5.22 Abdurrahman Şerafeddin Efendi'nin meslekî kariyeri	162
Tablo 5.23 Ahmed Arifi Paşa'nın meslekî kariyeri	163
Tablo 5.24 Ali Paşa'nın meslekî kariyeri	165
Tablo 5.25 Hasan Fehmi Efendi'nin meslekî kariyeri	167
Tablo 5.26 İbrahim Edhem Bey'in meslekî kariyeri	168
Tablo 5.27 İbrahim Edhem Paşa'nın meslekî kariyeri	169
Tablo 5.28 İbrahim Hayrullah Efendi'nin meslekî kariyeri	172
Tablo 5.29 Kadri Paşa'nın meslekî kariyeri	173
Tablo 5.30 Küçük Said Paşa'nın meslekî kariyeri	175
Tablo 5.31 Mehmed Said Paşa'nın meslekî kariyeri	177

Tablo 5.32 Mehmed Asım Paşa'nın meslekî kariyeri	178
Tablo 5.33 Cemil Molla'nın meslekî kariyeri	180
Tablo 5.34 Mehmed Esad Safvet Paşa'nın meslekî kariyeri	181
Tablo 5.35 Mehmed Kâmil Paşa'nın meslekî kariyeri	184
Tablo 5.36 Mehmed Memduh Bey'in meslekî kariyeri.....	186
Tablo 5.37 Mehmed Necmeddin Efendi'nin meslekî kariyeri.....	188
Tablo 5.38 Mehmed Raif Efendi'nin mesleki kariyeri	190
Tablo 5.39 Mehmed Said Paşa'nın meslekî kariyeri	192
Tablo 5.40 Mehmed Şerif Bey'in meslekî kariyeri	192
Tablo 5.41 Mehmed Tevfik (Biren) Bey'in meslekî kariyeri.....	193
Tablo 5.42 Mustafa Arif Efendi'nin mesleki kariyeri	193
Tablo 5.43 Mustafa Hayri Bey'in meslekî kariyeri	194
Tablo 5.44 Mustafa Reşid Bey'in meslekî kariyeri	195
Tablo 5.45 Mustafa Zihni Efendi'nin meslekî kariyeri	196
Tablo 5.46 Mehmed Namık Paşa'nın meslekî kariyeri	198
Tablo 5.47 Şerif Mehmed Rauf Paşa'nın meslekî kariyeri.....	200
Tablo 5.48 Turhan Hüsnü Bey'in meslekî kariyeri	202

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil	No
Sayfa	
Şekil 5.1 Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin Memleketleri	141
Şekil 5.2 Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin babalarının tanınırlığı	144

1. GİRİŞ

Umumiyetle Osmanlı Devleti'nin altı asırlık serüveni Klasik Devir ve Tanzimat Devri olarak iki kısma ayrılır. Avrupa devletlerinin coğrafi keşiflerden sonra ekonomik, askeri, siyasi, kültürel ve mülki alanlarda katettiği mesafe Osmanlı Devleti'nin duraklama ve gerileme dönemlerinde Osmanlı devlet ricalinin dikkatini çekmişti. Nitekim bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu, pek çok alanda çözülme ve gerileme sürecine girmiş; bu durum, dönemin tanıkları ve tarihçiler tarafından da genel kabul görmüştü. İmparatorluğu, bulunduğu gerileme durumundan çıkartmak amacıyla ıslah çabası içerisine girilmişti¹.

XIX. yüzyılın başları, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme ve ıslahat hareketlerinin hız kazandığı bir dönemdir. Bu dönemin en köklü reformlarından biri olan II. Mahmud'un 1826'da Yeniçeri Ocağı'nı kaldırması, sadece askerî bir düzenleme değil, aynı zamanda merkezi otoriteyi güçlendirmeye yönelik kapsamlı bir yeniden yapılanma sürecinin başlangıcıdır. Kroniklere Vak'a-yı Hayriyye olarak geçen bu olaydan sonra Sultan II. Mahmud artık köklü reformlarına başlamak üzere gerekli ortamı kısmen de bulmuştur². Bu çerçevede kullanılan "Usûl-i Nizâm-ı Müstahsene" tabiri, dönemin ıslahat anlayışını ve yeni bir yönetim düzenine geçiş çabasını ifade eden önemli bir kavram olarak öne çıkar.

II. Mahmud döneminde başlatılan bu reform hamleleri, devletin çeşitli alanlarda merkezileşmesini ve modern idari yapılarla donatılmasını hedeflemiştir³. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye, geleneksel yapının yerini alan modern bir orduyu temsil ederken, devlet teşkilatında da Batı tarzı kurumsallaşmalara gidilmiştir. Bu süreçte atılan adımlar hem halk nezdinde hem de bürokrasi içinde reform düşüncesinin yerleşmesine zemin hazırlamıştır. Böylece II. Mahmud'un ıslahatları, Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla

¹ Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat Devrinde Meclis-i Vâlâ (1838-1868)*, TTK Yayınları, Ankara 1999, s. 19.

² Seyitdanlıoğlu, a.g.e., s. 22; Yeniçeri ocağının imha ve ilgası hakkında daha fazla bilgi için bkz: İsmail Hâmi Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, cilt: 4, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972, s. 109-111.

³ İmparatorluk yönetiminin bazı mahalli hizmetleri vakıflar, mahalli gruplar ve dini cemaatler tarafından yürütülüyordu. Tanzimatçılar bu gibi hizmetleri merkezi hükümet örgütünün işlevi içine aldılar.

Bkz: İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, TTK Yayınları, Ankara 1999, s. 17.

kurumsallaşacak olan daha sistemli ve kapsamlı reform hareketlerinin öncüsü olmuştur. 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı, önceki çabaların devamı niteliğinde olup, hukuk, idare ve toplum yapısında köklü dönüşümler hedefleyen yeni bir dönemin başlangıcını simgeler.

Tanzimat dönemi idari, siyasi, mülki ve askeri olarak hemen her alanda değişimlerin yaşandığı bir süreçtir⁴. Bu değişimlere devlet adamlarının önyak olması aynı zamanda Osmanlı modernleşmesinde sivil bürokrasinin de söz sahibi olduğunu göstermektedir.

Mülkiyenin boyut ve işlevlerindeki büyüme ile beraber personel politikası da değişti. Merkezileşmeyi ve padişahın hakimiyetini yeniden tesis etmeye çalışan II. Mahmud'un 1830'lardaki reformları, sivil bürokrasiyi şekillendirerek, kişisel kontrol araçları olarak görev yapacak şekilde yeniden örgütledi⁵. Avrupa model alınarak idari alanlarda personel yapılanmasına gidildi. Nezaretlerle beraber yeni teşkilatlar kuruldu. Batılı devletlerinkine benzer yeni organlar tesis edilmeye çalışıldı. Tayin, maaş, tevcihat gibi sistemlerle tesis edilen yeni organların başarıya ulaştırılmasına çalışıldı.

1856 Islahat Fermanı personel politikasında önemli değişiklikler getiren dönüm noktalarından biriydi. Dört maddesi gayrimüslim Osmanlı uyrukluların imtiyaz ve bağışıklığa ilişkin olan ve gayrimüslimlerin askerlikte miralaylığa, sivil memuriyette birinci sınıf rütbelere yükselebilmesine imkân veren bu fermanın sonra, merkezde ve taşrada, sivil bürokraside yer alan gayrimüslimlerin sayısı bir hayli arttı⁶.

Açıkça görülüyor ki, Tanzimat ve Islahat Fermanları'yla birlikte Osmanlı yönetimi, hukuk devleti anlayışını benimseyerek tüm tebaanın eşitlik, can, mal ve namus güvenliğini teminat altına almayı hedeflemiş; bu anlayış, bürokratik yapının da yeniden şekillenmesini beraberinde getirmiştir. Hukuki ve idari reformlar doğrultusunda yeni meclisler kurulmuş, geleneksel kurumlar yerini daha işlevsel ve Batı tarzı yapılarla donatılmış idari birimlere bırakmıştır. Bu dönüşüm, sadece

⁴ Seyitdanlıoğlu, a.g.e., s. 19.

⁵ Gülden Sarıyıldız, *Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909)*, Der Yayınları, İstanbul 2004, s. 2.

⁶ Sarıyıldız, a.g.e., s. 3.

Müslüman Osmanlı tebaasını değil, gayrimüslim unsurları da kapsayan daha geniş bir reform vizyonunun habercisi olmuştur.

Tanzimat reformları devletin idari ve hukuki yapısında da köklü dönüşümlere zemin hazırlamıştır. Bu dönemde geleneksel yapılar modern kurumlarla değiştirilerek karar alma süreçlerinde daha sistematik ve kurumsal bir yapı hedeflenmiştir. Özellikle hukuk alanındaki yenilikler, merkezi otoritenin gücünü artırmayı ve farklı toplumsal grupların sisteme daha dengeli biçimde entegre edilmesini amaçlamıştır⁷. Bu doğrultuda, devlet işlerinin yürütülmesinde uzun yıllar temel rol üstlenen Divan-ı Hümâyûn'un yetkileri zamanla yeni oluşturulan modern kurumlara devredilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda her türlü işlerin görüşülmesi için Sadrazamın başkanlığında toplanan Divan-ı Hümâyûn, Tanzimat Devri'nde bu görevini Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliye, Şûrâ-yı Devlet ve Meclis-i Tedkikat-ı Şer'iyye'ye bırakmıştır⁸.

Çalışmanın anakonusu da bu devirde teşkil olunan Şûrâ-yı Devlet idaresinin riyasetini ifâ etmiş olan bürokratların Sicill-i Ahval kayıtlarının transkripsiyonu ve bu transkripsiyonun değerlendirmesinden ibarettir.

Çalışmanın sahası bahsi geçen Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin kapsamlı biyografileri şeklinde değil bu reislerin Sicill-i Ahval defterlerinde tutulmuş olan kayıtları esas alınarak sınırlandırıldı. Reislerin tespitinde resmi salnameler, Takvim-i Vekayi ve yarı resmî gazete olan Ceride-i Havadis, devlet arşivlerinde bulunan İrade Dosya Usulü (İ. DUİT), İrade Dahiliye (İ. DH), Bâb-ı Âli Evrak Odası (BEO), Yıldız Başkıtabet Dairesi Maruzatı (Y.PRK.BŞK), Meclis-i Vükela Mazbataları (MV) katalogları ve konuya ilişkin yazılı eserler incelendi. İncelemenin sonucunda Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'nde asaleten⁹ görev yapan 36 reis tespit edildi. Vekaleten görev yapan reisler çalışmaya dahil edilmedi.

⁷ Bu çerçevede, gayrimüslim unsurların da devlet mekanizmasına katılımı görülmektedir. Örneğin, Ermeni asıllı Ohannes Nuryan Efendi, Şûrâ-yı Devlet üyeliğine getirilmiştir (CDAB, MB.İ., 44-151)

⁸ Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2017, s. 15

⁹ Bazı devlet adamlarının yurtdışına çıkması veya geçici süreyle başka bir işle görevlendirilmesi gibi sebeplerle Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'ne vekaleten atamalar da olmuştur. Örneğin, Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'ne Server Paşa'nın avdetine kadar vekaleten Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Muhakemat-ı Cezaiye Dairesi Reisi İrfan Paşa atanmıştır (CDAB, İ. DUİT, 706-49453). Bir diğer örneği de İbrahim Bey'de görmekteyiz. Şûrâ-yı Devlet Reisi İbrahim Bey'in yokluğu sırasında riyasete vekaleten Ticaret ve Ziraat Nazırı Ahmet Nesimi Bey atanmıştır (CDAB, MV, 246/47).

Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin biyografileri hakkında pek çok yayın bulunmaktadır. Bunlardan Fethi Gedikli'nin *Şûrâ-yı Devlet Belgeler, Biyografik Bilgiler ve Örnek Kararlarıyla* isimli eseri, Şûrâ-yı Devlet, Şûrâ-yı Devlet Reisleri, Şûrâ-yı Devlet'te görev yapmış olan bazı üyeler ve Şûrâ-yı Devlet tarafından görülen davalar hakkında bilgi vermektedir. Ancak reislere ait olan Sicill-i Ahval defterlerindeki kayıtlar olduğu gibi aktarılmamasının yanısıra diğer kaynaklarla birlikte harmanlanarak kullanılmıştır. Bazılarının nail olduğu rütbe ve nişanlardan bahsedilmemiş, eğitim bilgilerine değinilmemiş, tayin olduğu memuriyetlerde almış oldukları maaş gibi bilgilere yer verilmemiştir. Fethi Gedikli'nin eserinden başka Danıştay eski başkanı Rıza Göksu'nun riyasetinde, içinde Danıştay mensuplarından oluşan komisyonca¹⁰ telif edilen *Yüzyıl Boyunca Danıştay*, Mehmed Süreyya'nın *Sicill-i Osmani*, İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın *Son Sadrazamlar*, Osman Ergin'in *İstanbul Şehreminleri* eserlerinde de konuya ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

Bu eserlerin haricinde, Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin şahsına münhasır biyografi, fikir ve siyasi hayatı, dönemi ve eserleri gibi konuları ele alan yüksek lisans ve doktora tezleri de literatürde yer almaktadır. Bu tezlerde, Şûrâ-yı Devlet riyasetinde görev yapmış devlet adamları odak noktası olarak ele alınmış ve çok yönlü biçimde incelenmiştir.

Bu kapsamda, Adem Korkmaz tarafından hazırlanmış olan “*Midhat Paşa'nın Hayatı, İdari ve Siyasi Faaliyetleri*”¹¹, Demet Karasu'nun “*Mahmud Nedim Paşa (1818–1883)*”¹², İsmail Şen'in “*Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Kâmil Paşa: 1832–1913*”¹³ ve Zekeriya Kurşun'un “*Küçük Mehmed Said Paşa (Siyasi hayatı, icraatı ve fikirleri)*

¹⁰ Komisyonunda bulunan isimler: Danıştay Başkanı Rıza Göksu, Danıştay İkinci Daire Başkanı Ahmet Erdoğan, üyelerden M. Ali Çeltik, Aydın Tuncay, Orhan Özdeş, Mümtaz Nayman, Niyazi Bengisu, Rüştü Aral, Sıtkı Gökalt, Başyardımcı Faruk Burgu, Kanun sözcüsü Sırrı Kırçalı, Başyardımcılardan Recep Başpınar, Yıldırım Kuzum, yardımcılardan Necati Aras, Güven Dincer, Yüksel Fırat. Bkz: Rıza Göksu vd., *Yüzyıl Boyunca Danıştay*, TTK Yayınları, Ankara 1968, s. 17.

¹¹ Adem Korkmaz, “*Midhat Paşa'nın hayatı, idari ve siyasi faaliyetleri*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2016.

¹² Demet Karasu, “*Mahmud Nedim Paşa (1818-1883)*”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum, 2019.

¹³ İsmail Şen, “*Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Kâmil Paşa: 1832-1913*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1995.

1838–1914”¹⁴ adlı tez çalışmaları Şûrâ-yı Devlet Riyaseti’nde bulunmuş önemli şahsiyetleri merkeze alan akademik çalışmalardır.

Bunların yanı sıra, Abidin Çevik’in “*Halil Menteşe'nin Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri*”¹⁵, Yunus Burulday’ın “*Rıza Tevfik Bölükbaşı ve Zamanı*”¹⁶, Yahya Kemal Taştan’ın “*Abdurrahman Şeref: Yaşadığı Dönem ve Eserleri*”¹⁷, Melek Eyigün’ün “*19. Yüzyıl Osmanlı Bürokrasisinde Üryanizade Ailesi ve Cemil Molla*”¹⁸, Rabia Elçi’nin “*XIX. Yüzyılda Kudüs Sancağı ve Şerif Mehmed Rauf Paşa'nın Kudüs Mutasarrıflığı*”¹⁹ ile Yaşar Öcal’ın “*Said Paşa'nın Devlet ve Toplum Anlayışı*”²⁰ başlıklı tez çalışmaları da Şûrâ-yı Devlet reislerinden bazılarını farklı yönleriyle ele alan ve bu alandaki literatüre katkı sağlayan önemli akademik çalışmalardır.

Bu çalışmalar, yalnızca şahıs biyografilerine katkı sunmakla kalmayıp, aynı zamanda dönemin bürokratik işleyişine, siyasi yapısına ve entelektüel atmosferine dair de derinlikli veriler sunmaları bakımından büyük önem taşımaktadır.

Yazılan eserler ve yapılan tezlerin yanısıra reislerin kendilerine ait hatıraları ve konuya ilişkin bilgi alınabilecek sair çalışmalar da bulunmaktadır. Bazı reislerin kaleme aldığı hatıratlar ile bu şahsiyetler hakkında yapılan çalışmalar, Sicill-i Ahval defterlerindeki resmi kayıtlarla karşılaştırmalı değerlendirmelere imkân tanımaktadır. Örneğin, Mehmet Tevfik (Biren)’in *II. Abdülhamid, Meşrutiyet ve Mütareke Devri Hatıraları* ile Mehmed Said Halim Paşa’nın *Buhranlarımız ve İnhitat-ı İslâm Hakkında Bir Tecrübe-i Kalemiye* adlı eserleri, bu şahsiyetlerin kariyer bilgileriyle

¹⁴ Zekeriya Kuşun, “*Küçük Mehmed Said Paşa (Siyasi hayatı, icraatı ve fikirleri) 1838-1914*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 1991.

¹⁵ Abidin Çevik, “*Halil Menteşe'nin hayatı ve siyasi faaliyetleri*”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2011.

¹⁶ Yunus Burulday, “*Rıza Tevfik Bölükbaşı ve Zamanı*”, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bingöl 2023.

¹⁷ Yahya Kemal Taştan, “*Abdurrahman Şeref: Yaşadığı dönem ve eserleri*”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2004.

¹⁸ Melek Eyigün, “*19. yüzyıl Osmanlı bürokrasisinde Üryanizade ailesi ve Cemil Molla*”, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2023.

¹⁹ Rabia Elçi, “*XIX. yüzyılda Kudüs sancağı ve Şerif Mehmed Rauf Paşa'nın Kudüs mutasarrıflığı*”, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ağrı, 2022.

²⁰ Yaşar Öcal, “*Said Paşa'nın devlet ve toplum anlayışı*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005.

örtüşen ya da ayrışan yönlerin belirlenmesinde önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Aynı şekilde, Abdurrahman Şeref'in *Fezleke-i Târih-i Devlet-i Osmâniyye*, *Târih-i Asr-ı Hâzır* ve *Harb-i Hazırın Menşei* çalışmaları, dönemin siyasi ve sosyal yapısını anlamada rehberlik etmektedir. Mustafa Zihni Paşa'nın *Beyân-ı Hakikat*, *İslam'da Hilafet* ve *Kuvâ-yı Maneviyye* gibi eserleri ile Hilmi Bayur'un *Sadrızam Kâmil Paşa Siyasi Hayatı* adlı çalışmaları, müelliflerin bürokratik kimlikleri ve düşünce dünyalarının izini sürmeye de imkân tanımaktadır. Ayrıca Midhat Paşa'nın *Midhat Paşa'nın Hatıraları* ile *Memâlik-i Osmâniyye* adlı eserleri de dönemin idari ve siyasi dinamiklerinin anlaşılmasında önemli referans kaynaklarıdır. Bu eserler sadece dönemin fikrî iklimini yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda devlet adamlarının resmi sicillerde yer alan kariyer bilgileriyle mukayeseli okumalar yapılmasına zemin hazırlamaktadır.

Söz konusu kaynaklarda, reislerle ilişkin Sicill-i Ahval defterlerindeki kayıtlar, tek başına değil, diğer kaynaklardaki bilgilerle birlikte karşılaştırmalı ve bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, Şûrâ-yı Devlet reislerine dair mevcut bilgi eksikliklerinin giderilmesi, ilgili şahısların Sicill-i Ahval defterlerinde yer alan kayıtlarının esas alınarak tek bir başlık altında sistemli biçimde incelenmesini zorunlu hâle getirmiştir.

Şûrâ-yı Devlet'in kuruluş tarihi olan 1868'den Osmanlı Devleti'nin yıkılışı olan 1922 tarihine kadar 54 senede bu müessesenin riyasetinde asaleten görev almış olan bürokratlar yukarıda belirtildiği üzere toplam 36²¹ tanedir. Fakat Sicill-i Ahval defterlerinde bu 36 reisin yalnızca 28'sinin kaydı mevcuttur.

Kaydı mevcut olmayan bu reisler hakkında sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek, Sicill-i Ahval kayıtlarına bağlı kalmaksızın, farklı arşiv kaynaklarıyla desteklenen çok yönlü bir araştırmayı gerektirmektedir. Bu tür bir yaklaşım, yalnızca bireysel kariyerlerin değil, aynı zamanda Osmanlı bürokrasisinin işleyiş dinamiklerinin daha net anlaşılmasına da katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede, dönemin resmî salnâmeleri, meclis zabıtları, tayin ve terfi belgeleri ile döneme ait basın yayın organları, reislerin hakkında yapılmış çalışmalar önemli kaynaklar olarak başvuru kaynağı olarak öne

²¹ Şûrâ-yı Devlet Riyaseti altbaşlığı altında bu 36 reisin tespiti gösterilmiştir. Diğer kaynaklar için bkz: Mümyaz Nayman, Necati Aras, *Yüzyıl Boyunca Danıştay*, TTK Yayınları, Ankara, 1968, s. 963-964; Fethi Gedikli, *Şûrâ-yı Devlet Belgeler, Biyografik Bilgiler ve Örnek Kararlarıyla*, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2018, s.476-481; <https://danistay.gov.tr/icerik/20> Erişim Tarihi:24.01.2025

çıkar. Böylece hem eksik kalan biyografik veriler tamamlanabilir hem de reislerin görev yaptıkları bağlamın siyasal ve idarî koşulları daha sağlıklı bir şekilde analiz edilebilir.

Kaydı mevcut olmayan 8 reis şunlardır: Midhad Paşa²², Yusuf Kâmil Paşa²³, Mahmud Nedim Paşa²⁴, Server Paşa²⁵, Âkif Paşa²⁶, Halil Bey²⁷, Abdülkadir Efendi²⁸, Rıza Tevfik Bey²⁹.

Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin transkripsiyonu yapıldıktan sonra, tarihlerin anlaşılır olması açısından hicri tarihe karşılık gelen miladi tarih köşeli parantez içerisine alındı. Transkripsiyonu yapılan sicil belgelerinde çok defa hicri ve rumi tarihler birlikte yazılmasına binaen tarih çevirisi yapılırken hicri takvim esas alınıp rumi tarihler de miladi tarihlerle beraber köşeli parantez içerisine alındı.

Belgelerde kullanılan dil, orjinallğinde çok fazla değişiklik yapılmadan olduğu gibi aktarıldı. Okumaya kolaylık olması açısından “buyurıldı/buyırıldı” yerine “buyruldu/buyuruldu”, “virilmiştir” yerine “verilmiştir”, “guruş” yerine “kuruş” gibi

²² Midhat Paşa, meşhur Tuna Valisi, Sadriazam ve Şûrâ-yı Devlet'in ilk reysidir. 1822'de İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ahmed Şefik'tir. Babası Rusçuklu Hacı Hâfız Mehmed Eşref Efendi'dir. İki kere (1 ve 9'uncu sırada) Şûrâ-yı Devlet Reisliği yapmıştır. Fethi Gedikli, a.g.e., 481-482; İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Sadriazamlar*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1982, c. 1, s. 315-414; Gökhan Çetinsaya, Ş. Tufan Buzpınar, “Midhat Paşa”, TDVİA, c: 30, TDV Yayınları, Ankara, 2020, 7-11.

²³ Gümrükçü Osman Paşa'nın kardeşi Mehmed Bey'in oğludur. Doğum tarihinde ihtilaf vardır. Sicill-i Osmani'de H.1220 (M.1805/1806) yazarken Sonsadriazamlar, Fethi Gedikli ve İslam Ansiklopedisi'nin *Yusuf Kâmil Paşa* maddesinde 1808 yazmaktadır. 2, 4, ve 8'inci sıralarda 3 kere Şûrâ-yı Devlet Reisliği yapmıştır. Fethi Gedikli, a.g.e., s. 482-484; İbnülemin Mahmut Kemal İnal, a.g.e., s. 196; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani Yahud Tezâkire-i Meşâhîr-i Osmaniye IV*, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1308, s. 71

²⁴ Gürcü Mehmed Nedim Paşa'nın oğlu. 1818'de İstanbul'da doğdu. Şûrâ-yı Devlet Reisliği yapmıştır. Fethi Gedikli, a.g.e., 484-485; Ali Akyıldız, “Mahmud Nedim Paşa”, TDVİA, Ankara, 2003, 27/374; İbnülemin Mahmut Kemal İnal, a.g.e., s. 259.

²⁵ Said Servet Efendi'nin oğludur. 1821'de İstanbul'da doğmuştur. 6 ve 16'ncı sırada Şûrâ-yı Devlet Reisliği yapmıştır. Fethi Gedikli, a.g.e., 485-487; Osman Nuri Ergin, *İstanbul Şehreminleri*, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 100; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani V*, (haz. Nuri Akbayan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996, s. 1496

²⁶ Akif Mehmed Paşa, Recep Paşa Sülalesi'nden Veli Bey'in oğludur. 1882'de doğmuştur. 17 ve 19'uncu sırada Şûrâ-yı Devlet Reisliği yapmıştır. Fethi Gedikli, a.g.e., 493; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani I*, (haz. Nuri Akbayan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996, s. 228

²⁷ Halil Menteşe, 1874'te Milas'da doğmuştur. 35 ve 37'nci sırada Şûrâ-yı Devlet Reisliği yapmıştır. Gedikli, a.g.e., s. 504

²⁸ Seyyid Abdülkadir, 1850 Van? doğumlu. Şemdinli Nakşibendi şeyhi Nehrili Ubeydullah'ın oğlu. Damat Ferid Paşa kabinesinde Şûrâ-yı Devlet Reisi olmuştur. Fethi Gedikli, a.g.e., s. 507; Arşiv belgesi için bkz: CDAB, İ.DUİT, 9-56. Ayrıca bkz: s. 21

²⁹ Rıza Tevfik Bölükbaşı, Feylesof sıfatıyla tanınır. Babası mutasarrıflardan Mehmed Tevfik Bey'dir. 1869 senesinde Edirne'de doğdu. Ferid Paşa kabinesinde iki defa (41 ve 46'ncı) Şûrâ-yı Devlet Reisliği yaptı. Gedikli, a.g.e., s. 508; Abdullah Uçman, “Rıza Tevfik Bölükbaşı”, TDVİA, İstanbul, 2008, 35/68;

kelimelerde ufak sadeleřtirmeler ve dűzeltmeler yapıldı. Bunun yanı sıra, okunamayan kelimeler űç nokta (...) ile, okunuřunda řűphe olan kelimeler ise yanlarına soru iřareti (?) konularak gűsterilmiřtir.

Bu çalıřmanın temelini Sicill-i Ahvâl kayıtları oluřturmaktadır. Ancak sűz konusu kayıtların saęlıklı biçimde deęerlendirilebilmesi için, űzellikle řűrâ-yı Devlet kurumu ile bu kurumdaki reislik makamının tarihi, gűrev tanımı ve kurumsal nitelięi hakkında genel bir çerçevenin sunulması gerekmektedir. Bűylelikle, reislerin biyografik verileri sadece bireysel dűzeyde deęil, aynı zamanda ait oldukları idarî baęlam içinde daha anlamlı olacaktır.

2. ŞÛRÂ-YI DEVLET VE RİYASETİ

2.1. Şûrâ-yı Devlet

Şûrâ, Türk Dil Kurumu lüğatinde: “Bir alanla ilgili olarak oluşturulan Danışma Kurulu”³⁰ olarak geçerken yine benzer manada Ferit Devellioğlu’nun telif ettiği lügatte “Konuşmak için toplanma, konuşma yeri” olarak tanımlanmıştır³¹. Buradan anlaşılıyor ki şûrâ, meşveret anlamına gelmektedir. Şûrâ-yı Devlet ise kanun hazırlamak, meşveret meclisi ve idarî yargı görevini îfâ etmek üzere Fransa’daki Conseil d’Etat³² modeli esas alınarak 1868’de kurulan müessesedir³³.

Şûrâ-yı Devlet’in kurulmasına giden süreç, Osmanlı İmparatorluğu’nda XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren etkisini gösteren reform hareketlerinin bir devamı olarak değerlendirilebilir. XVIII. asrın sonlarına doğru başlayan ıslahat hareketlerine, devleti, içinde bulunduğu vaziyetten kurtarmak teşebbüslerine, Sultan III. Selim ile başlanmış ve Sultan II. Mahmud zamanında da devam edilmiş ve bazı ıslahat hareketlerine girilmiştir³⁴. Sultan II. Mahmud’un kurduğu Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye, Tanzimat Devri reformlarını planlayıp aynı zamanda bunların denetimini yapan; yüksek yasama ve yargı organı olarak 24 Mart 1838’de kurulmuştu. Türk Danıştay’ının kurulmasında başlangıç olarak kabul edilen Şûrâ-yı Devlet, Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye’nin geçirdiği değişimlerin son halkası olmuştur³⁵. 5 Mart 1868 tarihli bir irade-i seniyye ile Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye, fonksiyonel olarak iki müstakil kuruma ayrılmış; mevzuat hazırlama, kanun ve nizamnameleri düzenleme görevleri Şûrâ-yı Devlet³⁶’e tevdi edilirken, yüksek dereceli temyiz merci olarak Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliye ihdas edilmiştir. Bununla birlikte, söz konusu kurumların teşekkülü ani bir gelişmenin neticesi olmayıp, Sultan III. Selim ile

³⁰ TDK, *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 2232.

³¹ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2013, s. 1170.

³² Conseil d’Etat, kuvvetler ayrılığı prensibiyle yasama ve yargı güçlerini kullanan Fransa yüksek idare mahkemesidir. Napoleon tarafından kurulmuştur. Osmanlı Devleti’ni etkilediği gibi Prusya’yı da etkilemiş ve Prusya’da da Staatsrat isminde yüksek idare mahkemesi kurulmuştur. Bkz: Seyitdanlioğlu, a.g.e., s. 30-32

³³ Ekinci, a.g.e., s. 65; Ali Akyıldız, “Şûrâ-yı Devlet”, TDVİA, (İstanbul: TDV, 2010), 39/236.

³⁴ Orhan Özdeş, *Yüzyıl Boyunca Danıştay*, TTK Yayınları, Ankara, 1968, s.49

³⁵ Seyitdanlioğlu, a.g.e., s. 55

³⁶ “İşte şu emrin te’lîf ve ıslâhı ve bu münâza’âtın indifâ’ u izâlesi niyetiyle ve mücerred te’mîn-i hükûk-ı tebe’a ve ahâlîmiz için, a’zâsı bilâ-istisnâ her sınıf tebe’adan olarak Şûrâ-yı Devlet nâmıyla mücedded ve muntazam bir meclis tertîb ve teşkîl olunmuştur”, Nutk-ı Hümâyûn, 17 Muharrem 1275/10 Mayıs 1868 (CDAB, HH, 16425).

başlanmış ıslahat hareketlerinin birikimiyle şekillenmiş; bu süreçte Sultan Abdülaziz'in Avrupa seyahati sırasında edindiği izlenimler ile Tanzimat neslini temsil eden devlet adamlarının modernleşme yönündeki teşebbüsleri müesseseleşme sürecine zemin hazırlamıştır.

Sultan II. Mahmud devrinin son yıllarında merkezi hükümet modern bir yapıya kavuşturulmuş, imparatorluk merkez bürokrasisi yeni baştan düzenlenmişti. Bundan sonra yasama alanında süratle yeni düzenlemeler yapılarak bir dizi yeni danışma kurulları oluşturuldu. 1836 yılında bu amaçla askerî işleri görüşecek Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî, 1838'de ise hükümete ait işleri görüşmek üzere Dâr-ı Şûrâ-yı Bâb-ı Âlî ve hepsinin üstünde çalışacak olan Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye kurulan ilk meclisler oldular³⁷.

Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'nin görevi, yapılması düşünülen ve tanzimat-ı hayriye ve tanzimat-ı mülkiye olarak adlandırılan reformların gerçekleştirilmesi amacıyla kanun ve nizamları hazırlamak ve Dâr-ı Şûrâ-yı Bâb-ı Âlî, Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî'nin tanzim ettiği mazbatalara son şeklini vermektir. Ayrıca çıkardığı kanun ve nizamnamelerin uygulanıp uygulanmadığını denetleme hakkına sahipti³⁸.

Osmanlı Devleti'nin yenileşme hareketlerini yoğunlaştırdığı devirde Avrupa'nın en gelişmiş ülkelerinden biri sömürgeleriyle çağ atlamış olan İngiltere, diğeri ise krallık ve cumhuriyet rejimleri arasında gidip gelmiş ve nihayet 1848 İhtilali'yle ikinci kez cumhuriyet rejimine geçmiş olan Fransa'dır. Prens Louis Napoleon devlet başkanı seçilmiş, ancak 1852 başında imparator ilan edilmiştir. 1852-1870 arası ikinci imparatorluk dönemidir ve Fransa için parlak bir devirdir³⁹. Osmanlı İmparatorluğu ise Âlî ve Fuad Paşaların etkisiyle daha çok Fransa yanlısı bir politika izliyordu⁴⁰.

Fransa İmparatoru III. Napoleon milletler arası Paris sergisi münasebetiyle İstanbul'daki sefiri vasıtasıyla Sultan Abdülaziz'i Fransa'ya davet etmişti⁴¹. Sadrazam Ali ve Hariciye Nazırı Fuad Paşalar padişahı bu davete katılması için teşvik etmişti. Sultan Abdülaziz daveti kabul etmiş ve 21 Haziran 1867 tarihinde

³⁷ Seyitdanlıoğlu, a.g.e., s. 35.

³⁸ Ali Akyıldız, "Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye", TDVİA, (Ankara: TDV, 2003), 28/250.

³⁹ Yılmaz Öztuna, *Tanzimat Paşaları Âlî ve Fuad Paşalar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2006, s. 85.

⁴⁰ Seyitdanlıoğlu, a.g.e., s. 31; Osmanlı modernleşmesinde Fransa'nın örnek alınmasının nedenleri hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: Ekinci, a.g.e., s. 59-70.

⁴¹ Danişmend, a.g.e., s. 216.

öğlenden sonra saat dörde doğru İstanbul'dan Paris'e varmak üzere "Sultaniyye" isimli vapuruyla hareket etmişti⁴².

Sultan Abdülaziz, Messina, Napoli ve Toulon güzergâhını takip eden ve dokuz gün süren bir seyahatin ardından Paris'e ulaşmış ve orada kaldığı süre boyunca maiyetiyle⁴³ beraber gözlemlerde bulunmuştur. Böylelikle sultan ve maiyeti, Avrupa'da edindiği gözlemleri ve tecrübeleri Osmanlı topraklarında uygulamaya koyma imkânı bulabilecektir.

Öte yandan İmparatorluğun taşra teşkilatında yapılan yeni düzenlemelerin de Şûrâ-yı Devlet'in kuruluşuyla ilgisi bulunuyordu. 1864 yılında ilan edilerek yürürlüğe konulan Tuna Vilayeti Nizamnamesi ile Osmanlı taşra teşkilatında kapsamlı bir yeniden yapılanma süreci başlatılmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte, geleneksel eyalet sistemi kaldırılarak, sancak, kaza ve nahiyelerden oluşan yeni bir vilayet yapısı tesis edilmeye çalışılmıştır. Vilayetlerin idaresi valilere, sancakların idaresi mutasarrıflara, kazaların idaresi ise kaymakamlara tevdi edilmiş; her idari birimin başkanlığında faaliyette bulunacak meclislerin oluşturulması öngörülmüştür⁴⁴. Bu nizamnameye göre yılda bir kere olmak üzere vilayet merkezlerinde, diğer kazalardan gelecek olan temsilcilerle bir Meclis-i Umumi toplanacaktı⁴⁵. Ayrıca, iki yılda bir yapılması kararlaştırılan seçimler aracılığıyla belirlenen Müslüman ve gayrimüslim halk temsilcilerinin bu meclislerde yer alması ve farklı inanç gruplarını kapsayacak şekilde vilayetlerde karma mahkemelerin kurulması da Nizamname'nin hükümleri

⁴² Danişmend, a.g.e., s. 217.

⁴³ Sultan Abdülaziz'in Avrupa seyahatine iştirak eden heyet içerisinde öne çıkan isimler arasında, veliaht Murad Efendi, Şehzade Abdülhamid Efendi ve padişahın büyük oğlu Yusuf İzzüddin Efendi yer almaktadır. Bu isimlerin yanı sıra Hariciye Nazırı Keçecizâde Fuad Paşa, Muallim-i Sultânî Akşehirli Hasan Fehmi Efendi, Başmâbeyinci Hüseyin Cemil Bey, Başkâtip Bursalı Mehmet Emin Bey, "Mahşer Midillisi" olarak anılan Hariciye Teşrifatçısı Mehmet Kâmil Bey, Mâbeyinci Hâfız Mehmet Bey, daha sonra sadrazamlık makamına kadar yükselecek olan Dîvân-ı Hümâyûn tercümanı Ârifî Bey ile onunla birlikte tercümanlık görevini üstlenen Mâbeyin Kâtibi Halîmî Efendi bulunmaktadır. Aydın ve entelektüel bir şahsiyet olarak nitelendirilen Halîmî Efendi, bu seyahate dair gözlemlerini *Sultan Abdülaziz Han Hazretlerinin Avrupa Seyahâtname'si* başlıklı bir eserle kaleme almıştır. Söz konusu şahsiyetlerden Hâfız Mehmet Bey ile Halîmî Efendi, ilerleyen yıllarda sırasıyla başmâbeyinlik ve başkâtiplik görevlerine atanmışlardır. Ayrıca veliaht Murad Efendi, Şehzade Abdülhamid Efendi, Fuad Paşa ve Akşehirli Hasan Fehmi Efendi'nin daha önce düzenlenen Mısır seyahatine de katıldıkları bilinmektedir. Bkz: Danişmend, a.g.e., s. 217.

⁴⁴ Bu doğrultuda, taşra teşkilatının yeniden yapılandırılması kapsamında vilayet merkezlerinde Vilayet İdare Meclisleri, liva (sancak) merkezlerinde Liva İdare Meclisleri ve kaza merkezlerinde ise Kaza İdare Meclisleri ihdas edilmiştir. Bkz: İlber Ortaylı, a.g.e., s. 63

⁴⁵ Ortaylı, a.g.e., s. 62-63.

arasında yer almıştır⁴⁶. Bu suretle, taşradaki yeni idarî yapılanma çerçevesinde oluşturulan meclisler ve mahkemeler aracılığıyla, idarî ve adlî yetki alanları birbirinden kurumsal olarak tefrik edilmiştir.

Başta Halep ve Tuna vilayetlerinde uygulanmaya başlanan bu yeni teşkilatlanma, merkezde Şûrâ-yı Devlet'in kuruluşunu gündeme getirdi. Padişah böyle bir müesseseye soğuk bakmıyordu. Fransa'nın İstanbul elçisi Nicholas-Pros-per Bourée de Âlî ve Fuad Paşalara Conseil d'Etat'ya benzer bir meclisin kurulmasını önermişti⁴⁷. Nitekim 1868 Şubat ve Mart'ında Meclis-i Vâlâ'da Sultan Abdülaziz ve Fuad Paşa'nın riyasetinde Avrupa'da edinilen gözlemlere dair rapor hazırlanıp müzakere edildi⁴⁸. Bu sırada Girit'te vuku bulan isyanı bastırmak için görevlendirilen Âlî Paşa'nın İstanbul'a dönüşünden altı gün sonra Şûrâ-yı Devlet kuruldu. Nihayet 4 Mart 1868'de Şûrâ-yı Devlet'in kuruluşunu kesinleştiren irade⁴⁹ çıkarıldı ve 10 Mayıs 1868 tarihinde Bâb-ı Âlî'de gerçekleştirilen son derece ihtişamlı ve tantanalı⁵⁰ bir merasimle resmen açıldı, riyasetine ise Midhat Paşa getirildi⁵¹.

Görüldüğü üzere, Osmanlı modernleşme sürecinin kurumsal temellerinin atılmasında önemli birer aktör olarak öne çıkan Tanzimat Paşaları -başta Mustafa Reşid Paşa'nın yetiştirdiği Âlî Paşa ve Fuad Paşa⁵² olmak üzere Midhat Paşa ve Ahmed Cevdet Paşa- Şûrâ-yı Devlet gibi müesseselerin teşekkülünde doğrudan etkili olmuşlardır. Bu isimler, Tanzimat dönemiyle birlikte hız kazanan idari ve hukuki reformları yönlendirerek, Osmanlı modernleşmesinin zihniyet ve kurumsal dönüşümünü şekillendirmişlerdir.

⁴⁶ Seyitdanlıoğlu, a.g.e., s. 54; Akyıldız, "Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye", a.g.m., 28/236.

⁴⁷ Seyitdanlıoğlu, a.g.e., s. 31; bu sırada Âlî Paşa'nın Girit'ten gönderdiği mektuplarda devletin yönetiminde köklü bir değişiklik yapılmasına taraftar olduğunu belirtiyordu. Bkz: Seyitdanlıoğlu, a.g.e., s. 56;

⁴⁸ "Şûrâ-yı Devlet nizâmâtıyla ba'zı husûsât-ı mühimme müzâkerâtı için vükelâ-yi fihâmdan mürekkeb, Mâbeyn-i hümayûn'da Meclis-i mahsûs akd olunmuşdur", bkz: Vak'a-Nüvis Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi, (haz. Prof. Dr. M. Münir Aktepe), TTK Yayınları, Ankara 1991, 11/101

⁴⁹ Söz konusu irade yalnızca Şûrâ-yı Devlet'in teşkiline ilişkin olmayıp, aynı zamanda yüksek bir temyiz merci olarak yapılandırılan Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye'nin de kuruluşunu hükme bağlamaktadır. Bu iki kurum, Meclis-i Ahkâm-ı Adliyye'nin fonksiyonel olarak ayrıştırılması suretiyle ortaya çıkmıştır.

⁵⁰ "Şûrâ-yı Devlet pek ziyâde âlâyişli olarak teşkil olundu" bkz: Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir 40-Tetimme*, (haz. Prof. Cavid BAYSUN), TTK Yayınları, Ankara 1991, s.84

⁵¹ Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., s.84; Vak'a-Nüvis Ahmed Lûtfî Efendi, a.g.e., s.88; Takvîm-i Vekâyi, 12 Zilkâde 1284, nr: 943

⁵² Seyitdanlıoğlu, a.g.e., s. 55; Âlî ve Fuad Paşalar için bkz: Yılmaz Öztuna, a.g.e.

Şûrâ-yı Devlet Osmanlı Devleti'nde, öncelikle Divân-ı Hümayûn ile başlayan, Meclis-i Meşveret ve Tanzimat Meclisleriyle devam eden yönetimde istişare usulünün XIX. yüzyılın son çeyreğinde ihdas olan parlamento öncesindeki uzun ve derin tecrübeler zincirinin son halkası olarak karşımıza çıkmaktadır⁵³.

2.2. Şûrâ-yı Devlet Riyaseti

Şûrâ-yı Devlet'in kuruluş nizamnamesinde yer alan “vükelâ-yı fihamdan bir zâtın taht-ı riyasetinde”⁵⁴ ifadesi, bu kurumun başkanlığına herhangi bir şahsın değil, doğrudan doğruya vükelâ heyeti içerisinde yer alan ve nazırlık makamında bulunan yüksek rütbeli bir devlet adamının getirileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum, Şûrâ-yı Devlet'in idari hiyerarşi içindeki önemini ve başkanlık makamına atfedilen itibarı da gözler önüne sermektedir.

Şûrâ-yı Devlet Reisleri, “reis ve reis-i sâniler ve başkâtib ve Âzâ-yı Meclis-i İntihab ve irade-i seniyye-i pâdişâhî ile bâ-fermân-ı âli”⁵⁵ ile tayin olunurlar. Padişah tarafından riyasete tayin edilen reisler yine padişah tarafından azl edilebilir veya riyasete tayin olunan reisler görevden affını isteyebilirler.

Reis-i evvel de denilen reislerin en temel görevi Şûrâ-yı Devlet'in genel kuruluna (heyet-i umumiye) başkanlık etmektir⁵⁶. Bunların yokluğunda ise reis-i sani başkanlık eder⁵⁷. Şûrâ-yı Devlet'in kuruluş nizamnamesinde reislerle ait diğer görevler ise aşağıda gösterildiği üzere şu şekildedir:

1. Şûrâ-yı Devlet'te görüşülecek olan konuları azalar ile birlikte müzakere etmek⁵⁸.
2. Müzakereye konulacak hususların hülasa edilmesi için aza ve muavinlerden birini görevlendirmek⁵⁹.
3. Reis-i saninin mazereti olup da gelemeyecek olduğu halde azadan birini reis-i sani vekili makamına tayin etmek⁶⁰.

⁵³ Zeki Eraslan, *Şûrâ-yı Devletten Danıştaya Yapısal ve Fonksiyonel Dönüşüm*, (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018), s.45.

⁵⁴ Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şûrâ-yı Devlet Nizamname-i Esasi, md 6

⁵⁵ Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şûrâ-yı Devlet Nizamname-i Esasi, md. 7

⁵⁶ Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şûrâ-yı Devlet Nizamname-i Esasi, md. 11

⁵⁷ Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şûrâ-yı Devlet Nizamname-i Esasi, md. 11

⁵⁸ Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şûrâ-yı Devlet Nizamname-i Esasi, md. 9

⁵⁹ Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şûrâ-yı Devlet Nizamname-i Dâhili, md. 27

4. Lüzumu olduğunda heyet-i umumiyyeyi toplamak⁶¹.
5. Muhakemat dairesinin genel kuruluna başkanlık etmek⁶².
6. Heyet-i umumiyyede görüşülecek konunun ne şekilde olacağını belirlemek⁶³.
7. Heyet-i umumiyyede bir konu görüşülürken azalardan söz almak isteyenlere söz vermek ve bir aza konuştuğunda sözünü kesen aza olursa o azayı uyarmak⁶⁴.
8. Müzakere sırasında kaydedilen görüşlerin müsveddelerini kontrol etmeleri için azalara vermek⁶⁵.

Bu görevlerin yerine getirilmesi amacıyla Şûrâ-yı Devlet'in kuruluşundan Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar 36 reis atanmış ve bazıları birden fazla atanmakla beraber toplamda 48 kere Şûrâ-yı Devlet Reisi ataması gerçekleşmiştir.

Reislerin görevlerinden bahsettikten sonra bu reisleri listelemek yerinde olacaktır. Aşağıda Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin isimleri ve görev süreleri reislik sıralarıyla listelenmiştir:

1. Mithat Paşa, 6 Mart 1868-15 Şubat 1869 (11 ay 10 gün)⁶⁶
2. Yusuf Kâmil Paşa, 15 Şubat 1869-21 Ekim 1871 (2 yıl 8 ay 6 gün)⁶⁷
3. Nâmık Paşa, 21 Ekim 1871-8 Ağustos 1872 (9 ay 18 gün)⁶⁸
4. Yusuf Kâmil Paşa (İkinci defa), 8 Ağustos 1872- 24 Ağustos 1875 (3 yıl 16 gün)⁶⁹
5. Mahmut Nedim Paşa, 24 Ağustos 1875-26 Ağustos 1875 (2 gün)⁷⁰

⁶⁰ Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şura-yı Devlet Nizamname-i Dâhili, md. 33

⁶¹ Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şura-yı Devlet Nizamname-i Dâhili, md. 42

⁶² Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şura-yı Devlet Nizamname-i Dâhili, md. 45

⁶³ Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şura-yı Devlet Nizamname-i Dâhili, md. 53

⁶⁴ Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şura-yı Devlet Nizamname-i Dâhili, md. 54

⁶⁵ Düstûr, 1. Tertip, c. 1, Şura-yı Devlet Nizamname-i Dâhili, md. 55

⁶⁶ Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 23, H.1285/M.1868, s.35; Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., s.84; Vak'a-Nüvis Ahmed Lûtfi Efendi Tarihi, a.g.e., s. 88; Takvîm-i Vekâyi, 12 Zilkâde 1284, nr: 943

⁶⁷ Takvîm-i Vekâyi, 3 Zilkâde 1285, nr: 1054, Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 24, H.1286/M.1869, s.38

⁶⁸ Takvîm-i Vekâyi, 7 Şaban 1288, nr: 1422; İ. DH:640/44501; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 27, H.1289/M.1872, s.36

⁶⁹ Takvîm-i Vekâyi, 3 Cemâziyülâhir 1289, nr: 1508; CDAB, İ.DH, 720-50225; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 32, H.1294/M.1877, s.102

⁷⁰ Takvîm-i Vekâyi, 22 Receb 1292, nr: 1753

6. Server Paşa, 26 Ağustos 1875-13 Şubat 1876 (5 ay 18 gün)⁷¹
7. Namık Paşa (İkinci defa), 14 Şubat 1876-31 Mart 1876 (1 ay 17 gün)⁷²
8. Yusuf Kâmil Paşa (Üçüncü kere), 31 Mart 1876-6 Haziran 1876 (2 ay 6 gün)
9. Mithat Paşa (İkinci kere), 6 Haziran 1876-25 Aralık 1876 (6 ay 19 gün)⁷³
10. İbrahim Edhem Paşa, 25 Aralık 1876-5 Şubat 1877 (1 ay 11 gün)⁷⁴
11. Kadri Paşa, 5 Şubat 1877-4 Şubat 1878 (11 ay 30 gün)⁷⁵
12. Safvet Paşa, 4 Şubat 1878-21 Şubat 1878 (18 gün)⁷⁶
13. Asım Paşa, 21 Şubat 1878-18 Nisan 1878 (1 ay 28 gün)⁷⁷
14. Ali Paşa, 18 Nisan 1878-19 Ekim 1879 (1 yıl 6 ay 1 gün)⁷⁸
15. Ahmet Arifi Paşa, 19 Ekim 1879-12 Eylül 1880 (10 ay 24 gün)⁷⁹
16. Server Paşa, 12 Eylül 1880-8 Mayıs 1882 (1 yıl 7 ay 26 gün)⁸⁰
17. Akif Paşa, 8 Mayıs 1882-30 Kasım 1882 (6 ay 22 gün)⁸¹
18. Ahmed Arifi Paşa (İkinci kere), 30 Kasım 1882-2 Aralık 1882 (2 gün)⁸²
19. Akif Paşa (İkinci kere), 2 Aralık 1882-25 Eylül 1885 (2 yıl 9 ay 23 gün)⁸³
20. Ahmed Arifi Paşa (Üçüncü kere), 25 Eylül 1885-4 Eylül 1891 (5 yıl 11 ay 10 gün)⁸⁴

⁷¹ Takvîm-i Vekâyi, 26 Receb 1292, nr: 1754; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 24, H.1293/M.1876, s.38

⁷² Cerîde-i Havâdis, 18 Muharrem 1293, nr: 3004

⁷³ Takvîm-i Vekâyi, 16 Cemâziyülevvel 1293, nr: 1819; CDAB, MB.İ, 31-129; CDAB, İ.DH, 723-50471

⁷⁴ Takvîm-i Vekâyi, 16 Zilhicce 1293, nr: 1856; İ.DH.:738/60415; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 24, H.1286/M.1869, s.38

⁷⁵ Takvîm-i Vekâyi, 24 Muharrem 1294, nr: 1862; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 33, H.1295/M.1878, s.122

⁷⁶ Takvîm-i Vekâyi, 2 Safer 1295, nr: 2091; CDAB, İ.DH, 763-62227

⁷⁷ Cerîde-i Havâdis, 18 Safer 1295, nr: 3632

⁷⁸ Cerîde-i Havâdis, 16 Rebîülâhîr 1295, nr: 3682; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 34, H.1296/M.1879, s.57

⁷⁹ Cerîde-i Havâdis, 5 Zilkâde 1296, nr: 4146; CDAB, Y.EE, 75-26; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 35, H.1297/M.1880, s.93

⁸⁰ CDAB, Y.EE, 75-47; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 36, H.1298/M.1881, s.100

⁸¹ CDAB, İ.DH, 852-68366

⁸² CDAB, Y.EE, 75-45

⁸³ CDAB, İ.DH, 870-69538; CDAB, MB.İ, 110-173; CDAB, Y.PRK.BŞK, 7-9; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 38, H.1300/M.1883, s.42

21. Said Paşa, 6 Kasım 1895-29 Ekim 1907 (11 yıl 11 ay 23 gün)⁸⁵
22. Hasan Fehmi Paşa, 29 Ekim 1907-2 Ağustos 1908 (9 ay 4 gün)⁸⁶
23. Turhan Paşa, 2 Ağustos 1908-7 Ağustos 1908 (5 gün)⁸⁷
24. Tevfik Paşa, 7 Ağustos 1908-28 Kasım 1908 (3 ay 21 gün)⁸⁸
25. Hasan Fehmi Paşa (İkinci kere), 28 Kasım 1908-13 Nisan 1909 (4 ay 16 gün)⁸⁹
26. Zihni Paşa, 14 Nisan 1909-15 Nisan 1909 (1 gün)⁹⁰
27. Raif Paşa, 15 Nisan 1909-20 Ağustos 1909 (4 ay 5 gün)⁹¹
28. Necmeddin Molla Bey, 20 Ağustos 1909-4 Ekim 1911 (2 yıl 1 ay 14 gün)⁹²
29. Ürgüplü Hayri Bey, 4 Ekim 1911-31 Ekim 1911 (28 gün)⁹³
30. Memduh Bey, 31 Ekim 1911-22 Ocak 1912 (2 ay 22 gün)⁹⁴
31. Said Halim Paşa, 22 Ocak 1912-22 Temmuz 1912 (6 ay)⁹⁵
32. Kâmil Paşa, 22 Temmuz 1912-30 Ekim 1912 (3 ay 8 gün)⁹⁶
33. Said Halim Paşa (İkinci kere), 25 Ocak 1913-30 Ocak 1913 (5 gün)⁹⁷
34. Said Paşa, 30 Ocak 1913-18 Haziran 1913 (4 ay 19 gün)⁹⁸
35. Halil Bey, 18 Haziran 1913-3 Mayıs 1916 (3 yıl 4 ay 27 gün)⁹⁹
36. İbrahim Bey, 3 Mayıs 1916-4 Şubat 1917 (9 ay 1 gün)¹⁰⁰

⁸⁴ CDAB, İ.DUİT, 190-53; CDAB, İ.DUİT, 190-50; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 41, H.1303/M.1886, s.132; Takvîm-i Vekâyi, 29 Muharrem 1309, nr: 69. Bu tarihten itibaren vekaleten bir aralık Dahiliye Nazırı Rıfat Paşa ve daha sonra Said Paşa tayin olunmuş ve daha sonra asaleten Said Paşa tayin olunmuştur.

⁸⁵ CDAB, İ.DH, 1328-38; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 52, H.1314/M.1896, s.158

⁸⁶ CDAB, BEO, 3174-238020; CDAB, İ.DH, 1460-6; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 64, H.1326/M.1908, s.160

⁸⁷ CDAB, İ.DUİT, 7-54

⁸⁸ CDAB, İ.DUİT, 7-100

⁸⁹ CDAB, İ.DUİT, 7-105; CDAB, BEO, 3443-258189

⁹⁰ Takvîm-i Vekâyi, 24 Rebîülâhîr 1327, nr: 182; CDAB, İ.DUİT, 8-1

⁹¹ CDAB, İ.DUİT, 8-2; CDAB, İ.DUİT, 8-4; CDAB, BEO, 3535-265088;

⁹² CDAB, İ.DUİT, 8-13; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 65, H.1326/M.1910, s.102

⁹³ Takvîm-i Vekâyi, 15 Şevval 1329, nr: 942; CDAB, İ.DUİT, 8-42

⁹⁴ CDAB, İ.DUİT, 8-46

⁹⁵ CDAB, İ.DUİT, 8-51; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 66, R.1327/M. 1911/1912, s.92

⁹⁶ Takvîm-i Vekâyi, 8 Şaban 1330, nr: 1185; CDAB, İ.DUİT, 8-59; 8-72;

⁹⁷ CDAB, İ.DUİT, 8-79

⁹⁸ CDAB, İ.DUİT, 8-82

⁹⁹ 18 Haziran 1913 tarihinde teşekkül eden Mehmed Said Paşa kabinesinde Şûrâ-yı Devlet Reisi olmuştur (CDAB, İ.DUİT, 8-87)

37. Halil Bey (İkinci kere), 4 Şubat 1917-13 Ekim 1918 (1 yıl 8 ay 9 gün)¹⁰¹
38. Reşid Akif Paşa, 13 Ekim 1918-14 Kasım 1918 (1 ay 1 gün)¹⁰²
39. Şerif Paşa, 14 Kasım 1918-4 Aralık 1919 (1 yıl 20 gün)¹⁰³
40. Abdülkadir Efendi, 4 Mart 1919-19 Mayıs 1919 (2 ay 15 gün)¹⁰⁴
41. Rıza Tevfik Bey, 24 Mayıs 1919-21 Temmuz 1919 (1 ay 27 gün)¹⁰⁵
42. Rauf Paşa, 11 Ağustos 1919-1 Ekim 1919 (1 ay 20 gün)¹⁰⁶
43. Abdurrahman Şeref Bey, 1 Ekim 1919-10 Mart 1920 (5 ay 9 gün)¹⁰⁷
44. Cemil Molla Bey, 10 Mart 1920-4 Nisan 1920 (25 gün)¹⁰⁸
45. Ethem Bey, 10 Haziran 1920-30 Temmuz 1920 (1 ay 20 gün)¹⁰⁹
46. Rıza Tevfik Bey (İkinci kere), 30 Temmuz 1920-22 Ekim 1920 (2 ay 22 gün)¹¹⁰
47. Mustafa Arif Bey, 22 Ekim 1920-20 Ağustos 1921 (10 ay)¹¹¹
48. Tevfik Bey, 20 Ağustos 1921-4 Kasım 1922 (1 yıl 2 ay 15 gün)¹¹²

Şûrâ-yı Devlet reislerinin tayin usulleri, görev yetki ve sorumlulukları bu bağlamda reislik makamının yalnızca sembolik bir pozisyon olmadığı, Şûrâ-yı Devlet'in işleyişinde etkin bir rol üstlendiği açıkça görülmektedir.

¹⁰⁰ Takvîm-i Vekâyi, 4 Receb 1334, nr: 2520; CDAB, İ.DUİT, 8-113

¹⁰¹ CDAB, İ.DUİT, 9-1; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 68, R.1333-1334/M. 1918, s.104; 4 Şubat 1917'de kurulan Talat Paşa kabinesinde Adliye Nazırı ve Şûrâ-yı Devlet Reisi olmuştur.

¹⁰² Takvîm-i Vekâyi, 8 Muharrem 1337, nr: 3368; CDAB, İ.DUİT, 9-38

¹⁰³ Takvîm-i Vekâyi, 8 Safer 1337, nr: 3392; CDAB, İ.DUİ, 9-42

¹⁰⁴ Takvîm-i Vekâyi, 3 Cemâziyülâhire 1337, nr: 3489; CDAB, İ.DUİT, 9-56

¹⁰⁵ Takvîm-i Vekâyi, 24 Şaban 1337, nr: 3557; CDAB, MV, 260-56; CDAB, BEO, 4575/343105

¹⁰⁶ Takvîm-i Vekâyi, 16 Zilkâde 1337, nr: 3623; CDAB, İ.DUİT, 9-78

¹⁰⁷ Takvîm-i Vekâyi, 8 Muharrem 1338, nr: 3662; CDAB, İ.DUİT, 9-84

¹⁰⁸ Takvîm-i Vekâyi, 22 Cemâziyülâhire 1338, nr: 3799; CDAB, MV:261-18

¹⁰⁹ Takvîm-i Vekâyi, 4 Şevval 1338, nr: 3883; CDAB, MV, 261-61

¹¹⁰ Takvîm-i Vekâyi, 15 Zilkâde 1338, nr: 3918; CDAB, İ.DUİT, 9-109

¹¹¹ Takvîm-i Vekâyi, 1 Safer 1339, nr: 3988; CDAB, İ.DUİT, 9-120

¹¹² Takvîm-i Vekâyi, 15 Zilhicce 1339, nr: 4238; CDAB, BEO, 4690-351714

3. SİCİLL-İ AHVAL KOMİSYONU

3.1. Sicill-i Ahval Komisyonu ve Kuruluşu

Sözlükte sicil, “resmî belgelerin kaydedildiği kütük, devlet memurlarının resmî vukuatlarını ihtiva eden defter”, sicill-i ahvâl de “memurların tercüme-i hâllerinden resmiyete intikal eden hususlar” anlamına gelir¹¹³.

Osmanlı Devleti'nin modernleşme sürecinde, bürokratik yapının yeniden düzenlenmesi ve devlet memurlarının hizmet durumlarının daha sistemli bir şekilde kayıt altına alınması ihtiyacı doğmuştur. Bu bağlamda, özellikle Tanzimat sonrası dönemde devletin idari verimliliğini artırmaya yönelik birçok kurumsal adım atılmıştır. Bu reformların sonuçlarından biri olarak XIX. yüzyıl sonlarına doğru kurulan Sicill-i Ahvâl Komisyonu, Osmanlı memurlarının mesleki sicillerinin tutulduğu, geçmiş hizmetlerinin, ahlaki durumlarının ve liyakat bilgilerinin kaydedildiği önemli bir kurumsal yapıdır.

XIX. yy Osmanlı Devleti'nin karşı karşıya kaldığı iç ve dış baskılar ve buhranlar, devletin idari ve mali yapısını yeniden gözden geçirmesini zorunlu kılmıştır. Tanzimat Fermanı (1839) ve ardından gelen Islahat Fermanı (1856), devletin halkına ve bürokrasiye karşı sorumluluklarını artırmış, kamu yönetiminin daha etkin ve düzenli işlemesi hedeflenmiştir. Bununla birlikte II. Abdülhamid döneminde taşra ve merkezde bulunan resmi hizmet biriminin sayısı 35,000'e ulaşmıştı¹¹⁴. Bu bağlamda devlet memurlarının sayısı düşünüldüğünde resmî kurumlarda çalışan memurların nitelikleri, sadakatleri ve görev süreleri gibi hususların kayıt altına alınması bir zorunluluk haline gelmişti. Zira II. Abdülhamid döneminde sivil bürokraside görevli devlet memurlarının sayısı mükerrer kayıtların ayıklanması sonucu 51.698 olarak tesbit edilmiştir¹¹⁵.

II. Abdülhamid dönemi bürokratik yapılanmasında memurların atama, tayin ve terfi süreçlerine özel bir önem atfedilmiş; bu doğrultuda devlet görevlilerinin özlük bilgilerinin düzenli ve sistematik biçimde takip edilmesi amacıyla çeşitli kurumsal düzenlemelere gidilmiştir. Bu çerçevede, 1879 yılında Dâhiliye Nezareti bünyesinde

¹¹³Gülden Sarıyıldız, “Sicill-i Ahval Defterleri”, *TDVİA*, İstanbul 2009, 37/134.

¹¹⁴Gülden Sarıyıldız, *Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi*, Der Yayınları, İstanbul 2004, s. 1.

¹¹⁵Sarıyıldız, “Sicill-i Ahval Defterleri”, s.135.

Sicill-i Ahvâl Komisyonu teşkil edilmiştir. Bu komisyonun temel amacı, Osmanlı merkez ve taşra teşkilatında görev yapan memurların tercüme-i hâllerinden resmîyete intikal eden bilgileri sistematik bir şekilde derleyerek, “Sicill-i Ahvâl Umumî Defterleri” adı verilen büyük boy kayıt defterlerine işlemektir. Böylece hem devletin idarî verimliliği artırılmakta hem de bürokratik kadronun nitelikleri merkezî otorite tarafından denetlenebilir hâle getirilmektedir.

Osmanlı Devleti merkez ve taşra teşkilatında görev alan memurların, vazifeleri süresince hâl tercümelerine konu olan, özel veya memuriyet esnasındaki hâller, tarihi seyir, ahlâk ve gidişat gibi durumların, resmî belgelerin kaydedildiği defterlerin tescili işlemine *Sicill-i Ahval*, meydana gelen defterlere de *Sicill-i Ahval Umumî Defterleri* adı verilmektedir¹¹⁶.

Tanzimat Devrinde değişen ve gelişen bürokrasinin yanında bir de bu işleri yürüten memurların hâl tercümelerini kayıt altına almak ve takip etmek gerekiyordu. Bu yüzden 5 Şubat 1879 tarihinde *Sicill-i Ahval Komisyonu* kurulmuştur.

Sicill-i Ahvâl Komisyonu, teşkilat yapısını işlevsel bir biçimde düzenlemek amacıyla görev ve sorumlulukları üç ana kalem arasında paylaşmıştır. Bu birimler, Tescilât Kalemi, Tedkikat Kalemi ve Evrak Kalemi şeklinde teşekkül etmiştir:

1. Tescilât Kalemi, görevine yeni başlayan memurların tayin, terfî, azil, maaş artışı, ödül ve ceza gibi her türlü mesleki gelişimini kayıt altına almakla yükümlüydü. Bu gelişmeler, esas defterlere eksiksiz biçimde işlenmekte; zeyil kayıtları ile güncellenmekte ve gerektiğinde belgelerin asıllarının suretleri çıkarılarak merkeze iletilmekteydi¹¹⁷.
2. Tedkikat Kalemi, komisyona ulaşan belgelerin özetlerini hazırlamak, içeriklerinin doğruluğunu araştırmak amacıyla ilgili yazışmaları yürütmekle görevliydi. Ayrıca, müsvedde belgelerin temize çekilmesi ve yıllıklara (salnâmelere) dair içeriklerin hazırlanması da bu kalemin sorumluluğundaydı¹¹⁸.

¹¹⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, İstanbul 2010, s. 237.

¹¹⁷ Sarıyıldız, “Sicill-i Ahval Defterleri”, s. 17-20.

¹¹⁸ Sarıyıldız, “Sicill-i Ahval Defterleri”, s. 20-21.

3. Evrak Kalemi ise komisyona gelen ve komisyon tarafından gönderilen tüm belgeleri kayıt altına almakta ve bu belgelerin muhafazasını temin etmekle mükellefi¹¹⁹.

Sicill-i Ahvâl Komisyonu, sınırlı bütçe ve yetersiz personel kadrosuna rağmen yoğun bir iş yükü altında memuriyet sicillerinin düzenli bir şekilde tutulması görevini üstlenmiş ve bu alanda önemli bir sorumluluk ifa etmiştir. Ancak 1896 yılında lağvedilen Komisyon'un görevleri aynı yıl kurulan ve 1909 yılına kadar faaliyet gösteren Memûrîn-i Mülkiye Komisyonu tarafından devralınmıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde korunan Sicill-i Ahvâl Defterleri'nden 40'ı ilk komisyon, 160'ı ise ikinci komisyon tarafından doldurulmuş olup, bu defterler seri numarası sistemiyle kayıt altına alınmıştır. Defterler arasında bazı istisnai örnekler bulunmaktadır; 18 numaralı defter mükerrer olarak düzenlenmiş, 179 ve 190 numaralı defterler boş bırakılmış, 80 ve 150 numaralı defterler ise zeyil defteri olarak tasnif edilmiştir. Fiziksel yapıları incelendiğinde defterlerin standart ölçülere sahip olmadığı, özellikle büyük boyutlu defterlerin ebat ve sayfa sayılarının numaralarına göre farklılık gösterdiği görülmektedir; genel olarak 490 ila 506 sayfa arasında değişen bu defterlerden 1 numaralı olanı ise istisnai olarak 1032 sayfadan oluşmaktadır¹²⁰.

Bu defterlerde her sınıftan memurun tespit edilebilen tahsili, doğduğu yer ve doğum tarihi, aldığı nişan ve madalyalar, hakkında varsa muhakemeler, tayin olduğu memurluklar ve aldıkları maaşlar gibi pek çok bilgi kayıt altına alınmıştır. Sicill-i ahvâl defterleri, Sicill-i Ahvâl Komisyon-ı Umûmîsi Sicil Kalemi / Me'mûrîn-i Mülkiye Komisyonu / Sicill-i Ahvâl-i Me'mûrîn Komisyonu için her sayfası komisyonun mührüyle mühürlü olarak ciltli ve muntazam şekilde hazırlanmış olup her memurun hal tercümesi için iki sayfa ayrılmıştır¹²¹.

3.2. Sicill-i Ahval Defterleri ve Tercüme-i Hâl Varakaları

Sicil işlemlerinin teşekkül sürecinde, sicile ilişkin bilgi ve belgelerin kaydedildiği çeşitli defter ve evrak türleri oluşturulmuştur. Bu defterler ve belgeler, ihtiva ettikleri içeriklerin mahiyetine göre farklı adlarla tasnif edilmiştir. Her biri belirli bir işlevi

¹¹⁹ Sarıyıldız, a.g.e., s. 22

¹²⁰ Sarıyıldız, a.g.e., s. 7-24; Sarıyıldız, "Sicill-i Ahval Defterleri", s. 134-135.

¹²¹ Sarıyıldız, a.g.m., s. 135

yerine getirmek üzere düzenlenen bu kayıt unsurları, Osmanlı bürokrasisinde memuriyet sicillerinin sistematik biçimde izlenmesini ve belgelenmesini mümkün kılmıştır. Bu defterlerden bazıları şunlardır: Sicill-i Umûmi Defterleri, Sicill-i Husûsi Defterleri, Fihrist Defterleri, Jurnal Defteri, Defâtir-i Mahsûsa ve Tercüme-i Hâl Varakaları.

Sicill-i Umûmî Defterleri, Sicill-i Ahvâl Komisyon-ı Umûmîsi Kalemi tarafından her sayfası mühürlenmiş ve düzenli biçimde hazırlanmış resmî kayıt defterleridir. Bu defterlerde, merkez ve taşra teşkilatlarında görev yapan memurlara ait tercüme-i hâl hülâsaları kaydedilirdi¹²².

Sicill-i Husûsi defterleri, merkez dairelerin sicil şubelerinde ve husûsî sicil komisyonlarında tutulan sicil defterleridir. Bu defterler Sicill-i Ahval Komisyon-ı Umûmîsi tarafından her sayfası mühürleniyor, cildi sağlam ve muntazam olarak hazırlanıyordu¹²³.

Tescilat kalemince vukuattan çıkan zeyiller üzerine memurların azil ve tayinleri, rütbe ve nişanları, memuriyet değişiklikleri gibi bilgilerin kaydedildiği defterler fihrist defterleridir. Memurların isim ve babalarının isimleriyle memuriyetleri ve tercüme-i hallerinin numaraları da bu defterlere yazılırdı¹²⁴.

Tescilât Kalemi'nde müsevvidlere havale edilen tercüme-i hâl varakalarının kaydedildiği defterler ise jurnal defterleridir¹²⁵.

Tescilât Kalemi tarafından tescil edilen tercüme-i hâl varakalarının numaralarının kaydedildiği defterlere ve bunun yanı sıra Komisyona tebliğ edilen padişah iradelerinin kayıt altına alındığı defterler gibi çeşitli defterlere defâtir-i mahsusa deniyordu¹²⁶.

Memurların mesleki geçmişlerini, görev sürelerini ve idarî tecrübelerini kayıt altına alan belgelere tercüme-i hâl varakası adı verilmektedir. 1879 tarihinde neşredilen Sicil Komisyonu Talimatnamesi, memuriyet sicil işlemlerine dair usul ve esasları

¹²² Sarıyıldız, a.g.e., s. 122

¹²³ Sarıyıldız, a.g.e., s. 123

¹²⁴ Sarıyıldız, a.g.e., s. 123

¹²⁵ Sarıyıldız, a.g.e., s. 124

¹²⁶ Sarıyıldız, a.g.e., s. 124

belirlemek amacıyla hazırlanmış olup, toplam 15 maddeden oluşmaktadır¹²⁷. Söz konusu talimatname ile tercüme-i hâl varakalarının kimler tarafından ve ne şekilde doldurulacağı açıkça düzenlenmiştir. Buna göre, Şeriye, askeriye ve zaptiyeden başka mülkî idarelere¹²⁸ bağlı her memur bir tercüme-i hâlini Sicill-i Umûmi'ye kayıt ettirecekti. Tercüme-i hal varakasinda ise şu bilgilere yer verecekti: memurun adı ve unvanı, babasının adı, mesleği, doğum yeri ve tarihi, tahsil durumu, kaç yaşında memuriyete başladığı, bildiği yabancı diller, varsa telif ettiği eserler, sahip olduğu nişan ve ödüller ile hakkında yapılan tahkikatlar ve almış olduğu cezalar. Yine bu talimatnamede memurlar birinci ve ikinci olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Birinci sınıf memurlar padişah iradesi ile atanırken, ikinci sınıf memurlar padişah iradesi olmaksızın atananları kapsıyordu¹²⁹.

1879 tarihli Sicil Komisyonu Talimatnamesi'nin yetersiz kalması üzerine, 1880 ve 1888 yıllarında söz konusu talimatnameye zeyiller eklenmiştir.

Defterlerde her bir memur için iki sayfa tahsis edilmiştir. Bazı memurların biyografik bilgileri yarım sayfada tamamlanabilmişken, iki sayfanın yetersiz kaldığı durumlar olmuş¹³⁰; bu durumda ikinci sayfanın kenarına devamının hangi cild ve sayfada olduğuna işaret edilmiştir¹³¹.

Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kuruluşundan 1884'e kadar, memurlar tarafından sunulan tercüme-i hâl varakalarında yer alan bilgiler, herhangi bir resmî belgeyle karşılaştırılmaksızın ve derinlemesine bir tahkik süreci işletilmeksizin doğru kabul edilmekteydi. Bu dönemde, söz konusu beyannameler, yalnızca ilgili amirlerce yapılan yüzeysel tasdikler doğrultusunda geçerli sayılıyor ve doğrudan sicill-i ahvâl defterlerine kaydediliyordu. Başka bir ifadeyle, 1884 yılına kadar düzenlenen biyografik kayıtlar sistematik bir belge incelemesine ya da kurumsal teyide dayanmamaktaydı. Ancak 1884 tarihinden itibaren verilen tercüme-i hâl varakalarını

¹²⁷ CDAB, Y.EE, 113-15

¹²⁸ Talimatnamenin birinci maddesinde geçtiği üzere, "Sadaret-i Ulyâ'dan nahiye müdirlerine kadar mensub ve mazul bilcümle memurîn-i Mülkiye ve Adliye ve Mâliye ve saireden"

¹²⁹ Söz konusu talimatnamede geçtiği üzere, "bir sınıfı bâ-irade-i seniye...ve diğer sınıfı iradeli ve iradesiz".

¹³⁰ Çalışmada da tespit edildiği üzere, örneğin Hasan Fehmi Paşa'nın tercüme-i hâli için iki sayfa yeterli gelmemiş, devamı başka bir sayfaya nakledilmiştir. Buna karşılık, Kadri Paşa'nın tercüme-i hâli oldukça kısadır.

¹³¹ Mübahat S. Kütükoğlu, "Sicill-i Ahval Defterleri'ni Tamamlayan Arşiv Kayıtları", *Güney-Doğu Avrupa Araştırma Dergisi*, 12 (1998), s. 142

sadece bir ihbarnâme olarak kabul eden Sicill-i Ahvâl Komisyonu, tercüme-i hâl varakalarını tescil etmeden resmî belge ve arşiv kayıtlarına başvurarak bilgilerin doğruluğunun tesbiti, eksiklerin tamamlanması, yanlışların düzeltilmesi için çalışmaya başladı. Bu çalışmaların neticesinde 1887’de Me’mûrîn-i Mülkiyyenin Tercüme-i Hâllerinin Sûret-i Kayd ve Tahrîrini ve Teferruatını Mübeyyin Târifnâme adıyla tercüme-i hâl varakalarının hazırlanması, incelenmesi, özetlerinin çıkarılması, bunların sicil defterlerine geçirilmesi, sicil defterlerine zeyillerin işlenmesi gibi sicil muâmelâtıyla ilgili pek çok esas daha düzenlendi. Buna göre memurların tercüme-i hâl beyannamelerinde belirttikleri kimlik bilgileri, eğitim durumları, göreve başlama ve ayrılma tarihleri ile varsa rütbe, nişan ve madalya kayıtları gibi tüm beyanlarını resmî belgelerle belgelendirmeleri zorunlu hale getirilmiştir¹³².

¹³² Sarıyıldız, “Sicill-i Ahval Defterleri”, s. 135

4. SİCİLL-İ AHVAL KAYITLARINDA ŞÛRÂ-YI DEVLET REİSLERİ

4.1. Sicill-i Ahval Kayıtlarının Transkripsiyonu

4.1.1. Abdurrahman Şerafeddin Efendi

[s. 87]

Abdurrahman Şerafeddin Efendi

Tophâne-i Âmire Muhasebe Mümeyyizlerinden müteveffâ Hasan Efendi'nin mahdûmudur.

1269 sene-i hicriyesinde [sene-i maliye 1269/1853] Dersaâdet'te tevellüd eylediği Nüfûs-i Tezkere-i Osmânîyesi'nde muharrerdir.

Sıbyan mektebinde mukaddimât-ı ulûmu ve Eyyüb Mekteb-i Rüşdiyyesi'nde tahsîl ve muahharan Mekteb-i Sultânî'de Türkçe ve Fransızca derslerini ikmal ile Türkçe ve Fransızca'dan 19 Cemadielevvel sene 1290 [15 Temmuz 1873] târih ve aliyy-ül-a'la dereceli şehâdetnâme almıştır. Türkçe ve Fransızca kitâbet ve tekellüm eder. Fezleke-i Târih-i Düvel-i İslamiyye ve Fezleke-i Târih-i Devlet-i Osmânîyye namlariyle birer cild ve Târih-i Devlet-i Osmânîyye ve Coğrafya-yı Umûmî namlarıyla ikişer cild üzerine matbû âsârı vardır.

1290 senesi Cemadielahire'sinin 27'sinde [9 Ağustos 1289/22 Ağustos 1873] 21 yaşında olduğu halde 500 kuruş maâşla Mahreç-i Aklâm-ı Şâhâne Târih-i Umûmî Muallimliği'ne bi't-tâ'yin uhdesine 1292 senesi Rebiülahire'nin 7'sinde [1 Mayıs 1291/13 Mayıs 1875] 300 kuruş maâşla Mekteb-i Sultânî Kavâid ve İmlâ Muallimliği ilâve edilip 1292 senesi şehr-i Ramazan-ı Şerifi'nin 13'ünde [1 T.evvel 1291/13 Ekim 1875] Mekteb-i Sultânî Kavâid ve İmlâ Muallimliği maâş 500 kuruşa iblâğ ve 1295 senesi Safer'ül-hayr'ın 10'unda [1 Şubat 1293/13 Şubat 1878] 570 kuruş maâşla Dârü'l-Muallimîn Târih-i Umumî Muallimliği de ilâve edilmiş ve Rebiülahire'nin 10'unda [1 Mayıs 1294/13 Nisan 1878] 2,500 kuruş maâşla Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne Müdiriyyeti'ne ta'yin edilmesiyle târih-i mezkûrda Mekteb-i Sultânî Kavâid ve İmlâ Muallimliği'ni terk edip şehr-i Ramazanü'l-mübarek'in selhinde [15 Eylül 1294/27 Eylül 1878] 1,500 kuruş maâşla uhdesine Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne Coğrafya-yı Umûmî dersi ilâve edilerek târih-i mezkûrdan itibaren Mahreç-i Aklâm-ı Şâhâne ve Dârü'l-Muallîm Târih-i Umûmî Muallimlikleri'nden

infikâk etmiş ve 1296 senesi şehr-i Ramazan-ı Mübareği'nin 29'unda [16 Eylül 1879] uhdesine rütbe-i sâlise tevcih buyrulup 1297 senesi Rebiülahiri guresindeki [1 Mart 1296/13 Mart 1880] tensikatta müdiriyet maâş 2,000 kuruşa ve mekteb-i mezkûr Coğrafya-yı Umûmî maâş 1,200 kuruşa tezyîl olunmuş ve 1298 senesi şehr-i Saferü'l-hayrın 3'ünde [5 Ocak 1881] uhdesine terfian rütbe-i sâniye sınıf-ı mütemâyizi teveccüh ve dördünde [6 Ocak 1881] dördüncü rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanı ihsan ve Rebiülahire'nin 5'inde [22 Şubat 1296/6 Mart 1881] 600 kuruş maâşla Mekteb-i Sultânî Târih-i Osmanî ve Târih-i İslâm Muallimliği ilâve ve Şevvalü'l-mükerremi'nin 13'ünde [8 Eylül 1881] rütbesi ûlâ sınıf-ı sânisine terfî ve 1300 senesi Zilkadesi'nin 14'ünde [4 Eylül 1299/16 Eylül 1883] müdiriyet maâş 3,000 kuruşa ve Zilhiccesi'nin 25'inde [15 T.evvel 1299/27 Ekim 1883] Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne Coğrafya-yı Umûmî Muallimliği maâş 1,400 kuruşa iblağ ve 1301 senesi Şevvalü'l-mükerremi'nin 11'inde [4 Ağustos 1884] tebdilen üçüncü rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanı ihsan ve Zilkade'sinin 4'ünde [26 Ağustos 1884] rütbesi ûlâ sınıf-ı evveline terfî buyrularak şehr-i mezkûrun 23'ünde [1 Eylül 1300/14 Eylül 1884] Mekteb-i Sultânî Târih-i Osmânî ve Târih-i İslâm Muallimliği maâş 700 kuruşa iblağ olunmuş ve birinci sınıfa okuttuğu Coğrafya dersini terk etmesinden dolayı Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne Coğrafya-yı Umûmî Muallimliği maâş 1302 senesi Rebiülevvel'inin 26'sında [1 K.sani 1300/13 Ocak 1885] 1,200 kuruşa bi't-tenzîl 1303 senesi Cemazielevvel'isinin 26'sında [2 Mart 1886] üçüncü rütbeden Nişân-ı Âli-i Osmânî ve 1304 senesi Zilkadesi'nin 14'ünde [4 Ağustos 1887] tebdilen ikinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanı ihsan buyrulmuş ve Zilhiccesi'nin 5'inde [1 Ağustos 1303/13 Ağustos 1888] Mekteb-i Sultânî Târih-i Osmanî ve Târih-i İslâm Muallimliği maâş 200 kuruşa ve 1307 senesi Cemadielevvelisi'nin 24'ünde [4 K.sani 1305/16 Ocak 1890] müdüriyet maâş 4,000 kuruşa iblağ edilmiş ve şehr-i Ramazanü'l-mübareğinin 21'inde [11 Mayıs 1890] ikinci rütbeden Osmânî Nişân-ı Âlisi ihsan kılınmış ve 1310 senesi şehr-i Saferü'l-hayrının 20'sinde [1 Eylül 1308/13 Eylül 1892] İlm-i Ahlâk dersinin ilâvesiyle Mekteb-i Mülkiye'deki muallimliğin maâş 1,500 kuruşa ve Cemadielevvelisi'nin guresinde [9 T.sani 1308/21 Kasım 1892] müdiriyet maâş 4,500 kuruşa bi'l-iblağ meşhûd olan mesâî-i reviiyetmendânesine mükâfaten 1310 senesi şehr-i Saferü'l-hayrının 8'inde [1 Eylül 1892] terfian rütbe-i bâlâ tevcih ve Cemadielahire'sinin 5'inde [25 Aralık 1892] Altın Liyâkat madalyası ihsan ve 1312 senesi şehr-i Saferü'l-hayrının 21'inde [12

Ağustos 1310/24 Ağustos 1894] müdiriyet maâşı 6,000 kuruşa bi'l-iblağ Şabanü'l-muazzamanın 18'inde [1 Şubat 1310/14 Şubat 1895] maâş-ı hâlisiyle ve muallimlikleri uhdesinde kalmak üzere Mekteb-i Sultânî Müdiriyeti'ne nakl buyrulmuştur.

Maârif Nezâreti Celilesi'nden yazılan mülâhazada bu babdaki ifâdesi karin-i sıhhat olduğu tasdik edilmiştir.

Hidemat-ı mezkûrede müddet-i istihdâm ve mekteb maâşatıyla zamâim ve tenzîlâtının miktar ve târihleri ve Mekteb-i Sultânî Müdiriyeti'ne târih-i nakliyle maâşının mikdarı Mekteb-i Sultânî Müdiriyeti'yle Maârif Nezâreti Celilesi Sicill-i Ahval Şûbesi Müdüriyeti'nin 19 Mart 1307 [31 Mart 1891] ve 25 Eylül 1307 [7 Ekim 1891] târihli tezkire-i cevabiyelerine melfuf kayd pusulalarından ve Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne Muhasebeciliği'nin 21 Eylül 1311 [3 Ekim 1895] târihli derkenarından anlaşılmış ve rûteb-i muhtelifesinin tevcihi târihleriyle Mecîdî ve Osmânî Nişân-ı Zîşanları'nın ve Altın Liyâkat madalyasının ihsanı târihleri Dîvân-ı Hümayun Teşrifâtçılığı'nın 16 Şaban sene 1308 [27 Mart 1891] ve 18 Rebiülahir sene 1313 [8 Ekim 1895] târihli müzekkire-i cevabiyelerine ve Sicill-i Ahval Dâiresi Umûmîyesi'ne tevdi buyrulan irâdat-ı seniyye-i hazret-i şehriyârî kuyudâtına tatbik edilerek Mekteb-i Sultânî'nin Franseviü'l-ibâre ve aliyyü'l-a'la dereceli ulûm ve fûnun şehâdetnamesi musaddak Maârif Nezâret-i Celilesi'nin 19 Cemadievvel sene 1290 [15 Temmuz 1873] târihli Mülâzemet Ruus ve Âsar-ı Matbûası'nın birer nüshası evrâkıyla hıfz edilmiş ve Nüfûs-ı Tezkire-i Osmânîyesi aynen görülüp iâde kılınmıştır. Fİ 14 S 1314 ve Fİ 13 Temmuz 1312 [25 Temmuz 1896] [s. 88]

Müşârünileyhin 1313 senesi Rebiülevvel'inin 24'ünde [2 Eylül 1311/14 Eylül 1895] bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne ilm-i ahlâk dersinden dolayı 200 ve Târih-i Osmanî derslerinden dolayı 200 kuruş ki cem'an 400 kuruş zam olunarak muallimlik maâşı 1,900 kuruşa iblağ olunmuş ise de ilim-ı ahlâk dersinden dolayı zam olunan 200 kuruşu kendi arzusıyla terk eylemiş olmakla maâş-ı mezbûr 1,700 kuruşa ve 1314 senesi Şevvali'nin 9'unda [1 Mart 1313/13 Mart 1897] aşr te'ciliyle 530 kuruşa ve Mekteb-i Sultânî Târih-i Osmânî Muallimliği maâşı 720 kuruşa ve Müdiriyet maâşı 5,400 kuruşa tenezzül eylediği ol-babdaki istidânâmesi zahirine Maârif Muhasebesi'nden muharrer 20 Mart 1324 [2 Nisan 1908] târihli derkenarda gösterilmiştir.

Müşârunileyh hidemâtı memduha-i reviiyetkârânesine mebni 1315 senesi Cemadielevvelisi'nin 28'inde [25 Ekim 1897] tebdilen birinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanı ihsan buyrulmuştur.

Müşârunileyh Fransa Maârif ve Sanâyi' Nezâreti tarafından îtâ olunan Ofisiye rütbesinden Maârif Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna bi'l-istîzan müsâade-i seniye-i hazret-i padişâhî şâyan buyrulduğu Hâriciye Nezâreti Celilesi'nin 7 Temmuz 1314 [16 Temmuz 1898] târihli tezkiresiyle bildirildiği Maârif Nezâreti Celilesi'nden kendisine muharrer 22 Temmuz 1314 [3 Ağustos 1898] târihli tezkirede beyan kılınmıştır.

Müşârunileyhin 1318 senesi Cemadielevveli'sinin 19'unda [1 Eylül 1316/14 Eylül 1900] 600 kuruş maâşla Dârü'l-fünûn-ı Şâhâne Edebiyat Şûbesi Târih Muallimliği'ne ta'yin kılınmış anıfı'l-beyân 20 Mart 1324 [2 Nisan 1908] târihli derkenarda bildirilmiştir.

Müşârunileyh hidemât-ı hüsn-i reviiyet-kârânesine mebni sene-i merkûme Şabanı'nın 13'ünde [6 Aralık 1900] tebdilen birinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Müşârunileyhe Fehametlü Karadağ Prensi tarafından îtâ olunan birinci rütbeden Danilo Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna 1320 senesi Şevvali'nin 4'ünde [4 Ocak 1903] müsâade-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyhe Romanya Hükümeti tarafından verilen ikinci rütbeden Koron dö Românî Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna 1323 senesi Muharremi'nin 6'sında [13 Mart 1905] müsâade-i seniyye-i hazret-i padişâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyhe 1324 senesi Muharremi'nin 14'ünde [10 Mart 1906] Altın ve Gümüş İmtiyaz madalyaları inâyet ve ihsan buyrulduğu Dîvân-ı Hümâyun Beylikçiliği'nin 20 Mart 1324 [2 Nisan 1908] târihli müzekkire-i cevabiyesinden anlaşılmıştır.

Müşârunileyhin ehliyeti cihetiyle 1326 senesi Recebi'nin 6'sında [21 Temmuz 1324/4 Ağustos 1908] 30,000 kuruş maâşla Defter-i Hâkânî Nezâreti'ne ta'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyhin maâş sene-i merkûme Recebi'nin 16'sında [1 Ağustos 1324/14 Ağustos 1908] tensikat mücebine 15,000 kuruşa tenezzül eylediği nezâret-i

müşârunileyha Sicil Şûbesi'nin 8 T.sani sene 1324 [21 Kasım 1908] târihli vukuat pusulasında beyân kılınmıştır.

Müşârunileyhin ber-vec-i muharrer Mekteb-i Sultânî Müdüriyeti'ne târih-i ta'yini olan 1 Şubat 1310 [13 Şubat 1895] târihinden 1 Eylül 1324 [14 Eylül 1908] târihine kadar mekteb-i mezkûr muallimliği maâşından dâhî aidat-ı tekaüdiye tevkif ettiği ve sene-i mezkûre Şevvali'nin 14'ünde [27 T.evvel 1324/9 Kasım 1908] yeniden tanzim kılınan program mücebince Mekteb-i Mülkiye'deki muallimlikleri maâşâtının 330 kuruş bi't-tenzil 1,200 kuruş maâşla mekteb-i mezkûrede Devlet-i Aliye'nin Târih-i Siyâsî ve İdâresi Muallimliği'ne ta'yin edildiği Maârif Nezâreti Sicil Şûbesi'nin 4 T.sani 1325 [17 Kasım 1909] târihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Müşârunileyh sene-i mezkûre Zilkadesi'nin 20'sinde [2 K.evvel 1324/15 Aralık 1908] 10,000 kuruş maâşla Meclis-i Âyân Âzâlığı'na ta'yin buyrulmuştur. Müşârunileyh şehir-i mezkûrun 21'inde [3 K.evvel 1324/16 Aralık 1908] Defter-i Hâkânî Nezâreti'nden Maârif Nezâreti Vekâleti'ne nakl buyrulup 26'sında [7 K.evvel 1324/20 Aralık 1908] kesret-i meş'uliyeti? cihetiyle Dârü'l-fünun Târih-i Osmânî ve düvel muallimliklerini terk eylediği ve Zilhiccesi'nin 2'sinde [12 K.evvel 1324/26 Aralık 1908] kezâlik meagil-i kesiresi hasebiyle Mekteb-i Mülkiye'deki dersi sağlarının nısfını terk ederek maâş 600 kuruşa tenezzül ettiği ve 6 K.evvel 1324 [19 Aralık 1908] târihinden 12 K.sani 1324 [25 Ocak 1909] târihine kadar Defter-i Hâkânî Nezâreti Umuru'nu dâhî vekâleten eylemiş ise de vekâlet maâş 1 ahz eylemediğini müddet-i vekâletinde bulunarak zamsı hesabıyla cem'an 8,225 kuruş vekâlet maâş 1 aldığı nezâreteyn-i müşârunileyhüma Sicil Şûbeleri'nin 12 Ağustos 1325 [25 Ağustos 1909] ve 4 T.sani sene 1325 [17 Kasım 1909] ve 10 T.sani sene 1325 [23 Kasım 1909] târihli müzekkire-i cevabiyesinde beyân kılınmıştır.

Müşârunileyh şehir-i mezkûrun 23'ünde [2 Şubat 1324/15 Şubat 1909] 25,000 kuruş maâşla Maârif Nezâreti Celilesi'ne ta'yin ve Rebiülevvel'inin 23'ünde [1 Nisan 1325/14 Nisan 1909] muvakkat bütçe mücebince maâş 15,000 kuruşa tenzil olunmuş ve târih-i mezkûr ile Rebiülahire'nin 8'inde [15 Nisan 1325/28 Nisan 1909] kabinece iki defa vuku bulan tebeddülde ibka buyrulmuştur.

Müşârunileyh rebiülahirenin 15'inde [22 Nisan 1325/5 Mayıs 1909] kabinece vuku bulan tebeddülât hasebiyle munfasıl olmuştur.

Müşârunileyhin şehr-i mezkûrun 27'sinde [4 Mayıs 1325/17 Mayıs 1909] 600 kuruş maâşla tekrar Dârü'l-fünun Târih-i Osmânî ve Düvel Muallimliği'ne ta'yîn buyrulduğu sâlifü'z-zikr 4 T.sani 1325 [17 Kasım 1909] târihli vukuat pusulasında beyân kılınmıştır.

Müşârunileyhin vakanüvislik hizmetine ta'yîn hususuna bi'l-istîzan irâde-i seniyye-i şeref-sudur buyrulduğu kendisine muharrer 5 Mayıs 1325 [18 Mayıs 1909] târihli ve 132 numaralı tezkire-i semiyeden munkasım olmuştur.

Müşârunileyhin sene-i mezbûre Cemadiellevveli'sinin 12'sinde [19 Mayıs 1325/1 Haziran 1909] Mekteb-i Sultânî Târihi Osmânî Muallimliği'nden infikâk eylediği sâlifü'l-beyân vukuat pusulasından anlaşılmıştır.

Devlet-i Aliye-i Osmânîye târihine dair mükemmel bir eser vücûda getirilmesi müktezâ-yı irâde-i seniyyeden olup eser-i mezkûrun tahrir ve te'lîfi için teşekkül eden hey'ete müşârunileyhin reis ta'yîn buyrulduğu 7 Haziran 1325 [20 Haziran 1909] târihli tezkire-i sâmiye mündericâtından anlaşılmıştır.

Müşârunileyh 1329 senesi Cemadiellevveli'sinin 12'sinde [28 Nisan 1327/11 Mayıs 1911] 15,000 kuruş maâşla Maârif Nezâreti'ne nasb buyrulmuştur¹³³.

4.1.2. Ahmed Arifi Paşa

[s. 37]

Ahmed Arifi Paşa

Şekib Paşa merhûmun mahdûmudur.

1246 sene-i hicriyesinde [1830/1831] Dersaâdet'te tevellüd eylemiştir.

Sıbyan mektebinde mebâdi-i ulûmu ve muallim-i mahsustan Arabî ve Fârisî ve Fransızca tahsil edip coğrafya, tarih ve ekonomi politik ve hukuk-ı milel ve fenn-i tabakatü'l arz ve usul-ı politika taallüm eylemiştir. Türkçe ve Fransızca kitâbet eder.

1261 sene-i hicriyesinde [1845] Dîvân-ı Hümâyun Kalemi'ne çırağ buyrulup bir ay mürûrunda 150 kuruş maâş ve sene-i mezbûre Cemadielahire'sinin 5'inde hocalık ve 1262 senesi Receb'inin 11'inde [5 Temmuz 1846] sâlise rütbelerine nâil ve 1263 senesinde [1846/1847] 3,000 kuruş aylıkla Viyana Sefâret-i Seniyye'si birinci Serkâtâbeti'ne memûr olarak iki sene îfâ-yı vazîfeyle 1265 senesinde [1848/1849]

¹³³ CDAB, DH.SAİDd, 72-87

Dersaâdet'e avdet ve Tercüme Odası'na müdâvemet edip çend mah mürûrunda tahsis olunan 300 kuruş maâş bi't-tedric 2,000 kuruşa terfî etmiş ve 1270 senesi Şevval'ının 11'inde muvakkaten [7 Temmuz 1854] ve 1271 senesi Safer'inde [Ekim/Kasım 1854] rütbe-i sâniye sınıf-ı sâni'si ile asâleten Amedî Odası Hulefâsı'na iltihak ile hulefâlık uhdesinde kalmak üzere birinci murahhas ünvanıyla konferansa memur olan Ali Paşa merhum mâiyetiyle Viyana'ya azîmet ve âhiren Reşit Paşa merhumun müşârûnileyh yerine murahhas ta'yin olunmasına mebni mâiyeti Serkatibleri âdâdında bulunmak üzere 1271 senesi Şaban'ın 3'ünde [21 Nisan 1855] rütbesi sâniye sınıf-ı mütemeyyizine terfî buyrulduğu halde murahhas müşârûnileyhin Viyana'ya azîmet etmesi cihetiyle müşârûnileyh Ali Paşa ile Dersaâdet'e avdet edip 1272 senesinde [1855/1856] yine müşârûnileyh Ali Paşa mâiyetiyle Paris'e giderek mezkûr memuriyetlerde kalem maâşından başka 25,000 kuruş harcırah almıştır. Sene-i mezbur Şaban'ının 6'sında [12 Nisan 1856] 5,000 kuruş maâşla Bâb-ı Âli Mütercim-i Evvelliği'ne ve 1274 senesi şehr-i Ramazan-ı şerifinin 29'unda [13 Mayıs 1858] rütbe-i ûlâ sınıf-ı sâni'si ve 8,000 kûsür kuruş maâşla Dîvân-ı Hümâyûn Tercümanlığı'na memuriyetle 1276 senesi Şevval'i guresinde [22 Nisan 1860] dördüncü ve 1277 senesi Zilkade'sinin 27'sinde [6 Haziran 1861] tebdilen üçüncü rütbeden Mecîdî ve 1280 senesi Cemadielahiresi evasıtında [Aralık 1863] rütbe-i mezbûreden Osmânî Nişân-ı Zîşanları îtâ buyrulmuş ve 1283 senesi Rebiülevvel'inin 22'sinde [4 Ağustos 1866] rütbe-i ûlâ sınıf-ı evvelini ve 1285 senesi Safer'inin 19'unda [11 Haziran 1868] tebdilen ikinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Âlî'si'ni ihraz ile 1286 senesi Cemadielahire'sinin 5'inde [12 Eylül 1869] maâşının 18,000 kuruşa iblağıyla Dîvân-ı Hümâyûn Beylikçiliği ilâve-i memûriyet olunmuş ve 1288 senesi Cemadiellevvel'isinin 27'sinde [14 Ağustos 1871] 15,000 kuruş maâşla Hâriciye Nezâreti Celilesi Müsteşarlığı tefviz ve sene-i mezkûre Receb'inin 8'inde [23 Eylül 1871] maâş-ı mezbur ile Dîvân-ı Hümâyûn Tercümanlığı'na ircâ' ile rütbe-i bi't-tevcih buyrulmuştur.

Şehr-i mezkûrun 10'unda [20 Eylül 1871] 20,000 kuruş maâşla Tophâne-i Âmire Müsteşarlığı'na ve sene-i mezkûre şehr-i Ramazan-ı şerifinin 7'sinde [20 Kasım 1871] 15,000 kuruş aylıkla Adliye Nezâreti İcra Cemiyeti Riyaseti'ne ve Zilhicce'sinin 29'unda [10 Mart 1872] ol-miktar maâşla Hukuk Dâiresi Reis-i Saniliği'ne ve 1289 senesi Receb'inin 29'unda [2 Ekim 1872] 45,000 kuruş maâş ve Büyük Elçilik ünvanıyla Viyana Sefâret-i Seniyyesi'ne nakl ve 1290 senesi

Rebiülevvel'inin 7'sinde [5 Mayıs 1873] maâş-ı sâbıkı ile Dîvân-ı Hümâyûn Tercümanlığı'na avdet ederek sene-i mezkûr Şaban'ının 2'sinde [25 Eylül 1873] ilâveten Matbuat Müdiriyeti dâhî ihâle kılınmış ve 1291 senesi Muharrem'inin 11'inde [28 Şubat 1874] maâş-ı mezkûr ile tekrar Hâriciye Nezâreti Celilesi Müsteşarı olup sene-i mezbûre Rebiülahiri gurresinde [18 Mayıs 1874] rütbe-i sâmiye-i vüzâret ve 75,000 kuruş maâşla Nezâret-i Müşârünileyha'ya tâ'yin ve mâh-ı mezburun 27'sinde [13 Haziran 1874] murassa Nişân-ı Âli-i Osmânî ve 1291 senesi Şaban'ının 20'sinde [2 Ekim 1874] kezâlik tebdilen birinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanî ihsanıyla taltif buyrulmuştur. Sene-i mezkûre Zilhicce'sinin 8'inde [16 Ocak 1875] 30,000 kuruş maâşla Maârif ve 1292 senesi Cemadielevvel'isinin 8'inde [12 Haziran 1875] 50,000 kuruş maâşla Adliye Nezâreti Celileleri'ne müntekil ve sene-i mezkûre Receb'inin 20'sinde [22 Ağustos 1875] münfasıl olarak yine sene-i merkûme Şevval'inin 11'inde [11 Kasım 1875] 45,000 kuruş maâşla tekrar Viyana Sefâret-i Seniyyesi Memûriyeti ve 1293 senesi Receb'i selhinde [21 Ağustos 1876] infisali vukubulmağla 10,000 kuruş mâzûliyet maâşı tahsis ve 1294 senesi Rebiülevvel'inin 2'sinde [17 Mart 1877] maâş-ı mezbur ile Hey'et-i Âyân'a idhal olunup mâh-ı mezburun 6'sında [21 Mart 1877] hey'et-i müşârünileyha riyaseti vekâletine ve sene-i mezkûre Receb'inin 7'sinde [18 Temmuz 1877] tekrar Hâriciye Nezâret-i Celilesi'ne ve sene-i mezbûre şehr-i Ramazan-ı şerif'inde istîfâsına mebni 45,000 kuruş maâş ile Paris Sefâret-i Seniyyesi'ne tâ'yin kılınmış ve 1296 senesi Muharrem'inin 3'ünde [28 Aralık 1878] infisal ile Hey'et-i Âyân'dan mahsus olan maâşını istîfâ etmekte olduğu halde sene-i mezbûre saferinin 13'ünde [6 Şubat 1879] başkaca 10,000 kuruş maâş ile Sicill-i Ahvâl Komisyonu'na Reis olup sene-i mezbûre Şaban'ının 9'unda 100,000 kuruş şehriye ile Başvekâlet Mesned-i Celili tevcih etmiştir. Yine sene-i mezbûre Zilhicce'sinin 2'sinde [17 Kasım 1879] 27,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'ne intikal ederek 1297 senesi Rebiülahirinin 2'sinde [14 Mart 1880] hasbe't-tensik maâşı 20,000 kuruşa tenzil ve sene-i merkume Şevvalinin 7'sinde afv [12 Eylül 1880] ile 15,000 kuruş mâzûliyet maâşı tahsis buyrulub 1298 senesi Cemadielahiresinin 28'inde [28 Mayıs 1881] tekrar Viyana Sefâret-i Seniyyesine ve kable'l-azime 1300 senesi Muharrem'inin 19'unda [30 Kasım 1882] 20,000 kuruş aylıkla yine Şûrâ-yı Devlet Riyaset[i'ne] ve sene-i mezkûre Muharrem'inin 21'inde [2 Aralık 1882] maâş-ı mezkûr ile tekrar Hâriciye Nezâreti Celileleri'ne tâ'yin ve sene-i mezbûre Zilhicce'sinin 10'unda [12 Ekim

1883] İmtiyaz Nişânı furuğ efşânının gümüş madalyası îtâ olunup 1301 senesi Cemadielahiresinin 20'sinde [17 Nisan 1884] bi'l-infikâk 30,000 kuruş mâzûliyet maâşı tahsis olunarak 1302 senesi Zilhicce'sinin 19'unda [29 Eylül 1885] ol-miktar maâş ile uhdesine tekrar Şûra-yı Devlet Riyaseti Celilesi tevcih ve 1303 senesi Şevvali gurresinde [3 Temmuz 1886] nişân-ı furuğ efşân-ı mezbûrun altun madalyası ihsan buyrulmuştur.

1270 senesi şehri Ramazan-ı şerifinin 11'inde [7 Haziran 1854] Avusturya Devleti tarafından Komandor rütbesinden Fransuva Josef ve 1271 senesi Şevvalinin 8'inde [24 Haziran 1855] Fransa Devleti'nden şövalye rütbesinden Lejyon Donur ve 1275 senesi Cemadielahire'sinin 12'sinde [17 Ocak 1859] Belçika Devleti'nden Komandor rütbesinden Lui Pold ve sene-i mezbûre Şaban'ın 6'sında [11 Mart 1859] Rusya Devleti'nden ikinci rütbeden Sen Anna ve 1276 senesinde [1859/1860] İran Devleti'nden üçüncü rütbeden Şîr-i Hurşîd ve sene-i mezbûre şehri Ramazan-ı şerifinin 25'inde [16 Nisan 1860] Prusya Devleti'nden ikinci rütbeden Ekl-Röj ve yine sene-i mezbûre Şevval'inin 4'ünde [25 Nisan 1860] Danimarka Devleti'nden Komandor rütbesinden Dan-Beruğ ve Zilhicce'sinin 20'sinde [9 Temmuz 1860] Fransa Hükümeti'nden Ofisiye rütbesinden Lejyon Donur ve 1277 senesi Rebiülevvel'inde [Eylül/Ekim 1860] İtalya Devleti'nden Komandor rütbesinden Sen Morris Delezar ve 1278 senesi Rebiülahir'inin 21'inde [26 Ekim 1861] Avusturya Devleti'nden ikinci rütbeden Demir Taç ve sene-i mezbûre Şevval'inin 6'sında [6 Nisan 1862] İsveç ve Norveç Devleti'nden Komandor rütbesinden Daz ve 1279 senesi Cemadiellevvel'isinin 20'sinde [13 Kasım 1862] Rusya Devleti'nden ikinci rütbeden Sen Estansilas ve sene-i mezbûre Zilhicce'sinin 10'unda [29 Mayıs 1863] Flemenk Devleti'nden Komandor rütbesinden Lüen Seri Land ve 1282 senesi Receb'inin 20'sinde [9 Aralık 1865] İtalya Devleti'nden Gran Ofisiye rütbesinden Sen Morris Delezar ve 1283 senesi Rebiülevvel'i selhinde [12 Ağustos 1866] Avusturya Devleti'nden Komandor rütbesinden Lui Pold ve sene-i mezbûre Cemadiellevvel'isinde [Eylül/Ekim 1866] Fransa Hükümeti'nden rütbe-i mezbûreden Lejyon Donur nişânları ve sene-i merkûme Şaban'ının 11'inde [19 Aralık 1866] İtalya Devleti'nden Sen Morris Delezar ve 1285 senesi şehri Ramazan-ı şerifinin 19'unda [3 Ocak 1869] Avusturya Devleti Cânibi'nden Fransuva Josef nişânlarının Gran Kordonları verildiği gibi 1286 senesi Şaban'ının 2'sinde [7 Kasım 1869] İspanya Devleti tarafından Komandor rütbesinden Şarl Truva ve sene-i mezbûre

Zilhicce'sinin 10'unda [13 Mart 1870] Prusya Devleti'nden birinci rütbeden Ekl-Röj ve 1287 senesi Muharrem'inin 28'inde [30 Nisan 1870] Rusya Devleti Cânibi'nden birinci rütbeden Sen Estansilas ve sene-i merkûme Receb'i selhinde [26 Ekim 1870] Flemenk Devleti'nden Grand Ofisiye rütbesinden Ferdendüş ve sene-i mezkûre Şaban'ının 11'inde [6 Kasım 1870] İspanya Devleti'nden İzabel la Katolik ve 1289 senesi Şaban'ının 28'inde [31 Ekim 1872] Saksıyyüt-tenburg Dükası tarafından [s. 38] Order de la Maison der Sakse Ernest ve 1291 senesi Muharrem'inin 27'sinde [16 Mart 1874] Yunan Devleti'nden Suver ve 1296 senesi Safer'inin 5'inde [29 Ocak 1879] Fransa Hükümeti'nden Lejyon Donur nişânlarının Gran Kordonları ve 1299 senesi Şaban'ının 11'inde [28 Haziran 1882] Rusya Devleti tarafından birinci rütbeden Ekl-Blan ve sene-i mezbûre Zilhicce'sinin 4'ünde [17 Ekim 1882] Romanya Krallığı Atval Toromanı Nişânı'nın Gran Kordonu ve yine sene-i mezkûrede İran Devleti'nin birinci rütbeden Şîr-i Hurşîd ve yine sene-i merkûmede Avusturya Devleti Cânibi'nden birinci rütbeden Lui-Pold nişânlarını ihraz eylemiştir.

Vezâif-i memuriyetinden dolayı bir vakitte mes'ul olmamıştır. Fî 17 Rebiülahir sene 1306 ve Fî 8 K.evvel sene 1304 [21 Aralık 1888]

Müşârinileyh hazretleri 1309 senesi Muharrem'inin 29'unda [4 Eylül 1891] vükalâyı fihâmın tebeddülü sırasında riyaset-i müşârinileyha'dan afv buyrulmuştur.

Müşârinileyh hazretlerine 1308 senesi Cemadielevvelisi guresinde [13 Aralık 1890] Girit altın madalyası ihsan buyrulmuştur¹³⁴

4.1.3. Ali Paşa

[s. 45]

Ali Paşa

Asâkir-i Şâhâne mirlivalarından Urfi Paşa'nın mahdûmudur.

1245 senesi Muharrem'inin 18'inde [20 Temmuz 1829] Dersaâdet'te tevellüd etmiştir.

Sıbyan mektebinde akaide müteallik bâzı risail ve Mekteb-i Maârif-i Adliye'de Arabî ve Fârisî okumuş ve Drama ve resim taallüm ettiği gibi Paris'te fenn-i servet tahsil etmiştir. Türkçe ve Fransızca okur yazar.

¹³⁴ CDAB, DH.SAİDd, 22-37

1259 senesi Cemadielahir'inin 9'unda [7 Temmuz 1843] 14 yaşında olduğu halde mülazemetle Hassa Ordu-yı Hümayunu Tahrirat Kalemi'ne dâhil ve tedricen 150 kuruş maâşa nâil olup şehir-i Şaban-ı şerif'in 8'inde [3 Eylül 1843] Makam-ı Seraskeriye'de bulunan müteveffa Mehmed Ali Paşa'nın Dîvân Kitabeti'ne bi't-ta'yin 1269 senesi Rebiülevvel'inin 2'sinde [14 Aralık 1852] uhdesine rütbe-i sani sınıf-ı sanisi tevcih oluşturmıştır. 1272 senesi Zilhicce'sinin 17'sinde [19 Ağustos 1856] 2,000 kuruş maâş ile Amedî-i Dîvân-ı Hümayun Hülefa'sına mülhak ve 1271 senesi şehir-i Ramazan-ı şerifin 26'sında [12 Haziran 1855] dördüncü rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşânı'na hâiz olup 1272 senesi Zilhicce'sinin 13'ünde [15 Ağustos 1856] maâşı 4,000 kuruşa bi'l-iblağ 1275 senesi şehir-i Ramazan-ı şerifinin 14'ünde [17 Nisan 1859] 5,000 kuruş zam-ı maâş ve 25,000 kuruş harcırah ile Paris Konferansı'na murahhas ta'yin olunan müteveffa Fuad Paşa refâkatiyle Paris'e azimet ve bir sene sonra Dersaâdet'e avdet edip bu sırada Belçika Devleti veliahdının Dersaâdet'e gelmesinden dolayı devlet-i müşârünileyh tarafından 4'üncü rütbeden Lui Pold Nişânı verilmiş ve bu aralık maâşı 6,000 kuruşa belâğ ve 1277 senesi şehir-i Ramazan-ı şerifi'nin 6'sında [18 Mart 1861] kemâkân hülefâda bulunmak üzere 750 frank maâş ile Paris Sefaret-i Seniyyesi Birinci Serkitabeti'ne memur olarak sene-i merkûme Zilkadesi'nin 26'sında [5 Haziran 1861] Saltanat-ı Seniyye Cânibi'nden ol-vakit Prusya Hanedanî-i Kralisi'nde bulunan müteveffa Killiyom Cenabları'na ihda buyrulan Nişân-ı Âli'yi îsale memur devletli Veliyüddin Paşa hazretlerinin refâkatiyle Berlin'e azimetinden dolayı mütevaffa-yı müşârünileyh tarafından Ekl-Roj Nişânı'nın dördüncü rütbesinin bir kıt'ası îtâ kılınmıştır. 1278 senesi Şaban'ında [Şubat/Mart 1862] ma'zûleten Dersaâdet'te bulunduğu halde Bursa'ya seyahat-ı Hümayun vakiaile ol esnada Sadrazam bulunan müşârünileyh Fuad Paşa maiyyetinde mahal-i mezkûra azimet etmiş ve orada iken yani sene-i merkûme Zilkade'sinin 7'sinde [6 Mayıs 1862] Amedî Hulefalığı ile sefaret-i mezkûre başkitabeti uhdesinde kalmak üzere 7,500 kuruş maâş ile Sırbistan Komiserliği'ne bi't-ta'yin 1281 senesi Safer'inin 15'inde [20 Temmuz 1864] ma'zûleten Dersaâdet'e avdetle sene-i merkûme Zilhicce'sinin 14'ünde [10 Mayıs 1865] mezbur komiserliğe Bosna Vilayeti Politika memûriyeti ilave ve rütbesi ûlâ sınıf-ı sanisine terfî ile 22,500 kuruş maâş tahisis olunarak zikr olunan Amedî Hulefalığı'ndan ve sefaret başkitabetinden infisal edip 1284 senesi Zilhicce'sinin 13'ünde [6 Nisan 1868] mezbur memûriyetlerin lağv edilmesinden dolayı Dersaâdet'e avdet ederek mâh-ı mezkûrun

25'inde [18 Nisan 1868] 5,000 kuruş maâş ile Altıncı Dâire-i Belediye Riyaseti Vekaleti'ne memur ve altı mah sonra 7,500 kuruş maâş ile Şûrâ-yı Devlet Âzâsı'ndan olup 1285 senesi Cemadielevvel'inin 25'inde [13 Eylül 1868] 22,500 kuruş maâş ile Diyarbekir Valisi'nin tahkik-i ahvali zımnında Diyarbekir'e azîmet ve îfâ-yı hizmetle avdet edip müteakiben yani 1286 senesi Cemadielahire'sinin 21'inde [28 Eylül 1869] rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli ve 12,500 kuruş maâş ve Meâbir Riyaseti inzimamıyla Nafia Nezaret-i Celilesi Müsteşarlığı tevcih ve bir aralık Nafia Nazırı'nın Paris'e memûriyeti cihetiyle Nezaret Vekaleti dahi uhdesine ihale kılınmış ve 1288 senesi Cemadielahire'sinin 25'inde [11 Eylül 1871] mezkûrû'l-miktar maâş ile Zabtiye Nezâreti Müsteşarlığı'na ve 24 gün sonra tebdilen Rumeli Beğlerbeği pâyesı tevcihi ve 30,000 kuruş maâş ile Erzurum ve sene-i merkûme şehr-i Ramazan-ı şerif'inin guresinde [14 Kasım 1871] 35,000 kuruş maâş ile Trabzon Vilayetleri Valilikleri'ne intikal ve 1289 senesi Rebiülevvel'inin 10'unda [18 Mayıs 1872] infisal ile sene-i merkûme Cemadielevvel'inin 11'inde [17 Temmuz 1872] 10,000 kuruş maâş ile İzmir Mahkeme-i Kebir Riyaseti'ne memur olarak bir mah sonra Mahkeme-i Kebir'in fesh edilmesi hasebiyle Kudüs-i Şerif Sancağı Mutasarrıflığı'na nasb edilmiş ise de istifa ederek uhdesine sene-i merkûme Cemadielahire'sinin 24'ünde [29 Ağustos 1872] 25,000 kuruş maâş ile Şehremaneti ve 1290 senesi Cemadielevvelisinin 27'sinde [23 Temmuz 1873] 11,000 frank maâş ve 25,000 frank harcırah ve birinci rütbeden Mecîdî Nişânı ihsanıyle Paris Sefaret-i Seniyyesi tevcih buyrulup ... sefaretinde bulunduğu esnada İspanya ve Portekiz sefaretları ilave-i memûriyet edilmiş ise de gidememesiyle 1292 senesi Şevval'inin 14'ünde [13 Kasım 1875] bi'l-infisal Zilkade'sinin 24'ünde [22 Aralık 1875] 12,500 kuruş maâş ile Meclis-i Ali-i Islahat Âzâsı'na ilhak ve Zilhicce'sinin 9'unda [6 Ocak 1876] rütbe-i sâmiye-i vüzâret tevcihi ve Hersek Politika memûriyeti inzimamı ve 35,000 kuruş maâş ile Hersek Vilayeti Valiliği'ne ta'yin olunmuştur. 1294 senesi Muharrem'inin 18'inde [2 Şubat 1877] vilâyet-i mezkûrenin lağv olunmasından dolayı 40,000 kuruş maâş ile Edirne Vilâyeti Valiliği'ne memûriyetle ol esnada ikinci rütbeden Osmânî Nişân-ı Zîşânı îtâ olunmuş ve sene-i merkûme şehr-i Recebü'sşerifinin 13'ünde [24 Temmuz 1877] bi'l-infisal Şevval'inin 16'sında [24 Ekim 1877] 25,000 kuruş maâş ile Hüdavendigâr Vilâyeti Valiliği ve 1295 senesi Rebiülahire'nin 15'inde [18 Nisan 1878] 30,000 kuruş maâş ile Şûrâ-yı Devlet Riyaseti Celilesi tevcih ederek 1296 senesi Zilkade'sinin 2'sinde [18 Ekim 1879] infisâli vuku bulmuştur. 1297 senesi

şehr-i Şabanü'sşerifinin 24'ünde [1 Ağustos 1880] 17,500 kuruş maâş ile yine Edirne Vilâyeti Valiliği'ne nasb ve sene-i mezbûre Zilkade'sinin 2'sinde [6 Ekim 1880] azl ile 1298 senesi Cemadielevvel'inin evailinde [Nisan 1881] 5,000 kuruş mâzûliyet maâşı tahsis ve Cemadielahire'nin 17'sinde [17 Mayıs 1881] 20,000 kuruş maâş ile Aydın Vilâyeti Valiliği'ne ta'yin olunup 1300 senesi şehr-i Recebü'sşerifinin 17'sinde [24 Mayıs 1883] münfasıl olmuş ve şehr-i Şabanü'sşerifinin 28'inde [4 Temmuz 1883] 8,000 kuruş mâzûliyet maâşı verilerek 1303 senesi Cemadielahire'sinin 17'sinde [23 Mart 1886] maâşı 10,000 kuruşa bi'l-iblağ 1305 senesi Rebiülahire'sinin 13'ünde [29 Aralık 1887] uhdesine 20,000 kuruş maâş ve bir murassa Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsanı ile Beyrut Vilâyeti Valiliği tevcih buyrulmuştur.

Ber-vec-i muharrer bulunduğu memûriyetlerden tahvil ve terfî ve istifâ ve îfâ suretleriyle infikâk ederek umûr-ı memûresinden dolayı taht-ı muhakemeye alınmamış ve müttehim olmamıştır. Fi 22 Rebiülahir sene 1302 ve Fi 14 K.evvel sene 1304 [26 Aralık 1888]

Müşârünileyh Ali Paşa 1306 senesi Cemadielahire'sinin 28'inde [1 Mart 1889] irtihal-i dâr-ı bekâ eylemiştir¹³⁵.

4.1.4. Âsım Paşa (Mehmed)

[s. 114]

Mehmed Âsım Paşa

Hâriciye Müsteşarı esbak merhum Mehmed Nuri Efendi'nin mahdûmudur.

1243 sene-i kameriyesinde [1827/1828] Dersaâdet'te tevellüd etmiştir.

1254 tarihinde [1838/1839] İrfâniye Mektebinde Arabî ve Fârîsi ve bir sene sonra Paris'te Fransızca tederrüs ve taallim etmiştir. Türkçe ve Fârîsi ve Fransızca tekellüm ve kitâbet eder.

1257 sene-i hicriyesinde [1838/1839] 14 yaşında olduğu halde mülazemetle Dîvân-ı Hümayun Kalemî'ne çırağ buyrularak 1258 tarihinde [1842/1843] bil'a-maâş Mühimme Odası'na nakl ve o sırada hocalık rütbesiyle hamis nişânına ve 1261 senesinde [1845] Tercüme Odası Hulefâsı Silkine ilhak edip bir sene sonra 200 ve

¹³⁵ CDAB, DH.SAİDd, 22-45

muahharan bi't-tedric 1,000 kuruş maâşa nâil olmuş ve 1266 senesinde [1849/1850] senesinde rütbe-i sâlise tevcih buyrularak 1268 tarihinde [1851/1852] 2,000 kuruş maâş ile Tahran Sefâreti Seniyyesi Birinci Serkâtâbetine memûr olmuş ve kitâbet-i mezkurede iken İran Devleti tarafından İran Devleti tarafından Şîr-i Hurşîd'in ser... evveli nişânı îtâ olunup 1271 tarihinde [1854/1855] Dersaâdet'e avdet ve 1272 tarihinde [1855/1856] Meclis-i Muvakkat Riyâseti ve 7,000 kuruş maâş ile Selânîk'e azîmetle orada rütbesi sâniyeye terfî ve 1274 senesinde [1857/1858] memuriyeti 4,000 kuruş maâş ile Altıncı Dâire Muavinliği'ne tahvil olunduğu halde 5-6 mah mürurunda bi'l-istifâ mezkûr Tercüme Odasına nakl etmiştir. 1276 senesinde [1859/1860] 3,350 kuruş aylık ile Paris Sefâreti Seniyyesi Birinci Serkâtâbeti'ne ve 1277 tarihinde [1860/1861] 7,500 kuruş şehriye ile Birinci Mahkeme-i Ticâret Reisliği'ne ve 1279 tarihinde [1862/1863] istifâ edip rütbe-i ûlâ sınıf-ı sâniyesi ve 9,000 kuruş mahiye ile Karesi Sancağı Mutâsarıflığı'na ve 1281 tarihinde [1864/1865] 6,000 kuruş maâşla Dîvân-ı Muhasebat-ı Mâliye Âzâlığı'na memur olarak bir müddet sonra maâş 7,000 kuruşa iblâğ olunmuş ve bir sene mürûrunda 8,000 kuruş aylık ile teşkil olunan Dîvân-ı Muhakemat-ı Mâliye Riyaseti'ne ve bir sene güzêrânında rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli ve 13,330 kuruş şehriye ile mezkûr Dîvân-ı Muhasebat Riyaseti'ne ve 1285 senesi evailinde [1868] rütbe-i sâmiye-i vüzâret ve 41,330 kuruş mahiye ile Edirne Vâliliği'ne tahvil-i memuriyetiyle orada Rusya Devleti tarafından Estanslası Nişânı'nın Gran Kordonu vermiş ve 1288 Receb'inde [Eylül/Ekim 1871] 36,000 kuruş aylık ile Bosna Vâliliği'ne nakl edip 1289 senesi Cemadielevvelî'sinde [Temmuz/Ağustos 1872] infisâli ile 7 mah bil'a-maâş ma'zûl kalmıştır. 1289 Zilkade'sinde [Aralık/Ocak 1872] 22,500 kuruş maâşla Kastamonu Vâliliği'ne memur ve orada ikinci rütbe Mecîdî Nişânı'nı hâmil olup 1290 senesi Safer'inde [Mart/Nisan 1873] 30,000 kuruş maâşla Trabzon Vâliliği'ne ve 1291 Rebiülevvel'inde [Nisan/Mayıs 1874] 40,000 kuruş maâşla Tuna Vâliliği'ne tâ'yin ve maâş 25,000 kuruşa tenzil olunmuş ve gailisine ... hengâmında tebdilen birinci rütbe Mecîdî Nişânı îtâ buyrulmuştur. 1293 senesi Ramazan'ında [Eylül/Ekim 1876] memûriyeti ikinci defa olarak 25,000 kuruş aylık ile Edirne Vâliliği'ne tahvil edilmiş ve 1294 senesi Muharrem'inde [Ocak/Şubat 1877] 30,000 kuruş şehriye ile Adliye Nezâret-i Celilesi'ne ve sene-i merkûme Şaban'ında [Ağustos/Eylül 1877] Meclis-i Âyan Âzâlığı'na ve akıben 25,000 kuruş aylık ile meclis-i mezkûr riyâsetine ve 1295 senesi Safer'inde

[Şubat/Mart 1878] 40,000 kuruş maâşla Şûra-yı Devlet Riyaset-i Celilesi'ne memur olmuş ve o sırada birkaç gün Hâriciye Nezâreti Vekâleti'nde dâhî bulunup sene-i merkûme Rebiülahiri'nde [Nisan/Mayıs 1878] riyâset-i mezkûreden infisâl ile sene-i merkûme Ramazan'ında [Ağustos/Eylül 1878] 20,000 kuruş aylık ile Şark-ı Rumeli Avrupa Komisyonu Birinci Komiserliği'ne tâ'yin olunarak ikmâl hizmetle 1296 senesi Ramazan'ında [Ağustos/Eylül 1879] Dersaâdet'e gelip 10,000 kuruş maâşla Hey'et-i Âyan Âzâlığı'nda kalmıştır.

Şimdiye kadar memur olduğu hidemâtdan nakl ve tahvil sûretleriyle ve hasbe'l-kader infisâl etmiş ve memûriyetine ait bir pusula-i mühimme olmayıp muhakeme tahtına dâhî alınmamıştır. Fİ 20 Rebiülevveli sene 1297 ve Fİ 19 Şubat sene 1295 [2 Mart 1880]

Müşârünileyh Asım Paşa Hazretleri 1297 senesi Şevval'ının 7'sine [12 Eylül 1880] müsadif 1296 senesi Eylül'ünün 1'inde 20,000 kuruş maâş ile Hâriciye Nezâreti'ne tâ'yin ve 1298 senesi Cemadielahire'sinin 2'sinde [2 Mayıs 1881] uhdesine birinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ve 1299 senesi Safer'inin 6'sında [28 Aralık 1881] murassa Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrularak sene-i merkûme Cemadielahire'sinin 19'unda [8 Mayıs 1882] vâki 1298 senesi Nisan'ının 25'inde mezkûr'l-mikdar maâş ile Evkâf Nezâret-i Celilesi'ne nakl-i memûriyet ve 1300 senesi Muharrem'inin 14'üne [25 Kasım 1882] tesadüf eden mezkûr 1298 senesi T.sani'sinin 14'ünde yine 20,000 kuruş maâşla mezkûr Hâriciye Nezâreti'ne ric'at ederek 7 gün sonra yine ol-mikdar maâş ile Adliye Nezâreti'ne tâ'yin ve 1301 senesi Cemadielahire'sinin 19'una [16 Nisan 1884] müsadif 1299 senesi Nisan'ının 4'ünde mezkûr'l-mikdar maâş ile memûriyeti yine Hâriciye Nezâreti'ne tahvil ve 1302 senesi Rebiülevvel'inin 7'sinde [25 Aralık 1884] vâki' mezkûr 1299 senesi K.evvel'inin 13'ünde 10,000 kuruş zam ile maâş mezkûr 30,000 kuruşa iblâğ kılınmıştır.

Müşârünileyh Âsım Paşa Hazretleri Adliye Nezâreti hengâmında yani 1300 senesi Receb'inin 15'ine [22 Mayıs 1883] müsadif 1299 senesi Mayıs'ın 10'undan itibaren 2 ay kadar ilâve-i memûriyet Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'ne Vekâlet ederek mezkûr 1300 senesi [1882/1883] zarfında Nişân-ı Âlî-i İmtiyazın Gümüş ve 1301 senesi [1883/1884] zarfında nişân-ı mezkûrun Altın madalyaları ihsan buyrulmuş ve 1302 senesi Zilhicce'sinin 15'inde [25 Eylül 1885] vâki' 1301 senesi Eylül'ünün 13'ünde

vukua gelen tebeddül-i vükelâ sırasında mezbûr Hâriciye Nezâreti'nden infisal eylemiştir.

Müşârünileyh Âsım Paşa Hazretleri'ne târih-i infisalinden itibaren yürütölmek üzere 1303 senesi Cemadievvel'isinin 3'ünde [7 Şubat 1886] vâki' 1301 senesi K.sani'sinin 26'ında 15,000 kuruş mazûliyet maâşı tahsis buyrulmuştur.

Müşârünileyh Âsım Paşa Hazretleri 1303 senesi Cemadievvel'isinin 4'üne [8 Şubat 1886] müsadif 1301 senesi K.sani'sinin 27'sinde 15,000 kuruş maâş ile Trabzon Vâliliği'ne tâ'yin buyrularak mezkûr 1303 senesi Cemadievvel'isinin 29'unda [5 Mart 1886] vâki' mezbur 1301 senesi Şubat'ının 21'inde irtihal-i dâr-ı bekâ eylemiştir¹³⁶.

4.1.5. Cemil Beğ (Cemil Molla)

[s. 469]

Mehmed Cemil Bey

Salih Efendizâde müteveffâ Süleyman Celâleddîn Beğ'in mahdûmu olup Ūryanızâde hafidi denmekle müteariftir.

1282 sene-i hicriyesine [1865] müsadif 1281 sene-i maliyesinde Dersaâdet'te tevellüd ettiğı Nüfûs-ı Tezkire-i Osmânîyesi'nde muharrerdir.

İbtidâî mektebinde mebdâi-i ulûm-ı diniyeyi bâde'l-tahsil bir müddet cevâmî-i şerifede ve bir müddette hususi muallimlerden sarf, nahf, maani ve beyan ve mantık ve kelam ve fikh-ı şerif misillü ulûm-ı şer'îye ve edebi ve lisan-ı Fârisî ve Türkî kavaidi ile ilm-i hesab ve muahharan bazı malumat-ı riyaziye ve tıbbiye ve Fransızca tedris etmiştir. Arabî ve Türkçe kitabet eder. Fârisî ve Fransız lisanlarına aşinadır.

1297 sene-i hicreyesinde [1297/1880] 15 yaşında olduğı halde Mektûbî-i Meşihat-ı Ūlya ve bir müddet sonra Fetvâhâne-i Celil'de Fetvâ Odası'na mülazemetle 1298 senesi Rebiülahirinin 25'inde [14 Mart sene 1297/27 Mart 1881] bi'l-ımtihan dâire-i mezkûre'de müsevvidliğine kayd-u kabul olunarak 1299 senesi muharremü'l-haramında [T.sani sene 1297/Kasım/Aralık 1881] şehri 250 kuruş maâşla i'lamat-ı Şer-iyye Odası'na Mukayyed Muavini ta'yin edilmiş ve 1300 senesi şehir-i Recebü'l-ferdinde [Mayıs sene 1299/Haziran 1883] 350 kuruş maâşla Oda-i Mezkûr Umûr-ı

¹³⁶ CDAB, DH.SAİDd, 4-114

Müşârünileyhe 1297 senesi şehr-i Şaban-ı şerif'inin 20'sinde [15 Haziran sene 1296/28 Temmuz 1880] tahsis buyrulan 300 kuruş ruus maâşı 1300 senesi şehr-i Ramazanü'l-mübareke'nin 9'unda [1 Temmuz sene 1299/14 Temmuz 1883] 400 kuruşa ve 1302 senesi Cemadielevvel'inin 26'sında [1 Mart sene 1301/13 Mart 1885] 600 kuruşa iblâğ edilmiş ise de 1303 senesi şehr-i Ramazan-ı şerifi guresinde [20 Temmuz sene 1302/3 Haziran 1886] Haleb Mevleviyeti'ni ihraz eylediği cihetle ale'l-usul kat' olunmuş ve 1306 senesi şehr-i Muharremü'l-haram'ının 7'sinde [1 Eylül sene 1304/13 Eylül 1888] Arpalık namıyla şehri 300 kuruş tahsis edilerek maâşı mezkûr 1307 senesi şehr-i Saferü'l-hayr'ının 17'sinde [1 T.evvel sene 1305/13 Ekim 1889] 700 kuruşa ve 1309 senesi şehr-i Şabanü'l-muazzam'ının 14'ünde [1 Mart sene 1308/14 Mart 1892] 800 kuruşa ve 1311 senesi Zilhiccet'üş-şerife'sinin 9'unda [1 Haziran sene 1310/13 Haziran 1894] 931 kuruşa ve 1312 senesi şehr-i Muharremü'l-haram'ının 10'unda [1 Temmuz sene 1310/14 Temmuz 1894] 1,131 kuruşa revledilmiştir?.

Bulunduğu memûriyetlere târih-i ta'yin ve infisali ve müddet-i müdâvemeti ve kemiyet-i maâşatıyla ruteb-i ilmiyyesinin terakkisi ve nâil olduğu üçüncü ve ikinci rütbelerden Mecîdî Nişân-ı Zîşanı'nın îtâsı târihleri Bâb-ı Vâlâ-yı Fetvâ-yı Sicill-i Ahvâl Şûbesi'nin 24 Receb sene 1310 [11 Şubat 1893] ve 20 Safer sene 1312 [23 Ağustos 1894] târihli iki kıt'a tezkiresi ile Fetvâhane-i Celil'de Fetavâ-yı Şerife ve Maâşat-ı Mevzıalığı'ndan? yazılıp Eminü'l Fetvâ-yı Semehatlü Efendi Hazretleri tarafından musaddik derkenardan ve Muhasebe-i İlmiye kaydından anlaşılmış ve Nüfûs-ı Tezkire-i Osmânîyesi'nin Bade'l-kara-i kendisine iâde edildiği Şûbe-i mezkûresinde gösterilmiştir. Fİ 16 Rebiülahir sene 1312 ve Fİ 3 T.evvel sene 1310 [17 Ekim 1894]

Müşârünileyhin memûriyet maâşı 1312 senesi Rebiülahir'inin 3'ünde [1 Eylül sene 1310/4 Ekim 1894] yüzde iki buçuk kat' ile 2,242.5 kuruşa tenezzül ve 1314 senesi Recebüşşerif'i guresinde [24 T.sani sene 1312/6 Aralık 1896] 3,000 kuruşa terfî ve sene-i merkûme şehr-i Şevval'inin 9'unda [1 Mart sene 1313/13 Mart 1897] aşrı bi't-tecil 2,700 kuruşa tenezzül ve şehr-i Zilkade'sinin 10'unda [1 nisan sene 1313/12 Nisan 1897] 3,200 kuruşa ve 1317 senesi Zilkade'sinin 9'unda [27 Şubat sene 1315/11 Mart 1900] 6,140 kuruşa terfî eylediği Muhasebe-i İlmiye Müdüriyeti'nin 20 Nisan sene 1316 tarihli [3 Mayıs 1900] vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Müşârünileyhin tarik(?)-i maâşı 1312 senesi Rebiülevvel'inin 13'ünde [1 Eylül sene 1310/14 Eylül 1894] yüzde iki buçuk kat' ile 1,102 kuruş 30 paraya tenezzül ederek 1312 senesi Receb'inin 17'sinde [1 K.sani sene 1310/14 Ocak 1895] 1,296 kuruş 30 paraya ve 1313 senesi Muharrem'inin 20'sinde [1 Temmuz sene 1311/13 Temmuz 1895] 1,501 kuruşa ve 1313 senesi Ramazan-ı şerif'inin 20'sinde [1 Mart sene 1312/5 Mart 1896] 1,700 kuruşa ve 1314 senesi Muharrem'inin 16'sında [1 Haziran sene 1312/27 Haziran 1896] 1,900 kuruş ve şehir-i mezkûrun 16'sında [16 Haziran sene 1312/27 Haziran 1896] 2,100 kuruşa ve sene-i merkume Ramazan'ın 11'inde [1 Şubat sene 1312/13 Şubat 1897] 2,300 kuruşa iblâğ edilip şehir-i Şevval'inin 9'unda [1 Mart sene 1313/13 Mart 1897] aşrı bi't-tecil 2,070 kuruşa tenezzül ve 1315 senesi Muharrem'inin 12'sinde [1 Haziran sene 1313/13 Haziran 1897] 2,223 kuruşa ve 1316 [s. 470] Zilhicce'sinin 19'unda [18 Nisan sene 1315/30 Nisan 1899] 4,861 kuruşa ve 1317 senesi Zilkade'sinin 10'unda [27 Şubat sene 1315/12 Mart 1900] 9,479 kuruşa iblağ edildiği 20 Nisan sene 1316 [3 Mayıs 1900] tarihli vukuat pusulasında beyan olunmuştur.

Müşârünileyhe 1313 senesi Şaban'ının 27'sinde [12 Şubat 1896] ikinci rütbeden Nişân-ı Âli-i Osmânî ihsan buyrulduğu Bâb-ı Fetvâ-yı Sicil Şûbesi'nin 14 Muharrem sene 1318 [14 Mayıs 1900] tarihli müzekkeresinde gösterilmiştir.

Müşârünileyhe 1316 senesi Muharrem'inin 23'ünde [13 Haziran 1898] Anadolu Kazaskerliği Paye-i Celili tevcih ve sene-i merkûme Safer'inin 29'unda [19 Temmuz 1898] tebdilen birinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanî ihsan buyrulduğu Bâb-ı Fetvâ-yı Sicil Şûbesi'nin 8 Receb sene 1316 [22 Kasım 1898] tarihli müzekkeresinde gösterilmiştir.

Mir-i müşârünileyhe vazîfe-i memûresini hüsn-i îfâ emrinde(?) ibraz eylediği ... ve mü'şir memduha-i reviyetmendesine mebni 1318 senesi Zilhicce'sinin 13'ünde [3 Nisan 1901] tebdilen birinci rütbeden Nişân-ı Âli-i Osmânî inâyet ve ihsan buyrulduğu komisyonca ... iade edilen Berât-ı Hümâyûn'da gösterilmiştir. Mir-i müşârünileyhin memuriyet maâşı 1320 senesi Zilkade'sinin 29'unda [15 Şubat sene 1318/27 Şubat 1903] 10,000 kuruşa iblâğ edildiği Bâb-ı Fetvâ-yı Sicill-i Ahvâl Şûbesi'nin müzekkiresine merbut vukuat pusulasında gösterilmiştir¹³⁷.

¹³⁷ CDAB, DH.SAİDd, 47-469

4.1.6. Edhem Beğ (İbrahim)

[s. 475]

İbrahim Edhem Beğ, Maliye Nezâreti Celilesi Duyun-ı Umûmîye muhasebecisi atufetli Mesud Beğefendi'nin mahdûmudur.

1281 sene-i hicriyesinde [sene-i maliye 1280/1864/1865] Dersaâdet'te tevellüd ettiği Nüfûs-ı Tezkire-i Osmânîyesi sûret musaddakasında muharrerdir.

Gülhane Mekteb-i Rüşdi Askerisiyle Mekteb-i Maliye-i Şâhâne'nin Kısım-ı İdâdi ve Âlisi'nde ikmal tahsil ile mekteb-i rüşdiden birinci dereceden 3 Temmuz sene 1296 [15 Temmuz 1880] ve Mekteb-i Mülkiye-i Şâhânedan aliyy-ül-a'la dereceden 17 Temmuz sene 1301 [29 Temmuz 1885] târih mülazemet ruusuyla ulûm-ı siyâsiye şahadetnâmelerini almıştır. Türkçe ve Fransızca ve tekellüm ve kâtâbet eylediği ve İngilizce okuduğu ve bazı mülâhazat-ı hükmiyeye havi Semerât-ı Akıl ve Felsefeye Müteallik Usul Hakkında Nutuk namlarında iki kîtâm eser ... tab ettirdiği tercüme-i halinde münderiçtir.

1303 senesi Rebiülevvel'inin 19'unda [14 K.evvel sene 1301/26 Aralık 1885] 1,100 kuruş maâşla Mâbeyn-i Hümâyûn Cenâb-ı Mülûkane Hidmet Kâtâbeti'ne kabul ve mâh-ı mezkûrun 20'sinde [27 Aralık 1885] uhdesine rütbe-i sâlise ve 27'sinde [3 Ocak 1886] dördüncü rütbeden Mecîdî Nişan-ı Zîşanı ve 1305 senesi Muharrem'i selhinde [18 Ekim 1887] terfian rütbe-i sâniye sınıf-ı sânis ve 1306 senesi Razaman-ı şerifinin 29'unda [29 Mayıs 1889] Gümüş İmtiyaz Madalyası ve şehir-i mezkûr selhinde [30 Mayıs 1889] dördüncü rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî tevcih ve ihsan buyrulmuş ve sene-i merkûme Zilhicce'nin 2'sinde [18 Temmuz sene 1305/30 Temmuz 1889] 1,000 zamm-ı maâş ile ikmal-i tahsil zımmında Paris'e i'zam olunarak 1308 senesi Cemadielevvel'isinin 28'inde [9 Ocak 1891] terfian rütbe-i sâniye sınıf-ı mütemayyizi ve 1310 senesi Rebiülevvel'inin 11'inde [3 Ekim 1892] tebdilen üçüncü rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanı tevcih ve ihsan buyrulmuş ve Şaban-ı şerifinin 24'ünde [1 Mart sene 1309/13 Mart 1893] Paris'den avdeti cihetiyle zamm-ı mezkûr ... ve 1303 senesi Şaban'ının 22'sinde [26 K.sani sene 1311/7 Şubat 1896] hizmet-i kâtâbetten afv edilmiştir. 1314 senesi Muharrem'inin 19'unda [19 Haziran sene 1312/30 Haziran 1896] 1,900 kuruş maâşla Brüksel Sefaret-i Seniyyesi İkinci Kâtâbeti'ne ta'yin ve maâşı sene-i mezkûre Şevval'inin 9'unda [1 Mart sene 1313/13 Mart 1897] aşr teciliyle 1,710 kuruşa tenzil ve 1315 senesi

Cemadielevvel'isinin 20'sinde [5 T.evvel sene 1313/17 Ekim 1897] 2,700 kuruş maâşla Waşington Sefâret-i Seniyyesi Başkâtâbeti'ne tahvil edilip sene-i mezkûr Receb'inin 12'sinde[n] [25 T.sani sene 1313/7 Aralık 1897] Zilkadenin 4'üne [15 Mart sene 1314/27 Mart 1898] kadar ... 4,100 kuruş tahsisat ile sefâret-i müşârünileyha maslahatgüzarlığını ibka ederek ve sene-i merkûme Zilhicce'si guresinde [23 Nisan 1898] Belçika Hükumeti tarafından beşinci rütbeden Lui Pold nişânı ihdâ olunmuş ve vezaif-i memuriyetini ifâda .. müşahid olmasına mebni 1316 senesi Safer'inin 27'sinde [17 Temmuz 1898] rütbesi ûlâ sınıf-ı sânisine terfi buyrulmuştur.

Mûmâileyhin Londra Sefâret-i Seniyyesi Başkâtâbeti ile icrâ-yı becayiş memûriyetleri hakkında Hâriciye Nezâret-i Celilesi'nin memûrin-i mülkiye komisyonuna ... üzerine bir ay zarfında memûriyetinin esbab-ı becayişlerinin muahharan iş'ar ... lazım geldiği halde bu babdaki tezkirede ... olduğundan bu cihetle Nezâret-i Müşârünileyha ... istizahıyla alınacak ... göre icrâsı dermeyeran olmuş ise de bu babdaki becayişi görülen ... olunduğu şîfâhen verilen izahattan müsteban olduğuna ve ... verilen tercüme-i hallerinde ... istihdâm ... olduğuna binâen becayiş memûriyetleri hakkında ekseriyetle verilen karar ve bi'l-istîzan şerefmüteallik buyrulan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî mûcebince mûmâileyh sene-i mezkûre Şaban'ının 28'inde [20 K.evvel 1314/11 Ocak 1899] 2,700 kuruş ve becayiş sûretiyle Londra Sefâret-i Seniyyesi Başkâtâbetine ta'yin ve hidemât-ı ... reviyetkaranesine mebni 1317 senesi Cemadielevvel'isinin 8'inde [14 Eylül 1899] rütbesi ûlâ sınıf-ı evveline terfi ve sene-i merkûme Zilkade'sinin 29'unda [17 Mart sene 1316/31 Mart 1900] maâş 4,700 kuruşa iblağ buyrulmuştur.

Müşârünileyhin hidemât-ı mezkûre müddet-i istihdâmıyla kemiyet-i maâşatı ve keyfiyeti nakl ve tahvil ve afvı ve memûriyet-i ihdâsını sûret-i becayişi ile zammı ve haiz ve hamil olduğu rütbe ve nişânının târih ... Hazine-i Hassa-i Şâhâne Nezâreti'yle Hâriciye Sicill-i Ahval Şûbesi'nin 22 Nisan sene 1315 [4 Mayıs 1899] ve 19 Temmuz sene 1315 târihinde [31 Temmuz 1899] tezkire ve müzekkire-i cevâbiyelerinden ... dâireye tebliğ buyrulan iradât-ı seniyye-i hazret-i şehriyârî kaydıyla Berât-ı Hümâyun sûret musaddakasından anlaşılmış ve Nüfûs-ı tezkire-i Osmâniyesi ile mekteb şahadetnâmelerinin sûretleri ... tercüme-i hal varakasıyla

beraber hıfz edilmiştir. Fİ 18 R.evvel sene 1318 ve Fİ 6 Temmuz sene 1316 [16 Temmuz 1900]

Müşârünileyh 1318 senesi Zilkade'sinin 21'inde [27 Şubat sene 1316/12 Mart 1901 maâş-ı mahsusa ile Şûrâ-yı Devlet Âzâlığı'na nakl edilmiştir.

Memûrin-i Mülkiye Komisyonu'na mevdûh ve vezâifin ehemmiyet ve kesreti cihetiyle komisyon hey'etinin tevsine lüzum görünmesine ve müşârünileyh evsaf-ı matlub ile muttasıf bulunmasına mebni bi'l-istîzan şerefsâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî mücebince 1323 senesi Zilhicce'sinin 7'sinde [19 K.sani sene 1321/2 Şubat 1906] maâş-ı hadd-i layıkına iblâğ edilmek üzere 500 kuruş zamlı 5,200 kuruşa iblağ ve komisyon-ı mezkûre âzâlığına nakl buyrulmuştur.

Müşârünileyh Vezâif-i memûriyetini reviyetmendane îfâ etmekde olmasına mebni 1324 senesi Muharrem'inin 24'ünde [20 Mart 1906] ikinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanı ihsan buyrulmuştur.

[s. 476]

Müşârünileyh maâşının hadd-i layıkına iblâğı irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî iktiza-yı âlîyesinden bulunmasına mebni sene-i merkûme Receb'inin 26'sında [1 Eylül sene 1322/15 Eylül 1906] 5,900 kuruşa iblağ buyrulmuştur.

Müşârünileyh ... ve hidemât -ı reviyetmendanesine mebni 1325 senesi Ramazan'ının selhinde [6 Kasım 1907] birinci rütbeden mecîdî nişanı zîşanı ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh bi'l-istîzan şerefsâdır olan irâde-i seniyye mücebince 1324 senesi Şaban'ının 6'sında [20 Ağustos sene 1324/25 Eylül 1906] Şûrâ-yı Devlet'in icrâ kılınan tensikatta 10,000 kuruş maâşla Şura-yı Devlet Tanzimat Dâiresi Reis-i Saniliği'ne nakl buyrulmuştur.

Müşârünileyh Dâhiliye Nezâreti'nin iş'arı üzerine bi'l-istîzan şerefsâdır olan irâde-i seniyye mücebince 1326'senesi Zilkade'sinin 18'inde [30 T.sani sene 1324/12 Aralık 1908] 20,000 kuruş maâşla Beyrut Vilâyeti Vâliliği'ne ta'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyhın maâş-ı 1327 senesi Rebiülevvel'inin 23'ünde [1 Nisan sene 1325/14 Nisan 1909] icrâ kılınan tensikatta 15,000 kuruşa tenezzül etmiştir.

Müşârünileyhın yerine Tensik Komisyonu'nun mazbatas-ı üzerine bi'l-istîzan şerefsâdır olan irâde-i seniyye mücebince sene-i mezkûre Şaban'ının 23'ünde [26

Ağustos sene 1325/9 Eylül 1909] diğer zatın ta'yini cihetiyle infisâli vukubulmuştur.

Müşârünileyhin 16 K.evvel sene 1324 [29 Aralık 1908] târihinden 31 Mart sene 1325 [13 Nisan 1909] târihine kadar 20,000 ve 1 Nisan sene 1325 [14 Nisan 1909] târihinden 25 Ağustos sene 1325 [7 Eylül 1909] târihine kadar 15,000 kuruş maâş ile nam? ve 26 Ağustos sene 1325 [8 Eylül 1909] târihinden 31 Ağustos sene 1325 [13 Eylül 1909] târihine kadar ... maâşla Beyrut Vilâyeti Vâliliği'nde bulunarak takaüd ve mâzûliyet sandıkları ... saireden zimmet ve ilişiği olmadığı ve Bidâyet memûriyetinden ... Mart sene 1325 târihine [Mart/Nisan 1909] kadar 2,500 kuruş hesabıyla aldığı tahsisatdan bir güne zimmet ve ilişiği olmadığı Vilâyet-i Müşârünileyha'nın Meclis İdâresi'nin Sicili-i Ahval İdâre-i Umûmîyesince aynen görölerek iâde edilen 10 Eylül sene 1325 târihli [23 Eylül 1909] mazbatasında gösterilmiştir.

Müşârünileyh hakkında Dâhiliye Tensik Komisyonunca Tensikat Kanunu'nun 5'inci maddesine ... maâşla edilmesine? 20 Eylül sene 1325 [3 Ekim 1909] târihinde karar verilmekle 1 Eylül sene 1325 [14 Eylül 1909] târihinden itibaren 3,550 kuruşa kadar da(?) hariç mazûliyet maâşı tahsis olunup 9 Mayıs sene 1326 [22 Mayıs 1910] târihinde zeyl kılınan mücebince 5,325 kuruşa iblağ edildiği ol babdaki tensik defteriyle maâş kâtâbetinin kayıt pusulasından müsteban olmuştur.

Müşârünileyhin mahsus kadir(kadar?) ve harici maâşı karar-ı ahir mücebince 1 Haziran sene 1327 [14 Haziran 1911] târihinden itibaren 5,000 kuruş mâzûliyet maâşını tahvil edildiği Mahsusat-ı Zâtiye Müdüriyeti'nin 16 T.sani sene 1328 [29 Kasım 1912] târihli müzekkire-i cevabiyesinde gösterilmiştir.

Müşârünileyh 1330 senesi Ramazan'ının 13'ünde [13 Ağustos sene 1328/26 Ağustos 1912]15,000 kuruş maâşla Beyrut Vâliliği'ne ta'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyhin 1331 senesi Rebiülevvel'inin 6'sında [31 K.sani sene 1328/13 Şubat 1913] azliyle yerine diğeri ta'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyhin 28 Ağustos sene 1328 [10 Eylül 1912] târihinden 31 K.sani sene 1328 [13 Şubat 1913] târihine kadar nam ve târih-i mezkûrdan 1 Şubat sene 1328 [14 Şubat 1913] târihine kadar ... maâşla bulunduğu mezkûr Beyrut Vilâyeti Vâliliği'nden ve ... takaüd ... zimmet ve ilişiği olmadığı Vilâyet-i Müşârünileyha

meclis idaresinin görüşüp iâde edilen 2 Şubat sene 1328 [15 Şubat 1913] târihli mazbatasında beyan kılınmıştır.

Müşârünileyhin yerine diğerinin ta'yini cihetiyle infisali vukubulmasına binâen caizü'l-istihdâm(?) ... Âlî-i Nezâretpenâhî ettiğine dair memûrin ... müdiriyetinden zuhuruna yazılan 16 Mart sene 1329 [29 Mart 1913] târihinde mûcebi işareti ve mezkûr ... istida(?) müdiriyetine tevdi olunmuştur. Fî 25 Mart sene 1329 [7 Nisan 1913]

Müşârünileyh 2 Şubat sene 1328 [15 Şubat 1913] târihinden itibaren 5,000 kuruş mâzûliyet maâşî tahsis olunduğu Mahsusat-ı Zâtiye Müdiriyeti'nin 19 Mayıs sene 1328 [15 Şubat 1913] târihli müzekkiresiyle bildirilmiştir. Fî 24 Mart sene 1329 [6 Nisan 1913]¹³⁸

4.1.7. Hasan Fehmi Efendi

[s.176]

Hasan Fehmi Efendi

Hacıoğlu Şerif Molla nam Kimsenin ... mahdûmdur.

1252 senesi Muharreminde [Nisan/Mayıs 1836] Batum Sancağı'na mülhak Murâdiye-i Ulyâ kasabasında tevellüd etmiştir.

Sıbyan mektebinde mukaddimât-ı ulûm-ı diniyeyi bade'l-tahsil mualime-i hususadan tefrikata kadar Arabî ve dîvân-ı hâfıza kadar Fârisî ve mebâdi-i ulûm-i fıkhiyye raddeye Arabî ve Türkçe ve tarih ve coğrafya ve Fransızca ve mecelle ve hukuk-ı ticâriye ve kavain-i siyâsiye ve hukuk-ı düvel ve Fransa kavaninini okumuştur. Türkçe kîtabet eder ve Fransızca okur yazar.

1275 senesi evasıtında [1859] 23 yaşında olduğu halde mülazemetle Bâb-ı Âli Tercüme Odası'na dahil ve 1278 senesi Safer'inin 22'sinde [29 Ağustos 1861] 1,000 kuruş maâşla Mahkeme-i Ticaret İkinci Meclis Zabıt Kitâbeti'ne memur olup 1280 senesi Zilhice'sinin 3'ünde [10 Mayıs 1864] rütbe-i rabia ve yine 1,000 kuruş maâşla müceddeden teşekkül eden Mesalih-i İflâsiye Komitesi Âzâlığı'na ve 1284 senesi Cemadievvelî'sinin 10'unda [9 Eylül 1867] rütbe-i ûlâ? ve 1,000 kuruş maâşla mezkûr komite riyâsetine nakl ile Takvim-i Ticaret ve Ceride-i Havâdis

¹³⁸ CDAB, DH.SAİDd, 77-475

gazetelerinde hidmet-i tahririyelerinde bulunmuş ve 1285 senesinde [1868/1869] rütbe-i saniye ve 3,000 kuruş maâşla Mahkeme-i Ticaret Birinci Meclis Riyaseti'ne tâ'yin olunarak 1288 senesi Ramazan'ının 11'inde [24 Kasım 1871] infisal eylemiş ve bir müddet Deaviye vekâletinde ve 3,000 kuruş maâşla Tophâne-i Âmire Müşiriyeti'nin Umûr-ı Deaviyesi memûriyetinde istihdâm ile 1294 senesi Rebiülevvel'inin 15'inde [30 Mart 1877] 5,000 kuruş maâş ile teşkil olunan Meclis-i Umûmiye'ye Dersaâdet ahalisi tarafından meb'us ve mebusan cânibinden meclis-i mezbûre katib-i resmi intihab olduğu misüllü sene-i merkûme Zilhicce'sinin 7'sinde [13 Aralık 1877] ve meclis-i mezburun ikinci defa içtimasında ahali-i merkûme tarafından yine meb'us ve akıben bi'l-intihab 20,000 kuruş maâşla reis ta'yin buyrulmuş ve yine sene-i mezbûre zarfında Dersaâdet ... müslimesinden teşkil olunan ... Mevkib-i Hümayun Efrâd-ı Askeriye'nin için teşekkül eden komisyonun birinci şubesi riyâsetine ve 1295 senesi Muharrem'inde [Ocak/Şubat 1878] taht-ı riyâset cenab-ı? hazret-i padişâhîde teşkil buyrulan Muhacirin Encümeni Âlî'si Riyâset-i Seniyyesi Vekâleti'ne memur olarak bir ... müddet fahrî olmak üzere ifâ-yı vezâifle sene-i merkûme Ramazan'ının 13'ünde [10 Eylül 1878] üçüncü rütbe Nişân-ı Âli-i Osmânî ile taltif ve uhdesine 1296 senesi Muharrem'inin 11'inde [5 Ocak 1879] 30,000 kuruş maâşla hazine-i hassa-i şâhâne ... rütbe-i ûlâ sınıf-ı sanisi ve sene-i mezbûre Şaban'ında [Temmuz/Ağustos 1879] [silinik]¹³⁹ tevcih buyrulup ve şehir-i mezkûr ahirinde [Ağustos 1879] infisali ve yine sene-i merkûme Ramazan'ının 29'unda [16 Eylül 1879] 20,000 kuruş maâşla Nâfia Nezareti'ne memûriyeti vuku bulup 1297 senesi Safer'inde [Ocak/Şubat 1880] rütbe-i bâlâ ve sene-i merkûme Ramazan'ında [8 Ağustos 1880] ikinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşânı ihraz etmiş ve elyevm nezâret-i müşârunileyha uhdesinde olarak 1298 [1880/1881] târihinde Mekteb-i Hukuk birinci sınıf talebesine Kanun-ı Ticâretle Hukuk-ı Ticâriye ve ahiren ikinci sınıf talebesine dahi Hukuk-ı Düvele tedrisine memûr olmuştur.

Şimdiye kadar memûr olduğu hidemâttan nakil ve tahvil ve hîtâm sûretleriyle ve hasbe'l-kader infisal edip umûr-ı memûresinden dolayı taht-ı muhakemeye alınmamış ve müttehim olmamıştır. Fî 10 Cemadielevvelî sene 1299 ve fi 18 Mart sene 1298 [30 Mart 1882]

¹³⁹ Muhtemelen rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli

Müşârünileyh uhdesine 1299 senesi Zilkade'sinin 11'inde [24 Eylül 1882] rütbe-i samiye-i vüzâret ve şehir-i mezburun 13'ünde [26 Eylül 1882] birinci rütbeden Mecîdî ve 1300 senesi şehir-i Ramazan'ının 23'ünde [28 Temmuz 1883] rütbe-i mezkûreden Osmânî Nişân-ı Zîşanları ve sene-i mezkûre Zilkade'sinin 10'unda [12 Eylül 1883] İmtiyaz Nişân-ı Âlî'sinin ...den mamul madalyasından bir kıtası tevcih ve ihsan buyrulmuş ve 1301 senesi Safer'inin 25'ine [26 Aralık 1883] müsadif K.evvelin 13'üncü günü maâş 30,000 kuruşa iblâğ ve Devlet-i Âliyye Demiryolları ile Avrupa Demiryollarının iltisakına dair akd olunan mukavele-i düveliye münâsebetiyle sene-i merkûme Cemadilevvel'isinde [Şubat/Mart 1884] Avusturya Devleti tarafından Kuron(?) Dofer(?) Nişânı'nın birinci rütbesinden bir kıtası kendisine ihdâ edildiği ve mezkûr 1300 senesinde [1882/1883] Hukuk-ı Düvel'e dair Telhis-i Hukuk namıyla bir eser telif ve neşr ederek zikr olunan 1301 senesi Cemadielahire'sinin 19'unda [16 Nisan 1884] 30,000 kuruş maâş ile Adliye Nezâreti Celilesi'ne müntakıl olduğu tahkik kılınmıştır.

Müşârünileyh Hasan Fehmi Paşa Hazretleri'ne 1301 senesi Şevvali'nin 20'sinde [13 Ağustos 1884] murassa Nişân-ı Âli Osmânî ihsan buyulup 1302 senesi Rebiülevvel'inin 21'inde [8 Ocak 1885'te] 1,000 liralık ... ve sefâret-i fevkalâde ile Londra'ya i'zam ile sene-i merkûme Şaban'ının 8'inde [23 Mayıs 1885] avdet ederek sene-i mezbûre Zilhicce'sinin 15'inde [25 Eylül 1885] vâki 1301 senesi Eylül'ünün 13'ünde Adliye Nezâreti'nden afv edilmiştir.

Paşa-yı Müşârünileyh hazretleri 1303 senesi Rebiülahiri'nin 7'sine [13 Ocak 1886] müsadif 1301 senesi K.sani ibtidasında 15,000 kuruş maâşla Umûr-ı Nâfia Komisyonu Âzâlığı'na tâ'yin buyrulmuştur.

Paşa-yı müşârünileyh hazretleri komisyon-ı mezkûrun îfâsı cihetiyle 1305 senesi şehir-i Receb-i şerifi selhinde [12 Nisan 1888] 7,500 kuruş mâzûliyet maâş ilet bi't-tab infisal eylemiştir.

Müşârünileyh hazretlerine Adliye Nezâreti Celilesi'nde bulunduğu sırada yani 1301 senesi şehir-i Ramazan-ı şerifinin 25'inde [19 Temmuz 1884] İmtiyaz Nişân-ı Âlisinin Altın madalyası ihsan buyrularak 1305 senesi Şabanü'l-muazzamanın 8'inde [20 Nisan 1888] 2,500 kuruş zamlı maâş-ı mezkûr 10,000 kuruşa bi'l-iblâğ 1306 senesi Safer'inin 18'inde [24 Ekim 1888] maâş-ı halisiyle Hazine-i Celile-i Mâliye'de teşekkül eden Kontrol Komisyonu Riyaseti'ne tâ'yin buyrulup sene-i

merkûme Rebiûlahiri'nin 7'sinde [11 Aralık 1888] maâşına 5,000 kuruş zam edilmiştir.

Müşârünileyh hazretleri 1307 senesi şehr-i Ramazan-ı şerifinin 20'sinde [10 Mayıs 1890] kezâlik 15,000 kuruş maâşla Rûsûmat Emaneti'ne nakl buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerinin maâşı 1308 senesi Cemadielevvel'inin 6'sında [18 Aralık 1890] 20,000 kuruşa iblâğ kılınmıştır.

Müşârünileyh hazretleri 1310 senesi Zilkade'sinin 26'sında [30 Mayıs sene 1309 /11 Haziran 1893] 30,000 kuruş maâş ile Aydın Vilâyeti Vâliliği'ne nakl buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine Rûsumat Emîni iken İran Devleti tarafından birinci rütbeden Şîr-i Hurşîd Nişânı ihdâ olunmuş ve kabul ve talikine 1309 senesi Muharremü'l-haramının 16'sında [22 Ağustos 1891] irâde-i seniyye-i hazret-i cihanbânî şeref müteallik buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine ibraz eylemekte olduğu hidemât-ı hüsn-i mesai-i reviyetmendesine mebni 1311 senesi Rebiûlahiri'nin 21'inde [1 Kasım 1893] murassa İftihar Nişân-ı Âlî'si ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine Rûsumat Emîni iken ... müşahid olmasına mebni 1309 senesi Zilkade'sinin 24'ünde [20 Haziran 1892] murassa Mecîdî Nişân-ı Zîşânı ihsan buyrulmuştur.

[s. 177]

Müşârünileyh hazretleri 1313 senesi Cemadielevvelî'sinin 21'inde [28 T.evvel sene 1311/9 Kasım 1895] 20,000 kuruş maâşla Selânik Vilâyeti Vâliliği'ne nakl buyrulmuştur.

Hükümet-i seniyye ile baron ... beyninde Rumeli demiryollarına dair vuku bulan mesâil-i muhtelif ... hal ve tevsiyesi zımnında müşârünileyh hazretleri'nin ... tâ'yini hususu Meclis-i Hassa-i Vükelâ Kararı'yla bi'l-istizan 1305 senesi Cemadielahiresi guresinde [1 Şubat sene 1303/14 Şubat 1888] irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şerefsudur buyrulmuştur.

İtalya Kral ve Kraliçesi hazerâtının 25'inci sene-i devriye-i ... münâsebetiyle îfâ-yı resm ... zımnında müşârünileyh hazretleri'nin Sefâret-i Fevkalâde ile Roma'ya azîmeti muktezâ-yı emr u fermân-ı hümâyûn cenâb-ı tacdâriden olduğu Mâbeyn-i

Hümâyûn Cenâb-ı Mülûkâne Başkâtâbe-i Celilesi'nden müşârûnileyhe muharrer olup komisyonca aynen görölerek iâde kılınan 3 Ramazan sene 1310 [21 Mart 1893] tarihli ve 7448 numaralı tezkireden anlaşılmıştır.

Müşârûnileyh Hazretlerinin 1313 senesi Receb'inin 3'ünde [9 K.evvel sene 1311/20 Aralık 1895] 20,000 kuruş maâşla Halep Vilâyeti Vâliliği'ne tahvil-i memûriyeti hususu bi'l-istizan irâde-i seniyye-i [hazret-i padişahi] şeref-müteallik buyrulduğu Bâb-ı Âli Evrak Müdüriyeti'nin 12 nisan sene 1321 tarihli [25 Nisan 1905] müzekkiresinde gösterilmiştir.

Müşârûnileyh Halep Vilâyeti Vâliliği'nden ... mebni kable'l-azime şehr-i mezburun 9'unda [14 K.evvel sene 1311/26 Aralık 1895] maâş-ı halisiyle Rüsumat Emanet-i Celiliesi'ne tahvil buyrulmuştur.

Ticaret muâhedenaeleriyle ... işlerini ... ve tâyinât-ı lazıme îfâsına müşârûnileyhin ilâve-i memûriyet olmak üzere ba-irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehriyârî memur buyrulduğuna ... makam-ı sami-i sadaretpenâhîden ... kılınan 27 Cemadielevveli sene 1314 tarihli [3 Kasım 1896] tezkire aynen görölüp iâde edilmiştir.

Müşârûnileyh maâş-ı 1314 senesi Şevval'inin 9'unda [1 Mart sene 1313/13 Mart 1897] hasbe't-tecil 18,000 kuruşa tenezzül eylemiştir.

Müşârûnileyh hazretlerine şehr-i mezkûrun 12'sinde [16 Mart 1897] Altın Liyakat madalyası ihsan buyr[ulmuştur].

Müşârûnileyh ... askeriye sandukına îtâ eylediği ianeden dolayı şehr-i mezburun 14'ünde [18 Mart 1897] gümüşden mamûl Hamiş-i Vataniye madalyası ihsan buyrulmuş ve Berât-ı Âlî'si [silinik] görölerek iâde olunmuştur.

... vuku bulan hâdise-i mâlûmeden dolayı mahalle-i i'zamı muktezâ-yı emr u fermân-ı hümâyûn cenâb-ı mülûkaneden olan Mahkeme-i Fevkalâde Riyâseti şehr-i mezburun 20'sinde [12 Mart sene 1313/24 Mart 1897] ilâve-i memûriyet olarak müşârûnileyhe ihâle buyrulmuş ve azîmet ve avdet harcırahı olarak 60,000 kuruş îtâ kılınmıştır.

Müşârûnileyh vukuf ve mâlûmatına mebni 1315 senesi Cemadielevveli'sinin 5'inde [20 Eylül sene 1313/2 Ekim 1897] 9,000 kuruş maâşla Dîvân-ı Muhasebat Riyâseti'ne tâ'vin buyrulmuştur.

Yunan hükümetiyle muâhede-i vazîfe-i sulhiyesinin müzakeresiçün müşârünileyhin ilâve-i memûriyet sûretiyle ikinci Murahashlğa tâ'yini şerefsudur buyrulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî muktezâ-yı münifi buyrulduğu görölüp iâde edilen 19 Cemadielevveli sene 1318 târîhli [14 Eylül 1900] tezkire-i sâmiyeden müsteban olmuştur.

Dîvân-ı Muhasebat Riyâseti maâşî şeref-müteallik buyrulan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî mücebince 4 T.evvel 1313 tarihinde [16 Ekim 1897] 18,000 kuruşa iblâğ buyrulmuştur.

Muâhede-i vazîfe-i sulhiye îcabınca Yunan Hükümeti'yle akd olunacak takib-i eşkıyâ ve iâde-i mücrimin ve tâ'yin ve konsolosluk muavelelerinin Yunan memûrlarıyla bi'l-müzakere ... müşârünileyhin icrâ-yı memûriyetine irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişâhî şerefsâdır buyrulduğu görölüp iâde edilen 4 Şaban sene 1319 târîhli [16 Kasım 1901] târîhli tezkire-i sâmiyeden anlaşılmıştır.

Müşârünileyh Bulgaristan Eمارeti tarafından îtâ kılınan birinci rütbeden müretteb Sivil nişanının kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna 1315 senesi Ramazan'ının 19'unda [11 Şubat 1898] müsaâde-i seniyye-i hazret-i şehriyârî erzan buyrulmuştur.

Yunan Muharebesi esnasında ... olanlara Yunan Hükümeti tarafından ... 100,000 lira ... hakkında teşkil buyrulan komisyon riyâsetine müşârünileyh hazretlerinin ilâve-i memûriyet sûretiyle tâ'yini muktezâ-yı emr u ferman-ı hümâyun cenâb-ı mülûkâneden olduğu görölüp iâde edilen 28 Safer sene 1316 târîhli [18 Temmuz 1898] tezkire-i sâmiye mûndericâtından müsteban olmuştur.

Müşârünileyhe Almanya Hükümeti tarafından îtâ kılınan birinci rütbeden Ekl-Roj Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna bi'l-istizan irâde-i seniyye-i hazret-i şehriyârî erzan buyrulduğu Hâriciye Nezâreti Celilesi'nin 16 Receb sene 1316 [30 Kasım 1898] târîhli tezkire-i sâmiyeden anlaşılmıştır.

Müşârünileyh 1317 senesi Muharrem'inin 17'sinde [28 Mayıs 1899] ma'lûlîn-i askeriyeeye mahsus ianeden dolayı gümüş madalya ihsan buyrulmuş ve Berat-ı Âlîşân'ı komisyonca aynen görölerek iâde edilmiştir.

Selânik Vilâyeti Vâliliği'nde bulunacak zâtın gayet tecrübeli olması muktezâ-yı maslahattan bulunmasına ve müşârünileyh hazretleri tecrübedîde olmağla beraber sadakati dahi müşahede buyrulamakta olmasına mebni vilâyet-i müşârünileyha

vâililiğine tâ'yiniyle vâililiğin maâşı olarak 30,000 ve müsarif-i hususa için 45,000 kuruş cem'an 75,000 kuruş maâş ve îtâsına 1319 senesi Zilhicce'sinin 15'inde [12 mart sene 1318/25 Mart 1902] irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhi şeref-sudur buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine şehir-i mezburun 15'inde [28 Mart 1902] murassa İmtiyaz Nişânı fûruğ inşanı ihsan buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine Romanya Hükümeti tarafından îtâ kılınan birinci rütbeden Altuval Toromanı nişânının kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna müsaâde-i seniyye-i hazret-i şehriyârî erzan buyrulduğu 27 Cemadielahir sene 1320 [1 Ekim 1902] târihli tezkire-i sâmiyeden anlaşılmıştır.

Müşârunileyh hazretlerine Hamidiye Hicaz Demir Yolu Madalyası'nın altından mamul bir kıt'asının ihsan buyrulduğu hatt-ı mezkûr komisyon-ı âlisi nâmına yazılan ve görölüp îade edilen 21 Ramazan sene 1321 [11 Aralık 1903] târihli tezkire-i samiyeden anlaşılmıştır.

İşbu zeylin maabadı 80'inci zeyl defterinin 337'inci sahifesine nakl edilmiştir.

İşbu zeyl 4'üncü defterin 172'inci sahifesinde mukayyed Hasan Fehmi Paşa'nın tercüme-i halinin mâbadıdır.

[s.337]

Müşârunileyh hazretleri Selânîk'in havasıyla adem-i imtizacından ve vücudunun rahatsızlığından naşı memûriyet-i hazırasından afvını istirham etmekte bulunmasıyla mazeret-i mesrude-i meşruasına mebni kabul-ı istikakıyla âzâlık maâşı bâdehu saye-i mekârimvâye-i mülûkanede hadd-i lâıykına iblâğ edilmek üzere şimdilik 17,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dâiresi Âzâlığı'na tahvil-i memûriyetine 1322 senesi Receb'inin 12'sinde [19 Eylül sene 1320/22 Eylül 1904] irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhi şeref sudur buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri şeref-müteallik buyrulan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhi mücebince sene-i merkûme Şaban'ının 3'ünde [29 Eylül sene 1320/13 Ekim 1904] 20,000 kuruş maâş ile Rûsumat Emaneti'ne ta'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyh Yunan Devleti tarafından îtâ olunan birinci rütbeden Suver Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna 1323 senesi Rebiülevvel'inin 15'inde [20 Mayıs 1905] bi'l-istizan irâde-i seniyye-i hilâfetpenâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyhin hizmet-i reviyetkârâne ve sadakatmendanesine ve şâyân-ı atıfet-i ulyâ bulunmasına mebni maâş 1325 senesi Safer'inin 12'sinde [14 Mart sene 1323/27 Mart 1907] 25,000 kuruşa iblağ buyrulmuştur.

Müşârunileyh şerefsâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî mücebince sene-i merkûme Ramazan'ın 22'sinde [16 T.evvel sene 1323/29 Ekim 1907] 40,500 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Riyaseti Celilesi'ne tâyin buyrulmuştur.

Müşârunileyh 1326 senesi Receb'inin 4'ünde [19 Temmuz sene 1324/2 Ağustos 1908] 25,000 kuruş maâşla Adliye Nezareti'ne nasb buyrulmuştur.

Müşârunileyh şehir-i mezkûrun 9'unda [26 Temmuz sene 1324/7 Ağustos 1908] Heyet-i Vükelâ'nın tebeddülü esnada nezâret-i müşârunileyhada ibka buyrulmuştur.

Müşârunileyh sene-i merkûme Zilkade'sinin 4'ünde [15 T.sani sene 1324/28 Kasım 1908] ol-miktar maâşla tekrar Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'ne tâ'vin buyrulmuştur.

Müşârunileyh riyâset-i müşârunileyha uhdesinde olmak üzere şehir-i mezkûrun 20'sinde [2 K.evvel sene 1324/14 Aralık 1908] Meclis-i Âyân Âzâlığı'na tâ'vin buyrulmuştur.

Müşârunileyh 1327 senesi Muharrem'inin 23'ünde [2 Şubat sene 1324/14 Şubat 1909] tebeddül-i vükela sırasında riyaset-i müşârunileyhada ibka buyrulmuştur.

Müşârunileyh sene-i merkûme Rebiülevvel'inin 23'ünde [1 Nisan sene 1325/14 Nisan] 15,000 kuruş maâşla Adliye Nezâreti'ne tâ'vin buyrulmuştur.

Müşârunileyh Rebiülahire'nin 28'inde [15 Nisan sene 1325/28 Nisan 1909] tebeddül-i vükela hasebiyle infisal etmiştir¹⁴⁰.

4.1.8. İbrahim Edhem Paşa

[s. 218]

İbrahim Edhem Paşa

Takriben 1232 [1816/1817] tarihinde dünyaya gelmiştir¹⁴¹.

¹⁴⁰ CDAB, DH.SAİDd, 80-337; 4-176

Sadr-ı esbak merhum Hüsrev Paşa'nın taht-ı rakiyyetinde olarak dâiresinde 12 yaşına kadar terbiye ve taallüm ve tederrüs olunduktan sonra li-ecli't-tahsil Avrupa'ya i'zam ile bâdehu musarif taraf-ı devletinden verilerek 10 seneye koyup müddet-i mekatib umûmîye ve hususiyede ulûm-ı hükmiye ve hendesenin nazariyat ve ameliyatı görüp ve şehâdetnâmeler alıp mühendislik ve sınaide tatbikatını müşahede etmek üzere Avrupa'nın cihat-ı muhtelifesinde seyahat etmiş ve 1255 [1839/1840] târihinde Dersaâdet'e avdetle Arabî ve Fârîsî ve Türkçe bazı ulûm ve fûnunu hususi olarak tahsiline çalışmıştır.

Avrupa'dan avdetinde yani 1255 [1839/1840] târihinde 23 yaşında olduğu halde Asâkir-i Nizâmiye-i Şâhâne mir-alaylık rütbesi ve maâş ve tâ'yinat-ı mahsusası ile hidmet-i devlet bâ-duhul beş sene kadar Bâb-ı Seraskeriye'ce hidemât-ı muntelifede istihdâm olunduktan sonra 1261 [1845] târihinde miralaylık maâş ve tâ'yinatından başka 2,000 kuruş maâşla Gümüşhacı köyü ve Keban ve Ergani Maaden-i Hümâyunu baş mühendisi ve müdürlüklerine ve 1262 senesi evahirinde [1845/1846] Dersaâdet'e celb olunarak müceddeden teşkil olunan Erkân-ı Harp Dâiresi'ne ve bir müddet sonra Rikab-ı Hümâyun memûriyetine tâ'vin ve 1265 [1848/1849] târihinde uhdesine mir-livalık ve 1267 [1850/1851] târihinde feriklik rütbeleri tevcih buyrulup 8 seneyi mütecaviz müddet devam eden işbu Rikâb-ı Hümâyun memûriyeti ve Mabeyn-i Hümâyun Ferikliği esnasında 7,500 kuruş zamm-ı maâş ve âzâ sıfatıyla bir müddet Encümen-i Daniş'e ve Meclis-i Âli-i Tanzimat'ın bidâyet-i teşkilinde bir müddet dâhî oraya müdâvemet ve sonra harcırah olarak Sırbistan'ın Tahdid-i İmtiyaz Fermanı Hümâyunu'nu irsale ve bâdehu Kırım'da bulunan Fransa mareşaline bazı iradat-ı seniye-i hazret-i padişâhiye tebliğe memûren Sırbistan ve Kırım'a azîmet ederek 1272 [1855/1856] târihinde Mâbeyn-i Hümâyun'dan çıkıp yine 7,500 kuruş zamm-ı maâş ile Meclis-i Âli-i Tanzimat Âzâ'sı silkine dâhil olmuş ve 1273 [1856/1857] tarihinde rütbe-i sâmiye-i vüzâret ve müşiri ve 75,000 kuruş maâş ve tâ'yinat-ı mahsusa ile Hâriciye Nezâreti'ne ve 7 mah mürûrunda 40,000 kuruş maâş ile yine Meclis-i Âli-i Tanzimat Âzâlığı'na ve 1276 [1859/1860] târihinde 49,675 kuruş maâşla Ticâret Nezâreti'ne ve 1278 [1861/1862] târihinde 25,000 kuruş maâşla Meclis-i Vâlâ Azâlığı'na ve 1279 [1862/1863] târihinde 30,000 kuruş maâşla tekrar

¹⁴¹ Sakız Adası'nda doğmuştur. Bkz: Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, (Latinize eden Seyit Ali Kahraman), TVYY, İstanbul 1996, s. 441; Mahir Aydın, "İbrahim Edhem Paşa", *TDVİA*, İstanbul 1994, 10/418.

Ticâret Nezâreti'ne ve 4 ay mürûrunda müceddeden teşkil olunan Nâfia ve Bank-ı Osmanî Nezâretleri inzimamıyla Maârif Nezâreti'ne ve 1281 [1864/1865 târihinde Maârif Nezâreti bi't-tefrik Nâfia ve Bank-ı Osmanî Nezâretleri kema-kân uhdesinde bulunmak üzere yine 30,000 kuruş maâşla defa-i sâlise olarak Ticaret Nezâreti'ne ve 20 mah mürûrunda Ticaret Nezâreti'ne bi't-tefrik ibkaen Nâfia ve Bank-ı Osmanî Nezâretlerine ve 1283 [1866/1867] târihinde bi'l-infisal 30,000 kuruş maâşla Tırhala Vâliliği'ne ve 1284 [1867/1868] târihinde 50,000 kuruş maâşla Yanya Vâliliği'ne ve 1285 [1868/1869] târihinde 18,500 kuruş maâşla yeni teşkil olunan Şûrâ-yı Devlet'in Nâfia Dâiresi Riyâseti Vekaleti'yle Âzâlığı'na ve 1287 [1870/1871] târihinde 40,000 kuruş maâşla Âhkam-ı Adliye Nezâreti'ne ve 1288 [1871/1872] târihinde mezkûrû'l-miktar maâşla Nâfia Nezâreti'ne nasb olunup 3 mah mürûrunda maâşına 10,000 kuruş zam ile Ticaret ve Sıhhiye Nezâretleri dâhî ilâveten memûriyet buyrulmuş ve 8 mah sonra Ticaret Nezâreti bi't-tefrik Nâfia Nezâreti'nde îfâ olunup 1289 [1873] senesi evahirinde infisal ederek 7 mah kadar 10,000 kuruş maâşla ma'zûl kaldıktan sonra 1290 [1873] senesi evasıtında 15,000 kuruş maâşla defa-i sâniye olarak Nâfia Dâiresi Riyaset-i Vekâleti'yle Şûrâ-yı Devlet Âzâlığı'na ve 2 mah mürûrunda 47,500 kuruş maâşla defa-i sadise olarak Nâfia Nezâreti'ne ve 1292 [1875/1876] târihinde 15,000 kuruş maâşla defa-i sâlise olarak Nâfia Dâiresi Riyaset-i Vekâleti'yle Şûrâ-yı Devlet Âzâlığı'na memur olarak 2 ay mürûrunda bi'l-infisal 8 ay müddet 10,000 kuruş maâşla mâ'zûlen ikâmet ettikten sonra 1293 [1876/1877] târihinde 490 altın maâşla Berlin Sefâret-i Seniyyesi'ne ve 9 ay sonra Dersaadet'e içtima eden konferansta ikinci murahhaslık memûriyetine ve biraz sonra 40,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'ne ve 1294 [Ocak/Şubat 1877] senesi Muharrem'inde 50,000 kuruş maâşla Mesned-i Celil Sadaret-i Uzmâ'ya ta'yin buyrulup 1295 [Ocak/Şubat 1878] senesi Muharrem'inde infisal vuku bularak 5 mah bilâ-maâş ve 9 mah 15,000 kuruş maâşla ma'zûl kaldıktan sonra 1296 senesi Rebiülevvel'inde [Şubat/Mart 1879] 450 altın maâşla elyevm bulunduğu Viyana Sefâret-i Seniyyesi'ne memur olmuş ve mukaddemâ bir aralık kavaim-i nakdiyenin ilgası ve Süveyş Kanalı'ndan mürûr eden sefainden alınan mürûr harcından dolayı tekevvün eden müşkilatın halihazırda Avrupa devletlerinin kâfesinin murahhaslarından mürekkeb Bâb-ı Âlî'de içtima eden Tonlate Konferansı Riyaseti memûriyetlerinde dâhî bulunmuştur.

1269 [1852/1853] târihinde dördüncü ve 1270 [1853/1854] târihinde üçüncü ve 1271 [1854/1855] târihinde ikinci ve 1274 [1857/1858] târihinde birinci rütbelerden

Mecîdî ve 1279 [1862/1863] târihinde ikinci ve 1288 [1871/1872] târihinde birinci rütbelerden Osmânî ve 1294 [1877/1888] târihinde murassa Mecîdî ve Osmânî Nişan-ı Âlî'lerini ihraz etmiş ve Avusturya Devleti tarafından Kuron Dofir ve Rusya Devleti tarafından Ekl-Blan ve Yunan Devleti tarafından Sen Suver ve İsveç Devleti tarafından Vaza? Sen Olaf ve Hollanda Devleti tarafından ... Nişânları'nın büyük kordonlarıyla İtalya Devleti tarafından Sen Morris ve Sen Lezar Nişânı'nın ikinci rütbesini almıştır.

Bulunduğu menâsıbın ekserinden nakl ve terfi sûretleriyle ve ikmal memûriyetle ve bazısından dâhî hasbe'l-îcab infikâk etmiş ve vezaiî memûriyetine aid bir şeyle taht-ı muhakemeye alınmamış ve hakkında şikâyet vâki olmamıştır. Fi 25 Rebiülahire sene 1299 ve fi 4 Mart sene 1298 [16 Mart 1882]

Sefâret-i müşârünileyhaya mahsus olan 45,000 kuruştan müşârünileyhın maâşî olan 25,710 kuruşun 1297 senesi Rebiülahir'inin 2'sinde [14 Mart 1880] neşr buyrulan Tensik Maâşat Kararnâmesi Hükmünce 20,500 ve tahsisat-ı sairesi olan 19,285 kuruşun dâhî kezâlik târih-i mezbûrede 15,500 kuruşa tenzil kılındığı müşârünileyh hazretlerinin Dersaâdet'e avdet etmek 1299 senesi Cemadielahire'sinin 21'inde [10 Mayıs 1882] infisal ile 1300 senesi Rebiülahiri'nin 20'sinde [28 Şubat 1883] 20,000 kuruş maâş ile Dahiliye Nezâreti Celilesi'ne memûr ve maâşî mezburun 1301 senesi Safer'inin 25'ine [26 Aralık 1883] müsadif K.evvelin 13'üncü günü 40,000 kuruşa iblağ buyrulduğu Teşrîfât Dîvânı Hümâyûn ile Nezâret-i müşârünileyh ve Hâriciye Nezâreti Celile'si muhasebelerinden tahkik kılınmıştır.

Müşârünileyh hazretlerine 1300 senesi şehr-i Ramazan-ı şerifinin 21'inde [26 Temmuz 1883] İmtiyaz Nişân-ı Âlîsi'nin Altın ve Gümüş madalyaları ve sene-i merkûme Zilhicce'sinin 10'unda [12 Ekim 1883] Nişân-ı Âlî-i mezkurûn bir kıt'a murassası ihsan buyrularak 1302 senesi Zilhicce'sinin 14'ünde [24 Eylül 1885] Paris Sefâret-i Seniyyesi'ne memur olmuş ise de mahall-i memûriyetine azimet etmeksizin 5 gün mürûrunda sefr-i sabık ibka olunarak 1303 senesi Cemadielahire'sinin 7'sinde [13 Mart 1886] vaki 1302 senesi Mart'ının 1'inde 30,000 kuruş mâzûliyet maâşî tahsis buyrulmuştur¹⁴².

¹⁴² CDAB, DH.SAİDd, 2-218

4.1.9. İbrahim Hayrullah Beğ

[s. 419]

İbrahim Hayrullah Beğ

Şûrâ-yı Devlet Muhakemat Dâiresi Reis-i Sanisi Sudûr-ı Âzam'dan Semehatlı Sahib Beğ Efendi Hazretleri'nin mahdûmudur. Şöhreti Pirizadedir.

1276 sene-i hicriyesinde [sene-i maliye 1275/1859] Dersaâdet'te tevellüd eylediği Nüfûs-ı Tezkire-i Osmânîyesi'nde muharrerdir.

Rüşdiye mektebinde mürettib dersleri ve hususi olarak Arabî ve Fârisî ve fenn-i hesap ve coğrafya okumuş ve âhiren mekteb-i hukukda tahsil ile 3 Safer sene 1306 [9 Ekim 1888] târihinde âlâ dereceden ilm-i hukuk şehâdetnâmesi almıştır. Türkçe kîtâbet ve Fârisî tekellüm eder.

1301 senesi Şevval'inin 7'sinde [18 temmuz sene 1300/31 Temmuz 1884] 25 yaşında iken bilâ-maâş Mahkeme-i Temyiz Dâiresi Zabıt Kîtâbeti'ne memûriyetle 1303 senesi Cemadielevvelî'sinin 9'unda [1 şubat sene 1301/13 Şubat 1886] 50 kuruş maâş tahsis olunup 1306 senesi Muharremü'l-haramın 28'inde [22 Eylül 1304/4 Ekim 1888] hasbi olarak mahkeme-i mezkûrede Başmüdde-i Umûmîliği Hey'et Muavinesi refâkatine ve 1308 senesi Cemadielevvelî'sinin [17'sinde] [17 K.evvel sene 1306/29 Aralık 1890] 400 kuruş maâşla baş Müdde-i Umûmîliği Kalemi Başmümeyyizliği'ne ve 1309 senesi Cemadielahire'sinin 10'unda [29 K.evvel sene 1307/11 Ocak 1892] 800 kuruş maâşla Başmüdde-i Umumîliği Muavinliği'ne ta'yin ve maâş şehr-i Recebü's-şerifinin 15'inde [2 Şubat 1307/14 Şubat 1892] 880 kuruşa iblağ kılınmıştır.

Uhdesine 1285 senesi Zilhicce'sinin 7'sinde [21 Mart 1869] ba-ibtidâ hariç İstanbul Müdür Silki pâyesi tevcih ve 1307 senesi Zilhicce'sinin 9'unda [27 Temmuz 1890] mevsule-i Süleymaniye raddesine terfi edilmiştir.

Başmüdde-i umûmîliği tarafından yazılan mülâhazada hüsn-i hal ve rüyeti ve îfâ-yı vazîfede ikdamat ve mesâîsi ve Adliye Nezâreti Celilesi'nden mülâhaza-i mezkûre tasdik edilmiştir.

Hidemat-ı mezkûreye memûriyeti târihleriyle kemiyet-i maâsatı Adliye Nezâreti Celilesi Sicill-i Ahvâl Şûbesi'nin 13 Rebiülevvel sene 1310 [5 Ekim 1892] târihli tezkere-i cevabiyesiyle Şûbe-i mezkûreden tercüme-i hal varakası zeyline yazılan

derkenardan ve rütbe-i ilmiyesinin tevcihi târihleri Bâb-ı Fetvâ-yı Sicill-i Ahvâl Şûbesi'nin 18 Rebiülevvel sene 1310 [10 Ekim 1892] târihli tezkere-i cevabiyesinden anlaşılmış ve Nüfûs-ı Tezkire-i Osmânîyesinin ve Mekteb-i Hukuk Şehadetnâmesi'nin musaddık sûretleri tercüme-i hal varakasıyla mahfuz bulunmuştur. Fî 27 Muharrem sene 1312 ve fî 19 Temmuz sene 1310 [31 Temmuz 1894]

Mir-i mumaleihin maâş 1313 senesi Cemadielahire'sinin 9'unda [14 T.sani sene 1311/27 Kasım 1895] 1,475 kuruşa iblağ edilmiştir.

Mûmaileyh 1314 senesi Ramazan'ının 6'sında [27 K.sani sene 1312/8 Şubat 1897] 2,000 kuruş maâşla Beyoğlu Bidâyet Mahkemesi Âzâlığı'na nakl buyrulmuştur.

Mumaileyhin maâş sene-i merkûme Şevval'ının 9'unda [1 Mart sene 1313/13 Mart 1897] aşri bi't-tecil 1,800 kuruşa tenezzül etmiştir.

Mûmaileyh 1316 senesi Zilkade'sinin 6'sında [6 Mart sene 1315/18 Mart 1899] 2,470 kuruş maâşla Adliye Nezâreti Celilesi Havale Müdüriyeti'ne nakl buyrulmuştur.

Mûmaileyhe müşahid olan ikdam ve gayretlerine mebni 1317 senesi Muharrem'inin 23'ünde [3 Haziran 1899] rütbe-i ilmiyesinin mülkiyeye tahviliyle rütbe-i sâniye sınıf-ı mütemayyizi tevcih buyrulmuştur.

Mûmaileyh 1318 senesi Safer'inin 12'sinde [28 Mayıs sene 1316/11 Haziran 1900] 4,500 kuruş maâşla nezâret-i müşârunileyha Umûr-ı Hukuk Müdüriyeti'ne nakl buyrulmuştur.

Mûmaileyh vezâif-i memûriyetini hüsnü îfâ müşahid olan semi ve gayretine mebni sene-i mezbûre Rebiülevvel'inin 3'ünde [1 Temmuz 1900] üçüncü rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Mûmaileyhin maâş sene-i merkûme Zilhicce'sinin 26'sında [3 Nisan sene 1317/16 Nisan 1901] icrâ kılınan teşkilatta 4,250 kuruşa iblağ buyrulmuştur.

Mûmaileyh vezaif-i memûriyetini mukaddimâta îfâ eylemekte olmasına mebni 1319 senesi Rebiülahir'inin 19'unda [5 Ağustos 1901] terfian rütbe-i ûlâ sınıf-ı sâniye tevcih buyrulmuştur.

Müşârünileyh 1321 senesi Şevval'ının 9'unda [9 Aralık 1903] terfî'an rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli tevcih buyrulup maâş 1324 senesi Rebiülahire'sinin 25'inde [5 Haziran sene 1312/18 Haziran 1906] 4,500 kuruşa iblağ edildiği Teşrîfât Müdürlüğü'nün 25 T.evvel sene 1325 [7 Kasım 1909] târihli müzekkire-i cevabiyesiyle Adliye Sicil Şûbesi'nin vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Müşârünileyh kıdem ve kîfâyeti cihetiyle Encümen-i İntihab-ı Memûrin-i Adliye Kararı'na atfen Adliye Nezâret-i Celilesi'nden vaki olan iş'ar üzerine bi'l-istizan şerefsâdır olan irâde-i seniyye mûcibince sene-i merkûme Zilhicce'sinin 6'sında [7 K.sani sene 1322/20 Ocak 1907] 5,000 kuruş maâşla Dersâdet İstinaf Mahkemesi Hukuk kısmı Riyaseti'ne ve 1326 senesi Rebiülahir'inin 2'sinde [20 nisan sene 1324/4 Mayıs 1908] 6,000 kuruş maâşla ve encümen-i mezkûr kararıyla Mahkeme-i Temyiz Âzâlığı'na nakl buyrulmuştur.

Muşarunileyh bi'l-istîzan şerefsâdır olan irâde-i seniyye mûcebince 1327 senesi Şaban'ının 29'unda [2 Eylül sene 1325/15 Eylül 1909] 15,000 kuruş maâşla Selânik Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyhe Sırbistan Hükümeti tarafından îtâ olunan birinci rütbeden Sen Sava Nişânı'nın kabul ve lede'l-icab taliki hususu bil-istîzan 1329 senesi Rebiülahir'inin 6'sında [6 Nisan 1911] müsâade-i seniye erzan buyrulmuştur.

Müşârünileyh meşhud olan hidemât reviyetkârânesine binâen sene-i mezkûre Cemadielahire'sinin 18'inde [16 Haziran 1911] birinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanı ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh 1330 senesi Safer'ının 10'unda [17 K.sani sene 1317/30 Ocak 1912] 12,500 kuruş maâşla İstanbul Vilâyeti Vâliliği'ne nakl buyrulmuştur.

Müşârünileyh sene-i mezkûre Zilkade'sinin 13'ünde [11 T.evvel sene 1328/24 Ekim 1912] azl edilmiştir.

Müşârünileyh 26 K.sani sene 1327 [8 Şubat 1912] târihinden 10 T.evvel sene 1328 [23 Ekim 1912] târihine kadar asâleten bir günde vekâleten İstanbul Vilâyeti Vâliliği'nde bulunarak tevfiat ve saireden zimmet ve ilişiği olmadığı vilâyet-i müşârünileyha meclis idaresinin 12 T.sani sene 1328 [25 Kasım 1912] târihli mazbatasında beyan kılınmış ve mazbata-i mezkûre aynen görölerek îade edilmiştir.

Mâzûliyet maâşı tahsisi hakkındaki istidânâmesi zuhruna Memûriyet Kalemî Müdüriyeti'nden müşârûnileyh caizü'l-istihdâm adi menut-i rey-i âlî-i nezâret penâhîleri bulunduğuna dair yazılan derkenar 22 T.sani sene 1328 [5 Aralık 1912] târihinde mucebince işaretime iktiran etmiştir.

[s. 420]

Müşârûnileyh 12 T.evvel sene 1328 [25 Ekim 1912] târihinden itibaren 4,166 kuruş mâzûliyet maâşı tahsis buyrulduğu Tahsisat-ı Zatiye Müdüriyeti'nin 2 Şubat sene 1328 [15 Şubat 1913] târihli müzekkire-i cevabiyesinde gösterilmiştir.

Müşârûnileyh 1331 senesi Safer'inin 16'sında [11 K.sani sene 1328/25 Ocak 1913] 15,000 kuruş maâşla Adliye Nezâret-i Celilesi'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Şûrâ-yı Devlet Riyâseti Celilesi'nin müşârûnileyh tarafından ilâveten memûriyet olarak vekâleten idaresi hususuna şehir-i mezkûrun 18'inde [14 K.sani sene 1328/27 Ocak 1913] irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref müteallik buyrulup 17 K.sani sene 1328 [30 Ocak 1913] târihine kadar ifâ-yı vekalet eylemiş olduğu tebliğ buyrulan idare-i seniyye kaydıyla Şûrâ-yı Devlet Başkâtâbeti'nin 20 K.sani sene 1328 [2 Şubat 1913] târihli müzekkiresiyle bildirilmiştir.

Müşârûnileyh 29 Mayıs sene 1329 [1 Haziran 1913] târihindeki tebeddül-i vükela üzerine sene-i mezkûre Receb'inin 12'sinde [4 Haziran sene 1329/17 Haziran 1913] 15,000 kuruş maâşla Adliye Nezâret-i Celilesi'nde ibka buyrulmuştur. Fi 1 Temmuz sene 1329 [14 Temmuz 1913]

Müşârûnileyhin Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti Vekâleti'ne ilâveten tâ'yini hususu 23 K.sani sene 1328 [5 Şubat 1913] târihinde irâde-i seniyye şeref-sudur buyrulup nezâret-i müşârûnileyhaya 15 nisan sene 1329 [28 Nisan 1913] târihinde diğeri asaleten tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârûnileyh 23 K.sani sene 1328 [5 Şubat 1913] tarihinden 14 Mart sene 1329 [27 Mart 1913] târihine kadar bulunduğu Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti Vekâleti'nden hums hesabıyla cem'an 8,270 kuruş 38 para ... nezâret-i müşârûnileyha Memûrin Müdüriyeti'nin 1 Ağustos sene 1329 [14 Ağustos 1913] târihli müzekkire-i cevabiyesinde gösterilmiştir. Fİ 19 T.evvel sene 1329 [1 Kasım 1913]¹⁴³

¹⁴³ CDAB, DH.SAİDd, 47-419

4.1.10. Kadri Paşa

[s. 12]

Kadri Paşa

Ayıntab hanedanından Cenânizâde İshak Paşa'nın mahdûmu[dur].

1248 [1832/1833] târihinde Ayıntab [Gaziantep] şehrinde tevellüd etmiştir.

Mukaddemâ Ayıntab'da ve muahharan Dersaâdet'te kendi hanelerinde mahsus hocalardan taallüm ve tederrüs etmiştir. Arabî ve Fârisî ve Fransız ve İngiliz lisanlarına aşina olup bir dereceye kadar ilim-i hukuk ve ekonomi ve politika ve edebiyat ve riyâziyat ve târih ve coğrafya vukufu vardır.

18 yaşında olduğu halde 1266 [1849/1850] târihinde 250 kuruş maâşla Ayıntap kazası Nüfus Mukayyidliği'ne ve 1269 [1852/1853] târihinde 500 kuruş maâşla kaza-i mezbur nüfus nazırlığına ta'yin olunmuş ve 1273 [1856/1857] senesinde kapıcıbaşılık rütbesine nâil olmuştur. 1274 [1857/1858] târihinde Dersaâdet'e gelip Tercüme Odası'na memur olup sene-i merkûme Ramazan'ında [Nisan/Mayıs 1858] 1,500 kuruş maâşla Meclis-i Âli Tanzimat Mütercimliği'ne ta'yin ve 1277 senesi Receb'inde [Ocak/Şubat 1861] uhdesine rütbe-i sâniye tevcih olunarak Girit Vilâyeti Kapıkethüdalığı'na dâhî ilâveten memûriyet edilmiştir. 1280 [1863/1864] târihinde 3,500 kuruş maâşla Mahkeme-i Ticaret-i Bahriye Riyaseti'ne ve 1281 Şevval'inde [Şubat/Mart 1865] rütbe-i ûlâ sınıf-ı sânis ve 5,000 kuruş maâş ile Posta Nezâreti'ne ve 1282 [1865/1866] târihinde 7,500 kuruş maâş ile Meclis-i Âli-i Hazâin Başkâtâbeti'ne ve çend [dört] mah sonra meclis-i mezkûr ilga olunmağla maâş-ı mezburla Meclis-i Vâlâ Kavanin Dâiresi Başkâtâbeti'ne ve 1284 [1867/1868] târihinde rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli ve 12,000 kuruş maâşla Tersâne'de Meclis-i İdâre-i Bahriye Riyaseti'ne memur olmuş ve 6 mah sonra meclis-i mezkûr lağvıyla bir ay kadar munfasıl kalıp 1285 senesi Muharrem'inde [Nisan/Mayıs 1868'de] 7,500 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Âzâlığı'na ve bir müddet sonra âzâlık uhdesinde kalmak üzere maâş-ı 10,000 kuruşa iblağ olunarak Altıncı Dâire Riyâsetine ta'yin olunmuştur. 1288 senesi Receb'inde [Eylül/Ekim 1871] Şûrâ-yı Devlet Âzâlığı'ndan ve 2 buçuk ay sonra dahi riyâset-i mezkûreden infisal edip 2,000 kuruş mâzûliyet maâş-ı ile 9 mah ma'zul kalarak 1289 [1872/1873] târihinde 10,000 kuruş maâşla Nâfia Nezâreti Müsteşar-ı Saniliği'ne ve sene-i merkûme Ramazan'ında [Kasım/Aralık 1872] 15,000 kuruş maâşla müşârünileyha Müsteşar-ı Evveliği'ne ve 1290 [1873/1874]

târihinde 15,000 kuruş maâşla saniyen Altıncı Dâire Riyâsetine ve sene-i merkûme Cemadielahire'sinde [Temmuz/Ağustos 1873] rütbe-i bâlâ ve Nâfia Meclis Riyaseti İnzimamı ve 15,000 kuruş maâşla saniyen Nâfia Nezâreti Müsteşarlığı'na ve 1291 [1874/1875] târihinde 30,000 kuruş maâşla Şehremaneti'ne ve 1292 senesi şehr-i Şaban'ında [Eylül 1875] 40,000 kuruş maâşla Nâfia Nezâreti'ne ve sene-i mezkûre Zilhicce'sinde [Aralık 1875] Bahriye Müsteşarlığı'na ve bir hafta sonra yani 1293 senesi Muharrem'inde [Ocak 1876] 25,000 kuruş maâşla saniyen Şehremaneti'ne ta'yin ve 1294 Muharrem'inde [Ocak/Şubat 1877] ba-rütbe-i sâmiye-i vüzâret ve müşri 40,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Riyâseti uhdesine tevcih buyrulmuş ve 1295 senesi Safer'inde [Şubat/Mart 1878] Sivas Vâlisi olup kable'l-azime bir hafta sonra 40,000 kuruş maâşla Bağdad Vilâyeti ... giderek sene-i merkûme Zilhicce'sinde [Kasım/Aralık 1878] 35,000 kuruş maâşla Dahiliye Nezâretiyle Dersââdet'e avdet etmiştir.

1276 senesi [1859/1860] içinde Sadr-ı esbak Kıbrıslı Mehmed Paşa merhumun Rumeli ahvâlini teftiş ve ıslahı için azîmetinde kîtabet-i hidematıyla birlikte gitmiş ve 1282 senesinde [1866] vukua gelen Girit İhtilali esnada iki defa fevkalâde memûriyetle Girit'e gidip gelmiş ve 1285 târihinde [1868/1869] Devlet-i Âli'ye ile İran Devleti beyninde ... olan bazı mesailin tahkiki için Bağdad'a ve oradan hudud-ı İraniyeye memuriyet-i müvekkat ile azimet ve avdet eylemiştir.

Derece derece mecîdî nişanı hümâyununun ... haiz olup şimdiki halde birinci rütbesini hamildir.

Meclis İdare-i Bahriye Riyaseti'nden infisali meclis-i mezkûrun lağvına mebni olup Şûrâ-yı Devlet'ten ve Altıncı Dâire Riyaseti'nden ... dâhî evvel esnada vaki olan emsal-i kesiresi vechiyle hasbe'l-kader vuku bulmuştur.

Müşârünileyhin 1296 senesi Zilkade'sinin 2'sinde [18 Ekim 1879] 20,000 kuruş maâşla Ticaret Nezâreti'ne intikal ve 1297 senesi Receb'i guresinde [9 Haziran 1880] Nezâret-i Müşârünileyha'nın uhdesinde ibka ile Başvekâlet-i Makam-ı Celili'ne irtîfâ ederek sene-i mezbûre Şevval'inin 7'sinde [12 Eylül 1880] afv ve 1299 senesi Safer'inin 20'sinde [11 Ocak 1882] 25,000 kuruş maâşla Edirne Vilâyeti Vâliliği uhdesine tevcih ve 1300 senesi Safer'inin 15'inde [26 Aralık 1882] bir kıt'a murassa Nişân-ı Âlî-i Osmanî ihsanıyla taltif buyrulmuş ve 1301 senesi Rebiülahir'inin 13'ünde [11 Şubat 1884] irtihal eylemiş olduğu Teşrîfât-ı Dîvân-ı

Hümâyûn ile Dahiliye ve Ticaret Nezâreti Celileleri'nin muhasebelerinden tahkik olunmuştur¹⁴⁴.

4.1.11. Mehmed Kâmil Paşa

[s. 38]

Mehmed Kâmil Paşa

Topçu Asker-i Şâhâne Yüzbaşılardan Sâlih Ağa'nın mahdûmudur.

1248 [1832/1833] târihinde Kıbrıs Ceridesi'nde Rak' Lefkoşa şehrinde tevellüd etmiştir. Kıbrıs mekteplerinde mukaddimât-ı ulûm ile Arabî ve Fârisî ve Fransız ve Rumca tedris ettikten sonra 1262 [1845/1846] târihinde Mısır'a gidip mekatib-i Mısriye'den El sine medresesine du hul ile zikr olunan lisanlardan Rumca ... hendese ve coğrafya ve târih derslerini badel-tahsil medrese-i mezkûre Mekteb-i Harbiye'ye tahvil edilmesi cihetiyle Fünun-ı Askeriye'ye dâhî ... öğrenmiş ve 1265 [1848/1849] târihinde baş-tercümanlık hizmetiyle Mısır Vâlisi esbak merhum Ayas Paşa'nın mâiyetine alındığında tahsis kılınan muamele vasîtâsıyla İngiliz lisanı dâhî tahsil etmiştir. Mezkûr mekteplerden aldığı şehâdetnâmeler mefkuttur. Fransız ve İngiliz ve Rum lisanlarında dâhî tekellüm ve kâtâbet edebilir ise de Rumca kâtâbetinde mümaresesi diğer lisanlardan azdır ve telîfâtı yoktur.

Hükümet-i Mısriye'ye hidmetine 17 yaşında iken 1265 [1848/1849] târihinde dahil olup Devlet-i Aliye hidmetine dâhî 1277 senesi Rebiülahirinde [Ekim/Kasım 1860] muvazzafen du hul etmiştir. Mısırdaki mâiyet-i hidiviyede baş tercümanlık ve muavinlik hizmetlerinde ve ekseriya umûr-ı politikada bulunarak rütbe-i askeriyeden binbaşılığa kadar bi't-tedric rütbeleri ihraz ile rütbeye mahsus maâş ve ta'yinat almış ve ma'zûl kalmamıştır ve muahharan müteveffâ-yı müşârünileyhin mahdumu İlhami Paşa ile Dersâdet'e gelip 1277 [1860/1861] târihinde şehri 4,000 kuruş raddelerine ... olan zammı hasılat kendisine ücret olmak üzere Kıbrıs Ceridesi Evkâf Müdürlüğü uhdesine tefviz olunarak iki sene beş mah ifâ-yı hidmetle infisal etmiş ve çend mah sonra Toz Kazası Kaymakamlığı'na memûr olarak 1280 senesi Cemadielahire'sinde [Kasım/Aralık 1863] 4,000 kuruş maâşla cezire-i mezkûre muhasebeciliğine ta'yin ve o sırada rütbe-i sâniye sınıf-ı sâni dâhî tevcih buyrulup 4 mah sonra memûriyeti Sayda Eyâleti Meclis-i Kebir Riyâseti inzimamı ve 10,000 kuruş maâş ile eyâlet-i

¹⁴⁴ CDAB, DH.SAİDd, 1-12

mezkûre muhasebeciliğine ve bir sene sonra yani 1281 senesi Nisan'ında [Nisan/Mayıs 1865] dâhî Suriye Vilâyeti'nin teşkili sırada yine ol miktar maâşla Vilâyet-i mezkûre Merkez Mutâsarırflığı'na nakil olunarak müteakiben dâhî rütbesi mir-miranlığa terfî ve sene-i mezkûre T.sani'sinde [Kasım/Aralık 1865] memûriyeti Beyrut Mutâsarırflığı'na tahvil verilmiş ve müteakiben Sayda Sancağı Beyrut'a ilhak vilâyet-i mezkûre politika memûriyeti dâhî kendisine ilâveten memûriyet olarak ihâle olunmasına mebni maâş 15,000 kuruşa iblâğ edilmiştir. Bu memûriyetde 3 sene 3 mah müddet îfâ-yı hüsn-i hizmet ederek mükâfaten uhdesine Rumeli Beğlerbeğliği payesi tevcih buyrulmuş ve bâdehu tenkihat sırasında maâş 12,000 kûsur kuruşa tenezzül eylediği halde 1284 senesi Şubat'ında [Şubat/Mart 1869] 10,300 kuruş maâşla Trablusşam Mutâsarırflığı'na nakl ve 9 mah sonra yani 1285 senesi K.evvel'inde [Aralık 1869] dâhî 10,000 kuruş maâşla Halep Vilâyeti Merkez Mutâsarırflığı'na tahvil-i memûriyet edip müteakiben Vilâyet-i Mezkûre Muavinliği ile Umûr-ı Ecnebiye Müdürlüğü ilâveten memûriyet edilmesinden nâşi maâş 12,500 kuruşa iblağ olunmuş ve 1 sene 5 mah mürûrunda infisali vukua gelmiştir. 8 mah müddet boşta kaldıktan sonra uhdesine Felibe Mutâsarırflığı tevcih olunmuş ise de akıben hasbe'l-icab 19,000 kuruş maâşla Kudüs Mutâsarırflığı'na tahvil kılınmıştır. 7 mah sonra mezkûr mutâsarırflık vâililiği ve kendisinin memûriyeti dâhî Hersek Sancağı Mutâsarırflığı'na ve müteakiben kable'l-azime 12,500 kuruş aylıkla Beyrut Mutâsarırflığı'na tebeddül kılınmış ve 9 mah sonra yani 1289 senesi şehir-i Mayıs'ında [Mayıs/Haziran 1873] Beytü'l-lahim vukuatı üzerine 15,000 kuruş maâşla tekrar Kudüs Mutâsarırflığı olup Bâb-ı Âlî ile Fransa Sefâreti'nden mensub komisyonlar ile kendisinden mürekkeb olarak teşkil olunan komisyona riyâsetle Beytü'l-lahim Kilise'sinde Rumlarla Latinler beyninde vukua gelen hâdiseyi bi't-tahkik hüsn-i tesviye ile bu defa dahi bir sene 7 mah müddet îfâ-yı hizmet eyledikten sonra 1290 senesi şehir-i T.sani'sinde [Kasım/Aralık 1874] infisali vuku ile 6 mah müddet yine boşta durup bâdehu 1291 senesi ibtidasında [Mart/Nisan 1875] 10,640 kuruş maâşla Sakız Sancağı Mutâsarırflığı'na memûr olarak 15 mah müddet îfâ-yı memûriyet ettikten sonra 1292 senesi Eylül'ünde [Eylül/Ekim 1876] üçüncü defa olarak 12,500 kuruş maâşla Beyrut Mutâsarırflığı'na memuriyetle 5 mah mürûrunda uhdesine rütbe-i sâmiye-i vüzaletle Kosova Vilâyeti tevcih ve akıben kable'l-azime 1292 senesi şehir-i K.sani'sinde [Ocak/Şubat 1877] 25,000 kuruş maâşla memûriyeti Halep Vilâyeti'ne tahvil buyrulmuş olduğuna binâen 2 sene 1 mah müddet Haleb'de

hüsnü îfâ-yı memûriyet edip 1295 senesi Mart'ının 8'inde [20 Mart 1879] infisali vukua gelmiştir. Devlet-i Âliye Nişânı'na nâil olamamış ve esna-yı ... dâhî alamamıştır. 1285 [1868/1869] târihinde Suriye ve Filistin'i ziyarete gelmiş olan Almanya veliahtı ile Rusya imparatorunun birâderini ve ... ba-irâde-i âli'ye istikbal ile esna-yı seyahâtlerinde mihmandarlıklarına memur olarak hoşnutluklarını kazanmış olduğundan Almanya Devleti Kırmızı Kartal Nişânı'nın birinci rütbesini ve Rusya Devleti Sen Estanslas nişanının Gran kordonunu ... nişanının kezâlik Gran kordonunu vermişlerdir.

Bulunduğu memûriyetlerden müttehimen infisal etmemiş ve taht-ı muhakemeye alınmamıştır. Fî 22 Zilkade sene 1296 ve fi 25 T.evvel sene 1295 [7 Kasım 1879]

Müşârünileyh Kâmil Paşa Hazretleri 1295 senesi T.evvel'inin 24'üne müsadif 1296 senesi Zilkade'sinin 21'inde [5 Kasım 1879] 13,500 kuruş maâş ve Dâhiliye Nezâreti Müsteşarlığı inzimamıyla İntihab-ı Memûrin Mülki Komisyonu Riyâseti'ne ve 1297 senesi Cemadielahire'sinin 8'inde vaki 1296 senesi Mayıs'ının 5'inde [18 Mayıs 1880] külliyyat-ı musalih-i? memûrede mündeselifi? Devletli Subhi Paşa Hazretleri'ne müracaat eylemek üzere 20,000 kuruş maâşla Evkâf Nezâreti'ne ve mezkûr 1297 senesi Şevval'inin 5'ine [10 Eylül 1880] tesadüf eden mezbur 1296 senesi Ağustos'unun 31'inde [12 Eylül 1880] miktar-ı mezkûr maâş ile Maârif Nezâreti'ne ta'yin ve 1299 senesi Muharrem'inin 14'üne müsadif 1297 senesi T.sani'sinin 24'ünde [6 Aralık 1881] hasbe'l-icab azl olunarak mezkûr 1299 senesi muharreminin 16'sına tesadüf eden mezbur 1297 senesi T.sani'sinin 26'sında [8 Aralık 1881] (98 senesi T.sani'sinde) 10,000 kuruş maâş ile Umûr-ı Nâfia Komisyonu Âzâlığı'na memûr olup 1300 senesi Muharrem'inin 21'inde [2 Aralık 1882] 20,000 kuruş maâşla Evkaf Nezâreti'ne nasb ve mezkûr 1300 senesi Receb'in 15'ine müsadif 1299 senesi Mayıs'ının 10'unda [22 Mayıs 1883] 300 lira harcırah ile Nezâret-i mezkûre kemakân uhdesinde kalmak üzere Manisa civarında zuhur eden eşkıyânın derdestleri zımnında Aydın Vilâyeti Vâli Vekâleti ile 1302 senesi Rebiülevvel'inin 7'sinde vaki mezbur 1299 senesi K.evvel'inin 3'ünde [25 Aralık 1884] maâşına 10,000 kuruş zam ile 30,000'e iblâğ kılınmıştır.

Müşârünileyh Kâmil Paşa Hazretleri'ne 1297 senesi Şevval'inin 17'sinde [22 Eylül 1880] yani Maârif Nezâreti Celilesi hengâm[esin]de birinci rütbeden Mecîdî ve 1302 senesi Muharrem'i selhinde [19 Kasım 1884] rütbe-i mezkûreden Osmânî nişânları

ihsan buyrulup sene-i merkûme Rebiülevvel'inin 11'inde [29 Aralık 1884] Adliye Nâzırı Devletlü Hasan Fehmi Paşa Hazretleri'nin memûriyet-i fevkalâde ile Londra'ya i'zamı cihetiyle Nezâret-i müşârünileyhaya vekâleti dâhî ilâveten uhdesine ihâle buyrularak sene-i merkûme Şaban'ının 8'inde [23 Mayıs 1885] müşârünileyhinin avdetiyle Nezâret-i mezkûreden infikâk edip Şevval'ının 15'inde [30 Mayıs 1885] murassa Nişân-ı Âli-i Osmânî ihsan ve sene-i mezbûre Zilhicce'sinin 15'inde vaki [s. 39] 1301 senesi Eylöl'ünün 12'sinde [25 Eylöl 1885] 75,000 kuruş maâşla Mesned-i Celil Sadâret-i Uzmâ uhde-i istihsaline tevcih buyrulmuştur.

Müşârünileyh Kâmil Paşa Hazretleri'ne 1303 senesi Şevval'ının 12'sinde [14 Temmuz 1886] Karadağ Prensi tarafından Danilo Nişânı'nın birinci rütbesinden bir kıtası verilmiştir.

Müşârünileyh hazretlerine 1305 senesi Zilkade'sinin 2'sinde [11 Temmuz 1888] Romanya Hükumeti tarafından Atval Toroman Nişânı'nın birinci rütbesinden ma'kordon bir kıtası verilmiştir.

Müşârünileyh hazretlerine 1306 senesi Safer'inin 5'inde [11 Ekim 1888] İran Devleti Canibi'nden birinci rütbeden murassa Şîr-i Hurşîd nişânı îtâ olunmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine sene-i merkûme Rebiülahir'inin 22'sinde [26 Aralık 1888] Yunan Devleti tarafından birinci rütbeden Süver Nişânı verilmiştir.

Müşârünileyh hazretlerine Evkaf-ı Hümâyün Nezâreti esnasında yani 1300 senesi Zilhicce'sinin 10'unda [12 Ekim 1883] İmtiyaz Nişân-ı Âlisi'nin altın ve 1301 senesi şehr-i Ramazan-ı şerifi'nin 25'inde [19 Temmuz 1884] gümüş madalyaları ve 1303 senesi şehr-i Ramazan-ı şerifi'nin 12'sinde [14 Haziran 1886] Nişân-ı Âli-i mezkûrun bir kît'a-i murassası ihsan buyrularak 1307 senesi Rebiülevvel'inin 21'inde Almanya Devleti tarafından Ağl ... Nişânı'nın Gran kordonu îtâ kılınmıştır.

Müşârünileyh hazretlerine 1305 senesi Zilkade'sinin 9'unda [18 Temmuz 1888] Japonya İmparatoru tarafından birinci rütbeden Soleylevan Nişânı verilmiştir.

Müşârünileyh hazretlerine 1307 senesi şehr-i Recebü'ş-şerifi'nin 12'sinde [4 Mart 1890] İspanya Devleti tarafından üçüncü Şarl Nişânı'nın Gran kordonu îtâ olunmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine sene-i merkûme Şabanü'l-muazzama'nın 16'sında [7 Nisan 1890] İtalya Hükumeti Cânibi'nden Sen Moris Lazar Nişânı'nın Gran kordonu verilmiştir.

Müşârunileyh hazretlerine 1308 senesi Muharrem'in 15'inde [31 Ağustos 1890] Portekiz Devleti tarafından birinci rütbeden Lator ... Nişânı îtâ kılınmıştır.

Müşârunileyh hazretlerine sene-i mezkûre Zilhicce'sinin 16'sında [23 Temmuz 1891] Avusturya Devleti tarafından... Nişânı îtâ olunmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine 1309 senesi Muharrem'inin 21'inde [27 Ağustos 1891] Flemenk hükûmeti tarafından birinci rütbeden ... Nişânı îtâ olunmuştur.

Müşârunileyh hazretleri şehir-i mezkûrun 29'unda [4 Eylül 1891] Mesned-i Celil Sadâret-i Uzmâ'dan hasbe'l-icab afv buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine 1309 senesi Safer'inin 7'sinde [12 Eylül 1891] 30,000 kuruş mâzûliyet maâşı tahsis buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine 1308 senesi Cemadielevvel'isinin guresinde [13 Aralık 1890] Girit Altın madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri saltanat-ı seniyyeden olarak maâşı hâlisi olan 30,000 kuruş ihtiyaç ve ... mütenasib olmadığından 1312 senesi şehir-i Saferü'l-hayr'ın 18'inde [9 Ağustos sene 1310/21 Ağustos 1894] 40,000 kuruşa iblâğ buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri uhdesine 1313 senesi Rebiülahir'inin 13'ünde [21 Eylül sene 1311/3 Ekim 1895] 85,000 kuruş maâşla tekrar Mesned-i Celil Sadâret-i Uzmâ tevcih buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri sene-i merkûme Cemadielevvel'isinin 19'unda [26 T.evvel sene 1311/7 Kasım 1895] Mesned-i Celil Sadaret-i Uzmâdan afv buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri şehir-i mezkûrun 21'inde [28 T.evvel sene 1311/9 Kasım 1895] 30,000 kuruş maâşla Aydın Vilâyeti Vâliliği'ne ta'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerinin maâşı 1314 senesi Şevval'inin 9'unda [1 Mayıs sene 1313/13 Mart 1897] aşri bi't-tecil 27,000 kuruşa tenezzül edip 1316 senesi muharrem'in 18'inde [27 Mayıs sene 1314/8 Haziran 1898] 35,000 kuruşa ve 1319 senesi Rebiülevvel'i selhinde [4 Temmuz sene 1317/17 Temmuz 1901] 40,000 kuruşa iblağ olup 1314 senesi Zilkade'sinin 27'sinde [30 K.evvel sene 1322/12

Ocak 1907] yerine diğzerinin ta'yiniyle infikâk eylediğı ve 1326 senesi Receb'inin 7'sinde [23 Temmuz sene 1324/5 Ağustos 1908] 76,500 kuruş maâşla yine Mesned-i Celil Sadarete ta'yin buyrulup maâş ı şehr-i mezkûrun 16'sında [1 Ağustos sene 1324/14 Ağustos 1908] 40,000 kuruşa tenezzül ile beraber 15,000 kuruş tahsisatı verilip 1327 senesi Muharrem'inin 23'ünde [1 Şubat sene 1324/14 Şubat 1909] Mesned-i Sadaret'ten infikâk eylediğı Dâhiliye Nezâreti Muhasebe Müdiriyyeti'nin 25 Ağustos sene 1325 [7 Eylül 1909] târihli müzekekre-i cevabiyesinde gösterilmiştir.

Müşârünileyh hazretlerine 14 Şubat sene 1324 [27 Şubat 1909] târihinde Hazine-i Maliye'den ma'zûliyet veçhiyle 25,000 kuruş maâş bi't-tahsis 1 Nisan sene 1325 [14 Nisan 1909] târihinde 20,000 kuruşa tenzil ile maâş-ı mezkûre 5,000 kuruş kaldığı ve 1 Eylül sene 1325 [14 Eylül 1909] târihinden itibaren 7,500 kuruş maâşla takaüdü icrâ edildiğı Mâliye Nezâreti Celilesi'nin 21 Mart sene 1328 [3 Nisan 1912] târihli tezkire-i cevabiyesinden anlaşılmıştır. Fî 8 T.evvel sene 1328 [21 Ekim 1912]¹⁴⁵

4.1.12. Mehmed Memduh Beğ

[s. 730]

Mehmed Memduh Beğ

Mehmed Nüzhet Efendi nam kimsenin mahdûmudur.

1274 senesi Şevval'inde [Mayıs/Haziran 1858] Dersaadet'te tevellüd etmiştir.

Evvela sıbyan mektebinde mukaddimat-ı ulum-ı diniyyeyi ve muahharan Kapudan İbrahim Paşa Mekteb-i Rüşdiyesi'nde tedrisiye mürettib olan ulum ve fûnunu tahsil ile ba-şhadetnâme çıkıp mülga mahreç-i aklame ve Bayezid Cami-i Şerifi'ne müdavemetle Fârisî ve tasavvurata kadar Arabî tedris ederek o sırada küşad buyrulan Mekteb-i Hukuk-i Şâhâneye duhul ile müddet-i tahsiliye olan 3 sene zarfında ilm-i hukuka müteallik dersleri ve biraz da Fransızca okuyarak 1302 senesi Rebiülahir'inde [Ocak/Şubat 1885] bi'l-ımtihan mezûniyet ruusuna nâil olmuştur. Türkçe kitabet eder.

1291 senesi Şevval'inin 11'inde [21 Kasım 1874] 17 yaşında olduğu halde mülazemetle Rûsûmat Emaneti Tahrirat Kalemi'ne duhul ve 1292 senesi Receb'inin 20'sinde [22 Ağustos 1875] 150 kuruş maâşla Maliye Hazinesi Varidat

¹⁴⁵ CDAB, DH.SAİDd, 4-38

Muhasebesi'ne ve 1293 senesi Muharrem'inin 5'inde [1 Şubat 1876] 200 kuruş maâşla mülga İcra Cemiyeti'ne nakl ederek 1295 senesi Rebiülahir'inin 10'unda [13 Nisan 1878] 30 kuruş zam ile maâş-ı mezkûr 230 kuruşa belâğ olup 1296 senesi Cemadielevvel'isinin 4'ünde [26 Nisan 1879] 350 kuruş aylıkla memûriyeti Mahkeme-i İstinaf-ı Cünha Dâiresi Üçüncü sınıf Zabıt Kîtâbeti'ne tahvil ve sene-i merkûme Ramazan'ın 26'sında [13 Eylül 1879] icrâ kılınan aşri tenkihatında maâş-ı mezbûr 315 kuruşa tenzil olunmuş ve 1297 senesi Safer'inin 15'inde [28 Ocak 1880] 450 kuruş maâşla teşekkül edilen Dersaâdet Hey'et-i İttihamiye'si İkinci sınıf Zabıt Kîtâbeti'ne ittisal ve 1297 senesi Rebiülahire'nin 2'sinde [14 Mart 1880] neşr olunan Tensik Maâşât Kararnamesi mücebince maâş-ı mezkûr 350 kuruşa tenzil edilerek 1298 senesi Rebiülevvel'inin 22'sinde [22 Şubat 1881] mikdâr-ı mezbûr maâş ve becayış suretiyle Mahkeme-i İstinaf-ı Cünha Dâiresi İkinci Sınıf Zabıt kîtâbetine ta'yin ve maâş 1298 senesi Şaban'ın 16'sında [14 Temmuz 1881] 200 kuruş ve sene-i merkûme Şevval'inin 15'inde [10 Eylül 1881] 150 kuruş daha zam ile 700 kuruşa ve sınıfı birinciye terfî edip 1301 senesi Rebiülahir'inin 5'inde [3 Şubat 1884] 1,000 kuruş maâş ile Dersaâdet Mahkeme-i İstinaf Müdde-i Umûmî Muavinliği'ne memûr olmuştur.

Şimdiye kadar memûr olduğu hidemattan nakl ve tahvil ve terfî sûretleriyle infikâk ederek vezaif-i mertebesinden dolayı taht-ı muhakemeye alınmamış ve müttehim olmamıştır.

Dersaâdet Mahkeme-i İstinafı Müdde-i Umûmîsi Atufetli Latif Efendi Hazretleri tarafından yazılan mülâhazada mûmâileyh gösterdiği târihten beri ve 1,000 kuruş maâş ile İstinaf Müdde-i Umûmîsi Muavini olup mekteb-i hukukta ikmal tahsil ederek bi'l-imtihan şehâdetnâme almış ve umûr-ı memûresince erbab-ı liyâkatdan bulunmuş olduğu gibi ibtida-yı memûriyetden bu ana değin mukaddimatı ve müstekimatı îfâ-yı vazifeye muvaffak olmuş idiği tenmik ve Devletlü Hasan Fehmi Paşa Hazretleri'nin Adliye Nezâreti hengâmında tarafından ilâve kılınan mutaâlada dâhî mülâhaza-i mezbûre tasdik olunmuştur. Fi 3 Safer sene 1303 ve fi 30 T.evvel sene 1301 [11 Kasım 1885]

Mûmâileyh Mehmed Memduh Beğ'in maâş ı tarih-i mezkûre mevkuf tutulan 300 kuruş ve 1304 senesi Zilhicce'sinin 9'unda [29 Ağustos 1887] 200 kuruş ve 1305

senesi Zilkade'sinin 14'ünde [23 Temmuz 1888] 400 kuruş zemaim ile 1,900 kuruşa iblağ kılınmıştır.

Mir-i mûmâileyh uhdesine 1307 senesi Safer'inin 12'sinde [8 Ekim 1889] rütbe-i salise tevcih buyrulmuştur.

Mir-i mûmâileyhin maâşı 1308 senesi Zilhicce'sinin 13'ünde [8 Temmuz sene 1307/20 Temmuz 1891] 2,200 kuruşa ve 1309 senesi Ramazan-ı mübâreke'nin 18'inde [3 Nisan sene 1308/16 Nisan 1892] 2,400 kuruşa iblağ edilmiştir.

Mir-i mûmâileyh vezaif-i memûriyetini reviyetmendane îfâ etmekte olmasına mebni 1310 senesi şehir-i Ramazanü'sşerifi'nin 25'inde [12 Nisan 1893] terfian saniye sınıf-ı sanisi tevcih buyrulmuştur.

Mir-i mûmâileyh 1312 senesi Cemadielevvel'inin 11'inde [29 T.evvel sene 1310/10 Kasım 1895] 3,000 kuruş maâş ile Üsküdar Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmiliği'ne nakl edilmiştir.

Mûmâileyh 1312 senesi Şevval'inin 11'inde [25 Mart 1311/7 Nisan 1895] [maâş yazılmamış] maâşla Dersaadet Bidayet Mahkemesi Müdde-i Umumiliğine nakl buyrulmuştur.

Mûmâileyh 1313 senesi şehir-i Ramazanü'sşerifi'nin 3'ünde [5 Şubat sene 1311/17 Şubat 1896] [maâş yazılmamış] maâş ile Umûr-ı Cezâiye Müdüriyeti'ne nakl buyrulmuştur.

Mûmâileyh vezâif-i memûriyetini reviyetmendane ve mukaddimatını îfâ etmekte olmasına mebni 1314 senesi Cemadielahire'sinin 21'inde [27 Kasım 1896] terfian rütbe-i sâniye sınıfı mümayizi tevcih ve maâşı sene-i merkûme Şevval'in 9'unda [1 mart 1313/13 Mart 1897] aşri bi't-tecil 2,700 kuruşa tenezzül ve 1316 senesi Rebiülevvel'inin 19'unda [24 Temmuz sene 1314/7 Ağustos 1898] 3,500 kuruşa vezaifi-i memûriyetini mukaddimatını ve reviyetmendane îfâ etmekte olmasına mebni sene-i merkûme Cemadielevvel'isinin 11'inde [27 Eylül 1898] terfian rütbe-i ûlâ sınıf-ı sâniye sınıfı tevcih ve maâş-ı mezbur 1317 senesi Şaban'ının 15'inde [7 K.evvel sene 1315/19 Aralık 1899] 3,750 kuruşa ve 1318 senesi Safer'inin 12'sinde [28 Mayıs sene 1316/11 Haziran 1900] 4,000 kuruşa iblağ ve Zilkade'sinin 23'ünde [10 Mart sene 1317/14 Mart 1901] 500 kuruş maâşla ve ilâve-i memûriyet sûretiyle Mekteb-i Hukuk-ı Şâhâne Tatbikat-ı Cezâiye Muallimliği'ne ta'yin ve memûriyet

maâşî şehir-i Zilhicce'sinin 26'sında [3 Nisan sene 1317/16 Nisan 1901] 4,250 kuruşa iblağ ve mücerreb olan ehliyet ve iktidar ve iffet ve istikâmetine mebni 1320 senesi Muharrem'inin 5'inde [2 Nisan sene 1318/14 Nisan 1902] 5,000 kuruş maâşla ve Encümen-i İntihab Memûrin-i Adliye Kararıyla Dersaâdet İstinaf Mahkemesi Müdde-i Umûmiliği'ne terfî ve vezaifî memûriyetini hüsnü îfâda müşahid olan mesâî-i mukaddimâtına mebni sene-i merkûme Safer'in 5'inde [14 Mayıs 1902] terfîan rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli tevcih ve polis ve vezaifinin ehemmiyeti cihetiyle buna dair mukaddime kalemine alınmış olan nizam layihalarının tetkik mündericâtıyla îcab ve iktiza-yı maslahata göre ... ve takayyüdat-ı lazımenin icrâ ve ilâvesi zımnında Beğoglu Mutâsarrafı Hamdi Beğ'in riyâseti altında olmak üzere teşekkülû hususuna Meclis-i Vükela Kararı'yla bi'l-istîzan irâde-i seniyye-i şeref-müteallik buyrulan komisyona müşârûnileyhin ve dâhî memûriyetini icrâ edildiği ve 2 cild olunmak üzere telif eylediği Tatbikat-i Cezâiye nam eseri Maârif Nezâreti Celilesi'nin 20 T.sani sene 1320 [3 Aralık 1904] târihli ve 537 numaralı ruhsatnamesi ile neşr ettirdiği ve mücerreb olan ehliyet ve kîfâyetine mebni 1323 senesi Şaban'ın 24'ünde [10 T.evvel sene 1321/24 Ekim 1905] **[s. 731]** yine 5,000 kuruş maâşla encümen-i mezkûr kararıyla Dersaâdet'e İstinaf Mahkemesi Ticaret kısmı Riyaseti'ne ve 1324 senesi Zilkade'sinin 2'sinde [4 K.evvel sene 1324/18 Aralık 1906] 6,000 kuruş maâşla ve encümeni mezbur kararıyla Mahkeme-i Temyiz Âzâlığı'na terfî ve Sisam Ceziresi'nde efrad-ı Asker-i Şâhâneye vukubulan taarruz hakkında tahkikat icrâsı için müşârûnileyhin mahalle-i mezkûre izamı hususuna irâde-i seniyye-i şerefmuteallik buyrulan ve işbu memûriyetinden olan müşârûnileyhe 15,000 kuruş harcırah îtâ kılınmış idiği ve erbabı iffet ve ehliyeti bulunmasına mebni 1326 senesi Receb'in 17'sinde [1 Ağustos sene 1324/15 Ağustos 1908] 8,000 kuruş maâşla Mahkeme-i Temyiz Başmüdde-i umumiliği'ne terfî ve icrâ kılınan Tensikat-ı Âhire'de 1327 senesi Ramazan'ının 8'inde [10 Eylül sene 1325/2 Ekim 1909] maâşî mezkûrla memuriyet-i hazırasında îfâ buyrulduğu Adliye Sicil Memûrin Müdiriyyeti'nin 24 Mart sene 1327 [6 Nisan 1911] tarihli müzekkere-i cevabiyesiyle bildirilmiştir.

Müşârûnileyh 1329 senesi Zilkade'sinin 8'inde [17 T.evvel sene 1327/31 Ekim 1911] 15,000 kuruş maâşla Said Paşa Hazretleri'nin reisliğinde teşekkül eden kabinede Adliye Nezâreti ile Şûra-yı Devlet Riyaseti'ne ta'yin buyrulmuştur.

Müşarünileyh 20 K.evvel sene 1327 [2 Ocak 1912] tarihinden 9 K.sani sene 1327 [22 Ocak 1912] târihine kadar ilâveten ve fahrîyen Dahiliye Nezâreti Vekaleti'nde bulunup 1330 senesi Safer'in 2'sinde [9 K.sani sene 1327/22 Ocak 1912] Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'nin Adliye ve Mezahib Nezâretinden ... irtibatıyla diğer zat uhdesine ihâlesine binâen riyâset-i mezkûreden infikâk eylediği ol babdaki irâde-i seniyye kaydıyla Dahiliye Muhasebesi'nin 24 K.sani sene 1327 [6 Şubat 1912] târihli müzekkire-i cevabiyesinden anlaşılmıştır¹⁴⁶.

4.1.13. Mehmed Namık Paşa

[s. 228]

Mehmed Namık Paşa

Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn'dan Halil Râmiz Efendi'nin mahdumûdur.

1219 sene-i hicriyesinde [1804/1805] Dersaadet'te tevellüd etmiştir.

Muallimin-i hususiden Arabî sarf ve nahv ve sair kütüb-i âliye ile ve Fârîsî ve ulûm-ı tefsir ve hadis ve ahlâk ve muahharan sefâretle Londra'da bulunduğu esnada ve daha sonra ... ve diplomasi ve ekonomi ve politik fenlerini tahsil etmiştir. Türkçe kîtabet ve Fransızca hem tekellüm ve hem de kîtabet eder.

1232 [1816/1817] târihinde 14 yaşında olduğu halde mülâzemetle Divan-ı Hümâyûn Kalemi'ne ... devam 1238 [1822/1823] tarihinde 100 kuruş maâşa nâil ve maâş-ı mezbur bir müddet sonra 200 kuruşa vasıl olup 1241 [1825/1826] târihinde muâhede tanzimi için teşekkül eden konferansın ikinci tercümanlık memûriyeti ve 20,000 kuruş maâş ve Devlet-i Âliye murahhasları refâkati ile Akkirmana azîmet ve bade'l-avde Nizâmât-ı Askeriyenin Fransızca'dan Türkçe'ye tercümesi için Dâire-i Askeriye'ye nakl etmiş ve 1243 [1827/1828] târihinde 800 kuruş maâş ve alay emînliği rütbesi ve tâ'yinatı ile silk-i askeriye idhal edilmiş ve 1244 [1828/1829] târihinde 900 kuruş maâş ve tâ'yinatı ile fesli alayına kaimakam olarak merhum Halil Rıfat Paşa refâkati ile biraz müddet Petersburg Sefâret-i Seniyyesi Ateşe Militerliği'nde bulunduktan sonra 1245 [1829/1830] târihinde 1,200 kuruş maâş ve tâ'yinatı ile Hassa Üçüncü miralay ve 1248 [1832/1833] senesinde 2,500 kuruş maâş ve tâ'yinatı ile mirliva olup sene-i merkûme tarafında 5,000 kuruş maâş ile birinci ve 1250 [1834/1835] târihinde ikinci defa olarak sefâret-i muvakkat ile

¹⁴⁶ CDAB, DH.SAİDd, 1-730

Londra'ya giderek avdetle 1251 [1835/1836] senesinde Dâire-i Bahriye'ye tahvil-i memûriyetiyle müteakiben Bahriye Ferikliği rütbesi ve tâ'yinatı ve 5,000 kuruş maâş ile Kapûdan-ı Deryâ Kaymakamlığı'na tâ'vin kılınmış ve 1252 [1836/1837] senesinde Islahat Memûriyeti ve Kapûdan-ı Deryâ esbak merhum Tahir Paşa refâkati ile Trablusgarb'a azîmet ve 15 mah Kuva-i Askeriye ile Tedabir-i Islahiye'ye bi'l-icrâ isyan etmiş olan ahaliye Dâire-i İtaat ve İnkıyad ile idhal ile Dersaadet'e avdet edip 1253 [1837/1838] târihinde Asâkir-i Redifi Ferikliği'ne naklen 25,000 kuruş maâş ile Aydın Vâliliği Vekâleti'ne ve 1254 [1838/1839] târihinde Muhassasat-ı Askeriye ile Karantina Meclis Riyâseti'ne ve 1255 [1839/1840] târihinde 20,000 kuruş maâş ile Selânik ve 1256 [1840/1841] târihinde Tırhala Umûr-ı Zabîta Memûriyetleri'ne tâ'vin olunmuş ve 1259 [1843/1844] târihinde bâzı tahkikat icrâsı hakkında memûren Kerbela'ya gidip oradan avdetle ve yine tarih-i mezburda ferikliğın mahsusu olan 15,000 kuruş maâş ile Üçüncü Ordu-yı Hümâyun Reis Erkanlığı ve azîmet rütbe-i semiye-i vüzâret ve müşiri ve 60,000 kuruş maâş ve müşir tâ'yini ile Arabistan Ordu-yı Hümâyunu Müşirliği ve 1265 [1848/1849] târihinde ol miktar muhassasat ile Irak ve Hicaz Ordu-yı Hümâyunu Müşirliği ve 1268 [1851/1852] târihinde ilâveten memûriyet olarak maâşının 15,000 kuruşa iblâğı ve kemakân müşir tâ'yini ile Bağdad Vâliliği ve târihi mezkûrda 60,000 kuruş maâş ve tâ'yinat-ı mahsusa ile Tophane Müşirliği ve 1269 [1852/1853] senesinde 30,000 kuruş maâş ile Ticaret Nezâreti tevcih buyrulmuş ve nezâret-i mezkûrda bulunduğı hengamda istikraz akdi ve o sırada zuhur eden Kırım Muharebesi'nde İngiltere ve Fransa devletlerini Rusya Devleti aleyhine saltanat-ı seniyye ile ittîfâka davet memûriyeti ile Londra'ya azîmet ve avdet ederek 1272 [1855/1856] senesinde 48,880 kuruş maâş ile Hüdavendigâr Vâliliği'ne ve 1273 [1856/1857] senesinde mikdar-ı mezbur maâş ile Kastamonu Vâliliği'ne ve 1273 [1856/1857] senesinde 100,000 kuruş maâş ve müşir tâ'yini Ticaret? Nezâreti inzımamı ile Habeş ve Cidde Vâliliği'ne ve 1276 [1859/1860] senesinde 30,000 kuruş maâş ve müşir tâ'yini ve Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri Riyaseti inzımamı ile Hassa-i Ordu-yı Hümâyuni Müşirliği'ne ve 1277 [1860/1861] senesinde 102,420 kuruş maâş ve tâ'yinat-ı mahsusa ile Seraskerliğe ve 1278 [1861/1862] senesinde 80,000 kuruş maâş ve müşir tâ'yini ve ikinci defa olarak Irak ve Hicaz Ordu-yı Hümâyuni Müşirliği inzımamı ile Bağdad Vâliliği'ne ve 1284 [1867/1868] senesinde 57,580 kuruş maâş ve tâ'yinat-ı mahsusa ile defa-i sâniye olmak üzere Tophane müşirliği ve Bahr-i Sefid ve Siyah Boğazlar

Muhafazalıkları inzımamı ile Seraskerliğe ve 1288 [1871/1872] târihinde 75,000 kuruş maâş ile Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'ne ve 1289 [1872/1873] târihinde 71,250 kuruş maâş ve tâ'yinat-ı mahsusa ile Bahriye Nezâreti'ne ve 1292 [1875/1876] senesinde 39,000 kuruş maâş ve tâ'yinat-ı mahsusa ile üçüncü defa olarak Seraskerliğe ve yine sene-i mezbure zarfında 71,250 kuruş maâş ve tâ'yinat-ı mahsusa ile defa-i sâniye olarak Bahriye Nezâretine ve 1293 [1876/1877] senesinde 40,000 kuruş maâş ile ikinci defa olmak üzere Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'ne memur ve 1294 [1877/1878] senesinde 20,000 kuruş maâş ile Hey'et-i Âyân'a dahil olup 1295 [1878] senesinde 35,000 kuruş maâş ile Hazine-i Hassa-i Şâhâne Nezâreti tevcih etmiş ve o sırada Rusya mesele-i zailinden dolayı esas mütareke ve musalahanın müzakere ve imzası için taraf-ı saltanat-ı seniyyeden ikinci murahhası tâ'yin olunarak Rumeli'ye gidip geldikten sonra sene-i mezkûrede 35,000 kuruş maâş ve müşir tâ'yini ile defa-i sâlise olmak üzere Tophane Müşiri'ne ve yine sene-i merkume zarfında Hazine-i Hassa-i Şâhâne'den 20,000 kuruş maâş tahsisi ile Yaver-i Ekremlik ünvanı ve 1296 [1878/1879] senesinde Âzâ-yı Kavaim Nakdiye Komisyonu Riyaseti ve 1297 [1879/1880] senesinde elyevm bulunduğu Umûr-ı Nâfia Komisyonu Riyaseti tevcih buyrulmuş ve 1269 [1852/1853] târihinde ikinci ve 1271 [1854/1855] târihinde birinci rütbe Mecîdî Nişânları'nı ve 1276 [1859/1860] târihinde ihdâs buyrulan madalyayı ve 1278 [1861/1862] senesinde birinci rütbe-i Nişân-ı Osmânî ve 1282 [1865/1866] senesinde nişân-ı mezbûrun bir kıt'a murassasını ve 1296 [1878/1879] senesinde Mecîdî Nişanı'nın kezâlik bir kıt'a-i murassasını ve yine sene-i mezkûrede İmtiyaz Nişân-ı Âlîsi'ni ihraz eylediği gibi 1282 [1865/1866] târihinde Bağdad vâlisi iken İran Devleti tarafından Tasvîr-i Şahî ile murassa bir kıt'a nişân ile 1290 [1873/1874] târihinde nâme-i hümayun îsâlî memûriyeti ile Livadya'ya azîmetinde Rusya İmparatoru tarafından Aleksandır Nefski Nişanı'nın Gran kordonu îtâ kılınmıştır.

Şimdiye kadar bulunduğu hidmetten nakl ve tahvil sûretleriyle infikâk ederek vezai-i memûresince bir şeyle müttehim olmamış ve taht-ı muhakemeye alınmamıştır. Fî 27 Rebiülahire sene 1299 ve Fî 6 Mart sene 1298 [18 Mart 1882]

Müşârünileyh Namık Paşa Hazretleri Komisyon-ı mezkûrun ilgası cihetiyle 1305 senesi şehr-i Recebü'ş-şerifin selhinde [12 Nisan 1888] tabii infisal eylemiştir.

Paşa-yı müşârünileyh 1310 senesi Saferü'l-hayrının 22'sinde [2 Eylül sene 1308/15 Eylül 1892] irtihal-i dâr-ı bekâ eylemiştir¹⁴⁷.

4.1.14. Mehmed Necmeddin Efendi (Necmeddin Molla Kocataş)

[s. 383]

Mehmed Necmeddin Efendi

Şeyhü'l-islam esbak Turşucuzade müteveffâ hacı Ahmed Muhtar Efendi'nin mahdûmudur.

1290 senesi Rebiülevvel'inin 15'inde [30 Nisan sene 1289/13 Mayıs 1873] Dersaâdet'te tevellüd ettiği Nüfûs-ı Tezkire-i Osmânîyesi'nde muharrerdir.

Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûmu ve Kapudan Paşa Mülkiye Rüştîyesi'yle Darü'l-Teallim mektebinde mertebe dersleri okumuştur. Elyevm Mekteb-i Hukuk-ı Şâhâne talebesinden bulunmuştur. Türkçe okur-yazar.

1308 senesi şevvalinin 17'sinde [14 mayıs sene 1307/26 Mayıs 1891] 18 yaşında olduğu halde Makam-ı Meşihât İlmiye mektubi kalemine ve 1309 senesi recebinin 17'sinde [3 şubat sene 1307/16 Şubat 1892] Mahkeme-i Temyiz Ceza Dâiresi'ne mülâzemetle dahil ve 1311 senesi Ramazan'ın 19'unda [14 mart sene 1310/26 Mart 1894] 240 kuruş maâşa nâil olmuş ve 1312 senesi Ramazanü's-ş-şerifinin 20'sinde [4 mart sene 1311/17 Mart 1895] 10 kuruş zam ile maâşı mezkur 250 kuruşa belağ ve 1309 senesi Cemadielahire'sinin 13'ünde [14 Ocak 1892] hareket-i hariç ve 1310 senesi Şaban'ının 13'ünde [2 Mart 1893] ... ve sene-i merkûme Zilhiccesinin 25'inde [10 Temmuz 1893] Dahil-i Ruus-ı Hümâyunları'na nâil olmuştur.

Mahkeme-i mezkûre riyâsetinin münderiç mülahazada mûmâileyhin müdavim bulunduğu ... ve Adliye Nezâret-i Celilesi'nin mezkûr mülahaza tasdik olunmuştur.

Nüfûs-ı Tezkire-i Osmânîye'si ile üç kıt'a Ruus-ı Hümâyun sûret musaddakaları tercüme-i hal varakasına mazbuttur. Fİ 17 Rebiülevvel'i sene 1314 ve Fİ 14 Ağustos sene 1312 [26 Ağustos 1896]

Mûmâileyh 1295 senesi Rebiülevvel'inin 21'inde [12 Nisan sene 1294/25 Mart 1878] 100 kuruş ruus maâşı tahsil olunup maâşı mezbur 1296 senesi Ramazan'ın 21'inde [1 Eylül sene 1295/14 Eylül 1879] aşri kıt'a ile 90 kuruşa ve 1297 senesi

¹⁴⁷ CDAB, DH.SAİDd, 2-228

Rebiülahire'sinin gurresinde [1 Mart sene 1296/13 Mart 1880] 72 kuruşa tenezzül ve 1310 senesi Ramazan'ı gurresinde [5 Mayıs sene 1309/19 Mart 1893] 10 kuruşa terfî ve 1312 senesi Rebiülevvel'inin 13'ünde [1 Eylül sene 1310/14 Eylül 1894] 107 kuruş 10 paraya tenezzül ettiği ve sene-i mezkure Zilhicce'si gurresinde [26 Mayıs 1895] rütbesi hareket-ı dahli terfî ve maâşî mezkur 1313 senesi Şevval'inin gurresinde [1 Nisan sene 1312/13 Nisan 1896] 152 kuruşa ve kalem maâşî 1314 senesi Muharrem'inin 16'sında [15 Haziran sene 1312/27 Haziran 1896] 280 kuruşa iblağ edilip sene-i merkûme Şaban'ının 9'unda [1 K.sani sene 1312/13 Ocak 1897] ... ruus maâşını terk eylediği Meşihat-ı İslamiye'nin 3 ... sene 1325 tarihli tezkire-i cevabiyesiyle ilmiye muhasebesinin 30 K.sani sene 1325 [12 Şubat 1910] târîhli kayıt pusulasında ve Adliye Nezâreti Sicil Şûbesi'nin ol babdaki vukuat pusulasında beyan kılınmıştır.

Mûmâileyh Mekteb-i Hukuk-ı Şâhânedan aliyy-ül-a'la derecede mezûniyet ruusuna nâil olmasına mebni Encümen-i İntihab-ı Memûrin-i Adliye'nin Kararı üzerine sene-i merkûme Ramazan'ının 23'ünde [13 Şubat sene 1312/25 Şubat 1897] 400 kuruş maâşla İstanbul Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmî Muavinliği'ne nakl ve tâ'yin burulup maâş-ı mezbur 1315 senesi Rebiülahire'nin 2'sinde [19 Ağustos sene 1313/31 Ağustos 1897] 700 kuruşa iblağ ve rütbesi 1312 senesi Safer'inin 17'sinde [7 Temmuz 1898] ... terfî eylediği tebliğ buyrulan irade-i seniyye kaydıyla sâlifü'z-zikr tezkere ve vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Mûmâileyh şâyan-ı terfî görmesine mebni 1317 senesi Receb'inin 9'unda [21 T.evvel sene 1315/13 Kasım 1899] 1,000 kuruş maâşla yine Encümen-i İntihab Kararıyla İstanbul İstinaf Mahkemesi Müdde-i Umûmî Muavinliği'ne terfî buyrulduğu mezkûr vukuat pusulasından anlaşılmıştır.

Mûmâileyhin rütbesi sene-i merkûme Ramazan'ı gurresinde [3 Ocak 1900] ... terfî edildiği mezkûr tezkereden anlaşılmıştır.

Mûmâileyh kıdem ve kîfâyetine mebni 1318 senesi Safer'inin 12'sinde [22 Mayıs sene 1316/11 Haziran 1900] 2,500 kuruş maâşla ve Encümen-i İntihab Kararı'yla Selânik Vilâyeti İstinaf Mahkemesi Müdde-i Umûmîliği'ne terfî buyrulmuştur.

Mûmâileyhin rütbe-i ilmiyesi sene-i merkûme Cemadielevvel'isinin 5'inde [31 Ağustos 1900] mahreç payesine terfî olunup iktidar ve ehliyet ve hüsnü sülûk ve sirretiyle ... etmiş memûrin-i adliden bulunduğu ve umur-ı memûresi şâyan-ı ... bir

sûrette rüyet ve temşiyet eylediği gibi icrâ Vilâyeti mezkûrede Bulgar Komitesi efradına müteallik tahkikat ... ve muhakemat ... muvafık olarak hiçbir kimsenin ... mûcib olmayacak bir sûretde ve surat ile îfâsı ve ... istikmal emrinde dâhî gösterdiği âsar-ı hüsnü hizmet ve ... calib-i takrir bulunduğ u cihetle taltifi hakkında ... Nezâret-i Celilesi'nde vaki olan işar üzerine 1319 senesi Safer'inin 26'sında [14 Haziran 1901] bilâd-ı hamse payesi tevcih ve Rebiülevvel'inin 8'inde [25 Haziran 1901] üçüncü rütbeden nişân-ı ali-i Osmânî ihsan buyrulduğ u salifü'z-zikr mezkûr tezkireden ve vukuat pusulasıyla irâde-i seniyye kaydında ... olmuştur.

Mûmâileyh erbab-ı iktidar ve liyâkatdan bulunmasına mebni sene-i mezkur Receb'inin 21'inde [21 T.evvel sene 1317/3 Kasım 1901] 2,500 kuruş maâşla Dersaâdet Mahkeme-i Ticaret Âzâlığı'na ve mûcib olan iktidar ve ehliyet ve aft ve istikâmetine mebni 1320 senesi Muharrem'inin 5'inde [25 Nisan sene 1318/14 Nisan 1902] 3,500 kuruş maâşla Dersaâdet Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmîliği'ne nakl buyrulmuştur.

Mûmâileyh uhdesine sene-i mezkur Ramazan'ın 26'sında [27 Aralık 1902] terfian Harameyn-i Muhteremeyn payesi tevcih ve Şevval'inin 19'unda [19 Ocak 1903] üçüncü rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanî ihsan buyrulup 1321 senesi Ramazan'ın 24'ünde [1 K.evvel sene 1319/14 Aralık 1903] 950 kuruş tarik maâş tahsisi ve tebdilen ikinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanî ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh 1323 senesi Receb'inin 5'inde [5 Eylül 1905] İstanbul paye-i ... tevcih ve Altın İmtiyaz madalyası ihsan buyrulduğ u ol babdaki irâde-i seniyye kaydıyla salifü'z-zikr tezkerede beyan kılınmıştır.

Müşârünileyh ehliyet ve hüsnü hizmetine mebni sene-i merkûme Şaban'ının 24'ünde [10 T.evvel sene 1321/24 Ekim 1905] 5,000 kuruş maâşla Dersaâdet İstinaf Mahkemesi Müdde-i Umûmîliği'ne terfi ve 1324 senesi Safer'inin 10'unda [5 Nisan 1906] altın liyâkat madalyası ve hidemât-ı sadakatranesine mebni Rebiülahire'nin 10'unda [3 Haziran 1906] tebdilen birinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh tarik-i maâş sene-i mezkure Cemadievvel'inin 22'sinde [1 Temmuz sene 1322/14 Temmuz 1906] 1,100 kuruşa iblağ ve uhdesine 1325 senesi Receb'inin 28'inde [6 Eylül 1907] Anadolu Kazaskerliği paye-i celili tevcih ve maâş-ı mezbur 1326 senesi Cemadievvel'inin 14'ünde [1 Eylül sene 1324/14 Haziran 1908] 5,750

kuruşa iblağ buyrulduğu ve [s. 384] Anadolu payelilerinde bulunmasına mebni sene-i merkûme Şaban'ının 29'unda [9 Eylül sene 1324/26 Eylül 1908] ba-irâde-i seniyye 5,000 kuruşa tenezzül edildiği salifü'l-beyan 3 Safer sene 1325 [18 Mart 1907] tarihli tezkere ile 30 T.sani sene 1325 [12 Şubat 1910] târihli kayd pusulasında gösterilmiştir.

Müşârünileyh sene-i mezkure şehri Ramazanü'ş-şerifi'nin 24'ünde [7 T.evvel sene 1324/20 Ekim 1908] 4.500 kuruş maâşla Umûr-ı Hukuk Müdüriyetine tâ'yn buyrulduğu halde memûriyeti icrâ eylemeksizin Şevval'ının 13'ünde [26 T.evvel sene 1324/8 Kasım 1908] 5,000 kuruş maâşla Dersaâdet İstinaf Mahkemesi Ticaret Kısmı Riyaseti'ne nakl buyrulmuştur.

Bağdad Vilâyeti'nin Ehemmiyet-i Mahsusası'na mebni rûyet ve liyâkat hakiki erbabında bir îcab etdirmekde olmasına ve müşârünileyh ... ile mütemeyyiz bir hal-i ilmiyeden bulunmasına mebni şehir-i mezkûrun 29'unda [11 T.sani sene 1324/24 Kasım 1908] 20,000 kuruş maâş ve 5,000 kuruş tahsisat ile Bağdad Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yn buyrulmuştur.

Mumaileyh 1327 senesi Rebiülahire'nin 24'ünde [1 Mayıs sene 1325/15 Mayıs 1909] 15,000 kuruş maâşla Adliye Nezâreti Celilesi'ne tevcih buyrulmuştur.

Müşârünileyhın nezâret-i müşârünileyhaya tâ'yn buyrulmasından nâşi Cemadiellevvel'isinin 28'inde [4 Haziran sene 1325/17 Haziran 1909] tarik-i maâş kıt'a edildiği kayd pusulasında beyan olmuştur.

Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'nin Vükelâ'dan bir zatın uhdesine tevdiği esasen nizamnâme-i mahsusa îcabında olmasıyla beraber riyâset-i mezkûreye mahsus maâş bu defa meclis umûmîsine muvazeneden ... riyâsetin ilâve memûriyet olarak Adliye Nazırıye ihâlesine irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî ... ise de muvazene-i umûmîye kanununda muharrer bulunmasına mebni vazîfe-i riyâsetin ber-vech karar sene-i merkûme Şaban'ının 3'ünde [6 Ağustos sene 1325/20 Ağustos 1909] müşârünileyh ilâveten ihâle buyrulmuştur.

Müşârinileyhin sene-i merkûme Zilhicce'si selhinde [30 K.evvel sene 1325/12 Ocak 1910] ... vuku tebeddülünde Adliye Nezâreti'yle Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'nde îfâ buyrulmuştur¹⁴⁸.

4.1.15. Mehmed Raif Efendi

[s. 88]

Mehmed Raif Efendi, Ticaretle meşgul olduğu halde bir aralık Mısır'a gidip orada bazı hidemâtda ve muahharan Giritli Mustafa Paşa'nın hükümet-i Mısıriye tarafından Girit Vâliliği esnada Girit Meclis Riyâseti'nde bulunmuş olan İbrahim Edhem Efendi'nin mahdûmudur. 1253 [1837/1838] târihinde Girit'de dünyaya gelmiştir.

Dersâdet'de Mekteb-i İrfaniye'de Arabîden sarf ve nahv ve bir miktar Fârisî ile coğrafya ve muahharan bazı cevami-i şerifede mantık ve baharistan okumuş ve mekteb-i mezburda ikmal tahsil etmeksizin Muzika-i Hümayûn'a çırak olduğu cihetle şehadetnâme alamamıştır. Türkçe kitabet ve Fransızca tekellüm eder.

1266 [1849/1850] târihinde 14 yaşında olduğu halde mülazemetle Bâb-ı Seraskeriye'de Nizamiye Muhasebesi'ne duhul edip iki sene sonra Mâliye Hazinesi'nde Ticaret Odası'na nakl ile 1270 [1853/1854] târihine kadar hizmet ederek 150 kuruş maâş ile iki çift tâ'yini ve 1271 senesi evahirinde [Ağustos/Eylül 1854] oradan dâhî Meclis-i Vâlâ Evrak Odası'na nakl ile 1279 [1862/1863] senesine kadar bi't-tedriç 750 kuruş maâşa nâil olmuş ve sene-i merkûmede bazı tahkikat icrasıyla eşkıya taharrisine memûran Silistre Vudin(Vidin) taraflarına i'zam kılınan hala Rüsumat Emîni devletli Sabri Paşa Hazretleri'nin kîtâbetiyle maiyetine memur olarak kalem maâşına ilâveten 2,000 kuruş maâş alıp on sekiz mah sonra Dersâdet'e avdet ve evrak odasından mazbata odasına tahvil-i memûriyet etmiş ve burada maâşı 950 kuruşa belağ olmuştur. Tuna Vilâyeti'nin târih-i teşkili olan 1281 [1864/1865] senesinde Vilâyet-i mezkûre Evrak Müdirliği'ne ve muahharan 3,000 kuruş maâşla Meclis-i İdare-i Vilâyet Başkîtâbeti ile fahrî olarak Rusçuk Dâire-i Belediyesi Riyaseti'ne tâ'vin olunmuş ve bu sırada haiz olduğu rütbe-i salise sâniyeye terfî ve 1284 [1867/1868] târihinde dâhî Avrupa'dan avdet-i hümayunda dördüncü rütbeden bir kıt'a Nişân-ı Osmânî îtâ buyrulmuş ve sene-i merkûme Zilkade'sinde [Şubat/Mart 1868] mütemâyiz rütbesi ve 6,000 kuruş maâş ile Vâli Muavinliği'ne tâ'vin olunarak

¹⁴⁸ CDAB, DH.SAİDd, 68-383

1285 senesi Cemadielevvel’isinde [Ağustos/Eylül 1868] rütbe-i ûlâ sınıf-ı sânisini ihraz etmiştir. Sene-i merkûme şabanında [Kasım/Aralık 1868] 5,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Adliye Dâiresi Başmuavinliği’ne ve sene-i merkûme Zilkade’sinde [Şubat/Mart 1869] 10,000 kuruş maâşla Bağdad Vilâyeti Vâli Muavinliği’ne memur olup iki seneden ziyade îfâ-yı hizmetle İran Şâhı Hazretleri’nin Bağdat’a seyahâtlerinde ikinci rütbeden Şîr-i Hurşîd nişânı almış ve bâdehu hastalanıp ma’zûlen Dersaâdet’e gelerek istifâ etmiş ve 1288 senesi Cemadielahire’sinde [Haziran/Temmuz 1871] 5,000 kuruş maâş ve âzâlık inzimamıyla Mahkeme-i Nizamiye Başmümeyyizliği’ne memur olmuş ise de 50 gün sonra tebeddül-i umûmi sırasında infisali vukuu bulmuştur. 10 mah kadar ma’zûl kaldıktan sonra 1289 senesi Cemadielevvel’isinde 7.500 kuruş maâşla Bâb-ı Âli Evrak Müdürlüğü’ne ve 1290 senesi Rebiülevvel’inde [Nisan/Mayıs 1873] yine bu mikdar maâşla Beğoglu Hukuk Mahkemesi Riyaseti’ne memur olup 11 mah sonra hasbe’l-kader infisal etmiş ve 9 mah yine açıkta kalıp badehu 1291 senesi Zilkade’sinde 12,500 kuruş maâşla Beyrut ve 1292 senesi Zilhicce’sinde [Aralık 1875/Ocak 1876] 7,500 kuruş maâşla Rodos Mutâsarıflıkları’na tâ’yin olunup 1293 senesi Rebiülahir’inde [Nisan/Mayıs 1876] 10,000 kuruş maâşla Kıbrıs Mutâsarıflığı’na nakl etmiş ve buradan muvakkaten Dersaâdet’e avdetinde sene-i merkûme Zilhicce’sinde [Aralık 1876/Ocak 1877] 15,000 kuruş maâş ve memûriyet-i muvakkate ile Edirne ve Felibe taraflarına i’zam olunarak 1294 senesi Muharrem’inde [Ocak/Şubat 1877] dâhî 15,000 kuruş maâşla defa-i sâniye olarak Beyrut Mutâsarıflığı’na tâ’yin ile elyevm îfâ-yı hizmet etmekte bulunmuştur. Bir şeyle müttehim olmamış taht-ı muhakemeye alınmamıştır.

Suriye Vilâyeti Vâlisi ebhetlü devletlü Midhat Paşa Hazretleri tarafından yazılan mûlahazada “mûmâileyh 1272 [1855/1856] târihinden beri gerek Meclis-i Vâlâ kîtâbetinde ve gerek Tuna ve Bağdad Vilâyetlerinde bulunduğum ekser müddette refakat ve mâiyet-i acizenemde müstahdem olduğu cihetle işbu tercüme-i halde münderiç sıfat ve vukuatı tamamiyle nefsü’l-emirde muvafık bulunduğu tarafımızdan dâhî tasdik olunur” denilmiştir. Fî 25 Muharrem sene 1297 ve Fî 27 K.evvel sene 1290 [8 Ocak 1880]

Suriye Vilâyeti’nin sûret-i idare ve ahval-i umûmîyesine dair Vilâyetten tanzim olunan layihanın tasdikiyle beraber mündericâtı üzerine şifahen dâhî izahat vermek üzere Dersaâdet’e bir memur i’zamı hakkında müteallik buyrulan irâde-i seniyye ve

ol babda Mabeyn-i Hümayun mülükane Başkâtâbeti Celilesi'nden 1297 senesi Receb'inin ikinci günü [10 Haziran 1880] ba-telgraf vuku bulan iş'ar üzerine müşârünileyh vilâyet-i mezkûreden bi'l-intihab Dersaâdet'e gelip sene-i mezkûre şehr-i Ramazan'ın 27'sinde [2 Eylül 1880] uhdesine rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli ile ikinci rütbeden bir kıt'a mecîdî nişanı ve sene-i mezburda Şevval'ının 7'sinde [12 Eylül 1880] 20,000 kuruş maâş ile Ticaret ve Ziraat Nezâreti tevcih ve 1298 senesi şehr-i Ramazan'ın 24'ünde [20 Ağustos 1881] rütbesi rütbe-i bâlâya terfî ve 1299 senesi Cemadielahire'sinin 21'inde [10 Mayıs 1882] mikdar-ı mezbur maâş ile Umûr-ı Nâfia müfettiş-i Umûmiliği'ne nakl ile 1300 senesi Şevval'ının 19'unda [23 Ağustos 1883] mezkûr-ı nişân birinci rütbesine tebdil ve 1301 senesi Cemadielahire'sinin 27'sinde [24 Nisan 1884] memûriyeti 30,000 kuruş maâş ile yine Nâfia Nezâreti'ne tahvil buyrulmuş olduğu ba-tezkire nezâret-i müşârünileyha vürud eden vukuat cetvelinde beyan kılınmıştır.

Müşârünileyh Raif Efendi hazretlerine 1301 senesi şehr-i Ramazan-ı şerifinin 25'sinde [19 Temmuz 1884] biri altından ve diğeri gümüşten iki kîtâ imtiyaz nişân-ı zîşanı madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh Raif Efendi hazretlerine 1302 senesi Muharrem'inin 11'inde [31 Ekim 1884] rütbe-i sâmiye-i vüzâret tevcih buyrulmuştur.

Müşârünileyh Raif Paşa hazretleri 1302 senesi Zilhicce'sinin 15'ine müsadif 1301 senesi Temmuz'unun 13'ünde [25 Eylül 1885] hey'et-i vükelaca vuku bulan tebeddül sırasında mezkûr Nâfia Nezâreti'nden infisal ederek beş gün sonra 17,000 kuruş maâş ile Adana Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Paşa-yı müşârünileyh 1304 senesi Şevval'ının 5'inde vaki 1303 senesi Haziran'ının 14'ünde [27 Haziran 1887] 15,000 kuruş ve becayış sûreti ile Musul Vilâyeti Vâliliği'ne nakl edilmiş ise de selefinin îfâsı cihetiyle 1304 [1004 yazıyor] senesi Şevval'in 29'una tesadüf eden 1303 senesi Temmuz'unun 8'inde [21 Temmuz 1887] bi't-tab infisal ederek 1305 senesi Rebiülevvel'inin 26'sına (ve sene-i merkume şehr-i Receb'ü's-şerifinin 7'sinde 10,000 kuruşa iblağ) müsadif 1303 senesi T.sanisinin 29'unda [12 Aralık 1887] 8,500 kuruş mâzûliyet maâşı tahsis kılınmıştır.

Müşârünileyh hazretleri 1306 senesi şehr-i Receb'ü's-şerif'inin 4'ünde [6 Mart 1889] 20,000 kuruş maâş ile Beyrut Vilâyeti Vâliliği'ne nasb buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine şehr-i mezkûrun 25'inde [27 Mart 1889] birinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan ve sene-i merkume şehr-i Şaban-ı şerifinin 12'sinde [13 Nisan 1889] 15,000 kuruş maâş ile Rûsumat Emaneti'ne nakl buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri 1307 senesi şehr-i Ramazan-ı şerifi'nin 20'sinde [10 Mayıs 1890] 30,000 kuruş maâşla ticaret ve Nâfia Nezâreti'ne nakl buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri 1309 senesi Muharrem'inin 29'unda [4 Eylül 1891] vükela-yı fihamın tebeddülü sırasında infisal eylemiştir.

Müşârunileyh hazretlerine 1308 senesi Cemadievvel'inin guresinde [13 Aralık 1890] Girit Altın madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine nezâret-i müşârunileyhadan târih-i infisalinden itibaren emsali misillü Hazine-i Celile'den 15,000 kuruş mâzûliyet maâşı tahsisine 1309 senesi şehr-i Şabanü's-şerifi guresinde [17 Şubat sene 1307/1 Mart 1892] irâde-i seniyye hazret-i padişâhî şerefmüteallik buyrulmuştur.

[s. 89]

Müşârunileyh hazretleri 1310 senesi Zilhicce'sinin 18'inde [20 Haziran sene 1309/13 Temmuz 1893] 20,000 kuruş maâşla Rûsumat Emaneti Celilesi'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine 1307 senesi Receb'inin 12'sinde [4 Mart 1890] murassa Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur. Müşârunileyh hazretleri 1313 senesi Receb'inin 9'unda [14 K.evvel sene 1311/26 Aralık 1895] 30,000 kuruş maâş ve 200 lira harcırah ile Halep Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyhin maâşı 1314 senesi Şevval'inin 9'unda [1 Mart sene 1313/13 Mart 1897] aşrı bi't-teciliyle 27,000 kuruşa tenezzül etmiştir.

Müşârunileyhin yerine diğerrinin tâ'yin buyrulmasına mebni 1318 senesi Safer'inin 27'sinde [12 Haziran sene 1316/26 Haziran 1900] infisali vuku bulmuştur.

Müşârunileyh bi'l-istizan şerefsâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî mücebince 1318 senesi Şaban'ının 20'sinde [30 T.sani sene 1312/13 Aralık 1900] 15,000 kuruş mazûliyet maâşı tahsis buyrulmuştur.

Te'sisat-ı askeriye ianesiyle techizat-ı askeriye tertibinin temin ve teshil tedariki ve hasıl olacak mebalığın tertibiyle hüsnü sûretle sarfı istibabının istikmaline sûret-i

mahsusada ... edilmek ve taht-ı riyâset ... hazret-i padişahide bulunmak ve hazine-i celile-i maliyede in'ikad eylemek üzere teşkil olunan komisyonun riyâset vekaletine müşârûnileyhin tâ'yini 1319 senesi Receb'inin 7'sinde [7 T.evvel sene 1317/20 Ekim 1901] irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî şerefmüteallik buyrulmuştur.

Müşârûnileyh Hazine-i Celile-i Maliye'den mahsus mâzûliyet maâşı kemakân tesviye ve îtâ olunmak üzere memûriyet-i ceridesinden dolayı müşârûnileyh 5,000 kuruş maâş tahsisi hususuna 1319 senesi Receb'inin 15'inde [15 T.evvel sene 1317/28 Ekim 1901] irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî şerefsudur buyrulmuştur.

Te'sisat ve Teçhizat-ı Askeriye Komisyonu Riyâseti'nin Nezâreti tahvili hususuna Meclis-i Vükela kararıyla bi'l-istîzan 1319 senesi Zilhicce'sinin 7'sinde [4 Mart sene 1318/17 Mart 1902] irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şerefmüteallik buyrulmuş ve müşârûnileyhin nam-ı memûriyeti nezârete tahvil olunmuştur.

Müşârûnileyh hidemât-ı reviiyetmendânesine mebni 1319 senesi Zilhicce'sinin 11'inde [21 Mart 1902] murassa Mecîdî Nişân-ı Zîşanı ihsan buyrulmuştur.

Müşârûnileyhin maâşına 5,000 kuruş zammı hususuna 1321 senesi Cemadielevvel'isinin 18'inde [30 Temmuz sene 1319/12 Ağustos 1903] idare-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şerefsudur buyrulmuştur.

Müşârûnileyh 15,000 kuruş mâzûliyet ve 10,000 kuruş memûriyet maâşları nezâret maâşı hükmüne girmiş olduğu cihetle her ikisinin birleştirilerek memûriyet maâşı olmak üzere kemafî's-sabık olmak îtâsı hususuna bi'l-istîzan 1322 senesi Cemadielevvel'isinin 2'sinde [3 Temmuz sene 1320/15 Temmuz 1904] irade-i seniyye-i hazret-i padişâhî şerefmüteallik buyrulmuştur.

Müşârûnileyh hidemât ve ikdamat-ı reviiyetdânesine mebni 1320 senesi Safer'inin 2'sinde [11 Mayıs 1902] murassa iftihar nişân-ı alisi ihsan buyrulmuştur.

Müşârûnileyh şerefsâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî mücebince 1324 senesi Muharrem'inin 22'sinde [6 Mart sene 1322/18 Mart 1906] 25,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dâiresi Reis-i Saniliği'ne nakl buyrulmuştur.

Şerefsâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî mücebince sene-i merkûme Rebiülevvel'inin 14'ünde [25 Nisan sene 1322/8 Mayıs 1906] yerine diğer bir zatın tâ'yin buyrulmasına mebni müşârûnileyhe bu târihten itibaren 12,500 kuruş mâzûliyet maâşı tahsisi buyrulmuştur.

Müşârunileyhin istidası vechiyle icrâ-yı takaüdi hususı lede'l-istîzan 1325 senesi Rebiülahir'inin 22'sinde [22 Mayıs sene 1323/4 Haziran 1907] makrun müsaade-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî buyrulmuştur.

Müşârunileyhin şerefsudur buyrulan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî mücebince sene-i merkûme Ramazan'ının 24'ünde [18 T.evvel sene 1323/31 Ekim 1907] 25,000 kuruş maâşla rüsumat emanetine tâ'yn buyrulmuştur. Müşârunileyhin maâşı 1326 senesi Receb'in 16'sında [11 Ağustos 1324/14 Ağustos 1908] 20,000 kuruşa tenezzül ettiği Rüsumat Emaneti Sicil Şûbesi'nin 27 Temmuz sene 1325 [9 Ağustos 1909] târihli müzekkire-i cevabiyesinde gösterilmiştir.

Müşârunileyh umûr-ı devletde mesbukü'l-hademe ve ...dide olunmasına mebni sene-i merkume Zilkade'sinin 26'sında [8 K.evvel sene 1324/20 Aralık 1908] Hey'et-i Âyân Âzâlığı tâ'yini hususuna irâde-i seniyye-i şerefsâdır olmuştur.

Müşârunileyh bi'l-istîzan sâdır olan irâde-i seniyye mücebince 1327 senesi Rebiülevvel'inin 24'ünde [2 Nisan 1325/15 Nisan 1909] 15,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Riyâseti'ne tâ'yn buyrulmuştur.

Müşârunileyh tebeddül-i vükela hasebiyle sene-i merkûme Rebiülahir'inin 8'inde [15 Nisan sene 1325/29 Nisan 1909] riyâset-i mezkûrede ibka buyrulmuştur¹⁴⁹.

4.1.16. Mehmed Said Paşa

[s. 576]

Mehmed Said Paşa

Süleymaniyeli Handanzâde Mirmirandan saâdetli Hüseyin Paşa'nın mahdûmudur.

1250 senesi Şaban'ının 16'sında [18 Aralık 1834] Süleymaniye şehrinde tevellüd etmiştir.

Şehr-i mezkûrede ve muahharan Dersaâdet'te sıbyan mekteblerinde mukaddimât-ı ulumı ve badehû Davud Paşa Mekteb-i Rüşdiyesi'nde tedrisi mürettib olan ulum ve fûnunu tahsil ile muallim-i mahsusadan dahi Fransızca ve İngilizce tederrüs etmiştir. Türkçe ve Fransızca tekellüm ve kitabet eder. Arabî ve Fârisî ve Almanca'ya aşinadır.

¹⁴⁹ CDAB, DH.SAİDd, 3-88

1266 sene-i hicriyesinde [1849/1850] 16 yaşında olduğu halde mülazemetle Bâb-ı Ali Tercüme Kalemi'ne dahil ve tedricen 2,500 kuruşa karib asaleten ve muvakkaten hulefâlık maâşına ve saniye sınıf-ı mütemeyyizi rütbesine nail olarak badehû İran Devleti tarafından Şîr-i Hurşid ve Danimarka Devleti tarafından dahi Alefan Nişanları'nın üçüncü rütbeleri ita olunmuş ve 1274 senesi evâhirinde [Temmuz/Ağustos 1858] maâş-ı halisiyle Bâb-ı Ali Mütercim-i Evvelliği'ne ta'yin olunarak müteâkıben 15,000 kuruş harcırah ile İnebolu'da ahali ile memurîn-i ecnebiye beyninde tehattüs eden münâzaanın tahkikine memûriyet ve bir ay zarfında avdet ederek 1276 senesi Rebiülevvel'inde [Eylül/Ekim 1859] uhdesine beşinci rütbeden bir kıt'a mecidi nişanı ihsan buyrulup ol esnada Hoca Bey'e gelmiş olan Rusya İmparatoru'na icra-yı resim ... için ta'yin buyrulan ebhetlü devletlü Edhem Paşa Hazretleri maiyetine 5,000 kuruş harcırah ile memur olup bu münasebetle Rusya Devleti tarafından murassa Sen Anna nişanının ikinci rütbesi verilmiş ve 1279 senesi Safer'inin 16'sında [13 Ağustos 1862] 3,000 kuruş maâş ile Meclis-i Ticaret Riyaset-i Sanisine¹⁵⁰ ve 1280 senesi Zilhicce'sinin 3'ünde [10 Mayıs 1864] 6,000 kuruş maâşla meclis-i mezkûr riyaset-i evvelisine ve 1282 senesi Safer'inin 3'ünde [28 Haziran 1865] rütbe-i ûlâ sınıf-ı sanisi ve 12,500 kuruş maâşla Suriye Vilayeti Umur-ı Ecnebiyesi Müdiriyyeti'ne nakl ve 1283 senesi Receb'i 11[inde]¹⁵¹ [19 Kasım 1866] 3,000 kuruş mezûliyet maâşıyla azl edilmiş ve 1284 senesi Safer'inin 22'sinde [25 Haziran 1867] rütbe-i refia-i mir-miranı ve 17,500 kuruş maâş ile Yanya Sancağı Mutasarrıflığı'na memur ve münfasıl olup sene-i merkûme Cemadielevvel'isi evâhirinde [Eylül 1867] 10,300 kuruş aylıkla Midilli Sancağı Mutasarrıflığı'na ta'yin ve 1285 senesi Rebiülevvel'inin 14'ünde [5 Temmuz 1868] Rumeli Beylerbeyi payesi 12,500 kuruş maâş ile memûriyeti Kıbrıs mutasarrıflığına tahvil ve 1286 senesi Muharrem'inin 17'sinde [29 Nisan 1869] tebdilen dördüncü ve sene-i merkûme Şaban'ının 6'sında [11 Kasım 1869] ikinci rütbeden mecidi nişanları îtâ olunarak o aralık İtalya Devleti tarafından Koron D'İtali Nişanı'nın ikinci rütbesi îtâ olunup 1288 senesi Cemadielahir'esinde [Ağustos/Eylül 1871] infisal ile 1289 senesi Muharrem'inde [Mart/Nisan 1872] 9,000 kuruş maâşla Kars Sancağı Mutasarrıflığı'na ittisal ve 1290 senesi Cemadielevvel'i'sinde

¹⁵⁰ Derkenar: "... İstanbul'da bulunduğu halde memuriyetleri lüzum kılındığından bahisle şifahen vuku bulan istifasına mebnî".

¹⁵¹ Kayıtta "83 senesi recebi evâhiri 11" yazıldığı için 1283 senesi recebin 11'i esas alındı.

[Haziran/Temmuz 1873] bi'l-istifa infikak ederek sene-i merkûme Şevval'i evâsıtında [Aralık 1873] 8,000 kuruş maâşla Varna Sancağı Mutasarrıflığı'na ta'yin ve 1293 senesi Receb'inin 12'sinde [3 Ağustos 1876] üçüncü rütbeden Nişân-ı Âli-i Osmânî ihsânıyla taltif buyrulmuş ve 1294 senesi Rebiülevvel'inde [Mart/Nisan 1877] 11,000 kuruş maâşla ve Tuna Komisyonu İnzimamı ile Tolçi ve sene-i merkûme Cemadielevvel'i'sinde [Mayıs/Haziran 1877] 9,000 kuruş maâşla Tırnovi Sancakları Mutasarrıflıkları'na nakl-i memuriyet ile mesele-i zaile-i ahirede mahall-i mezkurun Rusyalılar tarafından istilâ olunması üzerine Osman Pazarına ricat ve 5-6 bin kadar müslim-i ahali ile mahall-i mezkûrun muhafazası hizmetinde bulunarak bade'l-tahliye Dersaâdet'e avdet etmiş ve 1295 senesi Cemadielevvel'i'sinin 7'sinde [9 Mayıs 1878] tebdilen ikinci rütbeden Nişân-ı Osmânî ve 10,000 kuruş maâşla Tırhala Sancağı Mutasarrıflığı'na ve 1296 senesi Zilhicce'si evâhirinde [Aralık 1879] 20,000 kuruş maâşla ... vechiyle harcırah olmak üzere Anadolu Ciheti Teftiş memûriyetine ta'yin ve avdetinde birinci rütbeden Mecîdî Nişânı ihsan buyrulup 1297 senesi Zilkade'sinde [Ekim/Kasım 1880] 7,500 kuruş aylıkla Umûr-ı Nafia Komisyonu Âzâlığı'na ve 1298 senesi Receb'i evâilinde [Mayıs/Haziran 1881] birinci rütbeden Nişân-ı Osmânî ve 17,000 kuruş maâş ile Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti Valiliği'ne nasb ile 1299 senesi Rebiülahir'inde [Şubat/Mart 1882] rütbe-i same-i vüzaret tevcih buyrulmuş ve sene-i merkûme Cemadielahire'sinin 4'ünde [23 Nisan 1882] 17,500 kuruş maâşla Islahat-ı Mukteziye'nin müzakeresi için teşkili musammem olan komisyona memur olup şehir-i mezkûrun 20'sinde [9 Mayıs 1882] 20,000 kuruş maâşla Hariciye Nezareti Celilesi tevcihiyle o aralık Dersaâdet'te mün'akid konferans riyasetinde bulunduğu cihetle İran ve Avusturya ve İsveç ve Yunan devletleri tarafından Şir-i Hurşid, Lui Pold, Sen Olaf ve Sen Süver nişanlarının birinci rütbelerini almış ve 1300 senesi Muharrem'i evâhirinde [Aralık 1882] infisal ederek sene-i merkûme Rebiülevvel'inin 25'inde [3 Şubat 1883] 10,000 kuruş mâzûliyet maâşı ihsan buyrulup sene-i mezkûre Cemadielevvel'i'sinin 7'sinde [16 Mart 1883] 360 lira maâş ve tahsisat ve ol miktar harcırah ile Berlin Sefaret-i Seniyyesi'ne ta'yin ve şehir-i mezkûrun 19'unda [28 Mart 1883] dahi murassa bir kıt'a Nişân-ı Âli-i Osmânî ihsan buyrulmuş ve taraf-ı saltanat-ı seniyyeden murahhas sıfatı ile Berlin'de mün'akid olan Afrika Konferansına dahi devam etmiştir.

Şimdiye kadar memur olduğu hidemâtın Kıbrıs Mutasarrıflığı'ndan maadasından nakl ve tahvil ve terfi ve istila ve ikmal suretleri ile ve memûriyet-i mezkûreden dahi

ahaliden iki kişi tarafından aleyhinde vuku bulan şikayet üzerine infikak ederek Dersa det  avdetle muhakeme talep eylediğinden şûrâ-yı Devlet Muhakemat Dairesince muhakeme ve tedkikat-ı lazıme e başlanmış ise de şikayet-i vakıanın b -esas olduğu anlaşılmış ve o aralık Kars Mutasarrıflığı'na memûriyeti icra buyrulmuş olmağla tebriye-i zimmet mazbatası olmaksızın mahalli memûriyetine azimet eylemiştir. Fi 19 Zilhicce sene 1302 ve Fi 17 Eylül sene 1301 [29 Eylül 1885]

M ş r nileyh Hazretleri muahharan Almanya Devleti Canibi'nden Ekl-Roj nişanının birinci rütbesinden bir kıt'ası ve 1302 senesi Zilhicce'sinin 15'ine [25 Eylül 1885] müsadif 1301 senesi Eylül'ünün 13'ünde 30,000 kuruş maâş ve Sıhhiye Nezareti ve Meclis-i Sıhhiye Riyaset-i Evvelisi  nzimamı ile Hâriciye Nezâreti Celilesi tevcih buyrularak Dersaâdet'e avdeti esnada dahi nişân-ı mezburun bir kıt'a-i murassası  t  olunmuş ve m ş r nileyh ahiren Rumeli şark  meselesinden dolayı düvel-i muazzama murahhaslarından mürekkeb Dersaâdet'te in'ik d eden konferansa riyâset ederek  spanya Devleti tarafından üçüncü şarl Nişânı'nın birinci rütbesinden bir kıt'ası kendisine verilmiştir.

M ş r nileyh Said Paşa Hazretleri'ne 1303 senesi Cemadielahire'sinin 15'inde vaki [21 Mart 1886] 1302 senesi Mart'ının 9'unda  spanya Devleti tarafından Sen Morris Lazar Nişânı'nın birinci rütbesinden bir kıt'ası  t  olunmuştur.

M ş r nileyh Said Paşa Hazretleri'ne 1303 senesi Receb'inin 13' ne müsadif [17 Nisan 1886] olan 1302 senesi Nisanı'nın 6'sında Belçika Devleti tarafından Lui Pold nişanının birinci rütbesinden bir kıt'ası  t  olunmuştur.

M ş r nileyh Said Paşa Hazretleri'ne 1303 senesi şevval'ının 12'sinde [14 Temmuz 1886] Karadağ Prensi tarafından Danilo Nişânı'nın birinci rütbesinden bir kıt'ası verilmiştir.

[s. 577]

M ş r nileyh Said Paşa Hazretleri'ne mezbur şevval'in 5'inde [7 Temmuz 1886] Fransa Devleti tarafından Lejyon Donur ve sene-i merkûme Zilkade'sinin 21'inde [21 Ağustos 1886] Rusya Devleti tarafından Ekl-Blan ve Zilhicce'sinin 9'unda [8 Eylül 1886] Sırp Hükümeti tarafından Takova Nişânları'nın birinci r tbelerinden bir kıt'ası  t  olunmuştur.

Paşa-yı müşârünileyh hazretlerine 1305 senesi Cemadielevveli'sinin 16'sında [30 Ocak 1888] Japonya Hükümeti tarafından Soleylevan Nişânı'nın birinci rütbesinden bir kıt'ası verilmiştir. Müşârünileyh hazretlerine sene-i merkûme Zilkade'sinin 14'ünde [14 Ağustos 1886] Romanya Hükümeti Canibi'nden rütbe-i mezkûreden Atval nişanı îtâ kılınmıştır.

Müşârünileyh Hazretlerine sene-i mezkûre Ramazanü'sş-şerifinin 26'sında [28 Haziran 1886] Mecîdî Nişan-ı İnşanı'nın bir kıt'a-i murassası ihsan buyrularak 1306 senesi Safer'inin 5'inde [11 Ekim 1888] İran Devleti tarafından birinci rütbeden murassa Şir-- Hurşid nişanı verilmiştir.

Müşârünileyh Hazretlerine 1308 senesi Cemadielevveli'si guresinde [13 Aralık 1890] Girit Altın madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh Hazretleri 1309 senesi Muharrem'inin 29'unda [4 Eylül 1891] ilave-i memûriyet olarak Şûrâ-yı Devlet Riyaseti Celilesi Vekâleti'ne ta'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyh Hazretlerine Hâriciye Nezâreti Celilesi'ne mahsus maâşından maada Şûrâ-yı Devlet Riyaseti Vekâleti'ne tarih-i ta'yininden itibaren riyaset-i müşârünileyhaya mahsus olan 30,000 kuruş maâşın dahi îtâsına sene-i merkûme Recebü'sşerifinin 16'sında [15 Şubat 1892] irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî şeref-müteallik buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine 1307 senesi şehr-i Şevvalü'l-mükerreminin 16'sında [5 Haziran 1890] murassa imtiyaz nişanın-ı alisi ve 1309 senesi Zilhicce'sinin 9'unda [5 Temmuz 1892] Altın Liyakat madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine 1311 senesi Saferü'l-hayrın 19'unda [1 Eylül 1893] murassa İftihar Nişân-ı Âli'si ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine haşmetli Sırp Kralı hazretleri tarafından birinci rütbeden Ekl-Blan Nişânı ihda olunup kabul ve lede'l icab taliki 1310 senesi Muharremü'l-haram'ın 27'sinde [21 Ağustos 1892] müsaade-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretleri 1312 senesi Zilhicce'sinin 15'inde [27 Mayıs 1311/9 Haziran 1895] Hâriciye Nezâreti ve Şûrâ-yı Devlet Riyaseti Vekâlet-i Celileleri'nden infisal etmiştir.

Müşârunileyh hazretlerine târih-i infisallerinden itibaren 25,000 kuruş mâzûliyet maâşı tahsisi 1313 senesi Muharremü'l-haram'ının 18'inde [29 Haziran 1311/11 Temmuz 1895] irade-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî şeref-müteallik buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri uhdesine 1313 senesi Rebiülahir'inin 15'inde [23 Eylül 1311/5 Ekim 1895] 45,000 kuruş maâşla Hâriciye Nezâreti Celilesi tevcih buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri uhdesine sene-i merkûme Cemadielevvel'isinin 18'inde [25 T.evvel 1311/6 Kasım 1895] maâş-ı halisiyle Şûrâ-yı Devlet Riyaset-i Celilesi tevcih buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine Bulgaristan Eمارeti tarafından îtâ olunan murassa Aleksandır Nişânı'nın kabul ve lede'l icab taliki hususuna sene-i merkûme Şaban'ının 9'unda [25 Ocak 1896] müsâade-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî erzan buyrulmuştur. Müşârunileyh hazretlerinin maâşı 1314 senesi Şevval'inin 9'unda [13 Mart 1897] aşrı bi't-tecil 40,100 kuruşa tenzil edilmiştir. Müşârunileyh hazretlerine haşmetli Almanya İmparatoru Hazretleri Cânibi'nden ihda olunan ... bir kıt'a murassa ... kabulü hususuna 1316 senesi Receb'inin 15'inde [29 Kasım 1898] müsâade-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyhe İran Şahı hazretleri tarafından îtâ olunan murassa Şir-- Hurşid Nişânı'nın kabul ve lede'l icab taliki hususuna 1318 senesi Cemadielahire'sinin 7'sinde [2 Ekim 1900] müsâade-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyh Hazretlerine Rusya Devleti tarafından îtâ olunan birinci rütbeden Aleksandır Nevski Nişânı'nın kabul ve lede'l icab taliki hususuna 1318 senesi Zilkade'sinin 16'sında [7 Mart 1901] bi'l-istizan müsaade-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyh Hazretlerine 1319 senesi Şevval'inin 2'sinde [12 Ocak 1902] altından mamül Hamidiye Hicaz Demir Yolu madalyası ihsan buyrulmuştur¹⁵².

4.1.17. Mehmed Şerif Beğ

[s. 243]

¹⁵² CDAB, DH.SAİDd, 1-576

Mehmed Şerif Beğ

Selanik Vilâyeti Vâli Muavini Sâbıkı Saadetli Ahmed Paşa Hazretleri'nin mahdûmudur.

1291 sene-i hicriyesinde [sene-i maliye 1290/1874/1875] Dersaâdet'te tevellüd ettiği Nüfûs-ı Tezkire-i Osmâniyesi'nde muharrerdir.

Sıbyan mektebinde mukaddimât-ı ulumu okuduktan sonra Mekteb-i Rüşdi-i Askeriye ile Mekteb-i Fünun-ı Mülkiye-i Şâhâne'de müddet-i muayyenede mürettib-i ulûm ve fûnunu tahsil ile ibtidai ve rüşdi ve idâdî ve mülkiyenin aliyy-ül-a'la mertebede şahadetnâmelerini almıştır. Türkçe kitâbet eder. Arabî ve Fârisî ve Fransızca'ya aşinadır.

22 yaşında iken 1313 senesi şehr-i Rebiülevvel'inin 11'inde [20 Ağustos sene 1311/1 Eylül 1895] 250 kuruş maâş ile Mektûbi-i Dâhiliye Kalemi'ne ta'yin olunmuştur.

Dahiliye Nezaretine Mektupçu kalemi Başkitâbeti'yle Mektupçuluğu'ndan mukaddem ve müdavim ve erbab-ı istidattan olduğu Tensik ve nezâret-i müşârünileyha müsteşarlığından te'yid edilmiştir.

Mekteb-i ibtidai ve rütde ve Mekteb-i Mülki-i Şâhâne'nin 21 Ağustos sene 1307 [2 Eylül 1891] târîhli idadî mülâzemet ru'usu 16 Ağustos sene 1310 [28 Ağustos 1894] târîhli aliyy'ül-âlâ şahadetnâmeleriyle Nüfûs-ı Tezkire-i Osmaniyesi Dahiliye Sicill-i Ahval Şubesi'nce görülüp kendisine iade kılınmıştır. Fi 16 Rebiülevvel sene 1314/13 Ağustos sene 1312 [25 Ağustos 1896]

Mûmaileyhe 1315 senesi Rebiülahir'inin 15'inde rütbe-i râbia tevcih buyrulmuştur.

Mûmaileyhin maâşı 1314 senesi Cemadielahire'sinin 17'sinde [11 T.sani 1312/23 Kasım 1896] 280 kuruşa ve sene-i merkûme senesi Receb'inin 11'inde [4 K.evvel 1312/16 Aralık 1896] 330 kuruşa ve 1315 senesi Zilkade'sinin 25'inde [8 Nisan 1314/17 Nisan 1898] 400 kuruşa ve 1316 senesi Rebiülavvel'inin 25'inde [1 Ağustos 1314/13 Ağustos 1898] 500 kuruşa bi'l-iblağ kalem-i mezkûr müdir muavinliğine terfi edilip maâş-ı mezkûr 1316 senesi Şaban'ının 20'sinde [22 K.evvel 1314/3 Ocak 1899] 550 kuruşa terfi eylediği Dâhiliye Nezâreti Celilesi'nin Mektûbi Kalemi Müdiriyyeti'nin 6 Temmuz sene 1315 [18 Temmuz 1899] târîhli müzekkiresinde gösterilmiştir. Mûmâileyhin vezâif-i memûriyetini hüsn-i îfâda mesai-i ... şâhid olmasına mebni sene-i merkûme Şaban'ının 24'ünde [29 Aralık 1899] terfian rütbe-i

sâlise tevcih buyulmuştur. Mûmaileyhin maâşı sene-i mezbûre Zilkade'sinin 19'unda [20 Mart 1315] 750 kuruşa iblağ ve tesrî ... başkitabeti ilaveten uhdesine tefviz olunan maâş-ı mezbur 1317 senesi Muharrem'inin 22'sinde [20 Mayıs 1315/2 Haziran 1899] 800 kuruşa ... bulunduğu nezâret-i müşârünileyha Mektûbî Kalemi Müdiriyeti'nin salifü'z-zikr müzekkiresinde gösterilmiştir.

Mûmaileyhin maâşı 1317 senesi Cemadielevvel'isinin 13'ünde [6 Eylül 1315/19 Eylül 1899] 900 kuruşa ve sene-i mezkûre Receb'inin 3'ünde [25 T.evvel 1315/7 Kasım 1899] 1,000 kuruşa ve 1318 senesi Cemazielevvel'isinin 19'unda [1 Eylül 1316/14 Eylül 1900] 1,500 kuruşa iblağ edildiği Dahiliye Mektûbî Kalemi Müdiriyeti'nin 8 Ağustos sene 1324 [21 Eylül 1908] târîhli müzekkiresinde gösterilmiştir.

Mûmaileyhin vezâifi memuriyetini hüsn-i ifa eylemekte olmasına ve şâyân-ı taltif-i âli bulunmasına binaen mah-ı mezkûrun 22'sinde [5 Ekim 1908] terfian sâniye sınıf-ı sânisı tevcih buyrulmuştur.

Müşârünileyhin 1319 senesi Cemazielevvel'isinin 22'sinde [6 Eylül 1901] terfian ûlâ sınıf-ı evveli tevcih buyrulmuştur.

Müşârünileyhe şehr-i mezkûrun 29'unda [13 Eylül 1901] birinci rütbeden Mecidî Nişân-ı Zişânı ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine Maliye Nezâret-i Celilesi'nden sene-i mezkûre Cemazielahire'sinin 3'ünde [4 Eylül sene 1317/17 Eylül 1901] sıhriyet veçhiyle 10,000 kuruş maâş tahsis buyrulduğu nezâret-i müşârünileyhanın 30 T.sani sene 1324 [13 Aralık 1908] târîhli tezkire-i cevabiyesinden anlaşılmıştır.

Müşârünileyh hazretlerine 1321 senesi Ramazan'ının 21'inde [11 Aralık 1903] terfian rütbe-i bâlâ ile murassa Mecidî Nişân-ı Zişânı tevcih ve ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine 1322 senesi Safer'inin 12'sinde [28 Nisan 1905] rütbe-i sâmiye-i vüzâret tevcih buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerinin tahsis-i maâşı 1323 senesi Zilhicce'sinin 3'ünde [15 K.sani 1322/29 Ocak 1906] 15,000 kuruşa iblağıyla Şûrâ-yı Devlet Âzâlığı'na ta'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretleri 1326 senesi Şaban'ının 6'sında [20 Ağustos 1324/3 Eylül 1908] tensikat mücebince Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dâiresi Âzâlığı'nda ibka buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretleri Hamidiye Hicaz Demiryolu Komisyon-ı Âlisi Birinci Âzâsı devletli paşa hazretlerinin tezkiresi üzerine bi'l-istizan şerefsâdır olan irade-i seniyye-i hazret-i hilafetpenahi mucebince 1326 senesi Ramazan-ı şerifi'nin 2'sinde [15 eylül 1324/28 Eylül 1908] ilave-i memûriyet olarak mezkûr komisyon âzâlığına ta'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyh 1327 senesi Receb'inin 29'unda [3 Ağustos 1325/16 Ağustos 1909] 12,500 kuruş maâşla İstanbul Vilâyeti Vâliliği'ne ta'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyhin sıhriyet veçhiyle tahsis olan mezkûr maâşı 1327 senesi Rebiülevvel'inin 23'ünde [1 Nisan 1325/14 Nisan 1909] kat' edildiği Mâliye Nezâretinin 28 Temmuz sene 1326 [10 Ağustos 1910] târihli müzekkire-i cevabiyesinde gösterilmiştir.

[s. 244]

Müşârünileyhin 4 Ağustos sene 1325 [17 Ağustos 1909] târihinden 30 T.evvel sene 1325 [12 Kasım 1909] târihine kadar İstanbul Vilâyeti Vâliliği'nde bulunarak bi'l-istifa infisâl eylediği ve Aidat-ı takaüdiye ile ... zimmet ve ilişkisi olmadığı ve vilâyetin teşkil ve tensikte hidemât-ı ber-güzide-i hasafetkârîsi ile âsâr-ı fiiliye ile sebat olduğu vilâyet-i müşârünileyha mahalli idaresinin 7 K.evvel sene 1325 [20 aralık 1909] târihli mazbatasında beyan kılınmıştır.

Müşârünileyhin ehliyet ve rüyet ve malum ve müslim olmasına mebni 1328 senesi Cemadielevvel'isinin 26'sında [22 mayıs 1326/5 Haziran 1910] 5,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Mâliye Dâiresi Âzâlığı'na ta'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyhin 8 K.evvel sene 1326 [21 Aralık 1910] târihinde 6,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dâiresi Riyâseti'ne nakl buyrulduğu şûrâ-yı mezkûr sicil memurluğunun 23 Eylül sene 1328 [6 Ekim 1912] târihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Müşârünileyh 1330 senesi Şaban'ının 7'sinde [9 temmuz sene 1328/22 Temmuz 1912] 15,000 kuruş maâşla Nâfia Nezâretine ve Ramazan-ı şerifi'nin 2'sinde [2 Ağustos 1328/15 Ağustos 1912] maâş-ı hâlisiyle Dâhiliye Nezâreti'ne nakl

buyrularak şehir-i mezkûrun 8'inde [8 Ağustos sene 1328/21 Ağustos 1912] istifası cihetiyle yerine diğeri ta'yin ve şehir-i mezkûrun 12'sinde [12 Ağustos 1328/25 Ağustos 1912] 6,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dâiresi Riyaseti'ne ta'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyhin devair-i devlette ba-irâde-i seniyye mensub olması icâb eden memurin hakkında bir nizamnâme tanzimi için teşekkül eden komisyon riyasetine ta'yin kılındığı görülüp iâde kılınan Şûrâ-yı Devlet Riyâseti'nin 22 T.evvel sene 1327 [4 Kasım 1911] târihli tezkiresinden anlaşılmıştır.

Müşârunileyh 1330 senesi Zilkade'sinin 19'unda [17 T.evvel 1328/30 Ekim 1912] 15,000 kuruş maâşla Maârif Nezâreti'ne ta'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyh Ticaret ve Ziraat Nâzırı Reşid Paşa Hazretleri'nin şerait-i mütarekeyi müzakereye? memûriyetinden dolayı sene-i merkûme Zilhicce'sinin 15'inde [12 T.sani 1328/25 Kasım 1912] nezâret-i mezkûre vekâletine ta'yin buyrulmuştur. Fi 5 K.evvel sene 1328 [18 Aralık 1912]

Müşârunileyhin Selânik'te bulunan Hakan-ı Sâbık Hazretleri'nin orada devam-ı ikâmetleri gayr-i câiz olduğundan Almanya Sefâreti maiyetine memur Lorlay Vapuru'yla müşârunileyh hazretlerini Dersaadet'e isâle ve esbab-ı istirahatlarının istikmaline memur olarak Selanik'e azimet ve avdet eyledikleri Makam-ı Celil Sadâret-i Uzmâ'dan tastîr olunan 13 T.evvel sene 1328 [26 Ekim 1912] târihli tezkire-i sâmeden anlaşılmıştır. 5 K.evvel sene 1328 [18 Aralık 1912]¹⁵³

4.1.18. Mehmed Tevfik Beğ

[s. 224]

Mehmed Tevfik Beğ [Derkenar Mehmed Tevfik Paşa]

Evkâf-ı Hümâyûn Tahrirat Odası Ketebesi'nden Arif Efendi'nin mahdûmudur.

1256 senesi Şevval'inde [Kasım/Aralık 1840] Dersaadet'te tevellüd eylemiştir.

Bayezid Rüştîye Mektebi'nde ve Darü'l-Maârif'de müretteb olan derslerden tahsil ile bade'l-imtihan huruç etmiştir. Türkçe kîtabet eder.

1271 senesi Cemadielahire'sinin 14'üncü günü [4 Mart 1855] 15 yaşında olduğu halde mülazemetle Dîvân-ı Hümâyûn Mühimme Odası'na dâhil ve müteakiben

¹⁵³ CDAB, DH.SAİDd, 70-243

senevî 50 kuruş atıyyeye nâil ve 1273 senesinde [1856/1857] mefsuh Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası'na nâkil olarak bir sene sonra 100 kuruş maâş tahsisi ve bi't-tedriç maâş-ı mezbûr 1,200 kuruşa iblağ olunmuş ve 1280 [1863/1864] târihinde Midilli Ceziresi'nde vukua gelen hareket-ı arz üzerine hala Vergi Emini Atufetli Mustafa Efendi Hazretleri refâkati ve 1,500 kuruş harcırah ile Midilli'ye ve 1281 [1864/1865] târihinde Parga Çiftliği Mutasarrıfı'yla mütebahhirlik beyninde tehattüs eden münâzi'nin tahkiki için çiftlik eshabı taraflarından îtâ kılınan 25,000 kuruş harcırah ile Parga Kazası'na azîmet ve 1282 senesi Muharrem'inin 23'ünde [18 Haziran 1865] rütbe-i sâliseye nailiyetle 1284 [1867/1868] târihinde sadr-ı esbak Ali Paşa merhum mâiyeti ve 7,500 kuruş harcırah ve 5,000 kuruş maâş ile Girit'e giderek o sene rütbe-i sâniye ve 2,000 kuruş maâşla Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası Mümeyyizliği'ne ve Girit'ten avdetle yine 1284 [1867/1868] senesinde dördüncü rütbeden Mecîdî Nişânı ve Girit'e mahsus madalya îtâ buyrulup 1285 senesi Muharrem'inde [Nisan/Mayıs 1868] 3,500 kuruş aylıkla Şûrâ-yı Devlet İkinci Sınıf Muavinliği'ne ve 3 ay sonra 5,000 kuruş şehriye ile Şûrâ-yı Devlet Mâliye Dâiresi ve 1286 senesi Safer'inde [Mayıs/Haziran 1869] rütbe-i sâniye sınıf-ı mütemâyizi tevcih ve bir müddet mürûrunda ol miktar aylık ile Şûrâ-yı Devlet Nâfia Dâiresi Başmuavinlikleri'ne ve Şûrâ-yı Devlet'in üç dâireye kalbinde ve icrâ kılınan tenkihat sırasında 4,000 kuruş maâş ile Tanzimat Dâiresi Başmuavinliği'ne memuriyetle 1289 senesi Rebiülahir'inde [Haziran/Temmuz 1872] 2,300 kuruş maâşla Amedî Odası'na ve bir ay güzerânında maâş 4,000 kuruşa iblâğ edilerek 4 mah mürûrunda 5,000 kuruş maâş ile oda-i mezbûreden Meclis-i Vükelâ Müzakerât-ı Zabtiye ve 1290 senesi Receb'inde [Ağustos/Eylül 1873] 7,500 kuruş şehriye ve tâ'yinat-ı mukannen ile Mabeyn-i Hümayun Kîtâbeti'ne memur olarak 1292 senesi Zilhicce'sinde [Aralık 1875/Ocak 1876] rütbe-i ûlâ sınıf-ı sâniyesine terfi ve hamil olduğu dördüncü Mecîdî Nişânı üçüncüye tebdil ve 1294 senesi Rebiülahir'inde [Nisan/Mayıs 1877] dördüncü rütbe Nişân-ı Osmânî [derkenar: ile sene-i merkûme Cemadielahire'sinde rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli tevcih] buyrulmuş ve 1295 senesi Rebiülahir'inin 14'üncü günü [17 Nisan 1878] infisali ve sene-i merkûme Cemadiellevveli'sinin 12'inci günü [14 Mayıs 1878] 10,000 kuruş maâş ve âzâlık inzimamıyla elhâletu hazihî uhdesinde bulunan Şûrâ-yı Devlet Başkîtâbeti'ne memûriyeti vuku bulmuştur.

Şimdiye kadar bulunduğu memûriyetlerden nakl ve hîtâm ve terfi sûretleriyle infikâk ederek yalnız Mabeyn-i Hümayun Kîtâbeti'nden infisalinden sonra 28 gün ma'zûl

kalmış ve memûriyetine müteallik bir şeyle müttehim olmayıp taht-ı muhakemeye alınmamıştır.

Şûrâ-yı Devlet Reis-i Sâbıkı ebhatlü devletlü Arifi Paşa Hazretleri tarafından derç olunan mûlahazada “mûmaileyh hüsnü sirret ve selif-i eshabından ve usûl ve kavanin-i devlete vâkıf ve dekayık-ı umur-ı arif ve îfâ-yı vezaif-i memûresinde fevkalâde mukaddem ve müdavim bir zattır” denilmiştir. Fi 21 Muharrem sene 1298 ve fi 11 K.evvel sene 1296 [24 Aralık 1880]

Müşârünileyh Tevfik Bey Efendi’nin maâş 1297 senesi Rebiülahir’inin 2’sinde [14 Mart 1880] vaki 1296 senesi Mart’ı ibtidasında tensik maâşat kararnamesi mûcebince 7,000 kuruşa tenzil olunup kendisine sene-i merkûme Şaban’ının 14’ünde [22 Temmuz 1880] tebdilen ikinci rütbeden Mecîdî Nişânı ve 1299 senesi Cemadielahire’sinin 26’sına [15 Mayıs 1882] müsadif 1298 senesi Mayıs’ının 3’ünde 9,000 kuruş maâş ve becayış sûretiyle Sadaret-i Uzmâ Mektupçuluğu ve 1300 senesi Şevval’inin 4’ünde [8 Ağustos 1883] rütbe-i mezbûreden Osmânî Nişânı ve 1302 senesi Rebiülahir’inin 4’ünde [21 Ocak 1885] rütbe-i bâlâ tevcih ve ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh Tevfik Bey Efendi 1302 senesi Zilkade’sinin 17’sinde [28 Ağustos 1885] vaki 1301 senesi Ağustos’unun 16’sında 10,000 kuruş maâşla Dîvân-ı Hümâyûn Amedciliği’ne tâ’yin buyrulmuştur.

Mir-i müşârünileyhe 1305 senesi Safer’inin 27’sinde [14 Kasım 1887] haşmetli Papa cânibinden Pinof Nişânı’nın ma’ plak ikinci rütbesinden bir kıtası îtâ olunmuştur.

Mir-i müşârünileyhin maâş 1305 senesi Cemadielahire’si guresine [14 Şubat 1888] tesadüf eden 1303 senesi Şubat’ı ibtidasında 2,500 kuruş zaamla 12,500 kuruşa iblağ kılınmıştır.

Mir-i müşârünileyhe 1305 Şevval’inin 17’sinde [27 Haziran 1888] tebdilen birinci rütbeden mecîdî nişânı ihsan buyrulmuştur.

Mir-i müşârünileyh hazretlerinin bir minval muharrer Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi Mühimme Odası’na memûriyetiyle 1271 senesi şehr-i Ramazan’ında [Mayıs/Haziran 1855] 50 kuruş atıye-i seniyeyle nailiyetine dair fi 14 Cemadielahir sene 1271 [4 Mart 1855] târihli Ruus-ı Hümâyûn ve Kalem-i mezbûrdan îtâ kılınan fi 20 Safer sene 1299 [11 Ocak 1882] târihli müzekkire ile mefsuh Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası’na

nakl ve 1274 senesi Rebiülevveli guresinde [20 Ekim 1857] 100 kuruş maâş tahsis olunarak bu maâşın 1284 senesine değin 1,200 kuruşa iblâğ ve sene-i mezbure şehr-i Ramazan'ın 7'sinde [2 Ocak 1868] 2,000 kuruş maâş ile oda-i mezbûre muharrirliğine ve 1285 senesi Muharrem'inde [Nisan/Mayıs 1868] 3,500 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet İkinci Sınıf Muavinliği'ne ve 3 mah sonra 5,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Mâliye ve muahharan yine ol maâş ile Nâfia Dâireleri Başmuavinlikleri'ne ve 1288 senesi Zilhicce'si guresinde [11 Şubat 1872] Şûrâ-yı Devlet'in üç dâireye kalbinde 4,000 kuruş maâşla Tanzimat Dâiresi Başmuavinliği'ne tâ'yin ve 1289 senesi Rebiülahir'inin 8'inde [15 Haziran 1872] Şûrâ-yı Devlet'in Dâire-i vahideye ifrağında 2,375 kuruş maâş Amedî-i Dîvân-ı Hümâyûn hulefasına [karalanmış] ile maâş-ı mezbûrun sene-i merkume Cemadiellevli'sinin 9'unda [15 Temmuz 1872] 4,000 kuruşa ve 4 mah mürûrunda Zabt Kîtâbeti için 1,000 kuruş zamlı 5,000 kuruşa iblâğ kılındığı ... Mâliye Nazır-ı sabık devletlü Mahmud Paşa ve Şûrâ-yı Devlet Dâhiliye Dâiresi Reisi atufetli İzzettin Beyefendi hazerâtı ile Şûrâ-yı mezkûr Başkîtâbet ve Evrak Müdüriyeti'nden ve Dîvân-ı Hümâyûn Amedciliği'nden verilen fi 8 Rebiülevvel sene 1300 [17 Ocak 1883] ve fi 20 Şevval sene 1299 [4 Eylül 1882] târihli şehâdetnâmeden ve müzekkire ve 1290 senesi Receb'in 5'inci günü [29 Ağustos 1873] 7,500 kuruş maâş ve mukannen tâ'yinat ile Mabeyn-i Hümâyûn-ı Mülûkane Kîtâbeti'ne tâ'yin buyrularak 1295 senesi Rebiülahir'inin 15'inde [18 Nisan 1878] afv buyrulduğu ... Mabeyn-i Hümâyûn-ı Mülûkane Başkîtâbe Celilesi'nden tastir buyrulan 4 Cemadielahire sene 1305 [17 Şubat 1888] târihli müzekkire ve sene-i mezbure Cemadiellevli'sinin 10'unda [24 Ocak 1888] 10,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Başkîtâbeti'ne tâ'yin kılındığı mütezammın? irâde-i seniyye ve ol babda istîzanı şamil 9 Cemadiellevli sene 1295 [11 Mayıs 1878] târihli müzekkire-i sâmiye-i suret-i musaddakası ve tahkik memûriyeti ile Parga'ya i'zam olduğuna dair ol vakit makâm-ı sami-i sadâret-penâhîden Yanya Eyaleti Vâliliği'ne tastir kılınan 28 Rebiülevveli sene 1281 [31 Ağustos 1864] târihli tahrirat-ı sâmiye sûreti ile Şûrâ-yı Devlet Muavinlikleri'ne memûriyetleri ve sâlise ve sâniye sınıf-ı sânisî ve sınıf-ı mütemeyyizi ve ûlâ sânisî ve evveli ve bâlâ rütbeleri ve dördüncü ve üçüncü ve ikinci ve birinci ve Osmânî Mecîdî Nişân-ı Zîşanları ve Girit madalyası ruus ve berât-ı alisi âhiren kendileri tarafından irâde buyrulduğundan komisyon-ı umûmîce ayrı ayrı mütaala ile iâde kılınmağla tenezzül olundu.

Mir-i müşârûnileyh hazretleri 1308 senesi Safer'inin 19'unda [4 Ekim 1890] 15,000 kuruş maâşla Sadaret-i Uzmâ müsteşarlığına nakl buyrulmuştur.

Müşârûnileyh 1308 senesi şehr-i Recebü's-şerifinin (Cemadielevveli'sinin guresinde Girit gümüş ve sene-i merkûme [13 Aralık 1890])

16'sında [25 Şubat 1891] Girit altın madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârûnileyh hazretlerine sene-i mezkûre şehr-i Ramazan-ı şerif'inin 7'sinde [16 Nisan 1891] Altın Liyâkat madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârûnileyh hazretlerine 1310 senesi Muharremü'l-haram'ının 20'sinde [14 Ağustos 1892] tebdilen birinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Müşârûnileyh hazretlerinin maâşı sene-i merkûme Rebiülevvel'in 8'inde [17 Eylül sene 1308/29 Eylül 1892] 25,000 kuruşa iblağ buyrulmuştur.

[s. 225]

Müşârûnileyh hazretlerine sene-i mezkûre Cemadielevveli'sinin 9'inde [28 Kasım 1892] Fransa Hükümeti tarafından ikinci rütbeden Lejyon Donur Nişânı îta edilmiştir.

Müşârûnileyh hazretlerine kıdem ve revviiyetine ve vezaif-i mühimme-i memûriyetini hüsn-i îfâda ibraz eylediği âsar-ı gayret ve mesâîsine mebni 1311 senesi şehr-i Saferü'lhayrının 19'unda [1 Eylül 1893] rütbe-i sâmiye-i vüzâret tevcih buyrulmuştur.

Müşârûnileyh hazretlerine Karadağ Hükümeti tarafından birinci rütbeden Danilo Nişânı îta olunarak kabul ve lede'l-îcab talikine 1311 senesi Rebiülahir'inin 7'sinde [18 Ekim 1893] irâde-i seniyye-i hazret-i cihanbânî şeref-müteallik buyrulmuştur.

Müşârûnileyh hazretlerine Sırp Hükümeti tarafından birinci rütbeden Takova Nişânı îta olunarak kabul ve lede'l-îcab talikine 1312 senesi Şevval'inin 20'sinde [16 Nisan 1895] müsâade-i seniye-i hazret-i padişâhî erzan buyrulmuştur. Müşârûnileyh hazretlerinin maâşı 1314 senesi Şevval'inin 9'unda [1 Mart sene 1313/13 Mart 1897] aşri bi't-tecil 22,500 kuruşa tenezzül etmiştir.

Müşârûnileyh hazretlerine Yunan muharebesinde meşhud olan mesâî-i mekbule-i sadakat-kârâne ve ikdamat-ı ber-güzide-i mehamm-ı şinanesine mebni 1315 senesi Rebiülahiri guresinde [30 Ağustos 1897] Yunan Muharebe Madalyası ihsan

buyrulmuştur. Müşârunileyh hazretlerine Bulgaristan Eمارeti tarafından birinci rütbeden Merit Sivil Nişânı îtâ olunarak kabul ve lede'l-îcab talikine şehri mezkûrun 4'ünde [2 Eylül 1897] müsâade-i seniyye-i hazret-i padişâhî erzan buyrulmuştur. Müşârunileyh hazretlerine Bulgaristan emareti tarafından Sen Aleksandır Nişânı îtâ olunarak kabul ve lede'l-îcab talikine 1316 senesi Safer'inin 2'sinde [22 Haziran 1898] müsâade-i seniye-i cenâb-ı padişâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerinin maâsı 1319 senesi Ramazan'ının 19'unda [17 K. evvel sene 1317/30 Aralık 1901] yine 25,000 kuruşa iblağ buyrulmuştur.

Paşa-yı mûmaileyh hazretlerine 1319 senesi Şevval'inin 2'sinde [12 Ocak 1902] altından mamûl Hamidiye-Hicaz Demir Yolu Madalyası ihsan buyrulmuştur.

Paşa-yı mûmaileyh hazretlerine mesâî ve ikdamat-ı reviyetmendânesini takriren 1320 senesi Cemadielahire'sinin 11'inde murassa Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Paşa-yı mûmaileyh hazretleri sadakat ve ehliyetine binâen vaktiyle Zihni Paşa hazretlerinin memûriyetinde olduğu gibi İntihab-ı Memûrin Muamelatının zat-ı şevketsimat hazret-i hilâfetpenâhî sadakat ve kemal-i istikâmetiyle icrâ olunacağına dair tahlîfinin icrâsıyla ol babdaki ariza-i tahlifiye takdim kılınmak üzere 1324 senesi Muharrem'inin 3'ünde [14 Şubat sene 1321/27 Şubat 1906] Memûrin-i Mülkiye Komisyonu Riyâset-i Celilesi'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine elhâletu hazihî almakta olduğu 25,000 kuruş maâşın tahsisi hususuna 1324 senesi Muharrem'inin 11'inde [22 Şubat 1321/7 Mart 1906] bi'l-istîzan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine Habeş Hükümeti tarafından îtâ olunan birinci rütbeden Etual Pinyopi Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna 1324 senesi Temmuz'unun 8'inde [21 Temmuz 1908] müsâade-i seniye-i hazret-i padişâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri 1326 senesi Receb'inin 4'ünde [19 Temmuz sene 1324/2 Ağustos 1908] 36,000 kuruş maâşla Orman ve Maden ve Ziraat Nezâretine tâ'yin buyrulmuştur. Müşârunileyh hazretleri sene-i merkûme Şaban'ın 6'sında [20 Ağustos

sene 1324/3 Eylül 1908] 25,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Riyaseti Celilesi'ne tâ'yin buyrulmuştur¹⁵⁴.

Müşârunileyh hazretleri şehir-i mezkûrun 9'unda [23 Temmuz sene 1324/6 Eylül 1908] 40,500 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Riyâseti celilesine nasb buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerinin vuku-ı istîfâsına mebni Zilkade'nin 4'ünde [15 T.sani sene 1325/28 Kasım 1908] yerine diğeri tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine şehir-i mezkûrun 20'sinde [2 K.evvel sene 1324/14 Aralık 1908] 10,000 kuruş maâşla Âyân Âzâlığı'na tevcih buyrulmuştur.

Müşârunileyhin icra-yı takaüdi hakkındaki istidası memûriyet-i sabıkası olan Şûrâ-yı Devlet Riyâseti'nden infisali esnada vuku bulmasına nazaran tekaüd maâşının îfâsından dolayı memuriyet-i hâzırası olan Heyet-i Âyân Âzâlığı'na hâlel gelmemek üzere 1327 senesi Muharem'inin 23'ünde [2 Şubat sene 1324/14 Şubat 1909] şehri 18,210 kuruş maâşla icrâ-yı takaüdi hususuna irâde-i seniyye şeref-sudur buyrulmuştur.

Mülkiye Tekaüd Karanamesi'nin 31'inci maddesine nazaran müşârunileyh tekaüd maâşının îtâsına ... görülememesine binâen Âyân Âzâlığına tâ'yin târihinden itibaren âyân maâşı îtâsı lazım geleceğine ... eden ... üzerine Şûrâ-yı Devlet Mâliye Dâiresince 16 Nisan sene 1325 [29 Nisan 1909] târih karar verilmiş ve ber-mûceb karar Maliye ve Takaüd Sanduka Nezâretleri'ne tebligat ibka kılınan Sadaret-i Uzmâ Tahrirat Kalemî'nden bi'l-ahz görölüp kalem-i mezkûre îade olunan dosyasından anlaşmıştır¹⁵⁵.

4.1.19. Mehmed Tefik Beğ (Biren)

[s. 163]

Mehmet Tefik Beğ

Meclis-i Maârif Âzâsı'ndan Hameyn-i Muhteremeyn Pâyelileri'nden Şirvani müteveffâ Ahmed Efendi'nin mahdûmudur.

1283 sene-i hicriyesinde [sene-i maliye 1283/1867] Dersaadet'te tevellüd etmiştir.

¹⁵⁴ Derkenar: İşbu zeyl mükerrer yazıldığı cihetle çizilmiştir.

¹⁵⁵ CDAB, DH.SAİDd, 3-224

Mebadi-i ulûmu muallim-i mahsuseden gördükten sonra Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne İdadi ve âlî sınıflarından mürettib dersleri tahsil ve ikmal ederek 1301 senesinde [1883/1884] aliyy-ül-a'la dereceden şahadetnâme ile nişân eylemiştir. Fransız lisanı tevsî' için sûret-i hususiyede tederrüs ve Türkçe ve Fransızca kîtâbet ve tekellüm eylediği tercüme-i hal varakasinda muharrerdir.

14 K.evvel sene 1301 [26 Aralık 1885] târihinde 1,500 kuruş maâşla Mabeyn-i Hümâyûn Kitâbeti'ne tâ'yin kılınarak maâş 14 K.sani sene 1305 [26 Ocak 1890] târihinde 2,500 kuruş 18 Temmuz sene 1308 [30 Temmuz 1892] târihinde 3,500 kuruş 25 Temmuz sene 1309 [6 Ağustos 1893] târihinde 4,200 kuruş 6 T.sani sene 1311 [18 Kasım 1895] târihinde 4,700 kuruş ibrâğ ve 1 Mart sene 1303 [13 Mart 1897] târihinde ba-irâde 100'de 5 tenkih edilmesinden nâşi 4,465 kuruş tenzil edilmiş ve 1315 senesi Cemadielevvelî'sinin 29'unda [14 T.sani sene 1313/26 Ekim 1897] 9,000 kuruş maâşla Kudüs-i Şerif Sancağı Mutâsarırlığı'na tâ'yin buyrulup 1 T.sani sene 1313 [13 Kasım 1897] târihinde îfâ-yı vezâifeye mübaşeret etmiş ve 1319 senesi Muharrem'inin 19'unda [26 Nisan sene 1317/8 Mayıs 1901] 27,000 kuruş maâşla Selânik Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin buyrulmasından dolayı [30 Nisan sene 1317/13 Mayıs 1901] târihinde Kudüs'ten infikâk 14 Mayıs sene 1317 [27 Mayıs 1901] târihinde Selânik'de vazîfeyi îfâyâ mübaşeretle sene-i merkûme Zilhicce'sinin 15'inde [12 Mart sene 1318/25 Mart 1902] yerine diğeri tâ'yin kılınmasından naşi infisal 17 Mart sene 1318 [30 Mart 1902] târihinde tahvil(?) memûriyetinden infikâk etmiş ve tarih-i mezkûrdan itibaren 15,000 kuruş mâzûliyet maâş ı tahsis kılınarak 1320 senesi Şaban'ın 28'inde [16 T.sani 1318/30 Kasım 1902] 30,000 kuruş maâşla Konya Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin buyrulmuş olmasından dolayı tarih-i mezburdan bi'l-itibar mâzûliyet maâş ı kat edilmiş 21 K.evvel sene 1318 [3 Ocak 1903] târihinde Konya'da vazîfesi îfâyâ mübaderetle 1321 senesi Şaban'ın 26'sında [3 T.sani sene 1319/17 Kasım 1903] azlle yerine diğeri tâ'yin kılınmış ve tarih-i mezkûrdan 20 T.sani sene 1319 [3 Kasım 1904] târihine kadar nısf maâş ı vekâlet-i îfâ-yı vazîfe edip 15 K.sani sene 1319 [28 Ocak 1904] târihinde 4,000 kuruş mâzûliyet maâş ı tahsis kılınmıştır.

1322 senesi Rebiülahire'nin 20'sinde [21 Haziran sene 1320/4 Temmuz 1904] 30,000 kuruş maâşla Yemen Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin kılınması hasebiyle 1 Haziran sene 1320'de [14 Haziran 1904] mâzûliyet maâş ı kat olunan 24 Ağustos sene 1320 [6

Eylül 1904] târihinde Yemen’de vazîfesini îfâyâ ibtidâr 17 Temmuz sene 1321 [30 Temmuz 1905] târihinde dâhî Vilâyet-i mezkûre Vâliliği’nden infisal edip 29 T.sani Sene 1321 [12 Aralık 1905] târihinde 7,500 kuruş mâzûliyet maâşı tahsis ve 1324 senesi Muharrem’inin 26’sında [9 Mart sene 1322/22 Mart 1906] 10,000 kuruş maâşla Dîvân-ı Muhasebat Riyaseti’ne tâ’yin kılınmasından nâşi o târihten itibaren mâzûliyet maâşı kat’ olunarak şehr-i mezkûrun 28’inde [11 Mart sene 1322/24 Mart 1906] 20,000 kuruş maâşla Hüdavendigâr Vilâyeti Vâliliği’ne bi’t-tâ’yin 12 Mart sene 1322 [25 Mart 1906] târihinde Bursa’da vazîfe-i memûresini îfâyâ mübaşeret ve 1326 senesi Zilhicce’sinin 21’inde [1 K.sani sene 1324/14 Ocak 1909] diğerinin tâ’yininden dolayı infikâk edip 4 Şubat sene 1324 [17 Şubat 1909] târihinde 200 kuruş maâşla Ticaret Mektebi Usûl-ı Mâliye ve 23 Şubat sene 1324 [8 Mart 1909] târihinde 600 kuruş maâşla Mekteb-i Hukuk Hukuk-ı Esasiye Muallimlikleri’ne bi’t-tâ’yin 1 Mart sene 1325 [14 Mart 1909] târihinde zikr olunan ... esasiye ve 1327 senesi Rebiülevvel’inin 2’sinde [11 Mart sene 1325/24 Mart 1909] yine 20,000 kuruş maâşla Ankara Vilâyeti Vâliliği’ne tâ’yin olunmasından dolayı 18 Mart sene 1325 [31 Mart 1909] târihinde Ticaret Mektebi Muallimliği’nden infikâk 19 Mart sene 1325 [1 Nisan 1909] târihinde Ankara’da vazîfesini îfâyâ mübaderet ile 1 Nisan sene 1325 [14 Nisan 1909] târihinde Vilâyet-i mezkûre maâşı 15,000 kuruşa tenzil ve Dâhiliye Nezâreti Tensik Komisyonu Kararı’yla sene-i merkûme Şaban’ın 23’ünde [26 Ağustos sene 1325/8 Eylül 1909] yerine diğeri tâ’yin kılınmasına mebni bu târihten itibaren vekâleten îfâ-yı umur ederek 7,500 kuruşa üzerinden nısf hesabıyla maâş almış 1 Eylül sene 1325 [14 Eylül 1909] târihinde 5,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Tensik Komisyonu Kararı’yla Nâfia ve Maliye ve Maârif Dâiresi Âzâlığı’na tahvil-i memûriyeti icrâ kılınmasından dolayı 5 Eylül sene 1325 [18 Eylül 1909] târihinde Ankara’dan infikâk etmiş ve 1328 senesi Cemadielevvelî’sinin 26’sında [22 Mayıs sene 1326/4 Haziran 1910] 6,000 kuruş maâşla Mülkiye Dâiresi Riyaseti’ne tâ’yin 15 T.sani sene 1326 [28 Kasım 1910] târihinde 400 kuruş maâşla Mühendis Mekteb-i İktisad Muallimliği ilâveten uhdesine tefviz olup sene-i merkûme Zilhicce’sinin 19’unda [8 K.sani sene 1326/22 Aralık 1910] yine 6,000 kuruş maâşla Maliye ve Nâfia ve Maârif Dâiresi Riyaseti’ne nakl edilmiş 15 T.evvel sene 1328 [28 Ekim 1912] târihinde zikr olunan muallimlik maâşı 600 kuruşa iblağ olunmuştur.

[s. 162] 20 Rebiülevvelî sene 1303 [27 Aralık 1885] târihinde uhdesine rütbe-i sâniye? 27 Rebiülevvelî sene 1303 [3 Ocak 1886] târihinde dördüncü rütbeden

mecîdî nişanı selh-i Muharrem 1305 [18 Ekim 1887] târihinde terfian rütbe-i sâniye 29 Ramazan sene 1306 [29 Mayıs 1889] târihinde Gümüş İmtiyaz Madalyası ve selh-i Ramazan 1306 [30 Mayıs 1889] târihinde dördüncü rütbeden Osmânî Nişânı 5 Muharrem 1307 [1 Eylül 1889] târihinde terfian mütemayyiz 27 Cemadielevveli sene 1308 [12 Eylül 1880] ûlâ sânîsi rütbeleri 15 Receb sene 1308 [24 Şubat 1891] târihinde Girit İftihar Nişânı 10 Muharrem sene 1309 [16 Ağustos 1891] târihinde tebdilen üçüncü Mecîdî Nişânı 7 Safer sene 1310 [31 Ağustos 1892] târihinde Gümüş Liyâkat madalyası 11 Rebiülevveli sene 1310 [3 Ekim 1892] târihinde tebdilen üçüncü Osmânî Nişânı selh-i Ramazan sene 1310 [17 Nisan 1893] târihinde Altın İmtiyaz madalyası 28 Şevval sene 1313 [12 Nisan 1896] târihinde terfian rütbe-i ûlâ sınıfı evveli gurre-i Şevval sene 1314 [5 Mart 1897] târihinde tebdilen ikinci Mecîdî Nişânı 14 Şevval sene 1314 [18 Mart 1897] târihinde alüminyumdan mamul Hamiyet-i Vataniye madalyası 2 Rebiülahire sene 1315 [31 Ağustos 1897] târihinde tebdilen ikinci rütbeden Osmânî Nişânı 4 Rebiülahire sene 1315 [2 Eylül 1897] târihinde Yunan Muharebe madalyası 2 Muharrem Sene 1317 [13 Mayıs 1899] târihinde terfian rütbe-i bâlâ 12 Rebiülahire sene 1324 [5 Haziran 1906] târihinde murassa Osmânî Nişânı tevcih ve ihsan buyrulmuş Habeş Hükümeti tarafından îtâ kılınan birinci rütbeden Necm-i Hanım Süleyman ve Almanya Devleti tarafından verilen rütbe-i mezkûreden Kron Doros? ve Fransa Devleti Cânibi'nden îtâ olunan üçüncü rütbeden Lejyon Donur ve Saxe Dükalığı'ndan verilen Gran Krda rütbesinden Saxe Ernest Nişânları'nın müşârunileyh tarafından kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna 2 Receb sene 1316, 28 Receb 1316 [16 Kasım 1898], 22 Receb sene 1316 [12 Aralık 1898], 12 Şaban sene 1316 [26 Aralık 1898] târihlerinde müsâade-i seniye-i padişâhî erzan buyrulmuş ve Mabeyn-i Hümâyün Kitâbeti'nde iken bir ... ferman-ı ali ... îfâ... beraber Sofya'ya azîmet etmiş olduğu tebliğ kılınan irâde-i seniyye kaydından ve ... Osmânî ... Milliye Cemiyeti'nin umûr ... idareye cevabiyesinin ... olduğu görülüp îade kılınan 16 Temmuz sene 1326 [29 Temmuz 1910] târihli tezkire-i sâmiyeden anlaşılmıştır.

Hidemat-ı mezkûrede müddet-i memûriyet ve kemiyet-i maşatıyla zemaim-i tenzîlâtı ve sâlifü'z-zikr Vilâyet vâliklerinden dolayı emval ... olduğu mazûliyet maâşı miktar ve târihleri Mâliye Nezâretinin 24 K.evvel sene 1328 [6 Ocak 1913] Hazine-i Hassa Müdüriyeti'nin 8 K.sani 1328 [21 Aralık 1912] ve Maârif Nezâreti'nin 27 K.sani 1328 [9 Şubat 1913], 29 Temmuz sene 1329 [11 Ağustos 1913] târihli tezkire

ve Dâhiliye Nezâreti Muhasebesi'yle Nâfia Nezâreti ... Müdüriyeti'nin 11 K.evvel sene 1328 [24 Aralık 1312], 15 K.evvel sene 1328 [28 Aralık 1912] târihli müzerkkere-i cevabiyeleri ve Kudüs-i Şerif Sancağı'yla Yemen ve Ankara Vilâyetleri Muhasebesi İdaresi'nin 30 Nisan sene 1317 [13 Mayıs 1901], 1 Mart sene 1324 [14 Mart 1908], 5 Eylül sene 1325 [18 Eylül 1909] târihli mazbataları ve Selânik Vilâyeti Defterdarlığı'yla Konya ve Hüdavendigâr Vilâyetleri Muhasebeleri'nin 22 Şubat sene 1319 [6 Mart 1904], 10 T.sani sene 1319 [23 Kasım 1903], 19 Eylül sene 1325 [2 Ekim 1909] târihli varakaları mündericâtiyle dâireye tebliğ olunan iradat-ı seniyye kuydundan ve hâiz ve hâmil olduğu rütbe ve nişân ve madalyalar tevarih-i ruus ve berat ve ferman-ı hümayunlarından ve hükûmat-ı ecnebiye taraflarından îtâ olunan mezkûr ... nişânlardan kabul ve taliki hususuna müâade-i seniyye erzan buyrulan Tevarih-i Divan-ı Hümayun Müdüriyeti'nin 13 K.sani sene 1328 [26 Ocak 1913] târihli müzekkire-i cevabiyesine melfuf pusuladan anlaşılıp zikr olunan tezkire ve müzekkirelerle melfuf tercüme-i hal varakasıyla birlikte hıfz ve ... tezkire-i Osmânîyesiyle ... saire aynen gösterilerek îade edilmiş ve mekteb-i mülkiyeden târih ve derece-i nişân Maârif Nezâreti'nin zikr olunan 27 K.sani sene 1328 târihli tezkiresinden anlaşılmıştır. 6 Ağustos sene 1329 [19 Ağustos 1913]¹⁵⁶

4.1.20. Mustafa Arif Efendi

[s. 297]

Mustafa Arif Efendi

Selânik eşrafından müteveffa Mehmed Efendi'nin mahdûmudur.

1289 sene-i hicriyesinde [sene-i maliye 1289/1873] nefsi Selânik şehrinde tevellüd eylediği Nüfûs-ı Tezkire-i Osmânîyesi suret musaddakasında muharrerdir.

Selanik mekatibi ibtidaiyesinde mebâdi-i ulûmu ve Mekteb-i Rüşdi ile Mekteb-i Mülki idadisinde ve muahharan Mekteb-i Hukuk-ı Şâhâne'de mürettip dersleri tahsil ve ikmal ederek Mekteb-i Rüştîyeden aliyy-ül-a'la dereceden [15 Temmuz sene 1303/27 Temmuz 1887] ve 19 Eylül sene 1307 [1 Ekim 1891] târihli mülâzemet ruus ve Mektebi Hukuk-ı Şâhânenen yine aliyy-ül-a'la dereceden 10 Ağustos sene 1314

¹⁵⁶ CDAB, DH.SAİDd, 192-163

[22 Ağustos 1898] târihli mezûniyet ruusu ahz etmiştir. (Sene 1311 tarihli şahadetnâme ile mektebi idadiden keزالık aliyy-ül a'la mertebeden)

Arabî ve Fârisî lisanlarına aşına ve bir dereceye kadar Fransızca tekellüm ve kitabet ettiği tercüme-i hal varakasında mesturdur.

1316 senesi Cemadielahire'sinin 18'inden [22 T.evvel Sene 1314/3 Kasım 1898] 1317 senesi Muharrem'inin 26'sına kadar [25 Mayıs sene 1315/6 Haziran 1899] ale'l-usul müddet-i mülâzemeti Beyoğlu Bidâyet Mahkemesi İkinci Hukuk Dâiresi'yle Dersaâdet İstinaf Mahkemesi Cünha Dâiresi'nde üçer mah istihdâm sûretiyle bi'l-ikmal sene-i merkûme Rebiülahiri'nin 8'inde [3 Ağustos sene 1315/16 Ağustos 1899] 1,200 kuruş maâşla Preveze Sancağı Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmî Muavinliği'ne memur ve 1318 senesi Rebiülahiri'nin 3'ünde [17 Temmuz sene 1316/31 Temmuz 1900] istîfâ-i munfasıl olmuştur.

Mekteb-i Hukuk-ı Şâhâne Müdüriyeti'nden muharrer mülâhazada mûmâileyhin mekteb-i mezkûrdan aliyy-ül-a'la dereceden mezûniyet ruus ahz eylediği tasdik kılınmıştır.

Mezkûr muavinlikte müddet-i istihdâmıyla mikdar-ı maâş ve istifâsı tercüme-i hali ... Adliye Nezâreti Celilesi Sicil Müdüriyeti'nden muharrer ve ale'l-usul nezâret-i müşârünileyhadan musaddak [27 Eylül sene 1316/10 Ekim 1900] târihli derkenardan anlaşılmış ve mekatib-i mezkûreden ahz etmiş olduğu şahadetname ile mülâzemet ve mezûniyet ruuslarının ve târih ve ... Vilâyeti ... Nüfus-ı Tezkire-i Osmânîyesi'nin sûret musaddakası tercüme-i haliyle beraber hıfz edilmiştir. Fî 17 Zilhicce sene 1318 ve fi 25 Mart sene 1317 [7 Nisan 1901]

Mûmâileyh Adliye Nezâreti Celilesi'nden vuku bulan iş'ar ve bi'l-istîzan şerefsâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî mücebince 1319 senesi Şaban'ın 2'sinde [31 T.evvel sene 1317/14 Kasım 1901] 1,260 kuruş maâşla ve Encümen-i İntihab Memûrin-i Adliye kararıyla Serefbiçe Sancağı Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmî Muavinliği'ne tâ'yin olunmuştur.

Mûmâileyh Hüsn-i hidmet cihetiyle 1322 senesi Cemadielevvelî'nin 29'unda [11 Ağustos 1904] rütbe ... kıdem ve ehliyetini mebni sene-i mezkûre Şevval'in 27'sinde [21 K.evvel sene 1320/4 Ocak 1905] 1,500 kuruş maâşla Kırıkkilise Sancağı Bidâyet Mahkemesi Ceza Dâiresi Riyaseti'ne nakl buyrulduğu ve maâşsı 1321 senesi

Muharrem'inin 6'sında [21 şubat sene 1322/4 Nisan 1903] 2,000 kuruşa iblağ olunup Kırıkkilise Muavinliği'ne İntihab olunmasına mebni 1326 senesi Zilhicce'sinin 4'ünde [15 K.sani sene 1324/28 Aralık 1908] yerine diğeri tâ'yin edildiği Adliye Sicil-i Memurin Kalemi'nin 22 Şubat sene 1327 [6 Mart 1912] târihli müzekkire-i cevabiyesinde gösterilmiştir¹⁵⁷.

4.1.21. Mustafa Hayri Efendi

[s. 415]

Mustafa Hayri Efendi

Trablusgarp Vilâyeti Evkâf Muhasebecisi Esbak müteveffâ Abdullah Avni Efendi'nin Mahdumudur.

1283 sene-i hicriyesinde [sene-i maliye 1282/1866/1867] Ürgüp'te tevellüd ettiği Nüfûs-ı Tezkire-i Osmânîyesi sûret musaddakasında muharrerdir.

Mahal-i mezkûrede mebâdi-i ulûmu gördükten sonra Dersaâdet'te Fatih Cami-i Şerif Medresesi'nde Taşköprülü müteveffâ Abdullah Rüştü Efendi'den ulûm-ı Arâbî tahsil edip 23 Zilkade sene 1312 [18 Mayıs 1895] târihinde icazetnâme ve muahharan Mektebi Hukuk-ı Şâhâne'de mertebe dersleri bi't-tedris aliyy-ül-a'la dereceden 8 Ağustos sene 1313 [20 Ağustos 1897] târihli mezûniyet ruusu almıştır. Türkçe kîtabet ettiği ve Arapça ve Farsçaya aşina olduğu tercüme-i hâlinde mûnderiçtir.

1305 senesi Rebiülevveli'nin 3'ünde [19 Kasım 1887] uhdesine terfian ba-ibtidâ-i dahil Bursa Müderrisliği tevcih olunup 1316 senesi Rebiülevveli'nin selhinde [6 Ağustos sene 1314/18 Ağustos 1898] 1,260 kuruş maâşla Encümen-i İntihab-ı Memûriyet Adliye Kararı'yla ve bi'l-istîzan şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî mücebince Maraş Sancağı Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmi Muavinliği'ne tâ'yin ve 1317 senesi Zilhicce'sinin 4'ünde [22 Mart sene 1316/5 Nisan 1900] maâş-ı mezkurla ve encümen-i mezkûr kararıyla ve bi'l-istîzan şeref-sanî olan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî mücebince Trablusşam Sancağı Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmi Muavinliği'ne tahvil edilmiştir.

Mekteb-i Hukuk-ı Şâhâne Müdiriyyeti'nden yazılan mûlahazada mûmâileyhin târih-i mezkûrda aliyyü'l-a'la mertebeden mezûniyet ruusu almış olduğu tasdik kılınmıştır.

¹⁵⁷ CDAB, DH.SAİDd, 93-297

Târih-i tâ'yin ve tahviliyle miktar-ı maâş Adliye Nezâreti Celilesi'nden musaddak Nezâret-i müşârünileyha Sicil Şûbesi Müdiriyyeti'nin tercüme-i hâl varakası zeylinde muharrer derkenarıyla komisyona tebliğ olunan iradat-ı seniye-i hazret-i padişâhî kaydından ve rütbe-i ilmiyesi ol babdaki ruusunun ve târih ve mahal-i veladeti nüfûs tezkiresinin musaddak sûretlerinden anlaşılıp bunlarla zikr olunan icazetname ve şehâdetname sûret musaddakaları tercüme-i hal varakasıyla birlikte hıfz edilmiştir. Fî 16 Safer sene 1319 ve fî 21 Mayıs sene 1317 [4 Haziran 1901]

Mûmâileyhin kıdem ve kîfâyetine mebni Encümen-i İntihab Memûrin-i Adliye'nin kararına îtâfen Adliye Nezâret-i Celilesi'nden vaki olan iş'ar üzerine bil-istîzan şeref-sâdır olan irâde-i seniyye mûcebince 1319 senesi Muharrem'inin 17'sinde [14 Nisan sene 1317/6 Mayıs 1901] maâş-ı hâlisiyle Lazkiye Sancağı Bidâyet Mahkemesi Ceza Dâiresi Riyaseti'ne ve 1320 senesi Zilhicce'sinin 20'sinde [6 Mart sene 1319/20 Mart 1903] 1,620 kuruş maâşla ve Encümen-i mezkûr Kararı'yla terfian Suriye Vilâyeti Merkez Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmi Muavinliği'ne becayış ve 1322 senesi Receb'in 16'sında [13 Eylül sene 1320/20 Eylül 1904] 2,000 kuruş maâşla ve becayış sûretiyle Encümen-i mezkûrun Kararı'yla Manastır Vilâyeti Merkez Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmi Muavinliği'ne ve 1324 senesi Şevval'inin 18'inde [21 T.sani sene 1322/5 Aralık 1906] maâş-ı hâlisiyle ve encümen-i mezbûr kararıyla terfian Selânîk Vilâyeti Merkez Bidâyet Mahkemesi Cezâ Dâiresi Reisliği'ne nakl ile maâş 1325 senesi Muharrem'inin 26'sında [26 Şubat sene 1322/11 Mart 1907] 2,500 kuruşa iblağ ve Niğde Mebusluğu'na intihab olunmasına mebni 1386 senesi Zilhicce'sinin 4'ünde [15 Kevvel sene 1324/28 Aralık 1908] yerine diğeri tâ'yin buyrulduğu dâireye tebliğ buyrulan İradat-ı Seniyye Kararı'yla Nezâret-i müşârünileyha Sicil Şûbesi'nin 21 Mart sene 1325 [3 Nisan 1909] târihli müzekkiresiyle irsal kılınan dosyası meyanında hıfz edilen vukuat pusulasında beyan kılınmıştır.

Müşârünileyh 1327 senesi Rebiülahire'sinin 8'inde [1 Nisan sene 1325/29 Nisan 1909] 15,000 kuruş maâşla Adliye Nezâreti'ne tâ'yin buyrulmuş ise de beyân-ı mâzeret etmesine mebni şehir-i mezkûrun 11'inde [18 nisan sene 1325/3 Mayıs 1909] infikâk etmiştir.

Müşârünileyh Meclis-i Mebusanın “[1]327 ve 1326” üçüncü ictiması münâsebetiyle tecdid olunan intihabatta [1 T.sani sene 1326/14 Kasım 1910] târihinden itibaren

Meclis-i Mebusan-ı Osmânî Birinci Reis Vekâleti'ne tâ'yin buyrulduğu Meclis-i Mebusan Hey'et İdâre Başkitâbeti'nin 11 Haziran sene 1327 [24 Haziran 1911] târihli müzekkire-i cevabiyesinde gösterilmiştir.

Müşârûnileyh 1328 senesi Zilhicce'sinin 19'unda [8 K.evvel sene 1326/22 Aralık 1910] 15,000 kuruş maâşla Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'ne tâ'yin buyrulmuştur. Rumeli Vilâyetine seyahat-ı seniye-i cenâb-ı padişâhî esnasında Dâhiliye Nezâreti Vezâîfi'nin Müşârûnileyh tarafından vekâleten îfâsı hususu bil-istîzan 1329 senesi Cemadielahire'sinin 7'sinde [23 Mayıs sene 1327/5 Haziran 1911] irâde-i seniyye-i hazret-i şehriyârî şeref-müteâllik buyrulmuştur.

Müşârûnileyh 1326 senesi Zilhicce'sinin 4'ünde [15 K.evvel sene 1324/28 Aralık 1908 ilâveten 1,200 kuruş maâşla Dârü'l-fünun Hukuk Şûbesi Meclis Muallimliği'ne ve 1327 senesi Şevval'ının 8'inde [10 T.evvel sene 1325/23 Ekim 1909] yine ayrıca 300 kuruş maâşla Mekteb-i Kuzat İcra-i Kanunu Muallimliği'ne tâ'yin olup sene-i merkûme Zilhicce'sinin 16'sında [16 K.evvel sene 1325/29 Aralık 1909] mezkûr 300 kuruş maâşla Tanzim-i İlamat Cezaiye Muallimliği becayiş ederek müzekkire-i cevabiyede atfen Evkâf Sicil Şûbesi'nin 31 Ağustos sene 1327 [13 Eylül 1911] târihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Müşârûnileyh Kıt'a-i Mübareke-i Hicaziye Umur-ı Sıhhiyesi'nin ıslahı ve Hicaz ... demir ... muhafazalarıyla ... hastalarının temin-i tedavisi ve kıt'a-i mezkûrede bulunan bi'l-cümle ... sıhhiye ve zürriyenin idaresi hakkında mukaddema İstanbul'da teşkil olunmuş olan Hicaz Sıhhiye Meclis Âzâlığı'na tâ'yini hususuna bi'l-istîzan irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişâhî şeref-sâdır buyrulduğu 9 Ağustos sene 1327 [22 Ağustos 1911] târihli müzekkire-i semiye ile tebliğ buyrulduğu 17 Eylül sene 1327 [30 Eylül 1911] târihli vukuat pusulasıyla bildiriştir.

Li-ecli tedavi 5 hafta müddetle Avrupa'ya azîmet edecek olan Orman ve Maaden ve Ziraat Nâzırı'nın esnâ-yı azîmetinde Nezâretin vekâleten müşârûnileyh cânibinden temşiyeti hususuna 1329 senesi Ramazan'ın 26'sında [6 Eylül sene 1327/20 Eylül 1911] irâde-i seniyye şerefsâdır buyrulmuştur.

Müşârûnileyh sene-i mezkûre Şevval'ının 2'sinde [26 Eylül 1911] birinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşanı ihsan buyrulmuştur.

[s. 416]

Müşârünileyh Teşkili Sadriazam Said Paşa Hazretleri'ne tevdi buyrulan Hey'et-i Vükela'nın teşekkülünde 1329 senesi Şevval'ının 11'inde [21 Eylül sene 1327/5 Eylül 1911] yine 15,000 kuruş maâşla Adliye Nezâreti'yle Şûrâ-yı Devlet Riyaseti ve fahrîyen Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti Vekâleti'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyh Adliye Nezâreti'yle Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'nden infisal etmesine mebni sene-i mezkûre Zilkade'sinin 8'inde [17 T.evvel sene 1327/31 Ekim 1911] istîfâsı bit-kabul 15,000 kuruş maâşla asâleten Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyh 1330 senesi Rebiülevvel'inin 26'sında [3 Mart sene 1328/15 Mart 1912] bir hafta müddetle Kırıkkilise'ye azîmet eden Maârif Nâzırı Emrullah Efendi Hazretleri'nin avdetine kadar Umûr-ı Nezâreti Vekâleti'ne fahrîyen îfâya memûr buyrulmuştur.

Kabinenin Keyfiyet-i İstîfâsından Muşarunileyhin 1330 senesi Şaban'ın 6'sında [8 Temmuz sene 1328/21 Temmuz 1912] Evkâf Nezâreti'nden infisal eylediği ve Vekâlet müddeti dâhî dahil olduğu halde ... elyevm hesabıyla 8 günlük maâşı için 15,000 kuruş ... 3,870 kuruş 35 para maâş îtâ kılınmış olduğu 6 T.evvel sene 1328 [19 Ekim 1912] târihli vukuat pusulayında gösterilmiştir. Fî 20 T.evvel sene 1328 [2 Kasım 1912]

Müşârünileyh 1331 senesi Safer'inin 16'sında [11 K.sani sene 1328/25 Ocak 1913] 15,000 kuruş maâşla Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Muşarunileyhin rahatsızlığından dolayı vaki olan ...1331 senesi Safer'inin 27'sinde [23 K.sani sene 1328/5 Şubat 1913] yerine vekâlet sûretiyle diğeri tâ'yin kılınmıştır.

Müşârünileyh 1331 senesi Cemadielevvelî'sinin 21'inde [15 Nisan sene 1329/28 Nisan 1913] 15,000 kuruş maâşla Nezâreti müşârünileyha tâ'yin buyrulmuştur. Fi 30 Nisan sene 1329 [13 Mayıs 1913]

Müşârünileyh 1 K.evvel sene 1328 [14 Aralık 1912] târihinde aylık 600 kuruş maâşla Mekteb-i Kuzat Hukuk İdare Muallimliği'ne tâ'yin edilmiş ise de bu târihte ... kanun-ı ceza muallimliğine icrâ kılındığı 2 Mayıs sene 1329 [15 Mayıs 1913] târihli vukuat pusulasında muharrerdir. Fi 6 Mayıs sene 1329 [19 Mayıs 1913]

Müşârünileyhin Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye Hey'eti Umûmîsi Riyaseti Vekâleti'ne intihap olduğu ... bil-cümle iâde olunan 13 Ağustos sene 1329 [26

Ağustos 1913] târihli tezkire-i semiyeden anlaşıldığı Evkâf Nezâreti Memûriyeti Kalemi'nin 14 T.evvel sene 1329 [27 Ekim 1913] târihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Müşârünileyh 1331 senesi Zilhicce'sinin 6'sında [6 Kasım 1913 birinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur. Fi 17 Mart sene 1330 [30 Mart 1914]

Makam-ı Meşihat bilcümle muhakeme-i şeriye ve medaris-i ilmiyenin ... olup ... mezkûrenin ahkam-ı şeriye ve ihtiyacat-ı hâzıraya göre tanzim ve ıslah-ı umur-ı ... ve Müşârünileyhin ... ilmiye ve ... hüsn-i idaresi emrinde ... olmasına ve kendisi esasen tarik-i ilmiyeye mensub ve muamelat-ı şeriyeye vakıf bulunmasına mebni meşihat-ı İslamiye 1332 senesi Rebiülevveli'nin 18'inde [3 Mart sene 1330/16 Mart 1914] 20,000 kuruş maâş ve 3,000 kuruş tahsisatla uhde-i ... tevcih buyrulmuştur. Fî 31 Mayıs sene 1330 [13 Haziran 1914]¹⁵⁸

4.1.22. Mustafa Salih Reşid Beğ

[s. 904]

Mustafa Salih Reşid Beğ

Hala Şûrâ-yı Devlet Reisi Akif Paşa'nın Hazretleri'nin mahdûmudur.

1279 sene-i hicriyesinde [1862/1863] Yanya şehrinde tevellüd etmiştir.

Üç buçuk sene kadar Mekteb-i Sultânî'de ve bâdehu hususi muallimlerden Arabî ve Fârisî ve târih ve coğrafya ve hendese ve bir mikdar dahi Fransızca okumuştur. Türkçe kitabet eder.

1299 senesi Receb'in 7'sinde [25 Mayıs 1882] 20 yaşında olduğu halde ba-irade-i seniyye Amedi-i Divân-ı Hümâyûn Kalemi'ne namzet olarak 1300 senesi Şaban'ın 27'sinde [3 Temmuz 1883] 1,500 kuruş maâşla asâleten kalem-i mezkûr hulefâsı silkine dâhil ve 1296 senesi recebin 3'ünde [23 Haziran 1879] salise ve 1297 senesi Muharrem'inin 29'unda [12 Ocak 1880] sâniye sınıf-ı sânişi ve mezkûr 1299 senesi Receb'inin 7'sinde [15 Haziran 1880] sâniye sınıf mütemayyizi ve 1300 Zilkade'sinin 4'ünde [6 Eylül 1883] ûlâ sınıf-ı sânişi rütbelerine nâil olmuştur ve elyevm silk-i mezkûrde müstahdem bulunmuştur.

¹⁵⁸ CDAB, DH.SAİDd, 92-415

Henüz infisal görmemiş ve vezâif-i memuresinden dolayı taht-ı muhakemeye alınmamış ve müttehim olmamıştır.

Amedî-i Divân-ı Hümâyûn Atufetli Şefkati Efendi Hazretleri tarafından yazılan mûlahazada “mir-i mûmâileyh hüsn-i hat ve kitâbet ve sûrat-i kalem eshabından ve ezkiya-yı hulefâdan olup ifâ-yı vazifeye mukaddem ve müdavimdir” denilmiştir. Fî 9 Muharrem sene 1302 ve Fî 17 T.evvel sene 1300 [29 Ekim 1884]

Mûmâileyh Reşid Beğ’in maâş 1302 senesi Şevval’ının 22’sinde [4 Ağustos 1885] vaki 1300 senesi Temmuz’unun 23’ünde 160 kuruş zam ile 1,660 kuruşa belağ olarak 1303 senesi Zilhicce’sinin 9’unda [8 Eylül 1886] üçüncü rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşânı ihsan buyrulup 1304 senesi Zilkade’sinin 26’sına [16 Ağustos 1887] müsadif 1303 senesi Ağustos’unun 4’ünde 220 daha zamla 1,880 kuruşa iblağ ve üçüncü sınıf hulefa silkine irhal olunmuştur.

Mir-i mûmâileyh uhdesine 1306 senesi şehr-i Şabanü’l-muazzamının 29’unda [30 Nisan 1889] terfian rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli tevcih buyrulmuştur.

Müşârünileyhin maâş 1305 senesi Zilhicce’sinin 17’sinde [25 Ağustos 1888] 2,000 kuruşa belağ 1308 senesi Safer’inin 25’inde [10 Ekim 1890] Meclis-i Mahsusa Zabıt Kitâbeti’ne tâ’yin buyrularak sene-i merkûme Rebiülevveli’nin 29’unda [12 Kasım 1890] maâşına 250 kuruş zam edilmiştir.

Müşârünileyhin maâşına 1309 senesi Cemadielahire’sinin 21’inde [22 Ocak 1892] 250 kuruş zam ile ikinci sınıf hulefa silkine nakl olunmuştur.

Müşârünileyhe vazife-i mevduhasına mukaddimâtı hüsn-i ifâsına mebni 1310 senesi Zilkade’sinin 29’unda [14 Haziran 1893] ikinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşânı ihsan buyrulmuştur.

Mir-i müşârünileyhe 1311 sene-i hicriyesinin [1892/1893] tebrik ve tehni vebesbiyle beraber edâ-yı dâvet-i mefruze-i veli ni’met biminnet-i azimiye mutazammın tanzim eylediği târihten dolayı taltifi irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî muktezâ-yı alisinden bulunmasına mebni sene-i merkûme Cemadielevveli gurreinde [10 Kasım 1893] üçüncü rütbeden nişân-ı ali-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Mir-i müşârünileyhe Sırp Hükümeti tarafından ikinci rütbeden Takova Nişânı ihdâ olunmuş ve kabul ve talikine sene-i merkûme şehr-i Recebü'sşerifinin 25'inde [1 Şubat 1894] müsâade-i seniyye-i hazret-i padişâhî erzan buyrulmuştur.

Mir-i müşârünileyhin maâşı 1311 senesi Zilhicce'sinin 7'sinde [30 Mayıs sene 1310/11 Haziran 1894] 3,000 kuruşa iblağ olunmuştur.

Müşârünileyhe rüyet ve dirayeti cihetiyle sitayişe-i atıfet-i seniyye olmasına mebni 1312 senesi Receb'inin 12'sinde [28 K.evvel sene 1310/9 Ocak 1895] 5,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Âzâlığı'na nakl buyruluştur.

Müşârünileyhe rüyet ve dirâyeti ve umûr-ı memûresinde istikâmeti cihetiyle sitayişe-i atıfet-i seniyye olmasına mebni 1313 senesi Cemadielevvelî'sinin 29'unda [17 Kasım 1895] terfian rütbe-i bâlâ tevcih buyrulmuştur.

Müşârünileyhe rüyet ve dirâyeti ve vezâifi mevduasında müşahid olan ikdâm ve istikâmeti cihetiyle sene-i merkûme Ramazan'ının 12'sinde [26 Şubat 1896] tebdilen birinci rütbeden Mecîdî Nişan-ı Zîşanı ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh 1314 senesi Şaban'ının 11'inde [2 K.sani sene 1312/15 Ocak 1897] Şûrâ-yı Devlet'in teşkilat-ı ahiresinde Mülkiye Dâiresi Âzâlığı'na nakl buyrulmuştur.

Müşârünileyhin maâşı sene-i merkûme Şevval'ının 9'unda [1 Mart sene 1313/13 Mart 1897] aşrı bi't-tecil 4,500 kuruşa tenezzül etmiştir.

Müşârünileyhe vezâif-i mevduasınca îbraz etmekte olduğu mesail-i reviyetmendanesine ve sitayişe-i atıfet-i seniyye olmasına mebni 1315 senesi Şaban'ının 4'ünde [29 Aralık 1897] tebdilaten birinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyhin maâşı 1316 senesi Şevval'ının 17'sinde [14 Şubat sene 1314/28 Şubat 1899] 6,500 kuruşa iblağ buyrulmuştur.

Müşârünileyhin maâşı 1317 senesi Safer'ının 9'unda [6 Eylül sene 1315/19 Haziran 1899] 10,000 kuruşa iblağ buyrulmuştur.

Müşârünileyhin pederi Âkif Paşa merhumdan kalan altın ve gümüş imtiyaz madalyasının taliki hususa bi'l-istîzan sene-i merkûme Şevval'ının 26'sında müsaadesine hazret-i padişahi erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyhe sezevar-ı atıfet-i seniyye olmasına mebni 1318 senesi Cemadielevveli'sinin 5'inde [31 Ağustos 1900] Altın Liyakat madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârunileyhe 1319 senesi Şaban'ı selhinde [11 Aralık 1901] murassa Mecîdî Nişân-ı Âlisi ihsan buyrulmuştur.

Müşârunileyhin ehliyet ve vukufu cihetiyle hüsn-i hizmet edeceği memur-ı? âli bulunmasına mebni sene-i merkûme Zilkade'sinin 12'sinde [8 Şubat sene 131720 Şubat 1902] 18,000 kuruş maâşla Sivas Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyhe ikdamat ve hidemât-ı mahrusa-i sadakat ve reviyetmendânesine mebni 1323 senesi Rebiülahiri'nin 28'inde [2 Temmuz 1905] rütbe-i sâmiye-i vüzâret tevcih buyrulmuştur.

Müşârunileyhe 1324 senesi Safer'i selhinde [24 Nisan 1906] murassa İftihar Nişân-ı Âlî'si ihsan buyrulmuştur¹⁵⁹.

4.1.23. Mustafa Zihni Efendi

[s. 530]

Mustafa Zihni Efendi

Muhassıllık hizmetinde bulunmuş olan müteveffâ Ahmet Efendi'nin mahdûmudur.

1254 senesi Şaban'ında [Ekim/Kasım 1838] Dersaâdet'te tevellüd etmiştir.

Mekteb-i Maârif-i Adliye'de beş sene müddet zarfında sarf ve nahv ve mantık ve maani ve hesap ve coğrafya tederrüs ve taallüm ederek ... hazret-i şehinşahi cennet mekân sultan Abdülaziz Hân Hazretleri'nin huzûr-ı hümayûnlarında iki defa bi'l-imtihan bir kıt'a Nişân-ı İftihara nâil olmuş ve bâdehû beş sene kadar dâhî Evkâf-ı Hümayun müfettişi faziletli hocacı İshak Efendi Hazretleri'nin Bayezid Camii Şerifi'nde tederrüs eylediği derse devam eylemiştir.

1270 senesi Cemadielevveli'sinin 3'üncü günü [1 Şubat 1854] 16 yaşında olduğu halde bâ-ruus-ı hümayun mülâzemetle Mektubî Mâliye Kalemi'ne dahil ve dokuz ay mürûrunda 100 kuruş maâşa nâil olarak üç ay sonra 200 kuruş maâşla Zimemat Komisyonu Hey'et-i Kalemîyesi'ne nakl ve iki sene kadar oraya ve muahharan mezkûr komisyon lağv ve bir Meclis Mâliye teşkil olunduktan iki sene kadar dâhî

¹⁵⁹ CDAB, DH.SAİDd, 3-904

meclis-i mezkûr Mazbata Odası'na devam ve 1275 senesi evahirine [Temmuz 1859] kadar maâş 450 kuruşa terfi edip târîh-i mezburda Mâliye Nezâret-i Celilesi'nin mezûniyet-i resmiyesiyle sâlifü'z-zikr Mazbata Odası'na mensubiyeti bâki olmak üzere vüzerâ-yı saltanat-ı seniyyeden Muammer Paşa merhûmun Divân-ı Hümâyûn Kitâbe-i hidmetiyle onbir ay kadar Aydın ve yedi ay kadar Suriye Vilâyetleri'nde bulunduktan sonra Dersââdet'e avdetinde yine 450 kuruş maâşla Meclis-i Muhasebe Mazbata Odası'na müdâvemet etmiş ve 1281 senesi Zilhicce'sinin 6'ıncı [2 Mayıs 1865] günü 2,000 kuruş maâş ve rütbe-i rabia ile Dîvân-ı Muhasebat Mâliye Muhakemat kısmı Başkîtâbeti Muavinliği'ne ve 1282 senesi Zilhicce'sinin 27'inci günü [23 Mayıs 1865] 3,000 kuruş maâş ve rütbe-i sâlise ile Divân-ı mezkûr Mâliye Dâiresi Mümeyyizliği'ne ve 1284 senesi Şaban'ı guresinde [28 Kasım 1867] 5,000 kuruş maâşla Mektûbi-i Maliye Muavinliği'ne ve 1285 senesi Rebiülevveli'nin 27'inci [18 Temmuz 1868] günü 7,500 kuruş maâş ve rütbe-i ûlâ sınıf-ı sânisî ile Mâliye Mektubculuğu'na ve 1290 senesi Muharrem'inin 23'üncü [23 Mart 1873] günü rütbesi ûlâ sınıf-ı evveline bi't-terfi sene-i merkûme Şaban'ının 9'uncu [2 Ekim 1873] günü 12,500 kuruş maâşla Sadâret-i Uzmâ Mektubculuğu'na memûriyetle sene-i merkûme Zilkade'nin 8'inci [28 Aralık 1873] günü ikinci rütbeden bir kîtâ Mecîdî Nişân-ı Zîşanı ihraz edip 1291 senesi Safer'inin 8'inci [27 Mart 1874] günü 4,000 kuruş maâşla Ticaret Nezâret-i Celilesi Mektubculuğu'na tahvil-i memûriyet ederek sene-i merkûme Şevval'inin 13'üncü [23 Kasım 1874] günü hasbe'l-kader bi'l-infisal müddet-i mâzûliyetinde 2,000 kuruş mâzûliyet maâş ı tahsis ve 1292 senesi Muharrem'inin 27'inci [5 Mart 1875] günü 7,125 kuruş maâşla defa-i sâniye olarak Mâliye Mektubculuğu'na tâ'yin buyrulup 1293 senesi Zilhicce'sinin 15'inci [1 Ocak 1877] günü 10,000 kuruş maâşla defa-i sâniye olarak Sadâret-i Uzmâ Mektubculuğu'na ve 1296 senesi Muharrem'inin 22'inci [16 Ocak 1879] günü 15,000 kuruş maâşla ve rütbe-i bâlâ ile hala bulundukları Vekâlet-i Uzmâ Müsteşarlığı'na tahvil-i memûriyet eylemiş ve 1297 senesi Rebiülevveli'sinin 8'inci [19 Şubat 1880] günü ikinci rütbeden bir kîtâ Nişân-ı Âlî-i Osmânî ve 1298 senesi Rebiülevveli'sinin 28'inci [28 Şubat 1881] günü birinci rütbeden bir kîtâ'a Nişân-ı Âlî-i Mecîdî ihsan buyrulmuş ve 1297 senesi evail-i Rebiülevveli'ne [Şubat 1880] müsadif 1296 sene-i mâliyesi ibtidasında neşr olunan maâşat kararnamesi mücebince maâş ı 12,500 kuruşa tenezzül edip taraf-ı saltanat-ı seniyyeden İran Devleti memûrlarından bazılarına nişânlar îtâ buyrulduktan İran Devleti tarafından dâhî

mualeme-i mukabele olarak Bâb-ı Âli memûrlarından bir kısmına nişân verildiği sırada kendilerine dâhî birinci rütbeden bir kıt'a Şîr-i Hurşîd Nişânı ihdâ kılınmıştır.

Şimdiye kadar bulundukları memûriyetlerden nakl ve terfî sıretleriyle ve yalnız ticaret mektupçuluğundan diğer memûriyetlere istihdâm olunmak üzere hasbe'l-kader infikâk ederek mazûliyet maâşına dâhî nâil olmuş ve vazife-i memûriyetinden dolayı kat'a taht-ı mesuliyete alınmamıştır.

Başvekil fehmetli devletli Said Paşa Hazretleri cenâb-ı samilerinden derç buyrulan mütaala-ı aliyye “olup tercüme edip ve afife ve müstakim ve umur-ı memûriyetlerinde fevkalâde mukaddem ve müdavimdir usul-i inşa ve umur-ı maliyye mülki eshabında olmağla beraber dakik-i mesalih-i mülkiyeyi dâhî itina eylediğinden zat-ı tecrübesinden istîfâde olunur ve bu cihetle kendisinin devlete lazım memûrînden bulunduğuna şehâdet kılınır” diye buyrulmuştur. Fî 6 Rebiülahire sene 1299 ve fi 13 Şubat sene 1297 [25 Şubat 1882]

Muşarunileyh Zihni Efendi Hazretleri'ne 1302 senesi Muharrem'inin 15'inde [4 Kasım 1884] birinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Muşarunileyh Zihni Efendi Hazretleri 1302 senesi Zilkade'sinin 15'inde [26 Ağustos 1885] vaki 1301 senesi Ağustos'unun 14'ünde 30,000 kuruş maâş ile Maliye Nezâret-i Celilesi'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Muşarunileyh Zihni Efendi Hazretleri 1302 senesi Zilhicce'sinin 15'ine [25 Eylül 1885] müsadif 1301 senesi Temmuz'un 13'ünde Hey'et-i Vükelâ'ca vukubulan tebeddûlat sırasında yine 30,000 kuruş maâş ile Evkâf Nezâret-i Celilesi'ne nakl-i memûriyet ve iki gün sonra miktar-ı mezkûr maâş ile Mâliye Nezâret-i Celilesi'ne ric'at eylemiştir.

Muşarunileyh Zihni Efendi Hazretleri 1304 senesi Rebiülevveli'nin 22'sinde [19 Aralık 1886] vaki 1302 senesi K.evvel 7'sinde yine 30,000? kuruş maâş ve rütbe-i sâmiye-i vüzâretle Ticaret Nezâreti Celilesi'ne nakl ile ahiren Ticâret ve Nâfia Nezâretleri'nin birleştirilmesinden dolayı 1304 senesi Rebiülevveli'sinin 27'sine [24 Aralık 1886] tesadüf eden 1302 senesi K.evvelin 12'sinde maâş-ı hâlisiyle ibkaen nezâret-i müşârünileyha uhdesine tevcih buyrulmuştur.

Paşa-yı müşarünileyh hazretlerine 1306 senesi Cemadielevveli'sinin 28'inde [30 Ocak 1889] murassa Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine 1304 senesi şehr-i Ramazan-ı şerif'inin 17'sinde [9 Haziran 1887] İmtiyaz Nişânı Âlî'sinin Altın ve Gümüş Madalyaları ihsan ve 1307 senesi Cemadielevveli'nin 26'sında [18 Ocak 1890] Evkâf-ı Hümâyün Nezâreti'ne bir zât intihâp buyruluncaya kadar nezâret-i mezkûre vekâleti ilâveten uhdesine tevcih buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretleri sene-i merkûme şehr-i Ramazan-ı şerif'inin 20'sinde [10 Mayıs 1890] maâş-ı halisiyle Evkâf-ı Hümâyün Nezâreti'ne nakl buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretleri 1309 senesi Muharrem'inin 29'unda [4 Eylül 1891] Vükelâ-yı Fihâm'ın tebeddülü sırasında infisal edip sene-i mezkûre Safer'inin 5'inde [10 Eylül 1891] 20,000 kuruş maâşla Selânik Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine 1308 senesi Cemadielevveli'sinin guresinde [13 Aralık 1890] Girit Altın Madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine Haşmetli Sırbistan Kralı Hazretleri tarafından îtâ kılınan birinci rütbeden Takova Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab talikine 1311 senesi Şabanü'l-muazzamanın 25'inde [3 Mart 1894] müsâade-i seniyye cenâb-ı cihanbâni erzan buyrulmuştur.

[s. 531]

Müşârünileyh hazretlerinin birinci defa Evkâf-ı Hümâyün Nezâreti'ne memûriyetinde Maarif Nezâret-i Celilesi'ne tâ'yin buyrulan devletli Münif Paşa Hazretleri'nin tebdil-i ab-ı heva zımnında Fransa Kaplıcaları'nda bulunmasından dolayı vüruduna değin 1302 senesi Zilhicce'sinin 17'sinden itibaren [15 Eylül sene 1301/27 Eylül 1885] ilâve-i memûriyet sûretleriyle nezâret-i müşârünileyha vekâletine tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerinin 1313 senesi Cemadielevveli'nin 21'inde [28 T.evvel sene 1311/9 Kasım 1895] Selânik Vâliliği'nden 20,000 kuruş maâşla Halep Vilâyeti Vâliliği'ne nakl buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine sene-i mezbure Şaban'ın 13'ünde [7 K.sani sene 1311/19 Ocak 1896] Vilâyet-i müşârünileyha vâliliğinden infisali vukubulduğu Dâhiliye Nezâret-i Celilesi Muhasebeciliği'nden 4 Mart sene 1312 [16 Mart 1896] târihli müzekkire-i cevabiyesinden anlaşılmıştır.

Müşârunileyh hazretlerine sene-i merkûme Ramazan'ın 2'sinde [16 Şubat 1896] murassa Mecîdî Nişan-ı Zîşânı ihsan buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerinin şehir-i mezkûrun 21'inde [23 Şubat sene 1311/6 Mart 1896] Vilâyet-i mâlume islahâtı için Bâb-ı Âli'de Teşekkül Teftiş Komisyonu Riyaseti'ne tâ'yin buyrulmuş ise de vaki olan itizar ve istimkafına mebni reis-i sabık ibka olunmuştur.

Müşârunileyh hazretlerinin Prens Ferdinand Hazretlerine Bulgaristan Prenslığı ve Rumeli Şarkî Vâliliği ferman-ı âlîlerinin ve Nişân-ı Zîşanların irsali memuriyetiyle i'zamına şehir-i mezburun 25'inde [28 Şubat sene 1311/10 Mart 1896] irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî şeref sudur buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerinin Dersaadet'e gelecek olan Bulgaristan Prens Hazretleri'nin istikbal ve tesyîne memur hey'etin riyâsetine tâ'yin buyrulduğu müşârunileyhe yazılan 7 Şevval sene 1313 [22 Mart 1896] târihli tezkire-i samiyeden anlaşılmıştır.

Müşârunileyh hazretleri 1314 senesi Muharrem'inin 6'sında [6 Haziran sene 1312/17 Haziran 1896] Hüdavendigâr Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine yine şehir-i mezkurun 11'inde [11 Haziran sene 1312/22 Haziran 1896] emsaline tevfikân 30,000 kuruş maâş ve 25,000 kuruş harcırah îtâsına irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî şerefsudur buyrulmuştur.

Girit işaşatına? acilen bir nihâyet-i kat'îye verilmesi için tazarrumat ve tenbihat-ı hüsnü ve tedâbir icâbının îfâsına itina etmek üzere müşârunileyh hazretlerinin sene-i mezbûre Safer'inin 28'inde [28 Temmuz sene 1312/8 Ağustos 1896] maktuen 40,000 kuruş harcırah ve memûriyet-i mahsusa ile Girit'e i'zamına irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî şerefsâdır olmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine yine sene-i mezkûre Cemadielevveli'sinin 22'sinde [29 Ekim 1896] murassa İftihar Nişânı ihsan buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri sene-i merkûme Receb'inin 19'unda [12 K. evvel sene 1312/24 Aralık 1896] Hüdavendigâr Vilâyeti Vâliliği'nden 25,000 kuruş maâşla müceddeden teşkil buyrulan Memûriyet-i Mülkiye Komisyonu Riyâseti'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerinin maâşsı sene-i mezbûre Şevval'ının 9'unda [1 Mart sene 1313/13 Mart 1897] icrâ kılınan Tensikat Umûmiye'de 22,500 kuruşa tenezzül eylemiştir.

Müşârunileyh hazretlerinin derkâr olan iktidar ve rûyeti cihetiyle mezkûr komisyon reisliği uhdesinde kalmak ve selefi gibi Ziraat Bankası Müdirliği'yle Islahat-ı Mâliye Komisyon-ı Âli'si birinci Âzâlığı'nda dâhî bulunmak üzere 1316 senesi Ramazan'ının 11'inde [11 K.sani sene 1314/23 Ocak 1899] 36,000 kuruş maâşla Ticâret ve Nâfia Nezâreti Celilesi'ne ve 12,500 kuruş maâşla ilâve-i memûriyet buyrulan Ziraat Bankası Müdiriyet-i Umûmisi'ne tâ'vin buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine Rusya Devleti tarafından îtâ olunan birinci rütbeden Ekl-Blan Nişânı'nın kabul ve lede'l-icab taliki hususuna 1318 senesi Zilhicce'sinin 19'unda [9 Nisan 1901] müsaade-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine 1320 senesi Muharrem'inin 3'ünde [30 Mart sene 1318/12 Nisan 1902] Mesarif Nezâreti Celilesi Vekâleti tefviz buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine Almanya Devleti tarafından îtâ olunan Ekl-Roj Nişânı'nın kabul ve lede'l-icab taliki hususuna sene-i merkûme Rebiülevveli'nin 9'unda [16 Haziran 1902] müsâade-i seniyye-i hazret-i padişâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyh kıdem ve ehliyetine ve mesai-i mahdusa-i sadakatine mebni sene-i mezbure Cemadielevveli'sinin 24'ünde [29 Ağustos 1902] İmtiyaz Nişânı Fûruğ Efşanı ihsan buyrulmuştur.

Müsarif-i Mübreme-i Hazine için iktiza eden mübaliğın tedariki zımmında Mabeyn-i Hümayun Cenabı Mülûkâne'de Riyaset-i Sâmiye-i Sadâretpenâhîde devât-ı mâlûmeden mürekkep teşkil kılınan komisyona bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî müşârunileyhanın âzâ sıfatıyla memur buyrulduğu müşârunileyhaya tastir kılınan 29 Muharrem sene 1321 ve 14 Nisan sene 1319 [27 Nisan 1903] târih ve 40 numaralı tezkire-i samiyede beyan kılınmıştır.

Eazım-ı müessisat-ı hayrabat-ı hazret-i hilâfetpenâhîden bulunan Hamidiye-Hicaz Demir Yolu ianat ve varidatının emr-i cibabeti ve sair muamelatının takip ve tanzimi zımmında ba-irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî bir idare-i mahsusa-i mâliye teşekkülüyle Nezâret-i müşârunileyh hazretlerinin tâ'vin buyrulduğu müşârunileyh

tastir olunan Rebiülahir sene 1321 ve 18 Haziran sene 1319 [1 Temmuz 1903] târihli tezkire-i sâmiyede gösterilmiştir.

H.1320 [1902/1903] müvazene-i maliyesinde tedkikat-ı sahihe ve kamile ile tanzimine ve bu derece? ... nam husuli zımmında tedâbir-i mümkün ve maliye ve iktisadiyeyi mübâdiret kılınmak ve sine-i nihayetine kadar ... olan müsarif tâ'yin ve tefrik ile sûret-i fevkalâdede ... iktiza eden ... bir karşılığı bulunmak üzere maliye nazırı ve katib-i sâni-i hazret-i şehriyârî kurenâdan devletlü İzzet Paşa Hazretleri'yle divan-ı muhasebat reisi atufetli Hilmi Efendi ve Maliye Müsteşarı atufetli Ragıp ve Duyûn-ı Umûmî Muhasebecisi atufetli Mesud ve Posta ve Telgraf Muhasebecisi saadetli Muhyiddin Beğ Efendiler hazeratından mürekkep teşkil buyrulan komisyon riyasetine müşârünileyh hazretlerinin tâ'yini şerefsudur buyrulan emr u ferman-ı hümayun hazret-i padişâhî icab-ı alisinden bulunduğu müşârünileyh hazretlerine tastir kılınan 15 Receb sene 1321 ve 24 Eylül sene 1319 [7 Ekim 1903] târihli ve 100 numaralı tezkire-i sâmiyede beyan kılınmıştır.

Rusya tebasından bazılarının matlubatı olduğu taraf-ı sefaretten iddia olunan mebâliğ hakkında tetkikat-ı lazıme ifâ etmek üzerine Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dâiresi Âzâsından devletlü Aleksandır paşa ve atufetlü Bahor Efendi ve Bâb-ı Âli Hukuk Müşaviri Hakkı ve Mahkeme-i Temyiz Âzâsı'ndan Emin Beğ Efendiler hazeratından mürekkep teşkili bi'l-istîzan şeref-müteallik buyrulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhi iktiza-yı âlisinden olan komisyon riyâsetine müşârünileyh hazretlerinin tâ'yin buyrulduğu müşârünileyhe tastir 25 Cemadielahire sene 1322 ve 24 Ağustos sene 1320 [6 Eylül 1904] târihli tezkire-i sâmiyede beyan buyrulmuş ve işbu komisyonun 21 Receb sene 1322 ve 18 Eylül sene 1320 [1 Ekim 1904] târihinde ikmâl vazife eylediği tahkikat-ı vakıadan anlaşılmıştır.

Taht-ı riyâset müfehhome-i cenâb-ı hilâfetpenâhi olmak üzere bir Maliye Komisyon âlisi teşkili ve Birinci Âzâlığı'nın müşârünileyh hazretlerinin uhdesine tevcihi hususuna irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî şeref-sudur buyrulduğu Mabeyn-i Hümayun Cenâb-ı Mülûkâne Başkâtâbeti Celilesi'nden müşârünileyhe yazılan 29 Receb sene 1322 ve 26 Eylül sene 1320 [9 Ekim 1904] târihli tezkire-i hususe ile tebliğ ve izbar buyrulmuştur.

Müşârünileyh Heyet-i Vükelâ'nın tebeddülü sırasında Ticâret ve Nâfia Nezâreti'ne diğeri tâ'yin buyrulmasına mebni 1326 senesi Receb'in 4'ünde [19 Temmuz sene

1324/2 Ağustos 1908] Nezâret-i mezkûre ile Hicaz Demir Yolu İdare-i Mâliye'si Nezâretinden bi't-tab infisal eylemiştir.

Müşârünileyh Meclis-i Vükelâ Kararı'yla bi'l-istîzan şerefsudur olan irâde-i seniyye mücebince sene-i merkûme Şaban'ın 10'unda [24 Ağustos sene 1324/7 Eylül 1908] 15,000 kuruş maâşla ve Komisyon-ı Âli Âzâlığı İnzimamıyla saniyen zikr olunan Hicaz Demir Yolu İdare-i Mâliyesi Nezâreti'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyh şerefsâdır olan irâde-i seniyye mücebince sene-i mezkûre Zilkadesinin 20'sinde [2 K. evvel sene 1324/14 Aralık 1908] Meclis-i Âyân Âzâlığı'na tâ'yin buyrulmuştur.

İşbu zeylin mabadı 150'inci zeyl defterinin 383'üncü sahifesine nakl edilmiştir.

İşbu zeyl 1'inci defterin 530'uncu sahifesinden mukayyed Şûrâ-yı Devlet Reisi Zihni Paşa'nın zeylinden maabaddır.

[s. 383]

Hicaz Demir Yolu İdare-i Mâliyesi Nezâreti'nin ünvanı bi't-tahvil kaffe-i muamelâtına şâmil olmak üzere Hicaz Demir Yolu Nezâreti namıyla Nezâret makam ... müşârünileyh ibkaen mezkûr Nezârete tâ'yini hakkında Meclis-i Mahsûsa-i Vükelâ'nın Mazbatası üzerine sene-i merkûme Zilhicce'nin 25'inde [5 K.sani sene 1324/18 Ocak 1909] mücebince irâde-i seniyye şerefsâdır olmuştur.

Müşârünileyh Hey'et-i Vükelâ'nın teşkili hakkında bi'l-istîzan şerefsâdır olan irâde-i seniyye mücebince 1327 senesi Rebiülevveli'nin 23'ünde [1 Nisan sene 1325/14 Nisan 1909] 25,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyh rahatsızlığından bahisle afvını istidâ' eylemesine mebni şehir-i mezkûrun 24'ünde [2 Nisan sene 1325/15 Nisan 1909] Şûrâ-yı Devlet Riyâseti'nden infisal eylemiştir¹⁶⁰.

4.1.24. Rauf Paşa

[s. 72]

Şerif Mehmed Rauf Paşa

Vüzerâ-yı Âzâm'dan Bosna Vâlisi esbâkı müteveffa Şerif Osman Paşa'nın mahdumûdur.

¹⁶⁰ CDAB, DH.SAİDd, 1-530;150-383

1254 [1838/1839] târihinde Dersaâdet'te tevellüd etmiştir.

Muallim-i mahsusadan sarf ve nahv ve mantık ile biraz Fârisî ve ... Fransevi ile fenni coğrafya ve hesap ve hendese mukaddimâtı okumuş ve 1275 [1858/1859] târihinde Paris'e gidip Rozi Laye Dolide mösyö Frazze'nin leyli mektebine devam ile Fransızca bir miktar mukaddimat-ı ulûm tahsil ederek 1277 [1860/1861] târihinde Dersaâdet'e avdet etmiştir.

Türkçe kîtabet ve Arabça ve Fransızca lisanları ile tekellüm eder.

1278 [1861/1862] târihinde 24 yaşında olduğu halde mülazemetle Tercüme Odası'na duhul etmiş ve pederi müteveffa-yı müşârünileyhin bulunduğu mutasarrıflıklarda aklâme müdâvemetle 1272 [1855/1856] târihinde hocalık ve 1278'de [1861/1862] sâlis rütbelerine nâil ve 1280 [1863/1864] târihinde 2,000 kuruş maâşla Koniçe Kazâsı Müdürlüğü'ne memûr olmuş ve iki buçuk mah İzvornik Sancağı Kaymakamlığı Vekâleti'nde bulunarak nizâmî veçhiyle kaymakamlık maâşının semenini almıştır. 1281 [1864/1865] târihinde saniye mütemayyizi rütbesi ve 6,000 kuruş maâş ile Bihke Kaymakamlığı'na ve 1283 [1866/1867] târihinde bâ-rütbe-i mirmiranı 12,000 kuruş maâşla İzvornik Sancağı Mutasarrıflığı'na tâ'yin olunarak 1284 [1867/1868] târihinde üçüncü rütbe ve Mecîdî Nişânı almış ve üç sene sonra liva-i mezbur mutasarrıflığından bi'l-istifâ Dersaâdet'e avdet ve üç mah bila-memûriyet ikâmet edip bâdehu 1287 [1870/1871] târihinde 10,000 kuruş maâşla Şam Mutasarrıflığı'na ve sene-i merkûme evâhirinde Suriye Vilâyeti Politika Memûriyeti inzımanı ve 12,500 kuruş maâş ile Beyrut Mutasarrıflığı'na memûr ve Rumeli Beylerbeyiliği rütbesine dahi nâil olmuş ve bu memûriyetler uhdesinde bulunduğu halde 1287 senesi Zilkade'sinde [Ocak/Şubat 1871] 20,000 kuruş maâşın semeniyile iki mah on gün Kudüs Mutasarrıflığı Vekâleti'nde ve yetmiş gün kadar Suriye Vilâyeti Kaymakamlığı'nda bulunarak ber-mûcib nizâm-ı vilâyet-i mezkûre vâililiğe mahsus maâşın semeni mikdar maâş almıştır. Muahharan bazı esbaba mebni Beyrut Mutasarrıflığı'ndan bi'l-istifâ Dersaâdet'e avdet edip iki mah ma'zûl kaldıktan sonra 1289 [1872/1873] târihinde 10,000 kuruş maâşla yeniden teşekkül eden Siroz Mutasarrıflığı'na tâ'yin olunmuş ve bu mutasarrıflık uhdesinde olduğu halde üç mah müddet Selânik Vilâyeti Vâli Kaymakamlığı'nda dahi bulunmuş ise de ne mikdar maâş aldığı hatırgüzârı olamamıştır. Siroz Sancağı'nın Drama'dan tefrik ve maâşının ikiye taksimiyle taklil olunması üzerine istifâ edip 1290 [1873/1874] senesinde 6,000 bu kadar kuruş maâş ve Nâfia Meclis Âzâlığı inzımanı ile Tarık ve Meabir

Müdürlüğü'ne tâ'yin olunmuş ve iki sene kadar devam ettikten sonra maâsı hazine-mande memûriyeti diğerine ilâve edilmesinden dolayı iki mah boşa kalıp bâdehu 1292 [1875/1876] târihinde 9,000 kuruş maâşla Tırnovi Mutasarrıflığı'na memur olmuş ve bu sırada dördüncü rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî almıştır. Ondört mah îfâ-yı hizmet ettikten sonra memûriyeti 10,000 kuruş maâşla Trabzon Vilâyeti Vâli Muavinliği'ne 1293 [1876/1877] târihinde dahi 15,000 kuruş maâşla Kudüs Mutasarrıflığı'na tahvil olunarak elyevm îfâ-yı hizmet etmekte bulunmuştur.

Kudüs'e vusulüyle beraber istikmal-i esbab-ı asayışe muvaffak olmasından dolayı İspanya Devleti tarafından İzabel la Katolik Nişânı îtâ olunmuştur.

Şimdiye kadar bir şeyle müttehim olmamış ve taht-ı muhakemeye alınmamıştır. Fî 9 Muharrem sene 1297 ve Fî 11 K. evvel sene 1295 [23 Aralık 1879]

Müşârünileyh Rauf Paşa hazretlerinin 1297 senesi Rebiülahir'inin 2'sinde [14 Mart 1880] Tensik Maâşat Kararnamesi mücebince maâsı 10,000 kuruşa tenzil olunarak 1301 senesi Şevval'inin 8'inde [1 Ağustos 1884] tebdilen birinci rütbeden Nişân-ı Mecîdî ihsanıyla taltif buyrulmuştur.

Paşa-yı müşârünileyhe 1305 senesi Muharrem'inin 23'ünde [11 Ekim 1887] tebdilen üçüncü rütbeden Nişân-ı Âlî Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyhe 1306 senesi şehr-i Şaban-ı şerifi'nin 12'sinde [13 Nisan 1889] 20,000 kuruş maâş ile Beyrut Vilâyeti Vâliliği'ne nasb buyrulmuştur.

Müşârünileyh sene-i merkûme Zilkade'nin 15'inde [13 Temmuz 1889] 17,000 kuruş maâşla Bitlis Vilayeti Vâliliği'ne nakl buyrulmuştur.

Müşârünileyhe 1307 senesi Muharrem'i guresinde [28 Ağustos 1889] tebdilen ikinci rütbeden Nişân-ı Ali-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyhe 1006(1306?) senesi Zilhicce'nin 25'inde [22 Ağustos 1889] İmtiyaz Nişân-ı Fûruğ İfşanı'nın Gümüş Madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyhe mahallî kumandanı beyninde itilafı gayri kabil bir ihtilaf hâsıl olarak tahvil-i memûriyeti icab-ı maslahattan görünmesine mebni 1309 senesi Safer'inin 28'inde [13 Ekim 1890] 15,000 kuruş maâşla Mahmudetü'l-aziz Vilâyeti Vâliliği'ne nakl buyrulmuştur.

Müşârünileyh sene-i mezkûre Zilkade'sinin 20'sinde [3 Haziran sene 1308/15 Haziran 1892] 20,000 kuruş maâşla Suriye Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin ve kıdemine ve hidemât-ı mesbukasına mükâfaten uhdesine Zilhicce'sinin 26'sında [22 Temmuz 1892] rütbe-i sâmiye-i vüzâret tevcih buyrulmuştur.

Haleb Vilâyeti Vâlisi devletlü Osman Paşa Hazretleri'nin Suriye Vilâyeti Vâliliği'ne nakli re'sen şerefsudur buyrulan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî mantuk-ı Celilesi'nden olmasına mebni müşârünileyh 1311 senesi Zilhicce'sinin 24'ünde [16 Haziran sene 1310/28 Haziran 1894] infisal eylemiştir.

Müşârünileyhe kıdemi ve hidemât-ı mesbukası cihetiyle saline-i atıfet seniyye olmasına mebni 1312 senesi Saferü'l-hayr guresinde [23 Temmuz sene 1310/4 Ağustos 1894] Hazine-i Celile-i Mâliye'den 10,000 kuruş mâzûliyet maâşı tahsis buyrulmuştur.

Müşârünileyhe İran Devleti tarafından birinci rütbe Şîr-i Hurşîd Nişânı îtâ olunup kabulüyle lede'l-îcab talikine 1312 senesi Saferü'l-hayr'ının 5'inde [8 Ağustos 1894] müsaâde-i seniyye-i cenâb-ı şehinşâhı erzan buyrulmuştur.

Müşârünileyhe 1312 senesi şehir-i Recebü'l-ferdinin 14'ünde [30 K.evvel sene 1310/11 Ocak 1895] 15,000 kuruş maâşla Mahmudetü'l-aziz Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyhe ehliyet ve rûyetine mebni sene-i merkûme şehir-i Şaban-ı şerif'inin 21'nde [17 Şubat 1895] birinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyhin Erzurum Vilâyeti'ne tâ'yini hakkındaki tasvir kendisinden ... muvafakati havi cevabda ... îfâsını temin ile ... şedideden hülâsa olabilmek için selefine mahsus 25,000 kuruş maâşla tâ'yini istirham ettiği arz ve istizan edilmesi üzerine 1313 senesi Rebiülahir'inin 6'sında [14 Eylül sene 1311/26 Eylül 1895] mezkûrû'l-mikdar maâşla Erzurum Vilâyeti Vâliliği'ne nakl buyrulmuştur.

Müşârünileyhin maâşı 1314 senesi Şevval'inin 9'unda [1 Mart sene 1313/13 Mart 1897] aşrı teciliyle 22,500 kuruşa tenezzül eylemiştir.

Müşârünileyhin hastalığından dolayı orada îfâ-yı memûriyet edemeyeceğini arz ve beyan ile ... etmekte olmasıyla 1319 senesi Cemazielahir'inin 15'inde [15 Eylül sene 1317/29 Eylül 1901] yerine diğeri tâ'yin buyrularak infisali vukuu bulmuştur.

Müşârünileyh sene-i merkûme Şevval'inin 4'ünde [1 K.sani sene 1317/14 Ocak 1902] 15,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dâiresi Âzâlığı'na tâ'yin buyrulmuştur.

[s. 73]

Müşârünileyh 1322 senesi Receb'inin 12'sinde [19 Eylül sene 1320/22 Eylül 1904] 30,000 kuruş maâşla Selânik Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyh sene-i mezkûre Şaban'ının 5'inde [15 Ekim 1904] murassa Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Romanya hükümeti tarafından îtâ olunan birinci rütbeden Koron de Roumanie Nişânı'nın Rauf Paşa tarafına kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna bi'l-istizan 1323 senesi Şevval'ının 16'sında [14 Aralık 1905] müsâade-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârünileyhin 1322 senesi Şaban'ının 19'unda [16 T.evvel sene 1320/29 Ekim 1904] ilâveten fahrî olarak vilâyet-i müşârünileyha Emlâk-ı Hümâyun Komisyonu Riyâseti'ne tâ'yin buyrulduğu Hazine-i Hassa-i Şâhâne Nezâreti'nin 20 Mart sene 1324 [2 Nisan 1908] târihli tezkeresinde bildirilmiştir.

Müşârünileyhe 1325 senesi Cemadielevveli'sinin 7'sinde [18 Haziran 1907] Altın Liyakat Madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh memurin-i mahsusa ile Sisam'a i'zam buyrularak rıza-yı meyamın irtiza-yı hazret-i padişâhî dairesinde îfâ-yı vazîfe edip ... atıflet ... olduğundan bi'l-istizan 1326 senesi Cemadielevveli'sinin 5'inde [5 Haziran 1908] murassa İftihar Madalyası ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh mahal-i mezkûre azîmet ve avdetinden dolayı maktu'u 200 lira harcırah îtâ kılındığı kayden anlaşıldığı Dâhiliye Muhasebesi'nin 15 Nisan sene 1326 [28 Nisan 1910] târihli müzekkire-i cevabiyesinden anlaşılmıştır.

Müşârünileyhin yerine re'sen şerefsâdır olan irâde-i seniyye mûcebince sene-i mezkûre Cemadielahire'sinin 21'inde [7 Temmuz sene 1324/20 Temmuz 1908] diğerinin tâ'yini cihetiyle infisali vuku bulmuştur.

Müşârünileyh bi'l-istizan şehir-i mezkûrun 12'sinde [27 Temmuz sene 1324/9 Ağustos 1908] 30,000 kuruş maâşla Aydın Vilâyeti vâliliğine tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyhin sene-i merkûme Ramazan'ın 7'sinde [20 Eylül sene 1324/3 Ekim 1908] maâş 1,000 kuruş tenzil ile beraber 5,000 kuruş tahsisat îtâ kılınmıştır.

Müşârünileyh Dâhiliye Nezâreti'nin iş'arı üzerine 1327 senesi Safer'inin 2'sinde [9 Şubat sene 1324/23 Şubat 1909] 20,000 kuruş maâşla Mısır Fevkalâde Komiserliği'ne nasb buyrulmuştur¹⁶¹.

4.1.25. Safvet Paşa (Mehmed Esat Safvet Paşa)

[s. 416]

¹⁶¹ CDAB, DH.SAİDd, 3-72

Mehmed Esad Safvet Paşa Hazretleri

Kaza voyvodalıklarında bulunmuş olan Mehmed Hulusi Ağa'nın mahdumlarıdır.

1230 senesi Receb'inde [Haziran/Temmuz 1815] Dersaâdet'te tevellüd etmişlerdir.

Cevami-i şerifede Arabî ve Fârisî ve Bâb-ı Âlî Tercüme Odası'nda Fransızca okumuşlardır. Türkçe ve Fransızca tekellüm ve kitâbet ederler.

1247 sene-i hicriyesinde [1831/1832] 17 yaşında oldukları halde mülazemetle Divân-ı Hümâyûn Kalemi'ne dâhil ve iki sene sonra 200 kuruş maâş ile Bâb-ı Âli Tercüme Odası'na memur olup 1252 [1836/1837] târihinde Hocalık rütbesine nâil olarak 1253 senesinde [1837/1838] rütbe-i sâlise ve 2,000 kuruş maâşla Bâb-ı Âli Mütercim-i Evvelîği'ne ve 1254 [1838/1839] senesinde Divân-ı Hümâyûn Tercümanlığı Vekaleti'ne ve 1255 [1839/1840] senesinde rütbe-i sâniye ve 7,500 kuruş maâşla Takvim-i Vekâyî' Nezâreti'ne ve 1256 senesi Cemadielahire'sinin 27'sinde [7 Eylül 1839] 10,000 kuruş maâş ile asâleten Divân-ı Hümâyûn Tercümanlığı'na ta'yin ve 1258 senesinde [1842/1843] Eflak Prensi Kifa Beğ'in azliyle yerine diğerinin intihabında bulunmak memûriyeti ile bil'a-harcırah Bükreş'e i'zam buyurulmuş ve 1261 senesi Cemadielahire'sinin 26'sında [2 Temmuz 1845] miktar-ı mezbûr maâş ile Hâriciye Kitâbeti'ne ve sene-i mezkûre Şevval'inin 11'inde [13 Ekim 1845] rütbe-i ûlâ sınıf-ı sanisi ve yine ol mikdar maâş ve ta'yinat-ı mahsusa ile Mabeyn-i Hümâyûn Dördüncü Kîtâbeti'ne ve 1271 senesi Cemadielevveli'sinin 13'ünde [1 Şubat 1855] 17,500 kuruş maâş ile Meclis-i Tanzimat Âzâlığı'na nakl ve tebdilen üçüncü rütbeden Mecîdî Nişanı ihsanı ile taltif olunmuşlardır. Sene-i merkûme Cemadielahire'sinin 26'sında [16 Mart 1855] rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli ve 25,000 kuruş maâş ile Hâriciye Müsteşarlığı'na ve yine sene-i mezbûre Receb'inin 4'ünde [23 Mart 1855] rütbe-i bâlâ ile nezâret-i müşârinileyha vekâletine memûriyetle biraz müddet mürûrunda maâşları 35,000 kuruşa iblâğ kılınmış ve 1272 senesi Receb'inin 23'ünde [30 Mart 1856] 40,000 kuruş maâşla Sadâret-i Uzmâ Müsteşarlığı'na nakl-i memûriyet ve 1273 senesinde [1856/1857] memleketeynde in'ikadı Paris Muâhede-i iktizasından olan Avrupa Komisyonu Âzâlığı sıfatı ve 65,000 kuruş maâş ve 150,000 kuruş harcırah ile ol tarafa azîmet ve bir seneyi mütecaviz orada ikâmetle bâdehu memleketeyn mes'elesi için Paris'te münakid olan konferansa memûran 10,000 franklık maâş ile Paris'e gidip 1275 senesi Safer'inin 29'unda [8 Ekim 1858] 30,000 kuruş maâş ile Meclis-i Tanzimat Âzâlığı'na ve 1278 senesi Muharrem'inin 9'unda

[17 Temmuz 1861] 35,000 kuruş maâş ile Ticaret Nezâreti'ne ve 1279 senesi Şaban'ının 26'sında [16 Şubat 1863] rütbe-i sâmiye-i vüzâret ve 50,000 kuruş maâş ile Meclis-i Vâlâ Riyaseti'ne memûriyetleri vuku bulmuştur. Yine sene-i merkûme Zilhicce'sinin 24'ünde [12 Haziran 1863] 40,000 kuruş maâşla sâniyen Ticaret Nezâreti'ne ve 1281 senesi Şevval'ının 21'inde [19 Mart 1865] 52,500 kuruş maâşla ve 250,000 kuruş harcırah ile Paris Sefâret-i Seniyyesi'ne ve 1283 senesi Rebiülahiri'nin 17'sinde [29 Ağustos 1866] 16,330 kuruş maâşla Meclis-i Vâlâ Âzâlığı'na ve 1284 senesi Muharrem'inin 10'unda [14 Mayıs 1867] 30,000 kuruş maâşla salisen Ticaret Nezâreti'ne ve sene-i mezbûre Zilkade'sinin 12'sinde [6 Mart 1868] mezkûrû'l-miktar maâş ile Maârif Nezâreti'ne tahvil-i memuriyet ile maâş-ı mezbûre bir müddet mürûrunda 5,000 ve biraz müddet sonra dâhî 5,000 kuruş zam olunarak 1285 senesi Safer'ının 19'unda [11 Haziran 1868] başkaca 20,000 kuruş maâş ile Hâriciye Nezâreti Vekâleti ilâveten uhdelerine tefviz ve 1288 senesi Receb'ının 20'sinde [5 Ekim 1871] 19,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Islahat Komisyon-ı Âlî'si Âzâlığı ve 1289 senesi Rebiülevvel'ının 8'inde [16 Mayıs 1872] 30,000 kuruş maâşla ikinci defa olarak Sadâret-i Uzmâ Müsteşarlığı ve sene-i mezbûre Cemadielahire'sinin 2'sinde [7 Ağustos 1872] 50,000 kuruş maâşla Hâriciye Nezâreti tevcih buyrulup sene-i merkûme Rebiülevvel'ının 18'inde [26 Mayıs 1872] 15,000 kuruş mazuliyet maâşı tahsisıyla infisalleri ve yine sene-i mezbûre Şevval'ının 5'inde [6 Aralık 1872] 20,000 kuruş vekalet ve 20,000 kuruş âzâlığa mahsus olmak üzere 40,000 kuruş maâş ve Şûrâ-yı Devlet Âzâlığı ile Riyaseti Vekâleti'ne memûriyetleri vukua gelip 1291 senesi Safer'ının 17'sinde [5 Nisan 1874] 30,000 kuruş maâş ile sâniyen Maârif Nezâreti'ne ve sene-i mezkûre Zilhicce'sinin 8'inde [16 Ocak 1875] 75,000 kuruş maâş ve ta'yinat-ı mahsusa ile defa-i sâniye olarak Hâriciye Nezâreti'ne ve 1293 senesi Rebiülahiri'nin 13'ünde [8 Mayıs 1876] 30,000 kuruş maâş ile ikinci defa olmak üzere Adliye Nezâreti'ne ve sene-i mezbûre Cemadiellevvelî'sinin 25'inde [18 Haziran 1876] 39,000 kuruş maâş ile salisen Hâriciye Nezâreti'ne ve 1294 senesi Receb'ının 7'sinde [18 Temmuz 1877] Nâfia Nezâreti'ne memur olmuşlar ve nezâret-i müşârünileyhaya devam ile maâş almaksızın yine sene-i mezbûre Şaban'ının 19'unda [29 Ağustos 1877] üçüncü defa olarak 30,000 kuruş maâş ile Adliye Nezâreti'ne ve 1295 senesi Safer'i guresinde [4 Şubat 1878] 40,000 kuruş maâş ile Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'ne nakl ve o sırada Rusya Musâlahası müzakeresi için saltanat-ı seniyye tarafından murahhas

olarak Edirne'ye azîmet ve avdet ile sene-i merkûme Safer'inin 16'sında [19 Şubat 1878] 40,000 kuruş maâş ile ibkaen Hâriciye Nezâreti ve sene-i mezbûre Cemadielahiresinin 3'ünde [4 Haziran 1878] 50,000 kuruş maâş ile Nezâret-i Müşârunileyha uhdelerinde olmak üzere Mesned-i Celil Sadâret-i Uzmâ tevcih ederek 1295 senesi Zilhicce'sinin 9'uncu günü [4 Aralık 1878] infisal ile 1296 senesi Muharrem'inin 3'ünde [28 Aralık 1878] 550 lira maâş ve 100,000 kuruş harcırah ile ikinci defa olmak üzere Paris Sefâret-i Seniyyesi'ne ve sene-i mezkûre Şaban'ın 9'unda [29 Temmuz 1879] 39,000 kuruş maâş ile hâmisen Hâriciye Nezâreti'ne ve sene-i mezbûre Zilkade'sinin 2'sinde [17 Kasım 1879] mikdar-ı mezkûr maâş ile elyevm uhdelerinde bulunan Devair Müfettişliği'ne memûriyetleri icrâ buyrularak 1297 senesi Rebiülevvel'inde [Şubat/Mart 1880] Tensik Maâşat Kararnamesi hükmünce maâşları 20,000 kuruşa tenzil kılınmıştır. Bükreş Komisyonu'na memûriyetleri hitamında birinci rütbeden Mecîdî ve Meclis-i Vâlâ Riyaseti'ne ta'yinlerinde rütbe-i mezkûreden Osmânî Nişanları ve birkaç sene sonra dâhî mezkûr nişanların bir kıt'a-i murassaları ihsan buyrulmuş olduğu misillü bazı muahedat ve muavelat akd ve teatisi sebebiyle tevarih-i muhtelifede Avusturya Devleti Cânibi'nden Lui Pold ve Rusya Devleti tarafından Sen Anna ve Prusya devleti tarafından Koron Revabel? ve İspanya Devleti tarafından İzabel la Katolik ve Belçika Devleti tarafından Lui Pold ve Saksonya Devleti tarafından ... Blan ve Hollanda Devleti tarafından Luenne İrlanda ve İran Devleti tarafından Şîr-i Hurşîd ve Yunan Devleti tarafından Sen Suver ve Sakse Dükaliği tarafından Sakse ... ve Fransa Devleti tarafından Lejyon Donur ve İngiltere Devleti tarafından Atval Denand? ve Romanya Devleti tarafından Atval Romen Nişânları'nın birinci rütbelerinden bir kıt'aları kendilerine îtâ kılınmıştır.

Şimdiye kadar bulundukları hidemât-ı mühimmeden nakl ve tahvil ve terki sûretleriyle ve hasbe'l-kader olarak infisalleri vukua gelip hiçbir yüzden taht-ı mesuliyete alınmamıştır. Fî 23 Receb sene 1299 ve fî 29 Mayıs sene 1298 [10 Haziran 1882]

Muşarunileyhin 1300 senesi Muharrem'inin altıncı günü [17 Kasım 1882] irtihal eylediği lede'l-sual Dahiliye Nezâreti Celilesi Muhasebesi'nden yazılmış olan 14 Nisan sene 1300 [26 Nisan 1884] târihli derkenarda beyan kılınmıştır¹⁶².

¹⁶² CDAB, DH.SAİDd, 2-416

4.1.26. Said Paşa

[s. 572]

Said Paşa Hazretleri

Esbak Tahran Maslahatgüzarı Seb'azade merhum Nâmık Efendi'nin mahdumlarıdır.

H.1254 senesinde [1838/1839] Erzurum'da kirmanhade-i itam vücud olmuştur.

Erzurum'da İbrahim Paşa cami medresesinde dört ve İstanbul'da Ayasofya camiinde yedi sene Arâbî sarf ve nahv ve mantık ve mâani ve ... ve ... hesâb ve coğrafya ve târih tahsil ve muahharan Fransızca ve hukuk ve ekonomi politika yani ... tederrüs eylemiştir.

Türkçe fevkaladeye ve tederrüs ve taallüm buyurmuş oldukları derece derece kitâbet ve tekellüm buyururlar.

1270 senesi evailinde [1853/1854] 16 yaşında oldukları halde 250 kuruş maâşla Erzurum Tahrirat Kalemi'ne duhul ve 1273 [1856/1857] senesinde Anadolu Harb Ordu-yı Hümâyunu Umûr-ı Tahririye Kalemi'ne nakl ile 1275 senesi evâilinde [1858/1859] ordu-yı mezkûr hey'et-i fevkalâdesi ile Dersaâdet'e gelerek ordu-yu mezkûr Muhasebat-ı Harbiyesi'nin rûyeti için Mâliye Nezâretin'de teşkil olunan komisyon mâiyetinde bulunduktan sonra sene-i merkûme Cemadielahire'sinde [Ocak/Şubat 1859] mevsuh Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası Hulefası silkine ilhak etmişler ve silk-i hulefada bulundukları halde bir defa memûriyet-i mahalliyeyi muhakemesi ve Balıkesir'de mukim İngiltere konsolosunu isticvab memûriyeti ile şimdiki Karasi Vilâyetinin merkezi ile bazı mülhakatını azîmet ve avdet edip 1280 [1863/1864] târihinde memuriyet-i teftiş refakatı ve 2,500 kuruş maâşla Selânîk ve Manastır ve Yanya ve Tırhala taraflarına giderek evvel vakit Yanya Vâli'si bulunan müteveffâ Hüsni Paşa'nın istinkakı ve mahalle-i mezbûre memurîn-i mülkiyesinden bazılarının icrâ-yı muhakematı için teşekkül eden hey'etlere riyâset ve müteakiben 3,000 kuruş maâşla Yanya Vilâyeti Meclis-i Kebîri Başkitâbeti'ne memur olmuşlar iken bi'l-istifâ Dersaâdet'e avdet ile 1280 senesi Zilhicce'sinin 23'ünde [30 Mayıs 1864] miktar-ı mezbûr maâşla mezkûr Meclis-i Vâlâ Nezâreti'nde olmak üzere teşkil olunan Tahrir İdaresi Başkitâbeti'ne tâ'vin ve 1283 senesi Rebiülevvel'inde [Temmuz/Ağustos 1866] uhdelerine rütbe-i sâniye sınıf-ı sâni ve 1284 senesi Safer'inin 22'sinde [25 Haziran 1867] 7,500 kuruş maâşla Selânîk Vilâyeti

Mektubculuğu tevcih buyrulduğu halde kable'l-azime istîfâ ve sene-i mezbure Cemadielevvelî'sinin 15'inde [14 Eylül 1867] yine 3,000 kuruş maâşla Matba-i Âmire Müdürlüğü'ne ve akıben Matba İdâresi inzımamı ve 5,000 kuruş maâşla Takvim-i Vekâ-yi Müdürlüğü'ne ve 1285 senesi Rebiülevvel'inin 11'inde [2 Temmuz 1868] 4,000 kuruş maâşla Şûrâ-yı Devlet Muavinliği'ne ve bir ay sonra 5,000 kuruş aylık ile Şûrâ-yı Devlet Adliye Dâiresi Başmuavinliği'ne ittisal ederek 1286 senesi Safer'i gurresinde [13 Mayıs 1869] rütbe-i sâniye sınıfı mütemeyizi ve biraz sonra dördüncü rütbeden Mecîdî Nişânı ihraz eylemişlerdir. 1288 [1871/1872] târihinde vukua gelen inkilabât-ı mülkiye esnası'nda Şûrâ-yı Devlet bir dâireye ... devair-i ... ve muavinlikleri ilga ve Dâire-i Muhakemât dâhî Divân-ı Âhkâm-ı Adliye'ye ... sûretiyle ibka olunduktan sene-i mezkûre Rebiülevvel'inin 8'inde [28 Mayıs 1871] 4,000 kuruş maâş ile dâire-i mezkûre Başkitâbeti ve 1290 senesi Zilkade'sinin 19'unda [8 Ocak 1874] 3,700 kuruş maâşla Ticaret Nezâreti Mektubculuğu'na ve sene-i merkûme Zilhicce'sinde [Ocak/Şubat 1874] rütbeleri ûlâ sınıf-ı sâniyesine terfi olunup 1291 senesi Safer'inin 7'sinde [26 Mart 1874] 10,000 kuruş maâşla Sadâret-i Uzmâ Mektubculuğu'na nakl ile sene-i mezbûre Rebiülahir'inde [Mayıs/Haziran 1874] terfian rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveline ve 1292 senesi Safer'inde [Mart/Nisan 1875] tebdilen ikinci rütbeden Mecîdî Nişânını ihraz ve sene-i merkûme Ramazan'ının 23'ünde [23 Ekim 1875] ve hala Dâhiliye Nâzırı ebhatlû devletlû Mahmud Paşa Hazretleri'nin zaman-ı sadaretlerinde becayış sûretiyle Maârif Nezâreti Mektupçuluğu'na nakl olunmuş iseler de ertesi günü istîfâ ile hanelerinde ikâmet eylemiş oldukları halde sene-i mezkûre Zilkade'sinin 21'inde [19 Aralık 1875] Bâb-ı Âlî memûriyetlerinden ve Şûrâ-yı Devlet Âzâsı'ndan bazı zevatın nakliyle ihdâs kılınan Meclis-i Ticaret ve Ziraat Âzâlığı'na 5,000 kuruş maâşla memur olmuşlardır ve 1293 senesi Şaban'ının 11'inde [1 Eylül 1876] 30,000 kuruş maâşla Mabeyn-i Hümayun Başkitâbeti'ne memûriyetlerinden icrâ ve iki gün mürûruna rütbe-i bâlâ ile birinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşânı ve şehir-i mezkûrun 21'inde [11 Eylül 1876] Nişânı Âli-i Osmânî'nin ikinci ve 1294 senesi Şevval'inin 5'inde [13 Ekim 1877] birinci rütbelerden birer kîtâsının tevcih ve ihsanıyla ... buyrularak bir müddet sonra sınıf-ı Âyâna dahil ve sene-i merkûme Safer'inde [Şubat/Mart 1877] dâhî rütbe-i sâmiye-i vüzârete nâil olmuşlardır. Sene-i mezkûre Zilhicce'sinin 3'ünde [9 Aralık 1877] kîtâbet-i mezkûrenin uhdelinde îfâsı ve kîtâbete mahsus olan maâş-ı mezkûr ile Hazine-i Hassa-i Şâhâne Nezâreti'ne ve 1295

senesi Muharrem'inin 7'sinde [11 Ocak 1878] 40,000 kuruş şehriye ile Dahiliye ve sene-i merkûme Safer'i gurreinde [4 Şubat 1878] 35,000 kuruş mahiye ile defa-i sâniye olarak Hazine-i Hassa-i Şâhâne Nezâretleri'ne memûr ve sene-i mezbure Rebiülevvel'inin 15'inde [19 Mart 1878] munfasıl olup yine sene-i mezkûre Cemadielevvel'isinin 10'unda [12 Mayıs 1878] 25,000 kuruş maâşla Hey'et-i Âyân Riyâseti'ne ve kezâlik sene-i merkûme Cemadielahire'sinin 7'sinde [8 Haziran 1878] maâş-ı mezbûr ile Ankara ve kable'l-azime üç gün mürûrunda miktar-ı mezkûr aylıkla Hüdavendigâr Vilâyeti'nden Vâlilikleri'ne memûriyet ve altı ay sonra bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî Bursa'dan İstanbul'a avdetle yine sene-i mezbure Zilhicce'sinin 2'sinde [27 Kasım 1878] 35,000 kuruş maâş ile defa-i sâlise olmak üzere hazine-i hassa-i Şâhâne Nezâreti ve şehr-i mezburun 9'unda [4 Aralık 1878] Dâhiliye Nezâreti Vekâleti inzimamıyla Adliye Nezâreti tevcih edip nezâret-i müşârünileyhada 30,000 ve vekâle-yi müşârünileyhada ol vakit Dâhiliye Nezâreti'ne memûr olan ebhatlü devletlü Kadri Paşa Hazretleri'nin Bağdat'tan Dersâdet'e ve ... yani sene-i merkûme Zilkade'sine [Ekim/Kasım 1878] kadar nısf hesabı üzere şehri 17,500 kuruş tahsisat buyrulmuş ve sene-i merkûme Ramazan'ında [Ağustos/Eylül 1878] mezbur 30,000 kuruşun aşri tenzil ile 27,000 kuruş kalmıştır. Ve yine sene-i mezbure Zilkade'sinin 3'ünde [19 Ekim 1879] 90,000 kuruş maâşla Başvekâlet Makam-ı Celili uhde-i istihallerine tevcih ve 1297 senesi Muharrem'inde [Aralık 1879/Ocak 1880] murassa Nişân-ı Âli-i Osmânî ve Keşan-ı Âlî-i İmtiyaz'ın bir kı'tasının ihsanıyla taltif buyrulmuşlardır. Üç mah güzerânında icrâ olunan Tenkihat ve Tensik Maâşat Hükmünce maâşları 25,000 kuruşa tenezzül ederek sene-i merkûme Cemadielevvel'isinde [Nisan/Mayıs 1880] afv ve yine sene-i merkûme Ramazan'ında [Ağustos/Eylül 1880] 7,200 kuruş âyânlığa ve 2,800 kuruş mâzûliyyete ait olmak üzere 10,000 kuruş maâş tahsisi buyrulmuş ve yine sene-i mezbûre Şevval'inin 7'sinde [12 Eylül 1880] kezâlik 25,000 kuruş maâşla ... uhdelerinde bulunan vekâlet-i müşârünileyhaya tekrar kadem buyurmuşlardır. Şehr-i mezkûrun 22'sinde [27 Eylül 1880] hamil oldukları Nişân-ı Mecîdî'nin birinci rütbesi murassa? tenezzül buyrulmuş ve Devlet-i Âliyye-i Osmânîye ile ... cari olan münasebatın ... vesile olmak üzere İran Devleti tarafından Şîr-i Hurşîd ve İtalya Devleti tarafından Sen Moris Estlazar ve Romanya Krallığı Cânibi'nden Atval ve Haşmetlü Papa Hazretleri tarafından ... nişânlarının Gran kordonları kendilerine ihda kılınmıştır.

Şimdiye kadar bulundukları hidemât-ı mühimme ve ...den nakl ve istîfâ ve tahvil ve terki sûretleriyle ... infikâk buyrulmuşlardır. Fi 27 Rebiülahire sene 1299 ve fi 4 Mart sene 1298 [18 Mart 1882]

Müşârünileyh hazretleri 1299 senesi Cemadielahire'sinin 20'inci [9 Mayıs 1882] günü zikir olunan Başvekalet Mesned-i Celili'nden infisal buyurmuştur. Fi 24 Cemadielahire sene 1299 ve fi 1 Mayıs sene 1298 [13 Mayıs 1882]

Müşârünileyh hazretleri 1299 senesi Şaban'ın 24'üncü [11 Temmuz 1882] günü 25,000 kuruş maâşla defa-i sâlise olarak Başvekâlet Mesned-i Celili tevcih eylemiştir.

Müşârünileyh hazretlerinin 1300 senesi Muharrem'inin 19'uncu [30 Kasım 1882] Cuma günü Başvekalet Celili Makam-ı Samiyesi'nden afv ve yine şehr-i mezkûrun 21'inci [2 Aralık 1882] Pazar günü hala ... fehamet ve ihlal oldukları Mesned-i Celil Sadaret-i Uzmâ'ya kemafi's-sâbık şehri 25,000 kuruş maâş ile nasb buyruldukları Dîvân-ı Hümâyun Teşrîfâtçılığı'ndan ba-müzekkire vaki olan sual üzerinden Cemadievveli sene 1301 [Şubat/Mart 1884] târihiyle ... vürud eden cevapta muharrer bulunmuştur.

Müşârünileyh hazretlerinin maşşlarını 1301 senesi Safer'inin 25'inci [26 Aralık 1883] Cuma gününden itibaren ba-irâde-i seniyye 40,000 zamlı 75,000 kuruşa iblağ buyrulmuştur.

Müşârünileyh Said Paşa Hazretleri 1302 senesi Zilhicce'sinin 15'inde [25 Eylül 1885] vaki 1301 senesi Eylül'ün 12'sinde Mesned-i Celil Sadaret-i Uzmâ'dan afv ve târih-i infikâklarından itibaren olmak üzere 1303 senesi Cemadievvel'isinin 3'üne [7 Şubat 1886] müsadif 1301 senesi K.saninin 26'sında kendilerine 30,000 kuruş mâzûliyet maâşı tahsis buyrulmuştur.

[s. 573]

Müşârünileyh hazretlerine İspanya Devleti tarafından infisalleri esnasında yani sene-i merkûme Rebiülahir'inin 29'unda [4 Şubat 1886] Şarl Truva Nişânı'nın birinci rütbesinden bir kıt'ası îtâ olunmuştur.

Müşârünileyh hazretlerine Hengâm-ı Sadaretleri'nde yani 1300 senesi Muharrem'inin 15'inde [26 Kasım 1882] Avusturya Devleti Cânibi'nden Sen Anna ve şehr-i mezburun 28'inde [9 Aralık 1882] Yunan Devleti tarafından Suver

nişânlarının Gran Kordonları ve sene-i merkûme Rebiülevvel'inin 2'sinde [11 Ocak 1883] İsveç Devleti tarafından Sen Olaf, Rebiülahir'inin 8'inde [10 Şubat 1883] Fransa Devletinden Lejyon Donor nişânlarının birinci rütbeleri ve Cemadielevvel'isinin 16'sında [25 Mart 1883] Japonya Devleti tarafından Soleyevan ve Rusya Devletinden Sen Aleksandır Nişânları'nın büyük kordonları ve 1301 senesi Şevval'inin 13'ünde [6 Ağustos 1884] Karadağ Hükümeti'nden Danilo ve 1302 senesi Cemadielahire'sinin 6'sında [23 Mart 1885] Danimarka Devleti'nden Danberuğ nişânlarının birinci rütbeleri îtâ kılındığı misillü mezkûr 1300 senesi Şaban'ın 27'sinde [3 Temmuz 1883] Fransa Encümen-i Danişi'nden ... Fransa ünvanı verilmiştir.

Müşârünileyh hazretlerine 1300 senesi Zilhicce'sinin 10'unda [12 Ekim 1883] İmtiyaz Nişân-ı Âlî'sinin Altın ve Gümüş madalyaları ihsan buyrularak 1307 Rebiülahir'inin 26'sında [20 Aralık 1889] Almanya Devleti tarafından Ekl-Roj Nişânı'nın Gran kordonu îtâ olunmuştur.

Müşârünileyh hazretleri mesbukü'l-hademe .. vüzera-yı saltanat-ı seniye ... olduğu halde maâşî hâlisi olan 30,000 kuruş ihtiyaç ve ... olmadığından maâş-ı mezkûr 1312 senesi şehir-i Saferü'l-hayrının 18'inde [9 Ağustos sene 1310/21 Ağustos 1894] 40,000 kuruşa iblâğ buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretlerinin uhde-i ... fehimaneleri'ne 1312 senesi Zilhicce'sinin 15'inde [27 Mayıs sene 1311/9 Haziran 1895] 85,000 kuruş maâşla defa-i hamis olarak Mesned-i Celil Sadaret-i Uzmâ tevcih buyrulmuştur.

Müşârünileyh hazretleri 1313 senesi Rebiülahir'inin 13'ünde [20 eylül sene 1311/3 Ekim 1895] Mesned-i Celil Sadaret'ten afv buyrularak Hazine-i Celile'ce 40,000 kuruş mâzûliyet tahsis ve maâş-ı mezkûr 1 Mart sene 1313 [13 Mart 1897] târihinde aşrı bi't-tecil 36,000 kuruşa tenzil edilip 1319 senesi Şaban'ının 6'sında [4 T.sani sene 1317/18 Kasım 1901] 76,500 kuruş maâşla defa-i sadise Mesned-i Celil Sadarete tâ'yin buyrulmağla maâşî kat' edildiği ve 1320 senesi Şevval'inin 5'inde [22 K.evvel sene 1318/5 Ocak 1903] infisalleri vuku bulup 6 K.sani sene 1318 [19 Ocak 1903] târihinden itibaren tekrar 36,000 kuruş maâş tahsis ve 1326 Cemadielahire'sinin 23'ünde [10 Temmuz sene 1324/23 Temmuz 1908] İlan-ı Meşrutiyet üzerine 76,500 kuruş maâşla defa-i seb'a Mesned-i Celil Sadarete bi't-ta'yin maâş-ı mezkûr kat' edilerek sene-i mezkûre Receb'inin 8'ine kadar [24

Temmuz sene 1324/6 Ağustos 1908] bulunup Meclis-i Âyân Âzâlığı'ndan bulunmaları hasebiyle 1326 senesi Zilkade'sinin 25'inde [6 K.evvel sene 1324/19 Aralık 1908] birinci devre-i içtimada 15,000 kuruş maâşla heyet-i müşârünileyha Riyâseti'ne bi't-ta'yin 1327 senesi Şevval'in 27'sinde [29 T.evvel sene 1325/11 Kasım 1909] ikinci ve 1328 Zilkade'sinin 10'unda [30 T.evvel sene 1326/13 Kasım 1910] üçüncü devre-i içtimalarda 15,000 kuruş maâşla riyâset-i müşârünileyhada ibka buyrularak 1329 senesi Şevval'in 7'sinde [18 Eylül sene 1327/1 Ekim 1911] 25,000 kuruş maâş ve 5,000 kuruş tahsisatla defa-i semaniye Mesned-i Celil Sadaret-i Uzmâ'ya ta'yin buyruldukları ve 1330 senesi Muharrem'in 9'unda [17 K.evvel sene 1327/30 Aralık 1911] istifâ etmişler ise de şehir-i mezkûrun 10'unda [18 K.evvel sene 1327/ 31 Aralık 1911] yine mesned-i müşârünileyhaya defa-i tis'a olarak ibkaen ta'yin buyruldukları ol babdaki irâde-i seniyye kuyuduyla Maliye Nezâreti'nin tezkire-i cevabiyesinden ve ... kalemi başkîtâbetiyle muhasebenin müzekkirelerinden anlaşılmıştır. Fi 9 T.evvel sene 1328 [22 Ekim 1912]

Müşârünileyh hazretlerinin 1330 senesi Şaban'ının 7'sinde [22 Temmuz 1912] tebeddül-i vükela üzerine infisali vukubulmuştur.

Müşârünileyh hazretleri 15,000 kuruş maâşla 1331 senesi Safer'inin 21'inde [17 K.sani sene 1328/30 Ocak 1913] Şûrâ-yı Devlet Riyâseti Celilesi'ne ta'yin buyrulmuştur. Fi 6 Şubat sene 1328 [19 Şubat 1913]

Müşârünileyhin tebeddül-i vükela cihetiyle 1331 senesi Receb'inin 12'sinde [4 Haziran sene 1329/17 Haziran 1913] infisali vuku bulmuştur.

Müşârünileyh yevm-i mezkûrede Meclis-i Âyân Riyâseti'ne ta'yin buyrulmuştur. Fi 26 Mart sene 1330 [8 Nisan 1914]¹⁶³

4.1.27. Said Paşa (Mehmet Said Halim)

[s. 5]

Mehmed Said Paşa

Mısır Vâlisi merhum Mehmed Ali Paşazâde devletlü Halim Paşa Hazretleri'nin mahdûmudur.

1280 senesi şehir-i Ramazan-ı şerifi'nin 11'inde [19 Şubat 1864] Mısır Kâhire'de tevellüd etmiştir.

¹⁶³ CDAB, DH.SAİDd, 1-572

Muallim-i mahsuseden Arabî ve Fârîsî ve Fransızca ve İngilizce okuyup bâdehu İsviçre Dârü'l-fünununda dahi 5 sene kadar tahsilde bulunmuştur. Arabî ve Türkî kitâbet eder.

1305 senesi şehr-i Ramazan-ı şerifi'nin 2'sinde [13 Mayıs 1888] uhdesine rütbe-i refi-i mir-miranı ve ikinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşânı tevcih ve ihsan ile şehr-i şerif-i mezburun 10'unda [21 Mayıs 1888] 25 yaşında olduğu halde Şûrâ-yı Devlet Âzâsı'na ilhak buyrulmuştur.

Umûr-ı memûresinden dolayı müttehim olmamıştır.

Şûrâ-yı Devlet Reisi ebhetlü devletlü Ârifî Paşa Hazretleri Cânibi'nden yazılan mülahazada paşa-yı mûmâileyh memur buyrulduğu günden beri hüsn-i devam ile ibraz-ı liyâkat etmektedir denilmiştir.

Haiz olduğu rütbe ile Nişân-ı Zîşân-ı mezbûr beratı hümâyunlarının ve mezkûr âzâlîğa tâ'yin olduğuna mutazammın diğer berât-ı aliye'nin Şûrâ-yı Devlet Başkitâbeti mühriyle musaddik sûretleri merbuttur. Fî 3 Receb sene 1306 ve Fî 21 Şubat sene 1304 [5 Mart 1889]

Mûmâileyh Mehmed Said Paşa'ya 1306 senesi Cemadielahire'sinin 22'sinde [23 Şubat 1889] ikinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Paşa-yı mûmâileyhe 1307 senesi Zilhicce'sinin 22'sinde [9 Ağustos 1890] tebdilen birinci rütbeden Mecîdî Nişân-ı Zîşânı ihsan buyrulmuştur.

Paşa-yı mûmâileyhe 1309 senesi şehr-i Ramazan-ı şerifi'nin 24'ünde [22 Nisan 1892] tebdilen birinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur. Paşa-yı mûmâileyhe 1317 senesi Receb'inin 13'ünde murassa Nişân-ı Zîşân-ı ihsan buyrulmuştur¹⁶⁴.

4.1.28. Turhan Hüsnü Beğ

[s. 165]

Turhan Hüsnü Beğ

Yanya Vilâyeti'nde Permedi kasabası hanedanından Yahya Beğ'in mahdûmudur.

1262 sene-i hicriyesinde [sene-i maliye 1262/1846] Tırhala şehrinde tevellüd etmiştir.

¹⁶⁴ CDAB, DH.SAİDd, 25-121

Yanya medreselerinde Arabî ve Fârisî ve mahal-i mezburda Zusime nam Rum mektebinde fûnun-ı lazıme-yi tahsil ederek şehâdetnâme almış ve muahharan Atina Hukuk Mektebi'ne devam ile bâdehu muallim-i mahsusadan ayrıca Hukuk-ı Milel ve Roma Hukuku ve Estefalya Muahhedesi'nden itibaren alafranga 1815 senesine kadar akd olunan muahedeler târihini ve ilm-i servet-i milel okumuştur.

Türkçe ve Fransızca kitabet eder. Arnavutça ve Rumca ve İtalyanca'ya ve bir miktar İspanyolca'ya aşinadır.

1283 senesi şehr-i Rebiülahir'inin 7'sinde [7 Ağustos sene 1282/19 Ağustos 1866] 21 yaşında iken mülazemetle Bâb-ı Ali Tercüme Odası'na duhul ile 1285 senesi Muharremü'l-haram'ının 25'inde [7 Mayıs sene 1283/18 Mayıs 1868] 200 kuruş maâşla tanzif olunmuş ve şehr-i Ramazan-ı şerif'inin 28'inde [1 K.evvel sene 1284/12 Ocak 1869] 2,000 kuruş maâş ile Petersburg Sefâreti İkinci Kîtâbetine ve 1288 senesi Cemadiellevvelî'sinin 29'unda [3 Ağustos sene 1287/16 Ağustos 1871] 3,300 kuruş maâş ile sefâret-i müşârünileyha Başkitâbeti'ne ta'yin edilip 1290 senesi Muharremü'l-haram'ının 23'ünden [10 Mart 1289/23 Mart 1873] Rebiülevvel'inin 23'üne [8 Mayıs 1289/21 Mayıs 1873] kadar başkaca 10,000 kuruş maâş ile sefâret-i müşârünileyha Maslahatgüzarlığı'nda bulunarak sene-i merkûme Zilhicce'sinin 25'ine kadar [31 K.sani sene 1289/6 Mart 1872] kitâbet-i mezbûrede îfâ-yı hizmetle 1291 senesi Saferü'l-hayr'ının 4'ünde [11 Mart sene 1290/23 Mart 1874] 3,133 kuruş maâşla Berlin Sefâreti Seniyyesi Baş Kîtâbeti'ne nakl ve 1293 senesi Zilhicce'sinin 10'unda [14 K.evvel sene 1292/27 Aralık 1876] 12,000 kuruş maâşla sefâret-i müşârünileyha Maslahatgüzarlığı ilaveten memûriyet edilmiş ve 1294 senesi Cemadielahire'sinin 10'unda [10 haziran sene 1293/22 Haziran 1877] Maslahatgüzarlık maâşı kat edilerek şehr-i Şaban-ı şerif'inin 20'sinde [18 Ağustos sene 1293/30 Ağustos 1877] 5,625 kuruş maâşla Viyana Sefâreti Seniyyesi Maslahatgüzârılığı'na bi't-tâ'yin Şevval'inin 14'üne kadar [20 T.evvel sene 1293/22 Ekim 1877] ifa-yı vezâifi ile Zilhicce'sinin 2'sinde [26 T.sani sene 1293/8 Aralık 1877] 20,000 kuruş maâşla Roma Sefâreti Seniyyesi'ne memur ve 1297 senesi Zilhicce'sinin 4'ünde [26 T.evvel sene 1296/7 Kasım 1880] munfasıl olmuştur. 1298 senesi Cemadiellevvel'inin 3'ünde [21 Mart sene 1297/3 Nisan 1881] 5,000 kuruş maâşla Teke Sancağı Mutasarrıflığı ve 1303 senesi Cemadielahire'sinin 26'sında [20 Mart sene 1302/1 Nisan 1886] o maâş ile Urfa Sancağı Mutasarrıflığı ve 1304 senesi

Rebiülahir'inin 9'unda [23 K.evvel sene 1302/5 Ocak 1887] 10,000 kuruş maâşla ve ol miktar tahsisat ile Madrid Sefâreti Seniyyesi tefviz buyrulmuştur. Uhdesine 1285 senesi şehr-i Recebü's-şerifinin 26'sında [12 Kasım 1868] rütbe-i salise ve 1288 senesi Cemadielahire'sinin 7'sinde [24 Ağustos 1871] rütbe-i saniye sınıf-ı sanisi ve 1291 senesi Muharremü'l-haramının 19'unda [8 Mart 1874] rütbe-i saniye sınıf-ı mütemayyizi ve 1294 senesi Rebiülahir'inin 18'inde [2 Mayıs 1877] rütbe-i ûlâ sınıf-ı sanisi ve Ramazan-ı şerif'inin 3'ünde [11 Eylül 1877] rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli ve 1311 senesi Rebiülevvel'inin 6'sında [17 Eylül 1893] rütbe-i bâlâ tevcih ve 1287 senesi Rebiülevvel'inin 11'inde [11 Haziran 1870] beşinci ve 1288 senesi Cemadielahire'sinin 8'inde [25 Ağustos 1871] dördüncü ve 1291 senesi Zilkade'sinin 27'sinde [5 Ocak 1874] üçüncü ve 1294 senesi Zilkade'sinin 20'sinde [26 Kasım 1877] ikinci ve 1296 senesi Zilhicce'sinin 17'sinde [2 Aralık 1879] birinci rütbelerden Mecîdî Nişân-ı Zişanları ihsan buyrulmuştur. Alafranga 1871 senesi Nisan'ın 30'unda Rusya Devleti tarafından üçüncü rütbeden Sen Anna ve 1874 senesi Mart'ının 1'inde devlet-i müşârünileyha tarafından ikinci rütbeden Sen Estansilas ve 1877 senesi T.sani 19'unda Prusya Devleti tarafından ikinci rütbeden Ekl-Roj ve 1881 senesi Nisan'ın 6'sında İtalya Devleti Cânibi'nden birinci rütbe Moris Velezar ve 1888 senesi T.sani 7'sinde Portekiz Hükumeti tarafından rütbe-i mezkûreden ve Bella Visiyosa Nişânları îtâ olunmuştur.

Bâb-ı Âli Tercüme Odası'na duhulu ve maâşı nailiyeti târihleri ve Petersburg Sefâreti Seniyyesi İkinci ve Başkâtâbetleri'nde müddet-i istihdâm ve kemiyet-i maâşâtı ve Roma Sefâreti Seniyyesine târih-i memûriyet ve infisaliyle Madrid Sefaret-i Seniyesi târih-i tâ'yini ve mahsusat ve maâş miktarları Hariciye Nezareti'nin tezkire-i cevabiyesine melfuf nezaret-i müşârünileyha muhasebesinin 13 T.evvel sene 1309 [25 Eikm 1893] târihli kayıt pusulasıyla muhasebe-i mezbûrenin müzekkiresinden ve Teke ve Urfa mutasarrıflıklarında müddet-i istihdâm ve maâşâtı Dahiliye Muhasebesi'nin ve saniye ve mütemayyiz ve ûlâ sınıf-ı sanisi ve sınıf-ı evveli rütbeleri ile beşinci ve dördüncü ve üçüncü ve ikinci ve birinci Mecîdî Nişân-ı Zişanları'nın târihleri Divanı Hümayun Teşrifatçılığı'nın müzekkire-i cevabiyelerinden ve rütbe-i bâlâ tevcihi târihi Sicill-i Ahval Daire-i Umumiyesi'ndeki iradat-ı seniyyesi hazret-i padişâhî kuyudundan anlaşılmış ve rütbe-i sâlise ruus-ı hümayunla ecnebi nişânları ve şikaları görölüp îade edilmiştir. Fî 19 Cemadievvel sene 1311 ve fî 16 T.sani sene 1309 [28 Kasım 1893]

Mir-i müşârünileyh mezunen Dersaâdet'e gelmiş olmağla emsali vechiyle 200 Osmânî altını harcırah itasına 1311 senesi Rebiülevvel'inin 23'ünde [21 Eylöl sene 1309/4 Ekim 1893] irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişâhî şeref-müteallik buyrulmuştur.

Mir-i müşârünileyh sene-i mezkûre Cemadielahire'sinin 14'ünde [23 Aralık 1893] birinci rütbeden Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur.

Koleranın Bahri Ahmed ve Basra Körfezi tarikleriyle men-i sirayeti esbabının mezkûresi ve hastalığın Hindistan'dan bu tarafa sirayet edememesi için tedabir-i lazimenin ittihazına İngiltere hükümetinin icbar edilmesi için Paris'te içtima edecek Sıhhiye Konferansı'na taraf-ı devlet-i aliyyeden dâhî iştirak olunmağla mezkûr konferansa polikaya? dair icrâyı müzaketa mazune olmadıkları tasrih ve kolera illetinin mahallinde şahanenin hiçbir kıtasından nişân etmeyip? Hindistan'dan sirayet etmekte bulunduğu hakkıyla ispat ve kıta-i Hicaziye ve Yemaniyenin ecnebi tazavvuru teessüratından muhafazasına ve hukuk-ı mukaddese-i hilâfet-i uzmanın ezher cihet müdafaasına fevkalâde itina olunmak şartlarıyla 400 Osmânî altını maktu harcırah îtâsıyla müşârünileyh'in davet-i saireyle i'zamlarına 1311 senesi şehr-i Receb-i şerif'inin 6'sında [1 K.sani sene 1309/13 Ocak 1894] irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişâhî şerefmüteallik buyrulmuştur.

Mir-i müşârünileyh sene-i merkûme şehr-i Şevval-i şerif'inin 3'ünde [28 Mart sene 1310/9 Nisan 1894] Madrid Sefâret-i seniyesi kemâkân uhdesinde kalmak üzere Paris Sefâreti Vekâletine tâ'yin buyrulmuştur.

Mir-i müşârünileyh Paris'te bulunduğu müddetçe mesarif-i zaidesi vuku tabii olarak Madrid Sefâret-i seniyesi mahsus-ı maâşî kifayet etmeyeceğinden şehr-i mezkûrun 5'inde [s. 166] [30 Mart sene 1310/11 Nisan 1894] Madrid Sefareti maâşına zamimeten 15,000 kuruş vekâlet maâşî tahsis buyrulmuştur.

Mir-i müşârünileyh Madrid Sefareti Seniyyesi maâşına zamimeten îtâ olunan 15,000 kuruş muvazeneye zam ve ilavesi ve sefaret-i müşârünileyhadan mahsus olan 10,000 kuruş maâş ve 10,000 kuruş tahsisattan 5,000 kuruş tahsisatı usulen Madrid Sefareti Maslahatgüzarluğî'na îtâ olunacağı cihetle baki 15,000 kuruşla zam olunan 15,000 kuruşun azimet-i harcırahı olarak kendisine itasına Hariciye Nezaret-i Celilesi'nin iş'arı üzerine lede'l-istizan sene-i merkûme Zilkade'sinin 4'ünde [27 nisan sene 1310/9 Mayıs 1894] irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî şeref-müteallik buyrulmuştur.

Müşârunileyh sefâret-i seniyye vekâletini îfâ için Paris'e azîmet etmeksizin 1312 senesi şehr-i Muharremü'l-haram'ının 26'sında [19 Temmuz sene 1310/30 Temmuz 1894] 30,000 kuruş maâşla Girit Vilâyeti Vâli Vekâleti'ne tâ'yn buyrulmuş ve azîmeti için ayrıca 400 Osmânî altını harcırah verilmiştir.

Müşârunileyh hazretlerinin umûr-ı idâre ve siyâsiyede der-kâr olan vukuf ve iktidarı hasebiyle vilâyet-i müşârunileyha vâli vekâletine tâ'yn buyrulmuş olduğu beyân-ı âlisiyle uhdesine rütbe-i sâmiye-i vüzâret tevcih buyrulduğu Mâbeyn-i Hümâyun Cenâb-ı Mülûkane Başkîtâbeti Celilesi'nden Cenâb-ı Bâb-ı Âli'ye re'sen 27 Muharrem sene 1312 [31 Temmuz 1894] târihli tezkire-i mahsusa ile tebliğ edilmiştir.

Müşârunileyh hazretlerine İspanya devleti tarafından birinci rütbeden İzabel la Katolik Nişânı îtâ olunup kabulüyle bi'l-îcab talikine sene-i mezkûre Rebiûlahir'inin 18'inde [19 Eylül 1894] müsaâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretleri 1312 senesi şehr-i Ramazan-ı şerif'inin 6'sında [19 Şubat sene 1310/3 Mart 1894] vilayet-i müşârunileyha vâliliğine Sisam Beyi sabıkı devletli Aleksandır Paşa Hazretleri tâ'yn buyrulduğu cihetle munfasıl olmuştur.

Müşârunileyh hazretleri sene-i mezkûre şehr-i Şevval-i şerif'inin 15'inde [8 Nisan sene 1311/11 Nisan 1894] vilayet-i şahanenin ahval-i haziresini tahkik ve teftiş için Bâb-ı Âli'de teşkil olunan komisyon-ı ri'yâset-i celilesine memur buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerine 1312 senesi Zilhicce'sinin 15'inde [27 Mayıs sene 1311/9 Haziran 1895] mezkûr komisyon ri'yaseti kemakan uhdesinde kalmak üzere 30,000 kuruş maâşla Hâriciye Nezaret-i Celilesi tevcih buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerinin maâşı 1313 senesi şehr-i Rebiülevvel'inin 4'ünde [13 Ağustos sene 1311/25 Ağustos 1895] 40,000 kuruşa iblağ buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerinin maâşına zammı emr u ferman buyrulan 10,000 kuruşun nezâret-i celile-i müşârunileyhaya târih-i tâ'yninden itibaren tesviye ve îtâsı hususuna şehr-i mezkûrun 13'ünde [23 Ağustos sene 1311/3 Eylül 1895] irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî şeref müteallik buyrulmuştur.

Müşârunileyh hazretlerinin 1313 senesi Rebiûlahir'inin 15'inde [23 Eylül sene 1311/5 Ekim 1895] infisali vuku bulmuştur.

Müşârünileyh sene-i merkûme Rebiülahir'inin 20'sinde [28 Eylül sene 1311/10 Ekim 1895] 20,000 kuruş mazûliyet maâşı tahsis edildiği Mâliye Nezareti'nin 20 K.sani sene 1314 [1 Şubat 1899] târihli tezkire-i cevabiyesinde gösterilmiştir. Müşârünileyh rûyet ve iktidarına Meclis-i Hassa-ı Vükelâ Kararı'yla ve bi'l-istîzan şerefsudur eden bâ-irâde-i seniyye-i hilâfetpenâhî üzerine sene-i merkûme Ramazan'ının 20'sinde [22 Şubat sene 1311/5 Mart 1896] 30,000 kuruş maâşla Girit Vilâyeti Vâliliği'ne tâ'yin buyrulmuştur.

Müşârünileyh 500 lira harcırah îtâsı hususuna şehir-i mezkûrun 21'inde [23 Şubat sene 1311/5 Mart 1896] bi'l-istîzan irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî şerefsudur buyrulmuştur. Vâlilik ile kumandanlığın ... mebni müşârünileyh Meclis-i Mahsusa Vükelâ Kararı'yla ve bi'l-istîzan şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî mücebince sene-i merkûme Zilhicce'sinin 5'inde [7 Mayıs sene 1312/18 Mayıs 1896] azl edilmiştir. Müşârünileyh 1314 senesi Muharrem'inin 14'ünde [14 Haziran sene 1312/25 Haziran 1896] 20,000 kuruş mâzûliyet maâşı tahsis buyrulmuştur. Müşârünileyh sene-i merkûme Şaban'ının 18'inde [9 K.sani sene 1312/22 Ocak 1897] maâşı mezkûr ile Şura-yı Devlet Mülkiye Dâiresi Âzâlığı'na memur buyrulmuştur. Müşârünileyh'in maâşı sene-i merkûme Şevval'ının 9'unda [1 Mart sene 1313/13 Mart 1897] aşri bi't-tecil 18,000 kuruşa tenezzül eylemiştir. Müşârünileyh mesâ-i reviyetmendânesine mebni 1316 senesi Cemadielahire'sinin 27'sinde [12 Kasım 1898] murassa İftihar Nişân-ı Zîşanı ihsan buyrulmuştur. Müşârünileyh Müşârünileyh cenâb-ı hükümet-i seniyyeden Lahey'de içtima edecek olan ... Teslimat Konferansı'na murahhas tâ'yin buyrulup orada Şan-ı Saltanat-ı Seniyyeye muvafık sûretde bulunabilmesi ve azîmet ve evdet-i harcırahı olmak üzere 600 lira ve orada bulunduğu müddetçe ... olan zımında yevmi 10 lira îtâsı ve harcırahı ile yevmiyesinin 1 aylığının bâliğ olduğu ... şimdiden ... hususuna sene-i merkûme Zilhicce'sinin 13'ünde [12 Nisan sene 1315/24 Nisan 1899] irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişâhî şerefsudur buyrulmuştur.

Müşârünileyh'in memûren Livadiye'ye azîmetinde 50,000 kuruş harcırah îtâ kılınmış olduğu Dâhiliye Muhasebe'sinin 29 Haziran sene 1316 [12 Temmuz 1900] târihli müzekkire-i cevabiyesinde gösterilmiştir.

Müşârünileyh'in Lahey Konferansı Memûriyeti 29 Nisan sene 1315 [11 Mayıs 1899] târihinden itibaren iki defada 92 gün imtidâd eylediği ve iki defa azîmet ve avdet

harcırahı olarak 120,000 kuruş ve yevmiye 10 lira hesabıyla 92,000 kuruş ... ile aldığı Hâriciye Nezareti Celilesi'nin 26 Mayıs sene 1318 [8 Haziran 1902] târihli tezkire-i cevabiyesinde gösteriştir. Müşârünileyh hidemât-ı hüsne-i reviyetmendenesine mebni 1317 senesi Cemadiellevvel'inin 14'ünde [20 Eylül 1899] murassa Nişân-ı Âlî-i Osmânî ihsan buyrulmuştur. Müşârünileyhe İran Şâhı Hazretleri tarafından îtâ olunan murassa Şîr-i Hurşîd Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna 1318 senesi Cemadielahire'sinin 7'sinde [2 Ekim 1900] müsaâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî erzan buyrulmuştur. Müşârünileyhe Romanya Devleti tarafından îtâ olunan birinci rütbeden ve Atval Toromanı Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna şehri mezkûrun 8'inde [3 Ekim 1900] müsaâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî erzan buyrulmuştur. Müşârünileyhe haşmetli Rusya İmparatoru hazretleri tarafından îtâ olunan murassa Aleksandr Kodeski Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna sene-i merkûme Receb'inin 20'sinde [13 Kasım 1900] müsaâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî erzan buyrulmuştur.

İşbu zeylin mabadı 80'inci zeyl defterinin 137'inci sahifesine nakl edilmiştir.

İşbu zeyl 47'inci defterin 165'inci sahifesinde mukayyed bulunan Turhan Paşa'nın zeylinden ...dir.

[s. 137]

Müşârünileyh hidemât-ı hüsne-i reviyetmendânesine mebni sene-i mezkûre Şevval'in 24'ünde [14 Şubat 1900] murassa Mecîdî Nişân-ı Zîşanı ihsan buyrulmuştur.

Müşârünileyh haşmetli Almanya İmparatoru hazretleri tarafından îtâ olunan murassa Ekl Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna sene-i merkûme Zilhicce'sinin 6'sında [27 Mart 1901] müsaâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî erzan buyrulmuştur.

Müşârünileyh Oldenburg Gran Dükası fehmetlü Frederik Ogüst Hazretleri tarafından ihdâ olunan birinci rütbeden (müretteb) Nişânı'nın kabul ve lede'l-îcab taliki hususuna 1319 senesi Zilhicce'sinin 27'sinde [6 Nisan 1902] müsaâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî erzan buyrulmuştur¹⁶⁵.

¹⁶⁵ CDAB, DH.SAİDd, 47-165;80-137

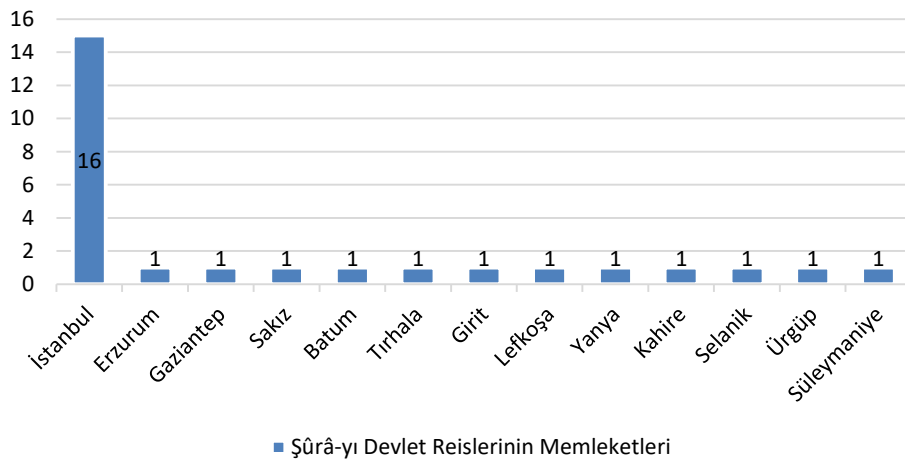
5. ŞÛRÂ-YI DEVLET REİSLERİ'NİN HAL TERCÜMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin doğum yerleri umumiyetle İstanbul olarak tespit edilmiştir. İstanbul'da imkânların fazla olmasına mukabil Şûrâ-yı Devlet gibi prestijli bir idarenin riyasetine nail olmak veya bir Osmanlı bürokratı olabilmek için talihin yaver gitmesi de mühimdi. Hüsrev Paşa'nın yetiştirmesi İbrahim Edhem Paşa buna misaldir.

Reislerin bildikleri veya aşına olduğu lisanlar Türkçeden başka umumiyetle Arapça ve Farsçadır. Bunun sebepleri arasında müfredat ön plandadır. Türkçenin bu lisanlar ile olan kelime alışverişini de göz önünde bulundurmak bu lisanların Osmanlılarca kolayca öğrenildiği hususunda faydalı olur. Girişte bahsedildiği üzere Fransa ile olan münasebetlerle birlikte mekteplerde Fransızca lisanı da tedris edilmiştir. Şu hâlde bir Osmanlı münevverinin Türkçeden başka Arapça, Farsça ve Fransızca lisanlarını bilmesi gayet tabiidir. Bunun dışında doğdukları coğrafyanın, öğrendikleri farklı lisanlar üzerinde müspet tesiri vardır.

Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nde tespit edilen herhangi bir disiplin cezası bulunmamaktadır. Yalnızca Süleymaniyeli Said Paşa ahali tarafından şikâyet edilmiş fakat neticelenmemiş ve bir ceza almamıştır.

Şekil 5.1 Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin Memleketleri

Nâmık Paşa, Safvet Paşa, Âsım Paşa, Ahmet Arifi Paşa, Arif Efendi oğlu Tevfik Bey, Zihni Efendi, Necmeddin Efendi, Memduh Bey, Pirizâde Sahib Efendi oğlu İbrahim Bey, Rauf Paşa, Abdurrahman Şerafeddin Efendi, Cemil Bey, Mesud Bey

oğlu Edhem Bey, Mehmed Şerif Bey, Ali Paşa, Şirvani Ahmed Efendi oğlu Tevfik Bey olmak üzere 16 kişi İstanbul’da doğmuştur. İstanbul dışında doğanlarda şu şekildedir: Said Paşa Süleymaniye; Kadri Paşa Gaziantep, İbrahim Edhem Paşa Sakız Adası; Nâmık Efendi oğlu Said Paşa Erzurum, Hasan Fehmi Efendi Batum; Turhan Paşa Tırhala, Raif Efendi Girit; Mustafa Hayri Efendi Ürgüp¹⁶⁶; Mehmed Ali Paşa oğlu Said Paşa Kahire; Kâmil Paşa Lefkoşe, Reşid Akif Paşa Yanya; Mustafa Arif Bey Selanik.

Sicill-i ahval kayıtlarına göre 19 Şûrâ-yı Devlet Reisi bugün Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında doğmuşken Kâmil Paşa Lefkoşa’da kalan 8’i yurt dışında doğmuştur.

Tablo 5.1 Şûrâ-yı Devlet Reislerinin bildiği dillerin dağılımı

Şurayı Devlet Reisi	Türkçe	Arapça	Farsça	Fransızca	İngilizce	Rumca	Arnavutça	İtalyanca	İspanyolca	Almanca
Abdurrahman Efendi	X			X						
Ahmed Arifi Paşa	X			X						
Ali Paşa	X	X	X	X						
Âsım Paşa	X	X	X	X						
Cemil Bey	X	X	X	X						
Edhem Bey (İbrahim)	X			X	X					
Hasan Fehmi Efendi	X	X	X	X						
İbrahim Edhem Paşa	X	X	X							
İbrahim Hayrullah Bey	X	X	X							
Kadri Paşa	X	X	X	X	X					
Mehmed Kâmil Paşa	X	X	X	X	X	X				
Mehmed Memduh Bey	X	X	X	X						
Mehmed Namık Paşa	X	X	X	X						
Mehmed Necmeddin Efendi	X									
Mehmed Raif Efendi	X	X	X	X						
Mehmed Said Paşa	X	X	X	X	X					X
Mehmed Şerif Bey	X	X	X	X						
Mehmed Tevfik Bey	X									
Mehmet Tevfik Bey (Biren)	X			X						
Mustafa Arif Efendi	X	X	X	X						
Mustafa Hayri Efendi	X	X	X							
Mustafa Salih Reşid Bey	X	X	X	X						
Mustafa Zihni Efendi	X									
Şerif Mehmed Rauf Paşa	X	X	X	X						
Mehmed Esad Safvet Paşa	X	X	X	X						
Said Paşa	X	X								

¹⁶⁶ Ürgüplü Hayri Bey olarak tanınır.

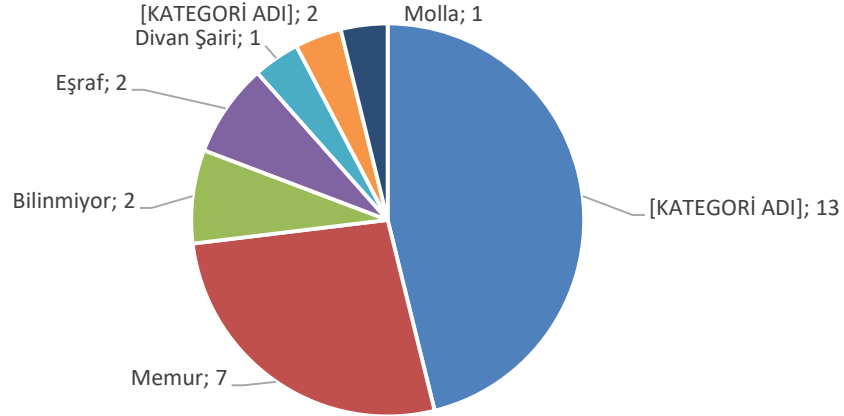
Said Paşa (Mehmet Said Halim)	X	X	X	X	X					
Turhan Hüsnü Bey	X	X	X			X	X	X	X	

Şûrâ-yı Devlet reislerinin yabancı dil bilgisini gösteren tabloya bakıldığında, Osmanlı yüksek bürokrasisinde çokdilli eğitimin ve dilsel donanımın önemini açık biçimde ortaya koymaktadır. Tabloya göre 28 reisten tamamı Türkçe bilmekle birlikte, önemli bir çoğunluk en az bir, pek çoğu ise birden fazla yabancı dilde yetkinlik göstermiştir. Bu çokdillilik, dönemin Osmanlı diplomatik, idarî ve hukukî yapısında yabancı dillerin taşıdığı işlevsel önemi yansıtmaktadır.

Şûrâ-yı Devlet reislerinin yabancı dil yeterliliklerine dair dikkate değer bir çeşitliliği ve çokdilliliği ortaya koymaktadır. Dönemin devlet ricali arasında dil bilgisi, yalnızca bireysel bir entelektüel donanım göstergesi olmakla kalmayıp aynı zamanda devletin çok kültürlü yapısına ve dış dünyayla olan ilişkilerine karşı duyarlılığın da bir ifadesidir. Yabancı diller arasında en yaygın Batı dili Fransızca olup, toplam 20 reis tarafından bilinmektedir. Bu durum, XIX. yüzyıl Osmanlı entelijansiyasının ve bürokrasisinin Batı'ya açılma sürecinde Fransızca'yı başat bir iletişim dili olarak benimsediğini göstermektedir. Özellikle Tanzimat ve sonrasında yürürlüğe giren Batı sistemlerinden etkilenmiş idari reformların, Fransızca bilen bürokratların etkisiyle daha etkin yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Doğu dilleri arasında ise Arapça öne çıkmakta olup 21 reis tarafından bilinmektedir; Farsça ise 20 reis tarafından bilinmektedir. Bu iki klasik dilin yaygınlığı, reislerin çoğunun geleneksel medrese eğitimi veya klasik Osmanlı öğrenim geleneğinden geldiğini düşündürmektedir. Arapça ve Farsçanın birlikte bilinmesi hem şer'î hukuk hem de edebiyat ve tarih alanlarında kaynaklara erişimi mümkün kıldığı için dönem bürokrasisinde ayrı bir öneme sahiptir. Daha nadir olarak konuşulan Batı dilleri ise, kişisel eğitim geçmişi ve görev dağılımlarına bağlı olarak farklılık göstermektedir. İngilizce, görece az olmakla birlikte yalnızca beş kişi tarafından bilinmektedir: İbrahim Edhem Bey, Kadri Paşa, Kâmil Paşa, Mehmed Said Paşa ve Said Halim Paşa. Bu kişilerden Kâmil Paşa, aynı zamanda Rumca bilen tek isim olup çok yönlü dil bilgisiyle dikkat çeker. Öte yandan, Almanca bilen tek kişi Mehmed Said Paşa iken, onunla birlikte altı dil bilen tek diğer kişi Kâmil Paşadır. Bu durum, Batı ile diplomatik temas kurmada yetkin ve çokdilli bir bürokrat profiline işaret etmektedir. Şûrâ-yı Devlet reisleri arasında en fazla dil bilen kişi ise Turhan Hüsnü Paşadır. Paşa, Türkçe dışında yedi yabancı dil (Rumca, Arnavutça, İtalyanca, İspanyolca, Almanca, Arapça

ve Farsça) bilmesiyle yalnızca çağdaşları arasında değil, tüm Şûrâ-yı Devlet Reisleri içinde istisnai bir yere sahiptir. Bu düzeyde bir çokdillilik, onun yalnızca entelektüel birikimini değil, aynı zamanda imparatorluğun çok uluslu yapısında etkin rol oynayabilme kapasitesini de göstermektedir. Buna karşılık, yalnızca Türkçe bilen üç reis bulunmaktadır: Mehmed Tevfik Bey, Mehmed Necmeddin Efendi ve Mustafa Zihni Efendi. Bu durum, dilsel açıdan sınırlı bir donanıma sahip olduklarını gösterse de görev atamalarında yalnızca dil değil, başka idari ya da siyasi faktörlerin de etkili olduğunu düşündürmektedir. Reislerin dil bilme sayısına göre dağılımı da kayda değerdir. Türkçe ile birlikte üç dil bilenler arasında İbrahim Edhem Bey, İbrahim Paşa, İbrahim Hayrullah Bey ve Mustafa Hayri Efendi yer alırken; dört dil bilenler 12 kişiden oluşmaktadır. Bu 12 kişi arasında Ali Paşa, Âsım Paşa, Cemil Bey, Hasan Fehmi Efendi, Memduh Bey, Namık Paşa, Raif Efendi, Mehmed Şerif Bey, Mustafa Arif Efendi, Reşid Bey, Rauf Paşa ve Safvet Paşa sayılabilir. Beş dil bilenler yalnızca Kadri Paşa ve Said Halim Paşa iken, altı dil bilen iki kişi Kâmil Paşa ve Mehmed Said Paşa'dır. En çok dile sahip olan ve yedi yabancı dil bilen tek kişi ise Turhan Hüsnü Paşa'dır. Bu veriler, Şûrâ-yı Devlet reislerinin çok önemli bir kısmının, çokdilli bir iletişim yeteneğine sahip olduğunu ve bu yönleriyle hem iç bürokrasi hem de dış temaslarda etkin roller üstlenebilecek nitelikte olduklarını **Şekil 5.2 Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin babalarının tanınırlığı**

ortaya koymaktadır. Özellikle Fransızca başta olmak üzere, Doğu ve Batı dillerine hâkimiyet, Osmanlı'nın hem İslami ilim geleneğine bağlılığını hem de modernleşme çabaları doğrultusunda Batı ile kurduğu etkileşimi yansıtan önemli göstergelerdir.

Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin babalarının meslekleri, ünvanları, bulunduğu pozisyonlar vd. bu çalışmanın ana konusu olmadığından dolayı yalnızca sicil kayıtlarında bulunduğu şekilde alınmıştır. Çalışmamızda kullandığımız vesikalardan anlaşıldığı üzere bu siciller, sadece ilgili şahsın bilgilerini ihtiva etmesinden dolayı babaları hakkında yalnızca sathi malumatı tespit etmek mümkün olabiliyor. Dolayısıyla Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin babaları vesâikte geçtiği gibi tanınırlık durumlarına göre 13 bürokrat, 7 memur, 2 eşraf, 1 divan şairi¹⁶⁷, 2 asker, 1 molla ve 2 belirtilmeyen şekilde kayıtlara geçmiştir. Bilinmeyen 2 kayıttan birisi İbrahim Edhem Paşa'dır ki 12 yaşında kimsesiz olmasından dolayı Hüsrev Paşa tarafından alınıp yetiştirilmiştir. Bir diğeri Mehmed Memduh Bey'dir ki bahsi geçen sicile "*Mehmed Nüzhet Efendi'nin oğludur*" şeklinde kayıt düşülmüştür.

Tablo 5.2 Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin Doğum Tarihleri

Şûrâ-yı Devlet Reisleri	Doğum Tarihleri	
	Hicri/Rumi	Miladi
Abdurrahman Şerafeddin Efendi	R. 1269	1853/1854
Ahmed Arifi Paşa	H. 1246	1830/1831
Âsım Paşa (Mehmed)	H. 1243	1827/1828
Ali Paşa	H. 1245	1829
Cemil Beğ (Cemil Molla)	H. 1282	1865
Edhem Beğ (İbrahim)	H. 1281	1864/1865
Hasan Fehmi Efendi	H. 1252	1836
İbrahim Edhem Paşa	H. 1232	1816/1817
İbrahim Hayrullah Bey	H. 1276	1859
Kadri Paşa	H. 1248	1832/1833
Mehmed Kâmil Paşa	H. 1248	1832/1833

¹⁶⁷ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c: 2, (haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), İstanbul, 1972, s.77-78.

Mehmed Memduh Bey	H. 1274	1858
Mehmed Namık Paşa	H. 1219	1804/1805
Mehmed Necmeddin Efendi	R. 1289	1873
Mehmed Raif Efendi	H. 1253	1837/1838
Mehmed Said Paşa	H. 1250	1834
Mehmed Şerif Bey	H. 1291	1874/1875
Mehmed Tefvik Bey	H. 1256	1840
Mehmet Tefvik Beğ (Biren)	H. 1283	1866/1867
Mustafa Arif Efendi	H. 1289	1872/1873
Mustafa Hayri Efendi	H. 1283	1866/1867
Mustafa Salih Reşid Bey	H. 1279	1862/1863
Mustafa Zihni Efendi	H.1254	1838/1839
Rauf Paşa	H.1254	1838/1839
Safvet Paşa	H. 1230	1815
Said Paşa	H. 1254	1838/1839
Said Paşa (Mehmet Said Halim)	H. 1280	1864
Turhan Hüsnü Bey	H. 1262	1845

Şûrâ-yı Devlet reislerinin doğum tarihleri, Osmanlı bürokrasisinin uzun bir döneme yayılan dönüşümünü anlamak açısından dikkate değer bir çeşitlilik sunar. Mevcut verilere göre reislerin doğumları, yaklaşık 1815 ile 1875 yılları arasında, yani XIX. yüzyılın ilk çeyreğinden son çeyreğine kadar geniş bir zaman dilimine yayılmıştır. Bu zaman aralığı, Tanzimat, Islahat ve II. Abdülhamid dönemlerini kapsayan önemli siyasî ve idarî reform süreçlerine denk düşmektedir. Reislerin doğumlarına bakıldığında, en erken doğan isim Safvet Paşa olup 1815 doğumludur. Onu, Mehmed Namık Paşa (1804/1805) ve İbrahim Edhem Paşa (1816/1817) gibi isimler takip eder. Bu kuşak, Osmanlı'nın modernleşme çabalarının başlangıç evrelerine tanıklık etmiş ve çoğunlukla Tanzimat kuşağını temsil etmiştir. Buna karşılık, en geç doğanlar arasında Mehmed Şerif Bey (1874/1875), Mehmed Necmeddin Efendi (1873) ve Mustafa Arif Efendi (1872/1873) gibi II. Abdülhamid devrinde yetişen, Meşrutiyet sonrası bürokrasisinde bulunan figürler arasında yer alır. Tarihsel açıdan bakıldığında, Şûrâ-yı Devlet reislerinin yaklaşık yarısı 1830-1850 yılları arasında doğmuştur. Bu, Tanzimat reformlarının doğrudan etkisi altında yetişmiş bir bürokrat kuşağına işaret eder. Özellikle 1830'lu yıllarda doğan reisler (örneğin, Ahmed Arifi Paşa, Kadri Paşa, Mehmed Kâmil Paşa, Mehmed Said Paşa) Osmanlı hukuk ve yönetim alanındaki yapısal dönüşümlere hem tanıklık etmiş hem de aktif katkı sağlamışlardır. Bu veriler ışığında, Şûrâ-yı Devlet reislerinin doğum tarihleri, onların ait oldukları idarî, siyasî ve fikrî dönemleri de göstermekte; böylece Şûrâ-yı Devlet'in yapısal ve düşünsel sürekliliğini, aynı zamanda da kuşaklar arası geçişi

anlamada önemli bir zemin sunmaktadır. Erken Tanzimat'tan Meşrutiyet sonrasına kadar uzanan bu kuşak çeşitliliği, kurumun zaman içindeki rol ve kimliğine de yansımış olma ihtimalini düşündürmektedir.

Tablo 5.3 Şûrâ-yı Devlet Reislerinin memurluğa başlama yaşları

Şûrâ-yı Devlet Reisleri	Memurluğa Başlama Yaşları
Abdurrahman Şerafeddin Efendi	21
Ahmed Arifi Paşa	15
Âsım Paşa (Mehmed)	14
Ali Paşa	14
Cemil Beğ (Cemil Molla)	15
Edhem Beğ (İbrahim)	22
Hasan Fehmi Efendi	23
İbrahim Edhem Paşa	23
İbrahim Hayrullah Bey	25
Kadri Paşa	18
Mehmed Kâmil Paşa	17
Mehmed Memduh Bey	17
Mehmed Namık Paşa	14
Mehmed Necmeddin Efendi	18
Mehmed Raif Efendi	14
Mehmed Said Paşa	16
Mehmed Şerif Bey	22
Mehmed Tevfik Bey	15
Mehmet Tevfik Beğ (Biren)	18
Mustafa Arif Efendi	27
Mustafa Hayri Efendi	22
Mustafa Salih Reşid Bey	20
Mustafa Zihni Efendi	16
Rauf Paşa	24
Safvet Paşa	17
Said Paşa	16
Said Paşa (Mehmet Said Halim)	25
Turhan Hüsnü Bey	21

Şûrâ-yı Devlet reislerinin memuriyete başlama yaşlarına ilişkin veriler, Osmanlı bürokratik yapısında kariyer başlangıcının genellikle oldukça erken yaşlara tekabül ettiğini göstermektedir. 28 reisin memuriyete başlama yaş ortalaması yaklaşık 18,6 olup, bu durum devlet hizmetine girişin çoğunlukla ergenlik döneminde gerçekleştiğini ortaya koyar. En erken memuriyete başlayanlar 14 yaş ile Âsım Paşa, Ali Paşa, Mehmed Namık Paşa ve Mehmed Raif Efendi olurken, en geç başlayan isim ise Mustafa Arif Efendi'dir (27 yaş). Reislerin yarısından fazlası (16 kişi), 14 ila 18 yaşları arasında memuriyete başlamıştır. Bu yaş aralığı, dönemin medrese ya da

rüşdiye eğitiminin hemen ardından devlet hizmetine girildiğini göstermektedir. Bu erken başlangıç, genç yaşta bürokratik terbiyeye alışılmasını sağlarken, kariyer ilerlemesinin de uzun bir süreye yayılmasına imkân tanımıştır. Öte yandan yalnızca 6 kişinin memuriyete 22 yaş ve sonrasında başlamış olması, bu istisnai durumların ya daha geç eğitim süreçlerini ya da özel nitelikli meslekî hazırlık dönemlerini yansıttığı düşünülebilir. Bu veriler, yüksek bürokraside görev alacak kişilerin çoğunlukla genç yaşta devlet sistemine dâhil edildiğini, dolayısıyla bürokratik deneyim birikiminin uzun soluklu ve kademeli olarak şekillendiğini ortaya koymaktadır. Şûrâ-yı Devlet gibi yüksek danışma ve yargı organlarında görev alan bu isimlerin kariyer başlangıç yaşları, Osmanlı idare sisteminin erken uzmanlaşma anlayışını yansıtan önemli bir göstergedir.

Tablo 5.4 Telif eseri olan reisler

Şûrâ-yı Devlet Reisi	Telif Ettiği Eser
Hasan Fehmi Efendi	Telhis-i Hukuk
Abdurrahman Şerafeddin Efendi	Fezleke-i Târih-i Düvel-i İslamiye, Fezleke-i Târih-i Devlet-i Osmânîye, Târih-i Devlet-i Osmânîye ve Coğrafya-yı Umûmî
Edhem Bey	Semerât-ı Akıl ve Felsefeye Mûteallik Usul Hakkında Nutuk
Mehmed Memduh Bey	Tatbikat-i Cezâiye

Telif eser veren reislerin tarih, coğrafya, hukuk ve felsefe gibi alanlarda yazmaları, bu kişilerin sadece idarî değil, aynı zamanda düşünsel üretime de katkı sunduklarını ortaya koyar. Bu durum, bürokrasi içinde entelektüel faaliyet yürütenlerin sayıca az ancak nitelikçe güçlü bir zümre oluşturduğunu düşündürmektedir.

Şûrâ-yı Devlet reisleri içerisinde, sıhriyet¹⁶⁸ ilişkisi gerekçesiyle maaş alan tek kişi Mehmed Şerif Bey'dir. 1901 yılında Sultan Abdülaziz'in kızı Emine Sultan ile evlenerek¹⁶⁹ saraya damat olmasının ardından kendisine maaş tahsis edilmiştir¹⁷⁰.

Hükümet emirlerinin bir merkezden her tarafa dağılması için vasıtalar ve bu vasıtalar da amirlikle memurluğun derecelerini tayin eden bir silsileye ihtiyaç

¹⁶⁸ İzdivaçtan hasıl olan karâbet, damatlık ve kainlık gibi kız alıp vermekle kazanılan hısımlık. Ş. Sami, a.g.e., s. 844

¹⁶⁹ Fethi Gedikli, a.g.e., s.506

¹⁷⁰ Bu maaş memuriyete başlayınca kesilmiş daha sonra memuriyetten ayrıldığında yeniden tasis edilmiştir. Bkz: CDAB, MB.İ, 170-25

gösterdiğinden son asırlar hükümetlerinde rütbe meselesi meydana çıkmıştır¹⁷¹. Bu rütbeler, askerî teşkilat ile sivil bürokrasi bağlamında birbirinden farklı hiyerarşik karşılıklar içermekteydi.

Rütbe, devlet memurlarıyla halktan bazılarına verilen pâyeye ve ünvanlar hakkında kullanılır bir tâbirdir¹⁷². Devlet memurları veya halktan bazı kişilerin hizmet, kıdem veya liyakatleri neticesinde uhdelerine îtâ olunurdu. Şûrâ-yı Devlet Âzâsı Ferid Bey'in rütbesinin bir derece terfii ve Bursa'da mukim tüccar-ı muteberandan Avramidi Efendi'ye rütbe-i rabia tevcihi ve Ankara eşrafından Alishan Bey'le sairenin taltifleri buna misaldir¹⁷³.

Osmanlılarda rütbe Yeniçeri teşkilatıyla meydana gelmiş sonradan mülkiye sınıfına ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında da ulemaya intikal etmiştir. Mülkiye rütbeleri ilk zamanlarda üç dört dereceye münhasır idi. Onlar da hocalık, kapıcıbaşılık, mir-i miranlık ve vezirlikten ibaretti¹⁷⁴.

Osmanlı Devleti'nin bürokratik yapısı, yalnızca idarî görev dağılımıyla sınırlı kalmamış; aynı zamanda toplumdaki hiyerarşik düzeni pekiştiren ve kişilerin statülerini belirleyen çeşitli ünvanlar, pâyeye ve nişan sistemleriyle de desteklenmiştir. Bu sistem, devletin merkezî otoritesini güçlendirme çabasının yanı sıra, sadakat, hizmet ve liyakat gibi değerleri ödüllendirme anlayışının da bir tezahürü olarak karşımıza çıkar.

Şûrâ-yı Devlet gibi yüksek müesseselerde görev yapan zevâtın taşıdığı rütbe, nişan ve madalyalar; yalnızca şahsî bir itibarı değil, aynı zamanda devlet teşrifatının hiyerarşik yapısını da yansıtmaktadır. Bu çerçevede, öncelikle Şûrâ-yı Devlet reislerinin sahip oldukları rütbe, nişan ve madalyaların anlamları açıklanmış, ardından bu ünvan ve ödüllerin dağılımı tablo hâlinde sunulmuştur.

¹⁷¹ Pakalın, a.g.e., s. 68

¹⁷² M. Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C:3, İstanbul, 1993, s. 68

¹⁷³ CDAB, İ.TAL, 36-9; 17-27

¹⁷⁴ M. Zeki Pakalın, a.g.e., s. 68

5.1. Rütbeler, Pâyerler, Nişânlar ve Madalyalar

Kapıcıbaşılık, saray kapıcılarının amiri ve büyük zabiti hakkında kullanılır bir tabirdir¹⁷⁵. Bâb-ı Hümâyûn ve dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarının sayısı Fâtih Sultan Mehmed devrinde tek olup bunun teşrifattaki yeri mîralem ile mîrâhûr-ı evvel arasında idi. Kapıcı bölükleri çoğaldıkça bunların da sayısı artmış ve içlerinden en kıdemlisi başkapıcıbaşı olmuştur. Bunun altında ikinci ve daha küçük rütbeli kapıcıbaşılar vardı¹⁷⁶.

Kapıcıbaşılar elçilik, sancak beyi, eyalet valisi gibi farklı devlet pozisyonlarında bulunmuşlardır. Diğer taraftan zikredilen bu pozisyonlarda bulunan devlet adamlarına da gizli ve mühim bir tebliğ yapılacağı zaman kapıcıbaşılar vasıtasıyla yapılırdı¹⁷⁷. Kapıcıbaşılarının sayıları devir devir değişmiştir. Yeniçeri ocağı kalkıp devlette yeni bir teşilat vücuda getirildiği sırada kapıcıbaşı ismiyle rikapta ve sair hizmetlerde istihdam edilen memurların yaşlıları ayda üçer yüz kuruş maaşla tekaüt edilmişler ve mütelabisinden İstanbul'da bulunan otuz kişi ayrılmış ve bunların resmî elbise ile selamlıkta bulunmaları takarrür etmiş ve taşradakilerin de taşra hizmetlerinde bulunmak üzere adetleri tahdit olunmuştu ve 1839 senesinde bu sayı kırka çıkarılmıştı¹⁷⁸. Daha sonra bunlar “Serbevâbîn-i rikâb-ı hümâyûn-ı mülûkâne” unvanıyla mîrâhurluğa bağlanmıştır¹⁷⁹. 1908 Meşrutiyeti'nin ilanı ile kaldırılmıştır.

Mir-i Miranlık, mülki rütbelerden birinin adıdır. Zaman zaman beylerbeyi, mîr-i mîrân, emîrû'l-ümerâ, vali adlarıyla da geçmektedir¹⁸⁰. Bu rütbeyi haiz kişilere Paşa da denilir. İlk zamanlarda Beylerbeyilik ile Mîr-i Miranlık ayrı rütbelerdî ve Beylerbeyilik daha üst bir rütbe sayılırdı sonradan bu iki rütbe birleştirilmişti¹⁸¹.

Vüzâret, vezirlik yerinde kullanılır bir tabirdir. Vezir; mülkiye rütbelerinin en yüksek derecesine verilen addır¹⁸².

¹⁷⁵ M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1993, C: 2, s. 167

¹⁷⁶ Abdülkadir Özcan, “Kapıcı”, *TDVİA*, Cilt: 24, İstanbul, 2001, s. 345.

¹⁷⁷ M. Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1993, C: 2, s. 168

¹⁷⁸ Pakalın, a.g.e. s. 169

¹⁷⁹ Özcan, a.g.m., s. 347.

¹⁸⁰ Mehmet İşpirli, Beylerbeyi, *TDVİA*, Cilt: 6, İstanbul, 1992, s. 69.

¹⁸¹ M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C: 2, İstanbul 1993, s. 545

¹⁸² M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C: 3, İstanbul 1993, s. 589

Bala, farsça yüksek, âli, üst, boy manalarına gelen bu kelime Osmanlı Devleti'nde mülki rütbelere birinin adı idi¹⁸³. Bâlâ rütbesinin teşrifattaki yeri bir ara -ilmiye, mülkiye ve askerî rütbelere arasındaki değişimler sonucu- iki derece aşağı indiye de daha sonra tekrar eski yerine yükseltildi. 1903'te bâlâyâ eşit olmak fakat ondan daha ileride bulunmak şartıyla askerî rütbelere birinci ferikliğün ihdası üzerine bâlâ rütbesinin teşrifattaki yeri kesinleşti ve kaldırılınca kadar vezâret, müşirlik, Rumeli ve Anadolu kazaskerliği ile birinci feriklikten sonra geldi¹⁸⁴.

Ûlâ, mülkiye rütbelere birinin adıdır. Bunun yerine ûlâ evveli de denilirdi. Ûlâ sanisinden büyük bâlâdan küçüktü. Bu rütbeyi ihraz edenler ricalden sayılırlar, teşrifata da dahil bulunurlardı. Askerî rütbelere ferikliğe muadildi. Ancak bu rütbe sahiplerine paşa denilmez, evvelki vaziyetlerine göre bey yahut efendi denilirdi. Ûlâ sanisi ricalden sayılmaz ve teşrifata dâhil bulunmazdı¹⁸⁵.

Mütemayiz, saniyeden büyük ûlâ sanisinden küçük ve askerî rütbelere miralaya muadil olan mülkiye rütbesi. Saniye sınıf mütemayizi de denir. 1845 senesinde ihdas olunmuştur¹⁸⁶.

Râbia, saliseden küçük hâmiseden büyük ve askerî yüzbaşıya muadil olan mülkiye rütbesi. Ricalden sayılmazlar ve teşrifata dahil değillerdir. Bu rütbeyi haiz olanlardan okuma yazması olanlara efendi, olmayanlara ağa denilirdi¹⁸⁷.

Salise, saniyeden küçük rabiadan büyük ve askerî rütbelere binbaşıya muadil olan mülkiye rütbesidir¹⁸⁸.

Saniye, saliseden büyük ûlâ sanisinden küçük, askerî rütbelere miralaya muadil olan mülkiye rütbesi¹⁸⁹.

Müşir, tanzimattan sonra ihdas edilen ve mülkiye rütbelere vezirlik rütbesine muadil en yüksek askerî rütbedir¹⁹⁰.

¹⁸³ M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C: 1, İstanbul 1993, s. 149

¹⁸⁴ Feridun Emecen, Bâlâ, *TDVİA*, Cilt: 4, İstanbul, 1993, s. 554

¹⁸⁵ M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C: 3, İstanbul, 1993, s. 542

¹⁸⁶ M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C: 2, İstanbul, 1993, s. 639

¹⁸⁷ M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C: 3, İstanbul, 1993, s. 1

¹⁸⁸ M.Zeki Pakalın, a.g.e., s. 104

¹⁸⁹ M.Zeki Pakalın, a.g.e., s. 123

¹⁹⁰ M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1993, C: 2, s. 636

Ferik, yeniçeri ocağının kaldırıldığı hicri 1241 senesinde teşkil olunan Asakir-i Mansure teşkilatının genişlemesi dolayısıyla 1830'da miralaylıkla birlikte ihdas olunmuş askerî rütbe. Bâlâ rütbesinin ihdasından sonra feriklik teşkilattaki yerini kat'î olarak bulmuştur. İstanbul Payesi, ûlâ evvelliği ve Rumeli beylerbeyiliği ile aynı derecede bir rütbe haline gelmiş, ancak bu dört rütbe ashabının yekdiğerine takaddümü zaman ile az çok farklı olmuştur. Bu rütbeyi haiz olanlara paşa denirdi¹⁹¹.

Pâye, rütbe karşılığı kullanılır bir tabirdir. Eskiden sivillere verilen rütbelere karşılığı olarak da kullanılan bu tabir hasseten son zamanlarda, ilmiye rütbeleri hakkında istimal olunmuştur. İlmiye payelerinin en küçüğü müderrislik en büyüğü de Rumeli Kazaskerliği idi¹⁹².

Nişan, kelime anlamı olarak pek farklı manalara gelse de Osmanlı bürokrasisinde hüsn-ü hizmet veren kişilere îtâ olunan madalya manasına gelmektedir. Kamus-ı Türkî'de, "*ricâl ve memurîn ve ahaliden ashâb-ı liyakate taraf-ı devletten verilen ve göğse takılan alâmet-i mahsusa ki her devlette envâ ve her birinin derecatı vardır*"¹⁹³ denmektedir.

Osmanlılar'da üstün hizmeti görülen askerî ve mülkî erkâna çeşitli dereceleri olan bir tür madalya verilmesi ve takılması geleneği Batı etkisiyle II. Mahmud döneminde başlamıştır¹⁹⁴.

Bazı nişan çeşitleri şu şekildedir: Nişân-ı İftihar, Mecîdî nişanı, Nişân-ı Osmânî, Şefkat nişanı¹⁹⁵, Nişân-ı Âlî İmtiyaz nişanı, Hânedân-ı Âl-i Osmân nişanı, Maarif nişanı, Meclis-i Meb'ûsan âzalarına mahsus nişan. Bu nişânlar yukarıdaki tabloda da gösterildiği üzere Beşinciden birinciye kadar rütbelere ayrılır; şefkat nişanı ise üç rütbeye kadardır ve padişah tarafından ihsan edilir¹⁹⁶.

Herhangi bir yabancı devletten bir Osmanlı vatandaşına îtâ olunan nişânlar, padişahın iradesi ile kabul edilebilirdi. Bir Rus veya İspanya imparatoru veyahut Avusturya Devleti tarafından bir Osmanlı paşasına îtâ olunan nişân padişaha bildirilir

¹⁹¹ M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1993, C: 2, s. 696-697

¹⁹² M.Zeki Pakalın, a.g.e., s. 764

¹⁹³ Şemseddin Sami, Kamus-ı Türkî, İstanbul, 1317, s. 1459

¹⁹⁴ İbrahim Artuk, Nişan, TDVİA, İstanbul 2007, C:33, s. 154

¹⁹⁵ Sultan Abdülhamid devrinde, kadınlara verilmek üzere ihdas olunan nişan.

¹⁹⁶ CDAB, A)DVN.MKL, 81-15. Nişan-ı Ali-i Osmani ile Mecidiye, Şefkat ve İmtiyaz Nişanları Nizamnameleri

ve müsaadesi alınırđı. Osman Paşa'nın Rauf Paşa yerine Suriye Valiliđi'ne memur edilmesinden biraz sonra İran Devleti tarafından Rauf Paşa'ya Şîr-i Hurşîd nişanı îtâ olunmuştı. Bunun akabinde Rauf Paşa'ya îtâ olunan bu nişan Suriye Vilayeti Mektubî Kalemi'nden yazılan 6 Temmuz 1894 (2 Muharrem 1312) tarihli tezkire ile Dahiliye Nezâreti'ne bildirilmiştî¹⁹⁷. Yazılan bu tezkire Bâb-ı Âlî Dâire-i Ūmûr-ı Dahiliye tarafından padişaha arz edilmek üzere *Huzûr-ı Hazret-i Sadâret Penâhiye* başlıklı ve 5 Ağustos 1894 (2 Safer 1312) tarihli resmi yazının ekinde sadarete takdim kılınmıştı. Üç gün sonra 8 Ağustos'ta padişah irâde buyurmuş ve “...iştıbu tezkire-i sâmiye-i sadâretpenâhileri üzerine mucebince irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şerefmüteallik buyrulmuş olmağla...” şeklinde sadârete bildirilmiştir.

Buna benzer bir misali yine Rauf Paşa'da görmek mümkündür. Paşanın Selanik Valiliği görevini îfâ ettiği sırada Romanya Hükümeti tarafından îtâ olunan birinci rütbeden Kordon Toromanı Nişânı'nın kabulü için Selanik Vilâyeti'nden sadârete 20 Ekim 1905 (20 Şaban 1323) tarihli tezkire yazılmıştı. İştıbu tezkire vilayetten gelen yazı ile birlikte padişaha sunulmuş ve padişah Sultan II. Abdülhamid 14 Aralık 1905 (16 Şevval 1323) tarihinde nişânın kabulü için müsaade buyurmuştu¹⁹⁸.

Osmanlı Devleti tarafından Şûrâ-yı Devlet Reisleri'ne verilen nişanlar rütbe ve cinsi itibariyle şu şekildedir:

Tablo 5.5 Osmanlı Devleti tarafından Reislere verilen nişanlar

Şûrâ-yı Devlet Reisi	Mecidî	İftihar	Osmânî	İmtiyaz
Abdurrahman Şerafeddin Efendi	4., 3., 2. rütbeleri	X	3., 2., 1. rütbeleri	X
Ahmed Arifi Paşa	4., 3., 2., 1. rütbeleri	X	2. ve Murassa	X
Ali Paşa	4. rütbe	X	2. rütbe, Murassa	X
Mehmed Âsım Paşa	2. ve 1. rütbeleri	X	1. rütbe, Murassa	X
Hasan Fehmi Paşa	2. ve 1. rütbeleri	X	3., 1. rütbeleri	X
İbrahim Edhem Bey	4., 3., 2., 1. rütbeleri	X	4. rütbe	X
İbrahim Edhem Paşa	Murassa	X	Murassa	Murassa
İbrahim Hayrullah Bey	Belirtilmemiş	X	3. rütbe	X
Mehmet Memduh Bey	X	X	X	X
Mehmed Necmeddin Efendi	3., 2. rütbeleri	X	3., 1. rütbeleri	X
Kadri Paşa	Belirtilmemiş	X	Murassa	X
Mehmed Kâmil Paşa	X	X	Murassa	Belirtilmemiş
(Erzurumlu) Said Paşa	4., 2., 1. rütbeleri	X	2., 1. rütbeleri,	X

¹⁹⁷ CDAB, İ.TAL, 60-11; “Suriye Valisi Sâbıkı bende Şerif Mehmed Rauf” mührüyle.

¹⁹⁸ CDAB, İ.TAL, 382-53

	ve Murassa		Murassa	
(Süleymaniyeli) Said Paşa	4., 2., 1. rütbeleri ve Murassa	Murassa	3., 2., 1. rütbeleri, Murassa	Murassa
Mehmed Cemil Bey	2., 1. rütbeleri	X	2. rütbe	X
Mehmed Esad Safvet Paşa	3., 1. Rütbeleri ve belirtilmemiş 1 tane	X	1. rütbe	X
Mehmed Raif Efendi	4., 1. rütbeleri ve Murassa	Murassa	4., 2., 1. rütbeleri belirtilmeyen 1 adet ve Murassa	X
Mehmed Said Halim Paşa ¹⁹⁹	2. ve 1. rütbeleri	X	2. ve 1. rütbeleri	X
Mehmed Şerif Bey	1. rütbe ve Murassa	X	X	X
Mehmed Tevfik Bey (Biren)	4., 3., 2. rütbelerden		3., 2., rütbelerden ve Murassa	
Mehmed Tevfik Bey	4., 3., 2., 1. rütbeleri	X	4., 3., 2., 1. rütbeleri ve murassa	
Mustafa Arif Efendi	X	X	X	X
Mustafa Hayri Efendi	1. rütbe	X	1. rütbe	
Mustafa Salih Reşid Bey	3., 2., 1. rütbeleri ve murassa	Murassa	3., 1. rütbeleri	X
Mustafa Zihni Efendi	2.,1. ve belirtilmeyen	Murassa	2.,1. ve belirtilmeyen	İmtiyaz Nişanı Furuğ-efşân
Mehmed Namık Paşa	2.,1. ve murassa	X	1. ve murassa	Belirtilmemiş
Şerif Mehmed Rauf Paşa	3., 1. rütbeleri	X	Murassa	X
Turhan Hüsnü Bey	5. rütbeden 1. rütbeye kadar ve murassa	Murassa	4., 3., 2., 1. rütbeleri ve murassa	X

Osmanlı İmparatorluğu'nda devlet adamlarının liyakatlerini ve hizmetlerini takdir etmek üzere verilen nişanlar, yalnızca bireysel onurlandırma aracı değil, aynı zamanda devletin bürokratik yapısında bir statü belirleyicisi olarak da önemli bir yer tutar. Şûrâ-yı Devlet reisliği gibi yüksek dereceli idarî mevkilerde bulunmuş zevata tevcih edilen nişanlar hem Osmanlı padişahlarının iltifatını hem de ilgili şahsın devlet nezdindeki itibari ağırlığını yansıtan simgesel birer araç olarak değerlendirilmelidir. Şûrâ-yı Devlet reislerine verilen Mecîdî, Osmânî, İftihar ve İmtiyaz nişanlarının rütbeleri ve murassa (taşlarla süslenmiş) türdeki formları, bu yönüyle dikkatle incelenmesi gereken unsurlar sunmaktadır. Mecîdî Nişanı, tabloda yer alan hemen her reis tarafından en az bir rütbesiyle alınmış, bazı şahıslar ise bu nişanın tüm rütbelerine mazhar olmuştur. Nişanın birinci rütbesine ulaşanlar arasında Mehmed Âsım Paşa, Hasan Fehmi Paşa, Mehmed Cemil Bey gibi isimler yer almakta; Turhan Hüsnü Bey gibi şahsiyetler ise beşinci rütbeden birinci rütbe

¹⁹⁹ Murassa nişanının cinsi belirtilmemiş.

kadar olan tüm kademeleri murassa formuyla birlikte alarak, meslekî başarılarının yanı sıra padişahın özel teveccühüne de mazhar olduklarını göstermektedir.

Osmânî Nişanı, Mecîdî Nişanı ile birlikte devlet protokolünde en yaygın ve itibarlı nişanlardan biridir. Söz konusu nişan da yine Şûrâ-yı Devlet reislerinin çoğuna birden fazla rütbeden verilmiş; özellikle birinci rütbeden ve murassa Osmânî nişanlarına sahip olanların sayısı dikkat çekicidir. Örneğin Mehmed Raif Efendi, dört farklı rütbede Osmânî nişanı aldığı gibi, murassa versiyonunu da elde etmiş, böylece hem hizmet süresinin uzunluğu hem de padişah katındaki itibarıyla öne çıkmıştır. Benzer biçimde, (Süleymaniyeli) Said Paşa'nın dört farklı rütbede Osmânî ve Mecîdî nişanlarının yanı sıra her iki nişanın da murassa türlerini almış olması, kendisinin imparatorluk içerisindeki yüksek prestijini açık biçimde ortaya koymaktadır. İftihar Nişanı, diğerlerine göre daha sınırlı sayıda kişiye verilmiş ve genellikle özel görevler ya da bölgesel hizmetler nedeniyle tevcih edilmiştir. Tabloya göre bu nişanı alan reisler sayıca az olmakla birlikte, murassa biçimiyle takdim edilen örnekler de dikkat çekicidir. Bu durum, İftihar Nişanı'nın nadir fakat yüksek sembolik değere sahip bir ödül olduğu şeklinde yorumlanabilir. İmtiyaz Nişanı ise, sahipleri itibarıyla daha da seçkin bir ödül olarak karşımıza çıkar. Mustafa Zihni Efendi'ye verilen “İmtiyaz Nişânı Fûruğ-efşân” ifadesi, bu nişanın daha süslü istisnai bir versiyonunu yansıtmaktadır. Bu tür ifadelerlendirmeler, nişanın yalnızca rütbesini değil, estetik görünümünü ve sembolik değerini de artıran özel bir kategoriye işaret eder. Bazı isimlerin karşısında “belirtilmemiş” ya da “X” gibi işaretlerin yer alması, arşiv belgelerinde eksiklik ya da netleştirilemeyen detayların varlığına işaret etmektedir.

Sonuç olarak, Şûrâ-yı Devlet reislerine tevcih edilen nişanların türü ve rütbe dağılımı, bireylerin bürokratik mevkileriyle orantılı olarak değişiklik göstermekte ve aynı zamanda padişahın şahsî takdirinin de bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tabloda yer alan bilgiler, yalnızca bireysel kariyerlerin değil, aynı zamanda Osmanlı nişan sisteminin işleyişine dair genel eğilimlerin de izlenmesine imkân sağlamaktadır. Nişanların çeşitliliği, rütbe dağılımı ve süsleme dereceleri, Osmanlı bürokrasisindeki hiyerarşik yapı, ödüllendirme kültürü ve sadakat vurgusu gibi temaların anlaşılması bakımından önemli veriler sunmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu nişan kayıtları, Osmanlı modernleşme döneminin bürokratik ritüelleriyle ilgili değerli bir arşiv malzemesi niteliğindedir.

Aşağıda gösterilen tablolar Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin Osmanlı devlet nişan ve madalyalarının yanı sıra yabancı devletler tarafından da çeşitli nişanlarla taltif edildiklerini göstermektedir. Bu durum, söz konusu devlet adamlarının sadece iç politikada değil, aynı zamanda uluslararası ilişkiler ve diplomasi alanında da önemli roller üstlendiklerini ortaya koymaktadır.

Yabancı devletler tarafından Şûrâ-yı Devlet Reisleri'ne tevcih edilen nişanlar aşağıdaki tablolarda sunulmuştur:

Mehmed Asım Paşa'ya ait Rusya Devleti'nden verilen Estanslas, İbrahim Edhem Bey'e ait Belçika Hükümeti'nden verilen Lui Pold, İbrahim Hayrullah Bey'e ait Sırbistan Hükümeti tarafından verilen Sen Sava, Mehmed Raif Efendi'ye ait İran Devleti'nden Şîr-i Hurşid, Mustafa Salih Reşid Bey'e ait Sırbistan Krallığı'ndan Takova nişanı bulunmaktadır.

Tablo 5.6 Abdurrahman Şerafeddin Efendi'ye ait yabancı nişanlar

Devlet / Kişi / Kurum	Nişan Adı
Fransa Maârif ve Sanâyi' Nezâreti	Maârif Nişânı
Karadağ Prensi	Danilo Nişânı
Romanya Hükümeti	Koron dö Românî Nişânı

Tablo 5.7 Ahmed Arifi Paşa'ya ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
Avusturya Devleti	Fransuva Josef
Fransa Devleti	Lejyon Donur
Belçika Devleti	Lui Pold
Rusya Devleti	Sen Anna
İran Devleti	Şîr-i Hurşid
Prusya Devleti	Ekl-Röj
Danimarka Devleti	Dan-Beruğ
Fransa Hükümeti	Lejyon Donur
İtalya Devleti	Sen Morris Deleazar
Avusturya Devleti	Demir Taç
İsveç ve Norveç Devleti	Daz
Rusya Devleti	Sen Estansilas
Flemenk Devleti	Lüen Seri Land
İtalya Devleti	Sen Morris Deleazar
Avusturya Devleti	Lui Pold
Fransa Hükümeti	Lejyon Donur
İtalya Devleti	Sen Morris Deleazar
Avusturya Devleti	Fransuva Josef
İspanya Devleti	Şarl Truva
Prusya Devleti	Ekl-Röj
Rusya Devleti	Sen Estansilas
Flemenk Devleti	Ferdendüş
İspanya Devleti	İzabel la Katolik
Saksıyyüt-tenburg Dükası	Order de la Maison der Sakse Ernest

Yunan Devleti	Suver
Fransa Hükümeti	Lejyon Donur
Rusya Devleti	Ekl-Blan
Romanya Krallığı	Atval Toromanı
İran Devleti	Şîr-i Hurşîd
Avusturya Devleti	Lui-Pold

Tablo 5.8 Ali Paşa'ya ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
Belçika Devleti	Lui Pold
Prusya Devleti	Ekl-Roj

Tablo 5.9 Hasan Fehmi Paşa'ya ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
Romanya Devleti	Altual
Yunanistan Devleti	Suver
Avusturya Devleti	Kuron Dofer?
Almanya Devleti	Ekl-Roj
Bulgaristan Devleti	Merit Sivil
İran Devleti	Şîr-i Hurşîd

Tablo 5.10 İbrahim Edhem Bey'e ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
Avusturya Devleti	Kuron Dofir
Rusya Devleti	Ekl-Blan
Yunanistan Devleti	Sen Suver
İsveç Devleti	Vaza?, Sen Olaf
Hollanda Devleti	Okunamadı
İtalya Devleti	Sen Morris, Sen Lezar

Tablo 5.11 Said Paşa'ya ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
Almanya Devleti	Ağl Roj
Danimarka Devleti	Danebrog (muhtemel)
Karadağ Devleti	Danilo
Rusya Devleti	Sen Aleksandır
Japonya Devleti	Soleylevan
İsveç Devleti	Sen Olaf
Yunanistan Devleti	Suver
İspanya Devleti	Şarl Truva
Papalık	Okunamadı
Romanya Devleti	Atval
İtalya Devleti	Sen Moris Estlazar
İran Devleti	Şîr-i Hurşîd

Tablo 5.12 Süleymaniyeli Said Paşa'ya ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
İran Devleti	Şîr-i Hurşîd
Danimarka Devleti	Alefan

Rusya Devleti	Sen Anna, Aleksandır Nevski
İtalya Devleti	Koron D'İtali
Avusturya Devleti	Lui Pold
İsveç Devleti	Sen Olaf
Yunanistan Devleti	Sen Süver
Almanya Devleti	Ekl-Roj
İspanya Devleti	Şarl, Sen Morris Velezar
Belçika Devleti	Lui Pold
Karadağ Prenslığı	Danilo
Romanya Devleti	Atval
Sırp Krallığı	Ekl-Blan, Takova, Soleylevan
Bulgaristan Emareti	Aleksandır

Tablo 5.13 Safvet Paşa'ya ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
Avusturya Devleti	Lui Pold
Rusya Devleti	Sen Anna
Prusya Devleti	Koron Revabel
İspanya Devleti	İzabella Katolik
Belçika Devleti	Leo Pold
Saksonya Dükalığı	Blan?
Hollanda Devleti	Luenne İrlanda
İran Devleti	Şîr-i Hurşîd
Yunanistan Devleti	Sen Suver
Sakse Dükalığı	Sakse ...?
Fransa Devleti	Lejyon Donur
İngiltere Devleti	Atval Denand?
Romanya Devleti	Atval Romen

Tablo 5.14 Mehmed Kâmil Paşa'ya ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
Almanya Devleti	Kırmızı Kartal
Rusya Devleti	Sen Estanslas
Rusya Devleti	Okunamadı
Karadağ Hükümeti	Danilo
Romanya Devleti	Atval Toroman
İran Devleti	Şîr-i Hurşîd
Yunanistan Devleti	Süver
Almanya Devleti	Ekl ...
Japonya Devleti	Soleylevan
İspanya Devleti	Üçüncü Şarl
İtalya Devleti	Sen Moris Velezar
Portekiz Devleti	Lator ... (Okunamadı)
Avusturya Devleti	Okunamadı
Flemenk Devleti	Okunamadı

Tablo 5.15 Mehmed Tevfik (Biren) Bey'e ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan
Habeş Hükümeti	Necm-i Hanım Süleyman
Almanya Devleti	Kron Doros
Fransa Devleti	Lejyon d'Honneur
Saxe Dükalığı	Saxe Ernest

Tablo 5.16 Mehmed Tevfik Bey'e ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
Papa Cânibinden	Pinof Nişanı
Fransa Hükümeti	Lejyon Donur Nişanı
Karadağ Hükümeti	Danilo Nişanı
Sırp Hükümeti	Takova Nişanı
Bulgaristan Emareti	Merit Sivil Nişanı
Bulgaristan Emareti	Sen Aleksandır
Habeş Hükümeti	Etual Pinyopi

Tablo 5.17 Mustafa Zihni Efendi'ye ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
İran Devleti	Şîr-i Hurşîd Nişanı
Rusya Devleti	Ekl-Blan Nişanı
Sırbistan Krallığı	Takova Nişanı
Almanya Devleti	Ekl-Roj Nişanı

Tablo 5.18 Namık Paşa'ya ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
İran Devleti	Tasvîr-i Şahî
Rusya Devleti	Aleksandır Nefski Nişanı

Tablo 5.19 Rauf Paşa'ya ait yabancı nişanlar

Devlet	Nişan Adı
Romanya Devleti	Couronne de Roumanie
İran Devleti	Şîr-i Hurşîd Nişanı
İspanya Devleti	İzabella Katolik Nişanı

Tablo 5.20 Turhan Hüsnü Bey'e ait nişanlar

Veren Devlet / Hükümdar	Nişan Adı
İran Şâhı	Şîr-i Hurşîd
Romanya Devleti	Atval Toromanı
Rusya İmparatoru	Aleksandr Kodeski
Almanya İmparatoru	Ekl
Oldenburg Grandükü Frederik Ogüst	(Müretteb) Nişanı
İspanya Devleti	İzabel la Katolik
Rusya Devleti	Sen Anna
Rusya Devleti	Sen Estansilas
Prusya Devleti	Ekl-Roj
İtalya Devleti	Moris Velezar
Portekiz Hükümeti	Bella Visiyosa

Kadri Paşa, Cemil Bey, Mehmed Memduh Bey, Mehmed Necmeddin Efendi, Mehmed Said Efendi, Mehmed Şerif Bey, Mustafa Arif Efendi, Mustafa Hayri Efendi'lere ait yabancı devlet nişanı bulunmamaktadır.

Yabancı devlet nişanlarının varlığı, bu şahısların yalnızca Osmanlı nezdinde değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de diplomatik tanınırlık ve ilişkilere sahip olduklarını gösterir. Avusturya, Almanya, Rusya, İtalya gibi ülkelerden alınmış nişanlar, XIX. yüzyıl ile XX. yüzyıl başlarında Osmanlı'nın Batı ile kurduğu diplomatik ilişkilerin kişisel düzeyde de nasıl bir karşılık bulduğuna dair değerli bir ipucu sunmaktadır.

Bazı isimlerin birden fazla yabancı nişana sahip olmaları, bu kişilerin uluslararası temaslarda bulunmuş olduklarını göstermektedir. Bu da Şûrâ-yı Devlet Reisi olarak seçilen kişilerin yalnızca iç hukuk ve idarî konular değil, dış ilişkilerde de aktif rol oynadıklarını gösterir.

Sonuç olarak, bu tablolar yalnızca nişan tablosundan ibaret değil; Osmanlı'nın üst düzey bürokrasisine dair sosyopolitik bir profil sunmaktadır. Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin sahip oldukları yabancı devlet nişanları dönemin devlet adamı anlayışını, uluslararası protokol ilişkilerini anlamada güçlü bir kaynak oluşturmaktadır.

Tablo 5.21 Şûrâ-yı Devlet Reislerine ait madalyalar

Şûrâ-yı Devlet Reisi	Liyakat Madalyası	Liyakat Madalyası	İmtiyaz Madalyası	İmtiyaz Madalyası	Girit Madalyası (Gümüş)	Girit Madalyası (Altın)	İftihar Madalyası	Hicaz Demir Yolu Altın	Hamîş-i Vatanîye Madalyası	Yunan Muharebe Madalyası
Abdurrahman Şerafeddin Efendi	X	-	X	X	-	-	-	-	-	-
Ahmed Arifi Paşa	-	-	X	X	-	X	-	-	-	-
Ali Paşa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mehmed Âsım Paşa	-	-	X	X	-	-	-	-	-	-
Hasan Fehmi Efendi	X	-	X	-	-	-	-	X	X	-
İbrahim Edhem Bey	-	-	-	X	-	-	-	-	-	-
İbrahim Edhem Paşa	-	-	X	X	-	-	-	-	-	-
İbrahim Hayrullah Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kadri Paşa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Said Paşa	-	-	X	X	-	-	-	-	-	-

Mehmed Said Paşa	X	-	-	-	-	X	-	X	-	-
Mehmed Cemil Bey	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mehmed Esad Safvet Paşa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mehmed Kâmil Paşa	-	-	X	X	-	X	-	-	-	-
Mehmed Memduh Bey	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mehmed Necmeddin Efendi	X	-	X	-	-	-	-	-	-	-
Mehmed Raif Efendi	-	-	X	X	-	X	-	-	-	-
Mehmed Said Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mehmed Şerif Bey	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mehmed Tevfik Bey (Biren)	-	X	X	X	-	-	-	-	X	X
Mehmed Tevfik Bey	X	-	-	-	X	X	-	X	-	X
Mustafa Arif Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mustafa Hayri Efendi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mustafa Salih Reşid Bey	X	-	X	X	-	-	-	-	-	-
Mustafa Zihni Efendi	-	-	X	X	-	X	-	-	-	-
Namık Paşa	Madalya aldığı bilinmekle beraber tercüme-i hal varakasında madalyanın ismi zikredilmemiştir.									
Şerif Mehmed Rauf Paşa	X	-	-	X	-	-	X	-	-	-
Turhan Hüsnü Bey	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabloda, Şûrâ-yı Devlet Reisliği görevinde bulunmuş Osmanlı devlet adamlarının çeşitli madalyalarla taltif edildikleri görülmektedir. Madalyaların türlerine ve dağılımına bakıldığında, Liyakat ve İmtiyaz madalyalarının özellikle öne çıktığı anlaşılmaktadır. Altın Liyakat Madalyası, bazı devlet adamlarına verilmiş olmakla birlikte, Altın İmtiyaz Madalyası daha geniş bir temsil bulmuş ve bu madalyaya sahip reis sayısı dikkat çekici şekilde yüksektir. Bu durum, ilgili madalyanın hem devlet nezdinde taşıdığı itibarı hem de söz konusu şahısların üstlendikleri siyasi sorumluluk düzeyini yansıtmaktadır.

Bununla birlikte, Gümüş İmtiyaz ve Gümüş Liyakat madalyalarının da birkaç örnekte karşımıza çıktığı görülmektedir. Girit ve Hicaz Demiryolu gibi belirli tarihî ve coğrafi bağlamlara dayalı madalyaların ise daha sınırlı sayıda reis tarafından

alındığı anlaşılmaktadır. Bu tür madalyalar, belirli askerî, siyasî veya idarî hizmetlerin karşılığı olarak verildiğinden, söz konusu kişilerin bu sahalardaki faaliyetlerine dair dolaylı bilgi vermektedir.

Tablo 5.22 Abdurrahman Şerafeddin Efendi'nin meslekî kariyeri

Tayin Tarihi	Kurum	Görevi	Maaş (Kuruş)
22 Ağustos 1873	Mahrec-i Aklâm-ı Şâhâne	Târih-i Umûmi Muallimliği	500
13 Mayıs 1875	Mekteb-i Sultânî (Târih-i Umûmi Muallimliğine İlaveten)	Kavâid ve İmlâ Muallimliği	300
13 Şubat 1878	Dârü'l-Muallimîn (Önceki Memuriyetine İlaveten)	Târih-i Umumî Muallimliği	570
13 Nisan 1878	Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne Müdiriyyeti	Müdürlük	2,500
27 Eylül 1878	Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne (Önceki Memuriyetine İlaveten)	Coğrafya-yı Umûmî Muallimliği	1,500
6 Mart 1881	Mekteb-i Sultânî (Önceki Memuriyetine İlaveten)	Târih-i Osmanî ve Târih-i İslâm Muallimliği	600
14 Şubat 1895	Mekteb-i Sultânî Müdiriyyeti	Müdürlük	6,000
14 Şubat 1895	Mekteb-i Sultânî	Devlet-i Aliye'nin Târih-i Siyasî ve İdâresi Muallimliği	1,200
14 Eylül 1900	Dârü'lfunûn-ı Şâhâne Edebiyat Şûbesi	Târih Muallimliği	600
4 Ağustos 1908	Defter-i Hâkânî Nezâreti	Nazır	30,000
15 Aralık 1908	Meclis-i Âyân Âzâlığı	Âzâ	10,000
16 Aralık 1908	Maârif Nezâreti	Vekâlet	-
19 Aralık 1908 - 25 Ocak 1909	Defter-i Hâkânî Nezâreti	Vekâlet	-
15 Şubat 1909	Maârif Nezâreti Celilesi	Nazır	25,000
17 Mayıs 1909	Dârü'lfünun-ı Şâhâne	Târih-i Osmânî ve Düvel Muallimliği	600
18 Mayıs 1909	—	Vakanüvislik	-
11 Mayıs 1911	Maârif Nezâreti	Nazır	15,000

Abdurrahman Efendi, 1873 yılında Mahrec-i Aklâm-ı Şâhâne'de tarih muallimi olarak göreve başlamış ve bu görev için 500 kuruş maaş almıştır. Bu dönemde ağırlıklı eğitim kurumlarında görev yapmış, özellikle Mekteb-i Sultânî, Mekteb-i Mülkiye ve Dârü'lfünûn gibi yüksek seviyeli okullarda tarih, coğrafya, imlâ ve kavâid gibi derslerde öğretmenlik yapmıştır. Muallimlik görevleri zaman zaman birden fazla kurumu aynı anda kapsayacak şekilde yürütülmüştür ve maaşlar da genellikle 300-1,500 kuruş arasında değişmiştir. Bu durum, dönemin çok görevli memuriyet pratiğini ve Abdurrahman Efendi'nin bilgi ve uzmanlık alanındaki itibarlı konumunu gösterir. 1878'de Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne Müdürü olarak 2,500 kuruş maaşla atanması, sadece muallim değil aynı zamanda idareci olarak da güven

duyulduğunu göstermektedir. 1895 yılında bu kez Mekteb-i Sultânî Müdürü olmuş ve maaşı 6,000 kuruşa yükselmiştir. Aynı yıl içinde Devlet-i Aliye'nin siyasi ve idari tarihi dersini de okutmaya başlamıştır. Bu, Abdurrahman Efendi'nin hem eğitim hem de siyasi tarih alanında uzman kabul edildiğini ortaya koyar. 1900'lü yıllara gelindiğinde, Abdurrahman Efendi'nin hem akademik hem bürokratik kariyeri en üst seviyeye ulaşmıştır. 1908'de Defter-i Hâkânî Nezâreti'ne nazır olarak atanmış ve 30,000 kuruş maaş almıştır. Ardından Maârif Nezâreti gibi önemli bir bakanlık görevini 25,000 kuruş maaşla üstlenmiş, ayrıca 10,000 kuruş maaşla Meclis-i Âyân üyeliğine seçilmiştir. Bu görevler şahsın artık eğitim ve devlet yönetimi alanında popüler bir figür haline geldiğini kanıtlamaktadır. 1909 yılında Dârü'lfunûn'da Osmanlı tarihi ve devletler tarihi muallimliğine tekrar başlaması, aktif bir eğitimci olarak da görev almaya devam ettiğini gösterir. Aynı yıl vakanüvislik görevini üstlenmiş olması, tarihçilik alanındaki otoritesini pekiştirmektedir. Nihayet 1911 yılında yeniden Maârif Nezâreti'ne nazır tayin edilmiş ve bu kez maaşı 15,000 kuruş olarak belirlenmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Abdurrahman Efendi'nin kariyeri hem ilmi hem de idarî alanlarda ilerlemiş, özellikle eğitim politikası, tarih yazımı ve devlet tarihçiliği gibi alanlarda önemli sorumluluklar üstlenmiştir. Maaşlar zamanla artmış ve özellikle nazırlık ve yüksek idarecilik görevlerinde en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Tablo 5.23 Ahmed Arifi Paşa'nın meslekî kariyeri

Tayin Tarihi	Kurum	Görevi	Maaş (Kuruş)
1845	Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi	Stajyer	150
1846/1847	Viyana Sefâreti	Serkâtib	3,000
1848/1849	Tercüme Odası	Müdavemet	2,000
Ekim/Kasım 1854	Amedî Odası	Hulefa	-
12 Nisan 1856	Bâb-ı Âli	Mütercim-i Evvel	5,000
13 Mayıs 1858	Dîvân-ı Hümâyûn	Tercüman	8,000
12 Eylül 1869	Dîvân-ı Hümâyûn	Beylikçi (ilâveten)	18,000
14 Ağustos 1871	Hâriciye Nezâreti	Müsteşar	15,000
20 Eylül 1871	Tophâne-i Âmire	Müsteşar	20,000
23 Eylül 1871	Dîvân-ı Hümâyûn	Tercüman	15,000
20 Kasım 1871	Adliye Nezâreti	İcra Cemiyeti Reisi	15,000
10 Mart 1872	Hukuk Dâiresi	Reis-i Sani	15,000
2 Ekim 1872	Viyana Sefâreti	Büyükelçi	45,000
5 Mayıs 1873	Dîvân-ı Hümâyûn	Tercüman	Eski maaşı
25 Eylül 1873	Matbuat Müdürlüğü	Müdür	-
28 Şubat 1874	Hâriciye Nezâreti	Müsteşar (tekrar)	Eski maaşı
18 Mayıs 1874	—	Vezirlik ve Hâriciye Nazırlığı	75,000
16 Ocak 1875	Maârif Nezâreti	Nazır	30,000
12 Haziran 1875	Adliye Nezâreti	Nazır	50,000
11 Kasım 1875	Viyana Sefâreti	Büyükelçi (tekrar)	45,000

17 Mart 1877	Hey'et-i Âyân	Âzâ	10,000
21 Mart 1877	Hey'et-i Âyân	Başkan Vekili	-
18 Temmuz 1877	Hâriciye Nezâreti	Nazır (tekrar)	-
Eylül/Ekim 1877	Paris Sefâreti	Büyükelçi	45,000
6 Şubat 1879	Sicill-i Ahvâl Komisyonu	Reis	10,000
29 Temmuz 1879	Başvekâlet	Sadrâzam	100,000
17 Kasım 1879	Şûrâ-yı Devlet	Reis	27,000
28 Mayıs 1881	Viyana Sefâreti	Büyükelçi (tekrar)	-
30 Kasım 1882	Şûrâ-yı Devlet	Reis (tekrar)	20,000
2 Aralık 1882	Hâriciye Nezâreti	Nazır (tekrar)	20,000
29 Eylül 1885	Şûrâ-yı Devlet	Reis (tekrar)	30,000

1845 yılında Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi'nde stajyer olarak göreve başlayan Arifi Paşa, o tarihten itibaren hem merkezî idarede hem de dış temsilciliklerde önemli roller üstlenmiştir. Kariyerinin ilk yıllarında Viyana Sefâreti Serkâtibi (1846/47) ve Tercüme Odası Kâtibi (1848/49) olarak görev almıştır. Bu görevler, onun genç yaşta dış siyaset ve diplomasi alanına yöneldiğini göstermektedir. Özellikle mütercimlik ve tercümanlık gibi görevler, dil bilgisi ve dış ilişkilerdeki kabiliyetine olan güvenin bir işaretidir. Nitekim 1856'da Bâb-ı Âli'de Mütercim-i Evvel olarak atanması (maaşı 5,000 kuruş), bunu teyit eder. Arifi Paşa, Beylikçilik (1869) gibi yüksek rütbeli bürokratik görevlerle birlikte daha fazla yetki ve maaş sahibi olmuştur (18,000 kuruş). Bu, onun Dîvân-ı Hümâyûn'un içinde önemli roller üstlendiğini göstermektedir. Aynı yıllarda müsteşarlık görevleri (Hâriciye ve Tophâne-i Âmire) ile çeşitli nezaretlerde kilit roller almış, bu görevlerdeki maaşları 15,000–20,000 kuruş seviyesine ulaşmıştır. 1872'de Viyana Sefâreti'ne büyükelçi olarak atanması ve bu görev için 45,000 kuruş gibi oldukça yüksek bir maaş alması, dış politikada tecrübeli ve güvenilir bir isim olduğunun göstergesidir. Bu görev, onu en yüksek maaşlı diplomatik pozisyonlardan birine taşımıştır. Kısa aralıklarla Dîvân-ı Hümâyûn'daki eski görevine dönmüş, Matbuat Müdürlüğü ve Hâriciye Nezâreti müsteşarlığı gibi görevleri yeniden üstlenmiştir. 1874 yılında vezirlik rütbesiyle Hâriciye Nazırlığı'na atanması, kariyerinde çok önemli bir dönüm noktasıdır ve maaşı bu noktada 75,000 kuruşa ulaşmıştır. Ardından Maârif ve Adliye Nazırlıkları gibi iki farklı nezaretlerde bakanlık yapmıştıktan sonra 1875'te ikinci defa Viyana büyükelçiliğine atanmış, ardından Hey'et-i Âyân üyeliği ve başkan vekilliğiyle yasama meclisinde de görev almıştır. 1879'da 100,000 kuruş maaşı ile Sadrazamlık makamına getirilmesi ise kariyerinin zirvesidir. Bu görev, bir Osmanlı bürokrati için en yüksek makamdır ve Arifi Paşa'nın Osmanlı siyasetinin merkezindeki etkisini ortaya koyar. Aynı yıl Şûrâ-yı Devlet Reisi olması ve ardından tekrar tekrar bu

göreve atanması, onun devlet işleyişindeki tecrübe ve itibarını yansıtır. 1881, 1882 ve 1885 yıllarında Şûrâ-yı Devlet reisliği görevini tekrar üstlenmiş, bu süreçte maaşı da 20,000–30,000 kuruş arasında değişmiştir. Sonuç olarak, Ahmed Arifi Paşa'nın meslekî gelişimi, diplomatik tecrübesiyle şekillenen bir bürokratik yükseliş, ardından yüksek yürütme ve yasama görevleriyle tamamlanan olağanüstü bir devlet kariyeridir. Görevlerinin çeşitliliği hem merkezî idarede hem de dış temsilciliklerde faaliyet gösteren başarılı Osmanlı paşalarından biri olduğunu ortaya koyar. Özellikle sadrazamlık gibi bir göreve getirilmesi, onun hem siyasî hem idarî kabiliyetlerinin en üst seviyede değerlendirildiğini göstermektedir.

Tablo 5.24 Ali Paşa'nın meslekî kariyeri

Tayin Tarihi	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş / Frank)
7 Temmuz 1843	Hassa Ordu-yı Hümayunu Tahrirat Kalemi	Stajyer	-
3 Eylül 1843	Mehmed Ali Paşa'nın Dîvân Kitabeti	Kâtib	150
19 Ağustos 1856	Dîvân-ı Hümayun	Amedi Halifesi	2,000
17 Nisan 1859	Paris Konferansı	Murahhas (Fuad Paşa refakatinde)	5,000 + 25,000 harcırah
18 Mart 1861	Paris Sefareti	1. Serkâtib	750 frank
6 Mayıs 1862	Sırbistan	Komiser	7,500
10 Mayıs 1865	Bosna (Sırbistan Komiserliğine ilaveten)	Politika Memuru	-
18 Nisan 1868	Altıncı Dâire-i Belediye	Reis Vekili	5,000
~Ekim 1868	Şûrâ-yı Devlet	Âza	7,500
13 Eylül 1868	Diyarbakir	Tahkikat Memuru	22,500
28 Eylül 1869	Nafia Nezareti ve Meâbir Riyaseti	Müsteşar	12,500
-	Nafia Nezareti	Vekâlet	-
11 Eylül 1871	Zaptiye Nezareti	Müsteşar	12,500
5 Ekim 1871	Erzurum Valiliği	Vali	30,000
14 Kasım 1871	Trabzon Valiliği	Vali	35,000
17 Temmuz 1872	İzmir	Mahkeme-i Kebir Reisi	10,000
Ağustos 1872	Kudüs-i Şerif	Mutasarrıf	-
29 Ağustos 1872	İstanbul Şehremaneti	Şehremini	25,000
23 Temmuz 1873	Paris Sefareti	Büyükelçi	11,000 frank + 25,000 harcırah
22 Aralık 1875	Meclis-i Âli-i Islahat	Âza	12,500
6 Ocak 1876	Hersek	Politika Memuru	-
Ocak 1876	Hersek Vilayeti	Vali	35,000
2 Şubat 1877	Edirne Vilayeti	Vali	40,000
24 Ekim 1877	Hüdavendigâr Vilayeti	Vali	25,000
18 Nisan 1878	Şûrâ-yı Devlet	Reisi	30,000
1 Ağustos	Edirne Vilayeti	Vali (tekrar)	17,500

1880			
17 Mayıs 1881	Aydın Vilayeti	Vali	20,000

Ali Paşa'nın, 1843'te Hassa Ordu-yı Hümâyunu Tahrirat Kalemi'nde stajyer olarak başlayan memuriyet hayatı, onu hem diplomatik hem idarî hem de belediye ve adliye görevlerine taşıyan bir kariyer çizgisine dönüştürmüştür. Erken dönem görevlerinden biri olan Mehmed Ali Paşa'nın Dîvân Kitabeti'nde kâtiplik, genç yaşında yazışma ve kalem işlerinde deneyim kazandığını gösterir. Bu dönemde idari yazışma tecrübesi edinmiş ve devletin merkezî bürokrasisine giden yolun ilk adımlarını atmıştır. 1856'da Dîvân-ı Hümâyun'da Amedi Halifesi olarak atanmasıyla birlikte maaşı 2,000 kuruşa çıkmış, böylece merkezi idarede önemli kalem görevlerinde sorumluluk almıştır. 1859'daki Paris Konferansı'na Murahhas olarak Fuad Paşa ile birlikte katılması, onu uluslararası diplomaside Osmanlıyı temsil eden seçkin kadrolar arasına yerleştirmiştir. 1861'de 750 frank maaş ile Paris Sefareti'nde Serkâtiblik ve 1862'de Sırbistan Komiserliği gibi görevlerle Avrupa ve Balkanlar'daki politik gelişmelerde rol almıştır. 1865'te Bosna'daki politika görevi, önceki göreve ilaveten verilmiş; bu da onun Balkan siyasetinde uzmanlaşmakta olduğuna işaret eder. 1868'den itibaren iç idarede görev alarak Altıncı Dâire-i Belediye'de reis vekilliği, ardından Şûrâ-yı Devlet âzalığı, Diyarbakir'de tahkikat memurluğu gibi farklı alanlarda görev üstlenmiştir. Bu dönemdeki 22,500 kuruşluk maaşı, onun sorumluluğunun yüksekliğini yansıtır. 1869'da Nafia Nezareti Müsteşarlığına getirilen Ali Paşa, aynı zamanda vekâleten nezareti de üstlenmiştir. 1871'de Zaptiye Nezareti müsteşarlığına geçişi ve ardından Erzurum ve Trabzon valilikleri ile idari tecrübesini sahaya taşımıştır. Trabzon valiliği göreviyle maaşı 35,000 kuruşa yükselmiştir. 1872'de Mahkeme-i Kebîr reisliği ve ardından Kudüs Mutasarrıflığı ve İstanbul Şehremini görevleri ile adliye, mutasarrıflık ve belediye yönetiminde görev almıştır. 1873'te ikinci kez dış göreve giderek Paris büyükelçiliğine atanmış ve maaşı 11,000 frank olmuştur. 1875'ten sonra daha çok iç siyasete yönelen Ali Paşa, Meclis-i Âli-i Islahat'ta âza ve Hersek vilayetinde vali ve politika memuru olarak görev almıştır. 1877'de Edirne ve Hüdavendigâr valiliklerine, 1878'de ise Şûrâ-yı Devlet Reisi olarak atanmıştır. Bu görevdeki 30,000 kuruş maaşı, onu merkezi idarede zirveye taşıyan bir gelişmedir. 1880'lerde Edirne ve Aydın valiliklerine tekrar atanması, onun taşradaki deneyiminin ve yönetici kapasitesinin sürdüğünü göstermektedir. Ancak bu son dönem valiliklerinde maaşlarında önceki görevlere

göre düşüş olduğu görülmektedir (Edirne 17.500, Aydın 20.000 kuruş), bu da devletin genel mali yapısı ya da görevlerin kapsamına göre değişiklik gösterebilir.

Tablo 5.25 Hasan Fehmi Efendi'nin meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görevi	Maaş (Kuruş)
1859	Bâb-ı Âli Tercüme Odası	Stajyer	-
29 Ağustos 1861	Mahkeme-i Ticaret İkinci Meclis	Kâtip	1,000
10 Mayıs 1864	Mesalih-i İflasiye Komitesi Âzâlığı	Âzâ	1,000
9 Eylül 1867	Mesalih-i İflasiye Komitesi Riyâseti	Reis	1,000
-	Takvim-i Ticaret ve Ceride-i Havadis gazeteleri	Muharrir	
1868/1869	Mahkeme-i Ticaret Birinci Meclis Riyaseti	Reis	3,000
-	Deaviye Vekâleti & Tophâne-i Âmire Müşiriyeti Umûr-ı Deaviyesi	-	3,000
30 Mart 1877	Meclis-i Mebusan	Mebus	5,000
13 Aralık 1877	Meclis-i Mebusan	Reis	20,000
1877	Mevkib-i Hümâyun Askerî Komisyonu 1. Şubesi	Reis	-
Ocak/Şubat 1878	Muhacirin Encümeni Vekaleti	Vekil	-
16 Eylül 1879	Nâfia Nezareti	Nazır	20,000
1880/1881	Mekteb-i Hukuk	Hocalık	-
16 Nisan 1884	Adliye Nezareti	Nazır	30,000
8 Ocak 1885	Sefaret-i Fevkalâde (Londra)	Fevkalade memur	1,000 lira
13 Ocak 1886	Umûr-ı Nâfia Komisyonu	Âzâ	15,000
24 Ekim 1888	Hazine-i Celile Kontrol Komisyonu	Reis	-
10 Mayıs 1890	Rûsumat Emaneti	Rûsumat Emîni	15,000
11 Haziran 1893	Aydın Vilâyeti	Vali	30,000
9 Kasım 1895	Selânik Vilâyeti	Vali	20,000
20 Aralık 1895	Halep Vilâyeti	Vali	20,000
26 Aralık 1895	Rûsumat Emaneti	Rûsumat Emîni	-
24 Mart 1897	Mahkeme-i Fevkalâde Riyaseti	Reis	60,000
2 Ekim 1897	Dîvân-ı Muhasebat Riyaseti	Reis	9,000
16 Kasım 1901	Yunan Konsolosluk Müzakereleri	Murahhas	-
18 Temmuz 1898	Yunan Muharebesi Komisyonu Riyaseti	Reis	-
25 Mart 1902	Selânik Vâliliği	Vali	75,000
22 Eylül 1904	Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi	Âzâ	17,000
13 Ekim 1904	Rûsumat Emaneti	Rûsumat Emîni	20,000
29 Ekim 1907	Şûrâ-yı Devlet Riyaseti	Reis	40,500
2 Ağustos 1908	Adliye Nezareti	Nazır	25,000
7 Ağustos 1908	Adliye Nezareti (tekrar)	Nazır	-
28 Kasım 1908	Şûrâ-yı Devlet Riyaseti	Reis	25,000
14 Aralık 1908	Meclis-i Âyân	Âzâ	-
14 Şubat 1909	Şûrâ-yı Devlet Riyaseti (tekrar)	Reis	-
14 Nisan 1909	Adliye Nezareti	Nazır	15,000

1859'da Bâb-ı Âli Tercüme Odası'na stajyer olarak girmesiyle memuriyet hayatına adım atan Hasan Fehmi Efendi, ilk ücretli görevini 1861'de 1,000 kuruş maaşla Mahkeme-i Ticaret İkinci Meclis Zabıt Kâtibi olarak üstlenmiştir. 1864'te Mesalih-i İflasiye Komitesi üyeliği ve 1867'de aynı komitenin başkanlığı, onun ticari davalar ve iflas işlemlerindeki ehliyetini pekiştirmiştir. Eş zamanlı olarak Takvim-i Ticaret

ve Ceride-i Havadis gibi basın-yayın organlarında yazarlık yapması, onu entelektüel camiada da tanınır bir sima hâline getirildiği yönünde yorumlanabilir. 1868/69'da Mahkeme-i Ticaret Birinci Meclis Reisliği ile önemli bir yargı makamında bulunmuş, aynı dönemde Deaviye Vekâleti ve Tophâne-i Âmire'de davalarla ilgili görevleri de üstlenmiştir. 1877'de Meclis-i Mebusan üyeliğine seçilmiş, aynı yılın Aralık ayında Meclis Reisliği görevine getirilmiştir. 1877'de ayrıca Mevkib-i Hümâyun Askerî Komisyonu'na Birinci Şubesi'ne başkanlık etmiş, 1878 başlarında da Muhacirin Encümeni Vekilliği ile kamu meselelerinde sorumluluk almıştır. 1879'da Nafia Nezareti Nazırlığına atanarak bayındırlık işlerinden sorumlu olmuş, 1880'lerde Mekteb-i Hukuk'ta hocalık yaparak hukuk eğitime katkı sunmuştur. 1884'te Adliye Nazırı olmuş ve 1885'te Londra'ya fevkalade memur sıfatıyla gönderilerek diplomatik misyon üstlenmiştir. Bu, dönemin önemli diplomatik güven göstergelerindendir. 1886'da Umûr-ı Nâfia Komisyonu üyeliği ve 1888'de Hazine-i Celile Kontrol Komisyonu Reisliği, onu mali denetim mekanizmalarının da bir parçası yapmıştır. 1890'da Rûsûmat Emîni olarak yeniden ekonomik alana dönmüştür. 1893-1895 yılları arasında sırasıyla Aydın, Selânik ve Halep vilayetlerinin valiliklerini yapmış, bu görevlerin maaşları 20,000–30,000 kuruş arasında değişmiştir. Valilikler onun sahadaki idari tecrübesinin göstergesidir. 1897'de Mahkeme-i Fevkalâde Riyasetine getirilmiş (60,000 kuruş maaşla), bu çok yüksek ücretli görev, ona duyulan güvenin açık ifadesidir. Aynı yıl içinde 9,000 kuruş maaşla Divân-ı Muhasebat Riyasetine atanmıştır. 1898 ve sonrasında Yunan Konsolosluk Müzakereleri'nde murahhas, Yunan Muharebesi Komisyonu Başkanı, 1902'de yeniden 75,000 kuruş maaşla Selânik Valisi, 1904'te Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi âzası ve Rûsûmat Emîni olarak görev almıştır. 1907'de 40,500 kuruş maaşla Şûrâ-yı Devlet Reisliğine gelmiş, 1908'de yeniden hem bu göreve hem de Adliye Nazırlığına atanmıştır. 1909'da da 15,000 kuruş maaşla aynı nazırlık görevini yeniden üstlenmiştir.

Tablo 5.26 İbrahim Edhem Bey'in meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görevi	Maaş (Kuruş)
26 Aralık 1885	Mâbeyn-i Hümâyun	Kâtip	1,100
30 Haziran 1896	Brüksel Sefareti	İkinci Kâtiplik	1,900
17 Ekim 1897	Washington Sefareti	Başkâtiplik	2,700
7 Ara 1897 – 27 Mar 1898	Washington Sefareti	Maslahatgüzarlığı	4,100
11 Ocak 1899	Londra Sefareti	Başkâtiplik	2,700

12 Mart 1901	Şûrâ-yı Devlet (maaş-ı mahsusa ile)	Âzâ	-
25 Eylül 1906	Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dâiresi	Reis-i Sâni	10,000
12 Aralık 1908	Beyrut Vilâyeti Vâliliği	Vâli	20,000
8 – 13 Eylül 1909	Beyrut Vilâyeti Vâliliği	Vâli	-
26 Ağustos 1912	Beyrut Vilâyeti Vâliliği	Vâli	15,000

İbrahim Edhem Bey'in 1885'te 1,100 kuruş maaş ile Mâbeyn-i Hümâyun kâtipliği ile saray bürokrasisinde görevine başlaması, padişaha doğrudan bağlı ve güven gerektiren bir memuriyetle kariyerine adım attığını gösterir. 1896'da Brüksel Sefareti İkinci Kâtipliğine atanmasıyla diplomasi kariyeri başlamış; burada kısa sürede tecrübe kazanarak 1897'de Washington Sefareti Başkâtipliğine yükselmiştir. Aynı yıl içinde, 7 Aralık 1897-27 Mart 1898 tarihleri arasında Washington'da maslahatgüzarlık yapmış ve Osmanlı-Amerikan ilişkilerinde belirli bir tecrübeyi haiz olduğunu gösterir. 1899'da Londra Sefareti Başkâtipliğine tayin edilmiş, böylece Avrupa'daki diplomatik deneyimini genişletmiştir. Bu görevler, hem Fransızca/İngilizce gibi Batı dillerine olan hâkimiyetini hem de diplomatik yazışma ve temsil kabiliyetini gösterir. 1901'de Şûrâ-yı Devlet âzâlığına atanmıştır. 1906'da Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dâiresi Reis-i Sâni'liğine yükselerek hukuk ve idare alanında karar verici pozisyona gelmiştir. II. Meşrutiyet sonrasında, 1908'de Beyrut Valiliğine atanmış, bu görevde kısa aralıklarla birkaç defa bulunmuştur. Beyrut, Osmanlı'nın hem Arap vilayetleriyle hem de Avrupa'yla ilişkilerinde kritik bir liman ve kültürel merkez olduğundan, buraya yapılan valilik ataması hem idari tecrübeyi hem de diplomatik arka planı gerektiren bir tercihi yansıtır. 1912'de tekrar Beyrut Valiliğine atanmıştır. II. Meşrutiyet sonrasında İbrahim Edhem Bey'in Beyrut Valiliği'ne tayin edilmesi, bir yandan kendisinin bölgeye dair sahip olduğu idarî tecrübeden faydalanma arzusunun bir yansıması olarak değerlendirilebilirken, diğer yandan merkezî otoriteyle ilişkileri bağlamında, II. Meşrutiyet sonrasında merkezden uzaklaştırılarak taşrada görevlendirilmiş olabileceğine dair bir yorumu da mümkün kılmaktadır.

Tablo 5.27 İbrahim Edhem Paşa'nın meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görevi	Maaş
1839/1840	Bâb-ı Seraskerî	Muhtelif hizmetlerde	-
1845	Gümüşhane, Keban ve Ergani Maden-i Hümâyunu	Başmühendislik ve Müdürlük	2,000
1845/1846	Erkan-ı Harp Dâiresi ve Rikab-ı Hümâyun	Memur	-
-	Encümen-i Dâniş, Meclis-i Âli-i Tanzimat	Âzâ	-
1855/1856	Meclis-i Âli-i Tanzimat	Âzâ	-

1856/1857	Hariciye Nezâreti	Nazır	75,000
Aynı yıl	Meclis-i Âli-i Tanzimat	Âzâ	40,000
1859/1860	Ticaret Nezâreti	Nazır	49,675
1861/1862	Meclis-i Vâlâ	Âzâ	25,000
1862/1863	Ticaret Nezâreti / Nâfia ve Bank-ı Osmanî / Maârif Nezâreti	Nazır	30,000
1864/1865	Ticaret Nezâreti / Nâfia ve Bank-ı Osmanî Nezaretleri	Nazır	30,000
1866/1867	Tırhala Vilâyeti	Vali	30,000
1867/1868	Yanya Vilâyeti	Vali	50,000
1868/1869	Şûrâ-yı Devlet Nâfia Dâiresi Riyaset Vekâleti ve Âzâlığı	Âzâ	18,500
1870/1871	Divân-ı Ahkam-ı Adliye Nezâreti	Nazır	40,000
1871/1872	Nâfia Nezâreti	Nazır	40,000
Aynı yıl	Ticaret ve Sıhhiye Nezâretleri (ilaveten)	Nazır	50,000
1873	Şûrâ-yı Devlet Nâfia Dâiresi	Vekil ve Âzâ	15,000
2 ay sonra	Nâfia Nezâreti	Nazır	47,500
1875/1876	Şûrâ-yı Devlet Nâfia Dâiresi	Vekil ve Âzâ	15,000
1876/1877	Berlin Sefâreti	Sefir	490
Aynı yıl	İstanbul Konferansı	İkinci Murahhaslık	-
Aynı yıl	Şûrâ-yı Devlet Riyaseti	Reis	40,000
Ocak/Şubat 1877	Sadâret-i Uzmâ	Sadrîazam	50,000
Şubat/Mart 1879	Viyana Sefâreti	Sefir	450 altın
Belirtilmemiş	Tonlate Konferansı Riyaseti	Sefir	-
28 Şubat 1883	Dâhiliye Nezâreti	Nazır	20,000
24 Eylül 1885	Paris Sefâreti	Sefir	-

İbrahim Edhem Paşa'nın memuriyete ilk adımı Bâb-ı Seraskerî'de muhtelif hizmetlerle başlar. Bunu, 1845 yılında Gümüşhane, Keban ve Ergani madenlerinde başmühendislik ve müdürlük görevi takip eder. 2,000 kuruş maaşla yürüttüğü bu görev, onun Avrupa'da (Paris Maden Mektebi) aldığı eğitimle doğrudan ilişkilidir. Bu teknik yönü, Tanzimat yönetiminin sanayi ve üretim alanlarında modernleşme çabalarıyla örtüşmektedir. Aynı dönemde Erkân-ı Harp Dairesi ve Rikâb-ı Hümayun gibi askeri ve saraya yakın bürokratik görevlerde bulunmuş, devletin merkezî yazışma ve askerî planlama kademelerine aşinalık kazanmıştır.

1855'ten itibaren Edhem Paşa'nın kariyeri, Osmanlı'nın yüksek karar alma meclislerinde şekillenmeye başlar. Meclis-i Âli-i Tanzimat'ta âzâlık göreviyle başlayan bu süreç, 1856/1857'de Hariciye Nezâreti'ne nazır olarak atanmasıyla zirveye ulaşır. Aynı yıl içinde 40.000 kuruş maaş ile meclis âzâlığı da devam eder. Bu dönemde kendisine verilen görevlerin çeşitliliği dikkat çekicidir. 1859/1860'ta Ticaret Nezâreti, 1861/1862'de Meclis-i Vâlâ âzâlığı gibi görevlerle merkezî idarenin farklı alanlarında etkinlik göstermiştir. İbrahim Edhem Paşa'nın 1862-1865 yılları arasında Ticaret, Nâfia ve Bank-ı Osmanî nezaretlerini eş zamanlı olarak yürütmesi, bir yandan onun idarî kapasitesine ve Tanzimat dönemi Osmanlı

bürokrasisinde şekillenen çok görevli nazırlık pratiğinin önde gelen temsilcilerinden biri olduğuna işaret edebileceği gibi, öte yandan bu görevlerin liyakatle icrasını sağlayacak yeterli kadronun mevcut olmayışı nedeniyle, bir zorunluluk sonucu Paşa'nın bu görevlere getirildiği şeklinde de yorumlanabilir.

İbrahim Edhem Paşa'nın 1866 yılında Tırhala, ertesi yıl ise Yanya valiliklerine atanması, onun yalnızca merkezde değil, farklı coğrafi ve idarî alanlarda da görev yapabilecek donanımına sahip bir devlet adamı olarak görüldüğüne işaret eder. Özellikle Yanya'daki görevi sırasında kendisine tahsis edilen 50.000 kuruşluk maaş, Paşa'nın idarî kariyerinde ulaştığı yüksek itibarı ve sahip olduğu yetkinliğin mali karşılığı olarak değerlendirilebilir. Bu tür atamalar, onun kariyerinde süreklilik arz eden yüksek sorumluluk düzeyini ve devlet nezdindeki özel konumunu yansıtmaktadır.

1868'de kurulan Şûrâ-yı Devlet'in Nâfia Dâiresi'nde vekillik ve âzâlık görevlerini üstlenen Edhem Paşa, 1870'te Divân-ı Âhkâm-ı Adliye Nezareti'ne, 1871'de ise Nâfia Nezareti'ne atanır. Bu dönemde maaşı 40,000 kuruş olarak belirlenmiştir. Aynı yıl ilaveten Ticaret ve Sıhhiye Nezaretleri görevlerini de üstlenmesi, dönemin nazırlarının hem teknik hem sosyal altyapı alanlarında çok yönlü çalıştığını göstermektedir. 1873'te yeniden Şûrâ-yı Devlet Nâfia Dâiresi vekilliğine döner ve kısa süre sonra yeniden Nâfia Nazırlığı'na getirilir. Bu atama döngüsü, onun uzmanlık alanlarının ne kadar kıymetli olduğunu ve dönemin bürokratik rotasyonuna da işaret edebilir.

1876'da Berlin Sefâreti, İstanbul Konferansı Murahhaslığı ve Şûrâ-yı Devlet Reisliği gibi üst düzey görevler üstlenen Edhem Paşa, 1877 yılı başında 50,000 maaşla Sadrazam olur. Bu görev, onun kariyerinin zirvesidir. Takip eden yıllarda Viyana Sefareti ve Tonlate Konferansı Riyaseti gibi diplomatik görevler üstlenmiş, böylece Tanzimat sonrası Osmanlı dış politikasında önemli roller oynamıştır.

1883'te Dâhiliye Nezareti'ne nazır olarak atanması, Edhem Paşa'nın merkezî bürokrasideki son büyük görevidir. 1885'teki Paris Sefareti ise hem kariyerinin son uluslararası görevi hem de onun Fransa ile olan bağlarının sembolik bir yansımasıdır.

Tablo 5.28 İbrahim Hayrullah Efendi'nin meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görevi	Maaş
31 Temmuz 1884	Mahkeme-i Temyiz Dâiresi	Stajyer	-
4 Ekim 1888	Mahkeme-i Temyiz Baş Müdde-i Umûmîliği	Hey'et Muavinliği	50 kuruş
29 Aralık 1890	Başmüdde-i Umûmîliği Kalemi	Başmümeyyizliği	400 kuruş
11 Ocak 1892	Başmüdde -i Umûmî	Muavinlik	800 kuruş
8 Şubat 1897	Beyoğlu Bidayet Mahkemesi	Âzâlığı	2,000 kuruş
18 Mart 1899	Adliye Nezâreti Havale Müdüriyeti	Müdür	2,470 kuruş
11 Haziran 1900	Adliye Nezâreti Umûr-ı Hukuk Müdüriyeti	Müdür	4,500 kuruş
20 Ocak 1907	Dersaadet İstinaf Mahkemesi Hukuk Kısmı Riyaseti	Reis	5,000 kuruş
4 Mayıs 1908	Mahkeme-i Temyiz	Âzâ	6,000 kuruş
15 Eylül 1909	Selanik Vilayeti	Vâli	15,000 kuruş
30 Ocak 1912	İstanbul Vilayeti	Vâli	12,500 kuruş
8 Şubat-23 Ekim 1912	İstanbul Vilayeti	Vâli (asâleten ve vekâleten)	-
25 Ocak 1913	Adliye Nezâreti	Nazır	15,000 kuruş
27-30 Ocak 1913	Şûrâ-yı Devlet Riyaseti	Vekil	-
5 Şubat -27 Mart 1913	Evkâf-ı Hümâyun Nezâreti	Vekil	8,270 kuruş 38 para
28 Nisan 1913	Evkâf-ı Hümâyun Nezâreti	Nazır	-
17 Haziran 1913	Adliye Nezâreti Celilesi (Evkâf-ı Hümâyun Nezâreti vekâleti ile birlikte)	Nazır	15,000 kuruş

İbrahim Hayrullah Bey'in, 1884 yılında Mahkeme-i Temyiz Dairesi'nde Zabıt Kâtibi olarak başlayan mesleki hayatı, uzun yıllar boyunca adliye teşkilatında çeşitli kademelerde edindiği deneyimlerle şekillenmiştir. 1888'den itibaren Baş Müdde-i Umûmîlik kaleminde görevler üstlenmiş, 1897'de Beyoğlu Bidayet Mahkemesi üyeliğine atanarak mahkeme yapısındaki pozisyonunu güçlendirmiştir. Bu dönemlerde müdürlük ve reislik makamlarında aldığı sorumluluklar hem hukuki hem idari yetkinliğinin artışı göstermektedir. Özellikle 1907'de Dersaadet İstinaf Mahkemesi Hukuk Kısmı Reisliği ve 1908'de Mahkeme-i Temyiz üyeliği gibi yüksek yargı görevleri, onun adliye alanındaki tecrübesini ortaya koyar. Bu görevlerde aldığı maaşlar da sahip olduğu mevkinin ve sorumluluğun göstergesi olarak yükselmektedir. Selanik ve İstanbul vilayetlerinde valilik görevlerine getirilmesi, İbrahim Hayrullah Bey'in sadece hukuki değil aynı zamanda idarî açıdan da güvenilen bir isim olduğunu göstermektedir. Selanik'te 15,000 kuruş, İstanbul'da ise 12,500 kuruşluk maaşları, onun dönemin önemli vilayetlerinden sorumlu, tecrübeli bir yönetici olduğunu ifade eder. 1913 yılında Adliye Nezâreti Celilesi'ne atanması ve aynı zamanda Evkâf-ı Hümâyun Nezâreti vekâletini üstlenmesi, İbrahim Hayrullah Bey'in devlet kademelerinde yüksek dereceli ve çok yönlü görevleri

başarıyla yerine getirdiğini göstermektedir. Genel olarak İbrahim Hayrullah Efendi'nin kariyeri, Osmanlı adliye teşkilatının işleyişini yakından tanıyan, hukuki ve idarî alanlarda derin tecrübe sahibi bir devlet adamı profili çizer. Aynı zamanda taşra ve merkezde üstlendiği görevler, onun çok yönlü yönetim becerilerini ve devlet nezdindeki itibarını ortaya koymaktadır.

Tablo 5.29 Kadri Paşa'nın meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görevi	Maaş (Kuruş)
1849/1850	Gaziantep Kazası Nüfus Kalemî	Mukayyid	250
1852/1853	Gaziantep Kazası Nüfus Nazırlığı	Nazır	500
1857/1858	Tercüme Odası	Memur	-
Nisan/Mayıs 1858	Meclis-i Âli-i Tanzimat	Mütercim	1,500
Ocak/Şubat 1861	Girit Vilâyeti (ilâveten memuriyet)	Kapıkethüdalığı	-
1863/1864	Mahkeme-i Ticaret-i Bahriye Riyaseti	Reis	3,500
Şubat/Mart 1865	Posta Nezâreti	Nazır	5,000
1865/1866	Meclis-i Âli-i Hazâin	Başkâtip	7,500
1866	Meclis-i Vâlâ Kavanin Dairesi	Başkâtip	7,500
1867/1868	Meclis-i İdâre-i Bahriye Riyaseti	Reis	12,000
Nisan/Mayıs 1868	Şûrâ-yı Devlet	Âzâ	7,500
-	Altıncı Dâire Riyaseti	Reis	10,000
1872/1873	Nâfia Nezâreti	Müsteşar-ı sânilîği	10,000
Kasım/Aralık 1872	Nâfia Nezâreti	Müsteşar-ı evvelîği	15,000
1873/1874	Altıncı Dâire Riyaseti	Reis	15,000
Temmuz/Ağustos 1873	Nâfia Meclisi Riyaseti	Müsteşarlık	15,000
1874/1875	İstanbul Şehremaneti	Şehremini	30,000
Eylül 1875	Nâfia Nezâreti	Nazır	40,000
Aralık 1875	Bahriye Nezâreti	Bahriye müsteşarlığı	-
Ocak 1876	İstanbul	Şehremini	25,000
Ocak/Şubat 1877	Şûrâ-yı Devlet Riyaseti	Reis	40,000
Şubat/Mart 1878	Bağdad Vâilîliği (Sivas'a tayin edildi, ama gitmeden değişti)	Vali	40,000
Kasım/Aralık 1878	Dahiliye Nezâreti	Nazır	35,000
18 Ekim 1879	Ticaret Nezâreti	Nazır	20,000
9 Haziran 1880	Başvekâlet	Sadırazam ve nazır	-
11 Ocak 1882	Edirne Vilâyeti	Vali	25,000

Kadri Paşa, kariyerinin erken döneminde Gaziantep kazasında nüfus kalemî mukayyidliği ve nüfus nazırlığı gibi yerel düzeyde başladığı görevler, onun idari temel deneyimini oluşturmuştur. 1858'de Meclis-i Âli-i Tanzimat'ta mütercim olarak üstlendiği görev, Kadri Paşa'nın bürokraside sadece idari değil aynı zamanda teknik ve dilsel yetkinliklere de sahip olduğunu göstermektedir. 1860'lı yıllarda Mahkeme-i Ticaret-i Bahriye reisliği ve Posta Nezâreti nazırlığı gibi merkezi ve teknik nitelikli görevlerde bulunması, tecrübelerinin arttığının göstergesidir. 1865-1868 arasında Meclis-i Âli-i Hazâin ve Meclis-i Vâlâ Kavanin Dairesi'nde başkatiplik görevleri

üstlenerek maliye ve yasama alanlarında deneyim kazanmış, 1867/1868 döneminde Meclis-i İdare-i Bahriye reisliği gibi önemli idari pozisyonlarda sorumluluk almıştır. Şûrâ-yı Devlet'te âzâlık ve Altıncı Dâire reisliği gibi yüksek düzey görevlerde bulunması, devlet işleyişindeki kritik mekanizmalarda etkin rol oynadığını göstermektedir. Bu dönemdeki maaş artışları da görev ve yetkinliklerinin paralelinde yükseldiğinin açık bir işaretidir. 1870'li yılların başında Nâfia Nezâreti'nde müsteşarlık ve müsteşar-ı evvelik gibi üst düzey bürokratik görevler üstlenmesi, Kadri Paşa'nın merkezi idaredeki etkisini ve saygınlığını pekiştirmiştir. 1874-1876 arasında İstanbul Şehremini olarak atanması, kentin belediye yönetiminde önemli bir konuma gelmesini sağlamış ve maaşında ciddi bir artış görülmüştür. 1875 sonrası dönemde Nâfia ve Bahriye Nezâretlerinde nazırlık ve müsteşarlık görevlerinde bulunması, onun çok görevli ve çok yönlü bir devlet adamı olarak tanımlanmasını güçlendirmektedir. Kadri Paşa'nın 1876 ile 1882 yılları arasındaki görev rotasyonu, onun Osmanlı idarî yapısındaki en yüksek mertebelere ulaştığını ve farklı alanlarda duyulan güvenin süreklilik gösterdiğini ortaya koyar. Bu dönemde üstlendiği görevler, yalnızca kariyerinin zirve noktasını değil, aynı zamanda onun çok yönlü yönetici kimliğini de açıkça yansıtır. 1876'da İstanbul Şehreminliği görevine atanması, büyük bir şehrin hem belediye hem de idari sorumluluğunu üstlenmesini sağladı. Bu görev, Paşa'nın kentsel idare ve kamu hizmetleri gibi gündelik yönetim alanlarında da tecrübeli olduğunu ortaya koyar. Ardından 1877'de Şûrâ-yı Devlet Reisliği gibi Osmanlı hukukî ve idarî sisteminde merkezi rol oynayan bir makamın başına getirilmesi, onun hem kanunî süreçlere hâkimiyetini hem de yüksek müzakere kabiliyetini ortaya koyar. 1878 yılı başlarında Bağdad valiliğine atanması, taşradaki geniş ve kritik vilayetlerden birinin idaresinin kendisine emanet edilmesi anlamına gelir. Bu görev, Paşa'nın yalnızca merkezde değil, taşrada da güven duyulan bir yönetici olduğunu gösterse de tayin edilen yerin değişmesi ve gitmeden görevin iptali, merkezde kendisine duyulan ihtiyaçtan kaynaklanmış olabilir. Nitekim 1878 sonunda Dahiliye Nezareti'ne getirilmesi, bu yorumu doğrular niteliktedir. Dahiliye Nezareti, devletin iç düzeni, asayiş ve mülki idaresinden sorumlu kilit kurumlardan biridir. Kadri Paşa'nın bu makama atanması, yönetim kabiliyetine duyulan güvenin en açık göstergelerindendir. 1879'da Ticaret Nezareti'ne geçirilmesi, onun iktisadi işleyiş ve ticarî teşvikler gibi konularda da değerlendirilmesini sağladı. Bu alan değişikliği, Osmanlı yöneticilerinin çok alanlı tecrübe edinme pratiğini de yansıtır.

Bu görevin ardından 9 Haziran 1880’de sadrazamlığa getirilmesi, Kadri Paşa'nın kariyerindeki en yüksek noktadır. Bu atama sırasında Ticaret Nezareti görevini uhdesinde tutmuştur. Bu durum, onun bir uzmanlık alanına dayalı nazırlığı yürütürken aynı anda devletin en yüksek yürütme makamını da üstlenebileceği bir yönetici profiline sahip olduğunu gösterir. Son olarak 1882’de Edirne Valiliği gibi büyük bir vilayete atanması hem merkezde hem taşrada Paşa’ya duyulan güvenin sürdüğünü ve kariyerinin sonuna yaklaşırken dahi aktif görevde tutulduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5.30 Küçük Said Paşa'nın meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görevi	Maaş
1853/1854	Erzurum Tahrirat Kalemi	Memur	250
1856/1857	Anadolu Harb Ordu-yı Hümâyunu Umûr-ı Tahririye Kalemi	Memur	-
Ocak/Şubat 1859	Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası Hulefası	Memur	-
1863/1864	Yanya Vilâyeti Meclis-i Kebîr Başkitâbeti	Başkatip	3,000
30 Mayıs 1864	Meclis-i Vâlâ Nezâreti Tahrir İdaresi Başkitâbeti	Başkatip	3,000
25 Haziran 1867	Selânik Vilâyeti	Mektupçu	7,500
14 Eylül 1867	Matba-i Âmire	Müdür	3,000
-	Takvim-i Vekâyi	Müdür	5,000
2 Temmuz 1868	Şûrâ-yı Devlet	Muavinlik	4,000
Ağustos 1868	Şûrâ-yı Devlet Adliye Dâiresi	Baş Muavinlik	5,000
28 Mayıs 1871	Dâire-i Muhakemât	Başkatip	4,000
8 Ocak 1874	Ticaret Nezâreti	Mektupçu	3,700
26 Mart 1874	Sadâret-i Uzmâ	Mektupçu	10,000
23 Ekim 1875	Maârif Nezâreti	Mektupçu	-
19 Aralık 1875	Meclis-i Ticaret ve Ziraat	Âzâ	5,000
1 Eylül 1876	Mabeyn-i Hümâyûn	Başkâtıp	30,000
13 Ekim 1877	Meclis-i Âyân	Âzâ	-
9 Aralık 1877	Hazine-i Hassa-i Şâhâne Nezâreti	Nazır	-
11 Ocak 1878	Dahiliye Nezareti	Nazır	40,000
4 Şubat 1878	Hazine-i Hassa-i Şâhâne Nezareti	Nazır	35,000
12 Mayıs 1878	Hey’et-i Âyân Riyaseti	Reis	25,000
8 Haziran 1878	Hüdavendigâr Valiliği	Valiliği	25,000
27 Kasım 1878	Hazine-i Hassa-i Şâhâne Nezareti	Nazır	35,000
4 Aralık 1878	Adliye Nezareti (Dahiliye Vekaleti ile birlikte)	Nazır	-
19 Ekim 1879	Başvekkâlet	Başvekil	90,000
12 Eylül 1880	Başvekkâlet Vekaleti (tekrar)	Başvekil	25,000
11 Temmuz 1882	Başvekkâlet (3. kez)	Başvekil	25,000
2 Aralık 1882	Sadaret-i Uzmâ	Başvekil	25,000
9 Haziran 1895	Sadaret-i Uzmâ	Başvekil	85,000
18 Kasım 1901	Sadaret-i Uzmâ	Başvekil	76,500
23 Temmuz 1908	Sadaret-i Uzmâ	Başvekil	76,500
19 Aralık 1908	Heyet-i Âyân Riyaseti	Reis	15,000
11 Kasım 1909 ve 13 Kasım 1910	Heyet-i Âyân Riyaseti	Reis	15,000
1 Ekim 1911	Sadaret-i Uzmâ	Başvekil	25,000 + 5,000

			tahsisat
31 Aralık 1911	Sadaret-i Uzmâ	Başvekil	25,000 + 5,000
30 Ocak 1913	Şûrâ-yı Devlet Riyaseti	Reis	15,000
8 Nisan 1914	Meclis-i Âyân Riyaseti	Reis	-

Küçük Sait Paşa'nın 1850'lerin başında Erzurum Tahrirat Kalemi'nde mütevazı bir memuriyetle başlayan kariyeri, zamanla imparatorluğun en yüksek yürütme makamı olan sadrazamlığa kadar yükselmiş; üstelik bu makamı dokuz kez üstlenmesi, onun devlet yönetiminde etkin bir devlet adamı olduğunu göstermiştir.

1853'te Erzurum Tahrirat Kalemi'nde başlayan memuriyetinin ardından Anadolu Harb Ordu-yı Hümâyunu gibi askerî-idarî yapılar içinde tecrübe kazanmış, 1860'lı yıllarda ise Yanya ve Selanik gibi önemli vilayetlerde başkitâbet ve mektupçuluk ve Takvim-i Vekayi gazetesinde müdürlük gibi görevlerle taşra ve merkez yönetiminde kendini göstermiştir. Bu görevlerde edindiği yazışma ve idarî işleyiş bilgisi, sonraki merkezî makamlardaki etkinliğine sağlam bir temel oluşturmuştur. Şûrâ-yı Devlet ve Nezaret Dönemi 1868 yılında Şûrâ-yı Devlet'e muavin olarak dahil olan Said Paşa, kısa sürede Adliye Dairesi Başmuavinliği gibi görevlerle karar süreçlerinde daha aktif roller üstlenmiştir. 1870'li yıllarda Ticaret, Sadaret, Maârif gibi farklı nezaretlerde mektupçuluk ve başkâtiplik görevleri yürütmesi, onun çok yönlü bürokratik kapasitesini ve idarî esnekliğini göstermektedir. 1876'da Mabeyn-i Hümâyün Başkâtipliği görevine getirilmesi ise padişah nezdinde duyulan yüksek güvenin somut bir ifadesi olarak değerlendirilebilir. Nitekim bu görev, onu sarayla Bab-ı Âli arasındaki en hassas bağlantı noktalarından birine yerleştirmiştir.

1877'den itibaren nazırlık ve valilik görevleriyle üst düzey devlet idaresine adım atmış; kısa süre içinde Dahiliye ve Adliye nazırlıkları ile birlikte Hazine-i Hassa Nazırlığı gibi hassas pozisyonlarda görev yapmıştır. 1879'da ilk kez başvekil tayin edilmesi, zikredilen tüm bu birikimin neticesidir. 1880'ler boyunca başvekillik görevini dört kez üstlenen Paşa hem görevden alınmış hem de yeniden atanarak bu makama dönmüştür. Bu durum, onun dönem içindeki siyasi kırılmaların ortasında dengeleyici bir sima olarak algılandığını gösterir.

Küçük Said Paşa'nın sadaret makamını ifa ettiği 1895-1908 arası, onun en etkili dönemidir. Ayrıca Heyet-i Âyân Riyaseti gibi danışma meclislerinin başına

getirilmesi, Paşa'nın yalnızca icracı değil, aynı zamanda istişarî süreçlerde de ön planda olduğunu gösterir. 1908 sonrasında Meşrutiyet'in ilânıyla birlikte yeniden Heyet-i Âyân ve Şûrâ-yı Devlet reisliği gibi kurumlarda görev alan Said Paşa, bu dönemin karmaşık siyasal atmosferine rağmen tecrübeli bir bürokrat olarak varlığını sürdürmüştür. Küçük Said Paşa, 1 Ekim 1911 tarihinde son kez sadaret makamına getirilmiş ve böylece uzun devlet kariyerinin son sadrazamlık tecrübesini yaşamıştır.

Tablo 5.31 Mehmed Said Paşa'nın meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş)
1849/1850	Bâb-ı Âli Tercüme Kalemi	Stajyer	-
Temmuz/Ağustos 1858	Bâb-ı Âli	Mütercim-i Evvelliği	2,500 + 15,000 harcırah
13 Ağustos 1862	Meclis-i Ticaret	Reis-i Sâni	3,000
10 Mayıs 1864	Meclis-i Ticaret	Reis -i Evvel	6,000
28 Haziran 1865	Suriye Vilayeti Umur-ı Ecnebiye	Müdür	12,500
25 Haziran 1867	Yanya Sancağı	Mutasarrıf	17,500
Eylül 1867	Midilli Sancağı	Mutasarrıf	10,300
5 Temmuz 1868	Kıbrıs Sancağı	Mutasarrıf	12,500
Mart/Nisan 1872	Kars Sancağı	Mutasarrıf	9,000
Aralık 1873	Varna Sancağı	Mutasarrıf	8,000
Mart/Nisan 1877	Tolçi ve Tuna Komisyonu	Mutasarrıf ve Komisyon âzâsı	11,000
Mayıs/Haziran 1877	Tırnova Sancağı	Mutasarrıf	9,000
9 Mayıs 1878	Tırhala Sancağı	Mutasarrıf	10,000
Aralık 1879	Anadolu Ciheti	Teftiş Memuru	20,000 kuruş (harcırah dâhil)
Ekim/Kasım 1880	Umûr-ı Nâfia Komisyonu	Âzâ	7,500
Mayıs/Haziran 1881	Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti	Vali	17,000
23 Nisan 1882	Islahat Komisyonu	Âzâ	17,500
9 Mayıs 1882	Hariciye Nezareti	Nâzır	20,000
16 Mart 1883	Berlin Sefareti	Sefir ve Afrika Konferansı Murahhası	360 lira maaş + aynı miktar harcırah + tahsisat
25 Eylül 1885	Hariciye Nezareti + Sıhhiye Nezareti + Meclis-i Sıhhiye	Nâzır ve Reîs	30,000
4 Eylül 1891	Şûrâ-yı Devlet	Reîs Vekili	-
5 Ekim 1895	Hariciye Nezareti	Nâzır	45,000
6 Kasım 1895	Şûrâ-yı Devlet	Reîs	45,000

Mehmed Said Paşa'nın 1849/1850 yılında Bâb-ı Âli Tercüme Kalemi'nde stajyer olarak başlayan kariyeri, kısa sürede mütercim-i evvellik gibi yüksek nitelik gerektiren bir göreve yükselmesiyle dikkat çeker. Tercümanlık görevinde aldığı yüksek maaş ve harcırah, onun bu dönemde dış ilişkilerdeki yetkinliğine ve güvenilirliğine işaret eder. 1860'lı yıllardan itibaren Meclis-i Ticaret'in önce reis-i sânilğine, ardından da reis-i evvelliğine atanması, iktisadi ve idarî konularda da

tecrübe ettiğinin göstergesidir. Bu görevleri izleyen dönemde Suriye, Yanya, Midilli, Kıbrıs, Kars, Varna ve Tırnova gibi farklı coğrafyalarda mutasarrıflık yapması, onun taşra yönetiminde sergilediği esneklik ve uyum yeteneğini ortaya koyar. Özellikle farklı etnik ve sosyal yapılar barındıran bölgelerde üstlendiği bu görevler, çok yönlü bir yönetim tecrübesinin oluşmasına katkı sağlamıştır. 1879'daki Anadolu teftiş memuriyeti görevi, onu doğrudan merkez adına denetim ve inceleme yapacak düzeyde bir yetkiyle donatırken; 1881'de Cezayir-i Bahr-i Sefid vilayetine vali olarak atanması, bu yetkinliğin taşra icraatına yeniden yansımaları şeklinde değerlendirilebilir. Aynı yıl içerisinde Umûr-ı Nâfia ve Islahat komisyonlarında görev alması, idari ve reform odaklı çalışmalarda etkin bir rol üstlendiğini gösterir. Mehmed Said Paşa'nın 1882 yılında Hariciye Nezareti'ne atanması, onu dış siyasetin en üst kademesine taşıyan bir aşamadır. Ardından Berlin Sefareti'nde görev alması ve Afrika Konferansı'na murahhas olarak katılması, onun yalnızca iç idarede değil, aynı zamanda uluslararası platformda da etkin bir figür olduğunu teyit eder. Bu görevde aldığı yüksek maaş ve harcırahlar, temsil ettiği diplomatik ağırlığın bir yansımasıdır. 1890'ların başında Şûrâ-yı Devlet vekaletine, ortalarında reisliğine ve yeniden Hariciye Nezareti'ne ve atanması ise, tecrübesinin devletin en üst karar organlarında istihdam edilmeye devam ettiğini göstermektedir.

Tablo 5.32 Mehmed Asım Paşa'nın meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş)
1838/1839	Dîvân-ı Hümâyun Kalemi	Stajyer	-
1842/1843	Mühimme Odası	Memur	-
1845	Tercüme Odası	Hulefâ Silki	1,000
1851/1852	Tahrân Sefâreti	Birinci Serkâtib	2,000
1855/1856	Meclis-i Muvakkat	Reis	-
1857/1858	Altıncı Dâire	Muavin	4,000
1858	Tercüme Odası	Nakil	-
1859/1860	Paris Sefâreti	Serkâtib	3,350
1860/1861	Birinci Mahkeme-i Ticâret	Reis	7,500
1862/1863	Karesi Sancağı	Mutasarrıf	9,000
1864/1865	Dîvân-ı Muhasebat-ı Mâliye	Âzâ	6,000
1865/1866	Dîvân-ı Muhakemat-ı Mâliye	Reis	8,000
1866/1867	Dîvân-ı Muhasebat	Reis	13,330
1868	Edirne Vilâyeti	Vâli	41,330
Eylül/Ekim 1871	Bosna Vilâyeti	Vâli	36,000
Aralık/Ocak 1872	Kastamonu Vilâyeti	Vâli	22,500
Mart/Nisan 1873	Trabzon Vilâyeti	Vâli	30,000
Nisan/Mayıs 1874	Tuna Vilâyeti	Vâli	40,000
Eylül/Ekim 1876	Edirne Vilâyeti	Vâli (ikinci defa)	25,000
Ocak/Şubat 1877	Adliye Nezâreti	Nâzır	30,000
Ağustos/Eylül 1877	Meclis-i Âyân	Âzâ ve az sonra Reis	25,000

Şubat/Mart 1878	Şûrâ-yı Devlet	Reis	40,000
Şubat/Mart 1878	Hâriciye Nezâreti	Vekâlet (birkaç gün)	-
Ağustos/Eylül 1878	Şark-ı Rumeli Avrupa Komisyonu	Birinci Komiser	20,000
Ağustos/Eylül 1879	Hey'et-i Âyân	Âzâ	10,000
12 Eylül 1880	Hâriciye Nezâreti	Nâzır	20,000
8 Mayıs 1882	Evkâf Nezâreti	Nâzır	20,000
Aralık 1882	Adliye Nezâreti	Nâzır	20,000
22 Mayıs 1883	Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti	Vekâlet (2 ay)	-
16 Nisan 1884	Hâriciye Nezâreti	Nâzır	20,000
8 Şubat 1886	Trabzon Vilâyeti	Vâli	15,000

1838/1839 yıllarında Dîvân-ı Hümâyûn Kalemî'nde stajyer olarak başlayan meslek hayatı, onu kısa sürede Mühimme Odası'nda memuriyet görevine, ardından da Tercüme Odası hulefâsı silkine taşımıştır. Bu dönemde aldığı 1,000 kuruş maaş, hulefâ zümresine dâhil oluşunun resmî karşılığıdır ve Osmanlı tercüme teşkilatındaki yerinin ciddiyetini gösterir. 1850'li yıllarda Tahran Sefareti'nde birinci serkâtib olarak görev yapması, onun diplomasi alanındaki yetkinliğini göstermektedir. Ardından Paris Sefareti'nde serkâtiblik görevini üstlenmiş olması, Mehmed Âsım Paşa'nın yalnızca doğu sınırlarında değil, batı diplomatik temaslarında da aktif rol oynadığını göstermektedir. Bu görevler sırasında aldığı maaşlar, diplomatik temsil niteliği yüksek mevkilerin ekonomik karşılığını yansıtır niteliktedir. 1855-1856 yıllarında Meclis-i Muvakkat Reisliği ve Altıncı Dâire Muavinliği gibi görevlerde bulunması, onu iç idari yapıdaki reform süreçlerinin bir parçası haline getirmiştir. Özellikle 1860 sonrası dönemde, Birinci Mahkeme-i Ticaret Reisliği ve Dîvân-ı Muhasebât ile Dîvân-ı Muhâkemât-ı Mâliye'de reislik görevleri, mali ve hukuki idarenin merkezinde konumlandığını ortaya koyar. 1860'ların ikinci yarısından itibaren taşra teşkilatında etkin bir rol üstlenen Mehmed Âsım Paşa, Edirne, Bosna, Kastamonu, Trabzon ve Tuna gibi önemli vilayetlerde valilik görevlerinde bulunmuştur. Bu valiliklerin bazılarında aldığı maaşlar, 40,000 kuruşa kadar ulaşmıştır. 1876'da Edirne Valiliğine ikinci kez atanması, kendisine duyulan güvenin sürekliliğini ve taşra tecrübesinin takdir edildiğini göstermektedir. 1877'de Adliye Nezâreti'ne nazır olarak atanması, onu doğrudan merkezî adalet sisteminin başına getirmiştir. Aynı yıl Meclis-i Âyân üyeliğine ve ardından reisliğine yükselmesi, sahip olduğu itibarı yansıtır. 1878'de hem Şûrâ-yı Devlet reisliği hem de kısa süreli Hâriciye Nezâreti vekâleti görevlerini üstlenmesi, onun idarenin çeşitli alanlarında görev alabilecek çok yönlü bir devlet adamı olduğunu gösterir. 1878

sonrasında Rumeli Avrupa Komisyonu'nda birinci komiser olarak görev alması, Berlin Antlaşması sonrası doğan yeni diplomatik sürece katılımını gösterir niteliktedir. 1880'li yıllarda Hariciye, Evkaf ve Adliye nezaretlerinde tekrar tekrar nazırlık görevlerine getirilmesi ise, Mehmed Âsım Paşa'nın merkezî idarenin vazgeçilmez simalarından biri olduğunu açıkça gösterir. 1886'da Trabzon Valiliği görevine yeniden dönmesi ise, uzun süreli bürokratik tecrübesinin taşra idaresinde tekrar değerlendirilmesi bağlamında dikkat çekicidir.

Tablo 5.33 Cemil Molla'nın meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş
1880	Mektûbî-i Meşihat-ı Ülyâ Fetvâhâne-i Celîli	Stajyer	-
27 Mart 1881	Fetvâhâne-i Celîl	Müsevvid	-
Kasım/Aralık 1881	İ'lâmât-ı Şer'îyye Odası	Mukayyed Muavini	250
Haziran 1883	İ'lâmât-ı Şer'îyye Odası	Umûr-ı Tahrîriye Memuru	350
13 Mayıs 1886	Meclis-i Tedkikat-ı Şer'îyye	Başkâtib Muavini	600
27 Aralık 1888	Meclis-i Tedkikat-ı Şer'îyye	Âzâ ve Başkâtib	2,300
3 Ocak 1889	Tedkik-i Müellifât Encümeni	Âzâ (ilâve memuriyet)	150
22 Eylül – 20 Ekim 1893	Evkâf-ı Hümâyûn	Beytû'l-mâl Kassamı	3,800
21 Ekim 1893	Meclis-i Tedkikat-ı Şer'îyye	Âzâ ve Başkâtib	2,300

Cemil Molla'nın meslek hayatı, 1880 yılında Meşihat makamına bağlı Fetvâhâne-i Celîl'de stajyer olarak başlar. Bu göreviyle ilmîye sınıfı içerisinde geleneksel bir yetişme sürecine girmiştir. Henüz maaşsız bir görevlendirme olan bu ilk basamak, aynı zamanda dönemin ilmîye hiyerarşisinde yer edinmek isteyen memurlar için olağan bir başlangıç noktasını temsil eder. 1881 yılında Fetvâhâne'de müsevvidlik görevine getirilmesi, onun fetvâ kalemi işlerinde yeterli bulunduğunu ve yazı işlerinde temayüz ettiğini göstermektedir. Aynı yıl içinde İ'lâmât-ı Şer'îyye Odası'na geçerek mukayyed muavinliği görevine başlaması, şer'î mahkemelere ait kararların ve ilamların düzenli şekilde kayıt altına alınmasını sağlayan önemli bir kademeye dâhil olduğunu ortaya koyar. Bu görev karşılığında aldığı 250 kuruş maaş, ilmîye bürokrasisinde düzenli gelirle çalışan sınıfa geçtiğini göstermesi bakımından önemlidir. 1883'te aynı odada “umûr-ı tahrîriye memuru” olarak atanması, onun özellikle şer'îyye evrakının düzenlenmesi ve tasnifinde sorumluluk üstlendiğini ve yazı işlerinde daha ileri bir uzmanlık alanına kaydığını gösterir. Bu dönemdeki 350 kuruşluk maaşı da görevindeki kıdem artışını ve sorumluluk genişlemesini yansıtmaktadır. Meclis-i Tedkikât-ı Şer'îyye'de başkâtib muavinliği görevine

1886'da atanması, Cemil Molla'nın ilmîye hiyerarşisinde yükselişinin önemli bir aşamasını teşkil eder. Bu meclis, şer'î meselelerin incelendiği ve ilmî değerlendirmelere tâbi tutulduğu önemli bir kurumdur. 600 kuruşluk maaşı, bu kurumun merkezî önemini ve Cemil Molla'nın rolünü teyit eder niteliktedir. 27 Aralık 1888'de Meclis-i Tedkîkât-ı Şer'îyye'de âzâ ve başkâtib olarak görevlendirilmesi, onu hem idarî hem de ilmî anlamda yetkili kılmış ve şer'îyye karar süreçlerinde doğrudan belirleyici bir pozisyona taşımıştır. 1889'da bu göreve ek olarak Tedkik-i Müellifât Encümeni'nde âzâlıkla görevlendirilmesi, Cemil Molla'nın ilmî metinlerin ve eserlerin incelenmesine dair uzmanlığını da gösterir niteliktedir. 1893 yılında Evkâf-ı Hümâyûn'da Beytû'l-mâl kassamlığı görevine atanması, onun ilmîye ve vakıf idaresi arasındaki ilişkilerde de etkin bir pozisyon üstlendiğini gösterir. 3,800 kuruş maaşla ifa edilen bu görev, uzmanlık gerektiren bir makamdır. Aynı yıl Meclis-i Tedkîkât-ı Şer'îyye'deki eski görevine iade edilmesi ise, hem kurumsal istikrar hem de şahsına duyulan itimadın sürekliliği bakımından dikkat çekicidir.

Tablo 5.34 Mehmed Esad Safvet Paşa'nın meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görevi	Maaş (Kuruş)
1831/1832	Dîvân-ı Hümâyûn Kalemî	Stajyer	-
1833/1834	Bâb-ı Âli Tercüme Odası	Memur	200
1837/1838	Bâb-ı Âli Tercüme Odası	Mütercim-i Evveliği	2,000
1838/1839	Dîvân-ı Hümâyûn	Tercüman Vekâleti	-
1839/1840	Takvim-i Vekâyi Nezâreti	Nazır	7,500
7 Eylül 1839	Dîvân-ı Hümâyûn	Tercümanlık	10,000
2 Temmuz 1845	Hâriciye Kitâbeti	-	10,000
13 Ekim 1845	Mabeyn-i Hümâyûn Dördüncü Kitâbeti	-	10,000
1 Şubat 1855	Meclis-i Tanzimat	Âzâ	17,500
16 Mart 1855	Hâriciye Nezâreti	Müsteşar	25,000
23 Mart 1855	Hâriciye Nezâreti	Reis Vekili	35,000
30 Mart 1856	Sadaret-i Uzmâ	Müsteşar	40,000
1856/1857	Avrupa Komisyonu (Paris Muâhede-i sonrası)	Âzâ	65,000 kuruş + 150,000 kuruş harcırah
~1858	Paris Konferansı	Murahhas	10,000 frank
8 Ekim 1858	Meclis-i Tanzimat	Âzâ	30,000
17 Temmuz 1861	Ticaret Nezâreti	Nazır	35,000
16 Şubat 1863	Meclis-i Vâlâ	Reis	50,000
12 Haziran 1863	Ticaret Nezâreti (ikinci kez)	Nazır	40,000
19 Mart 1865	Paris Sefâreti	Sefir	52,500 kuruş + 250,000 kuruş harcırah

29 Ağustos 1866	Meclis-i Vâlâ	Âzâ	16,330
14 Mayıs 1867	Ticaret Nezâreti (üçüncü kez)	Nazır	30,000
6 Mart 1868	Maârif Nezâreti	Nazır	30,000 (zamanla artarak)
11 Haziran 1868	Hâriciye Nezâreti Vekâleti (ilâveten)	Vekil	+20,000
5 Ekim 1871	Şûrâ-yı Devlet Islahat Komisyonu	Âzâ	19,000
16 Mayıs 1872	Sadaret-i Uzma (ikinci defa)	Müsteşar	30,000
7 Ağustos 1872	Hâriciye Nezâreti	Nazır	50,000
6 Aralık 1872	Şûrâ-yı Devlet	Âzâlığı ve Reis Vekilliği	40,000 (20,000 + 20,000)
5 Nisan 1874	Maârif Nezâreti (ikinci kez)	Nazır	30,000
16 Ocak 1875	Hâriciye Nezâreti (üçüncü kez)	Nazır	75,000 + tayinat-ı mahsusa
8 Mayıs 1876	Adliye Nezâreti (ikinci kez)	Nazır	30,000
18 Haziran 1876	Hâriciye Nezâreti (dördüncü kez)	Nazır	39,000
18 Temmuz 1877	Nâfia Nezâreti	Nazır	-
29 Ağustos 1877	Adliye Nezâreti (üçüncü kez)	Nazır	30,000
4 Şubat 1878	Şûrâ-yı Devlet Riyaseti	Reis	40,000
19 Şubat 1878	Hâriciye Nezâreti	Nazır	40,000
4 Haziran 1878	Sadaret-i Uzma	Sadriazam	50,000
28 Aralık 1878	Paris Sefâreti (ikinci defa)	Sefir	550 lira + 100,000 kuruş harcırah
29 Temmuz 1879	Hâriciye Nezâreti (beşinci kez)	Nazır	39,000
17 Kasım 1879	Devair-i Müfettişliği		39,000

Mehmed Esad Safvet Paşa'nın uzun ve girift memuriyet hayatı, Tanzimat'tan II. Abdülhamid dönemine uzanan yaklaşık yarım asırlık zaman diliminde Osmanlı devlet yapısının en kritik idari ve diplomatik makamlarında görev alan çok yönlü bir devlet adamının portresini çizmektedir. Paşa'nın kariyer gelişimi, Tanzimat bürokrasisinin merkezinde yer alan isimlerden biri olarak hem iç reformlara hem de dış siyasete doğrudan müdahil olduğunu göstermektedir.

1830'lu yıllarda Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi'nde stajyerlik ile memuriyet hayatına adım atan Safvet Paşa, kısa sürede Bâb-ı Âli Tercüme Odası'na geçerek 1837/1838'de Mütercim-i Evveliği görevine yükselmiştir. Bu dönemde kazandığı dil becerileri ve diplomatik yazışma tecrübesi, ileride dış siyasette üstleneceği rollere sağlam bir temel hazırlamıştır. 1839'da Dîvân-ı Hümâyûn Tercümanlığına ve Takvim-i Vekâyî Nezâreti'ne nazır olarak atanması, genç yaşta önemli sorumluluklar üstlendiğini göstermektedir.

1840'lı ve 1850'li yıllar, Safvet Paşa'nın sadaret ve hariciye kalemlerinde çeşitli görevlerde bulunduğu, Hâriciye Nezareti'nde müsteşar, sonra da reis vekili olduğu bir dönemdir. 1856 Paris Barış Konferansı sonrası Avrupa Komisyonu'nda görev alması ve yüksek tutardaki maaş ve harcırahlar, onun diplomatik misyonlarda güvenilen bir sima olduğunu ortaya koyar. 1858 Paris Konferansı'ndaki murahhaslık görevi ise Osmanlı'nın uluslararası zeminde temsiline doğrudan katkıda bulunduğunu gösterir.

Safvet Paşa'nın özellikle 1860'lı yıllardan itibaren arka arkaya üstlendiği nazırlık görevleri (Ticaret, Maârif, Hâriciye, Adliye, Nâfia) ve Meclis-i Vâlâ riyaseti, onun devletin iç teşkilatına ve reform süreçlerine yön verdiğini kanıtlar niteliktedir. 1863'te Meclis-i Vâlâ reisliği gibi üst düzey bir mevkiye atanması, Paşa'nın hem ilmî hem de idarî ehliyetinin tescili olarak değerlendirilebilir. Özellikle Maârif Nezareti'nde birkaç kez görev alması, bu alandaki etkinliğini gösterirken, Hâriciye Nezareti'ne beş kez getirilmesi, onu Osmanlı dış politikasının en istikrarlı ve vazgeçilmez aktörlerinden biri yapmaktadır. 1868'de Hâriciye Vekâleti görevine ilâveten atanması, yürütmekte olduğu Maârif Nazırlığı ile birlikte dış işleri sorumluluğunu da üstlenmiş olmasından dolayı dikkate değerdir.

Safvet Paşa, 4 Haziran 1878'de kısa bir süre için Sadrazamlığa getirilmiş, bu görevi esnasında özellikle Berlin Antlaşması sonrası oluşan siyasi dengelerle irtibatlandırılabilir. Sadaretin hemen öncesinde ve sonrasında Şûrâ-yı Devlet Reisliği görevini üstlenmesi ise onun hukukî düzenlemeler ve idarî yapı konusundaki bilgi ve tecrübesini yansıtır.

Paşa'nın 1865'te Paris Sefareti'ne atanması, kendisine duyulan uluslararası güveni pekiştirmiştir. Bu görev karşılığında aldığı 250,000 kuruşluk harcırah ve yüksek maaş, Avrupa başkentlerinde Osmanlı'yı temsil eden nadir isimlerden biri olduğunu gösterir. 1878'deki ikinci Paris Sefareti de benzer şekilde, Avrupa diplomasisinin merkezinde Osmanlı'nın etkili temsilini sürdürebilecek az sayıdaki isimden biri olduğuna işaret eder.

1879'da Devâir-i Müfettişliği gibi daha teknik ve denetleyici bir göreve getirilmesi, artık aktif nazırlık dönemini geride bırakmaya başladığını, ancak devlet içi kontrol ve düzen kurma konularında hâlâ danışılan bir otorite olduğunu gösterir.

Tablo 5.35 Mehmed Kâmil Paşa'nın meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş
Ekim/Kasım 1860	Hükümet-i Mısriye'ye	Muvazzaf memuriyete giriş (Mısır'da baş tercümanlık ve muavinlik)	-
1860/1861	Kıbrıs Vilayeti	Ceride-i Evkâf Müdürlüğü	4,000
1861	Toz Kazası	Kaymakam	-
Kasım/Aralık 1863	Kıbrıs Vilayeti	Muhasebeci	4,000
1864	Sayda Eyaleti	Meclis-i Kebir Riyaseti + Eyalet Muhasebeciliği	10,000
Nisan/Mayıs 1865	Suriye Vilayeti	Merkez Mutasarrıfı	10,000
Kasım/Aralık 1865	Suriye Vilayeti	Beyrut Mutasarrıfı + Politika Memuru	-
Şubat/Mart 1869	Trablusşam	Mutasarrıf	10,300
Aralık 1869	Halep Vilayeti	Merkez Mutasarrıfı	10,000
(Bir süre sonra)	Halep Vilayeti	Muavin + Umûr-ı Ecnebiye Müdürü	12,500
~1871	Felibe / Kudüs	Mutasarrıf	19,000
~1872	Hersek Vilayeti	Mutasarrıf	-
~1872/73	Beyrut Vilayeti	Mutasarrıf	12,500
Mayıs/Haziran 1873	Kudüs Vilayeti	Mutasarrıf-Beytül-lahim Olayı Tahkikat Komisyonu Başkanı	15,000
Mart/Nisan 1875	Sakız Vilayeti	Mutasarrıf	10,640
Eylül/Ekim 1876	Beyrut Vilayeti	Mutasarrıf	12,500
~Ocak 1877	Kosova / Halep	Vali	25,000
5 Kasım 1879	Dâhiliye Nezâreti	Müsteşar + İntihab-ı Memurin Komisyonu Başkanı	13,500
18 Mayıs 1880	Evkâf Nezâreti	Nazır	20,000
10 Eylül 1880	Maârif Nezâreti	Nâzır	20,000
8 Aralık 1881	Umûr-ı Nâfia Komisyonu	Âzâ	10,000
2 Aralık 1882	Evkâf Nezâreti	Nâzır	20,000
22 Mayıs 1883	Aydın Vilayeti	Vali Vekili (eşkıya hadisesi)	300 lira harcırah
29 Aralık 1884	Adliye Nezâreti	Nâzır Vekili (Londra görevi nedeniyle)	-
25 Eylül 1885	Sadâret-i Uzmâ	Sadrazamlık (ilk kez)	75,000
3 Ekim 1895	Sadâret-i Uzmâ	Sadrazamlık (ikinci kez)	85,000
9 Kasım 1895	Aydın Vilayeti	Vali	30,000
5 Ağustos 1908	Sadâret-i Uzmâ	Sadrazamlık (üçüncü kez)	76,500

Mehmed Kâmil Paşa'nın memuriyet ve devlet hizmeti serüveni, taşra yöneticiliğinden sadârete kadar uzanan ve yarım asra yakın kesintisiz bir bürokratik kariyeri ortaya koyar. Paşa'nın bu süreçte görev aldığı coğrafi ve idarî çeşitlilik, yalnızca bireysel liyakatine değil, aynı zamanda Osmanlı bürokrasisinin işleyişinde oynadığı merkezi role de işaret eder. Memuriyet hayatına 1860'ta Mısır'da baştercümanlık ve muavinlik gibi diplomatik vasıflar gerektiren görevlerle başlayan Mehmed Kâmil Paşa, aynı yıl içinde Kıbrıs'ta Ceride-i Evkâf Müdürlüğü'ne getirilmiştir. Bu görevi esnasında aylık yaklaşık 4,000 kuruş maaş almıştır. 1861 yılında Toz Kazası kaymakamlığı, ardından 1863'te yine Kıbrıs'ta muhasebecilik gibi görevlerle taşra yönetiminde mali ve idarî tecrübesini pekiştirmiştir. 1864'te

Sayda Eyaleti Meclis-i Kebir Riyaseti ve eyalet muhasebeciliği gibi iki önemli görev bir arada yürütülmüş; maaşı da buna bağlı olarak 10,000 kuruşa yükseltilmiştir. 1865'te önce Suriye vilayeti merkez mutasarrıflığına, sonra da Beyrut mutasarrıflığına tayin edilmesi, Paşa'nın Arap vilayetlerindeki idarî ehliyetine duyulan güvenin bir göstergesidir. Özellikle Beyrut'ta "politika memurluğu" gibi özel diplomatik nitelikli görevlerle de görevlendirilmesi, bu dönemde dış aktörlerle ilişkilerde dengeleyici bir rol üstlendiğini gösterir. 1869'dan itibaren Trablusşam ve Halep gibi stratejik vilayetlerdeki mutasarrıflıkları, giderek artan maaşlarla birlikte yürütülmüş ve bu görevlere zaman zaman "Umûr-ı Ecnebiye Müdürü" gibi diplomatik hassasiyetler içeren ilâve yetkiler de eklenmiştir. Kudüs gibi dinî ve diplomatik bakımdan karmaşık bir bölgede iki kez mutasarrıf olarak görevlendirilmesi ve özellikle Beytül-lahim Olayı sırasında tahkikat komisyonu başkanlığına getirilmesi, onun kriz yönetimindeki becerisini ortaya koyar. 1870'lerin ortalarına kadar taşra görevleriyle geçen bu dönemde Hersek, Sakız, Felibe, Kosova ve Halep gibi farklı etnik ve dinî yapılar barındıran bölgelerde idarecilik yapmış olması, Paşa'nın farklı topluluklarla yönetsel ilişki kurabilme yetkinliğini gözler önüne serer. 1877 yılında vali sıfatıyla Kosova ve Halep gibi büyük vilayetlerin yönetimini üstlenmiş, böylece taşradan merkeze geçişin son basamaklarını da tamamlamıştır. 1879 yılında Dâhiliye Nezareti Müsteşarlığı'na ve İntihab-ı Memurin Komisyonu Başkanlığı'na atanması, merkezî idarenin mekanizmalarında etkili bir figür haline geldiğini gösterir. Ardından Evkâf ve Maârif Nezaretlerinde nazırlık yapması, onu yalnızca idari değil, aynı zamanda eğitim ve dinî vakıf politikalarının belirlenmesinde de söz sahibi kılmıştır. 1883'te Aydın Vilayeti'ne eşkıya hadisesi nedeniyle vali vekili olarak gönderilmesi ve bu görev için harcırah verilmesi, güvenlik krizi içeren durumlarda merkezin başvurduğu güvenilir isimlerden biri olduğunu gösterir. Bu görevin hemen ardından Adliye Nezareti'nde nazır vekilliği gibi hassas bir mevkiye geçmesi, yönetsel süreklilikteki rolünü pekiştirir. 25 Eylül 1885'te ilk kez Sadrazamlığa getirilmesi, Paşa'nın Osmanlı merkezi bürokrasisinin en tepe noktasına ulaştığını gösterir. Bu görevde 75,000 kuruş maaş alması, makamın ağırlığını ve sorumluluğunu yansıtmaktadır. İkinci sadaretinde (1895) maaşın 85,000 kuruşa yükselmiş olması hem dönemin enflasyonist eğilimleri hem de görevdeki artan sorumluluğun göstergesi olarak yorumlanabilir. 1895'te aynı yıl içinde Aydın Valiliği'ne tayini, onun sadaret makamına rağmen taşrada yeniden güvenlik ve düzen

sağlayıcı bir yönetici olarak istihdam edilmesini şeklinde yorumlanabilir. Bu durum, Paşa'nın kriz dönemlerinde başvurulan "tecrübeli devlet adamı" kimliğini pekiştirir. Nihayetinde, 1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra üçüncü defa sadrazamlığa getirilmesi ve 76,500 kuruş maaşla bu görevi üstlenmesi, onu imparatorluğun geç Osmanlı reformlarının kritik figürlerinden biri olarak öne çıkarır. Sonuç olarak Mehmed Kâmil Paşa'nın kariyeri, taşra yönetimi ile merkezî idare arasında kurulan dengeyi başarıyla yürütebilen, çok sayıda vilayet, nezaret ve sadaret göreviyle devletin hem idarî hem siyasi yapısında iz bırakmış bir bürokrat portresi sunmaktadır. Görev yerlerinin coğrafi yayılımı ve çeşitliliği, maaş skalasındaki düzenli yükseliş ve sadaret gibi zirve pozisyonlara ulaşması, Paşa'nın Osmanlı bürokrasisinin güvenilir, tecrübeli ve çok yönlü bir aktörü olduğunu açıkça göstermektedir.

Tablo 5.36 Mehmed Memduh Bey'in meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş)
21 Kasım 1874	Rüsûmat Emaneti	Stajyer	-
22 Ağustos 1875	Maliye Hazinesi	Varidat Muhasebesi Memuru	150
1 Şubat 1876	İcra Cemiyeti	Memur	200
26 Nisan 1879	Mahkeme-i İstinaf Cünha Dairesi	İkinci Sınıf Zabıt Kâtibi	350
28 Ocak 1880	Dersaâdet Hey'et-i İttihamiye	İkinci Sınıf Zabıt Kâtibi	450
22 Şubat 1881	Mahkeme-i İstinaf-ı Cünha Dairesi	İkinci Sınıf Zabıt Kâtibi	350
3 Şubat 1884	Dersaâdet Mahkeme-i İstinaf	Müdde-i Umûmî Muavini	1,000
10 Kasım 1895	Üsküdar Bidâyet Mahkemesi	Müdde-i Umûmî	3,000
7 Nisan 1895	Dersaâdet Bidâyet Mahkemesi	Müdde-i Umûmî	-
17 Şubat 1896	Umûr-ı Cezâiye	Umûr-ı Cezâiye Müdürü	-
14 Mart 1901	Mekteb-i Hukuk-ı Şâhâne	Tatbikat-ı Cezâiye Muallimi (ilâve-i memûriyet)	500
14 Nisan 1902	Dersaâdet İstinaf Mahkemesi	Müdde-i Umûmî	5,000
24 Ekim 1905	Dersaâdet İstinaf Mahkemesi	Ticaret Kısmı Reisi	5,000
18 Aralık 1906	Mahkeme-i Temyiz	Âzâ	6,000
15 Ağustos 1908	Mahkeme-i Temyiz	Başmüdde-i Umûmî	8,000
31 Ekim 1911	Şûrâ-yı Devlet / Adliye Nezâreti	Reis ve Nazır	15,000
2-22 Ocak 1912	Dâhiliye Nezâreti	Vekil (ilâveten ve fahrîyen)	-

Mehmed Memduh Bey'in kariyeri, taşradan merkeze uzanan doğrudan adliye teşkilatı içinde yükselerek en üst makamlara ulaşan bir hukukçu memur portresi sunar. Özellikle ceza hukuku alanında uzmanlaşmış olan Memduh Bey, görev aldığı

mahkemeler ve pozisyonlar itibarıyla II. Abdülhamid dönemiyle II. Meşrutiyet arasındaki geçişte Osmanlı yargı sisteminin merkezî ve reformist aktörlerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Memuriyet hayatına 1874'te Rûsûmat Emaneti'nde stajyer olarak başlayan Memduh Bey, kısa süre içinde Maliye Hazinesi ve İcra Cemiyeti gibi mali ve idari kurumlarda küçük memuriyet görevleriyle tecrübe kazanmıştır. Bu görevlerdeki maaşları (150-200 kuruş) onun kariyerinin başlangıç noktasındaki konumunu ve sınırlı sorumluluklarını yansıtır.

1879'dan itibaren adliye teşkilatı içinde yükselişi başlamış ve Mahkeme-i İstinaf Cünha Dairesi'nde ikinci sınıf zabıt kâtibi olarak görev almıştır. 1880 ve 1881'de bu görevini sürdürmüş, burada edinilen tecrübe, onu hızla ceza yargılaması alanında uzmanlaşmaya yönlendirmiştir. 1884 yılında Dersaâdet Mahkeme-i İstinafi'nde Müdde-i Umûmî Muavini (savcı yardımcısı) görevine terfi etmesi, onun artık klasik bir yazı memurundan adlî teşkilatın asli bir hukuk aktörüne dönüştüğünü gösterir. Bu görevle birlikte maaşının da 1,000 kuruşa çıkması dikkat çeker.

1895 yılında önce Üsküdar Bidâyet Mahkemesi'nde ardından Dersaâdet Bidâyet Mahkemesi'nde Müdde-i Umûmî olarak atanması, onun adliye teşkilatındaki itibarını pekiştirmiştir. Bu dönemde maaşı 3,000 kuruşa kadar yükselmiştir. 1896'da Umûr-ı Cezâiye Müdürlüğü'ne getirilmesi, ceza davalarına dair merkezî organizasyonu yöneten bir makama gelmesini sağlamıştır.

1901 yılında Mekteb-i Hukuk-ı Şâhâne'de ceza tatbikatı dersleri vermeye başlaması, onun sadece uygulayıcı değil aynı zamanda akademik bilgiye sahip bir hukukçu olduğunu gösterir. 500 kuruşluk bu ilave maaş, dönemin devlet akademisyenlerine verdiği kıymetin de bir göstergesidir.

1902 yılında Dersaâdet İstinaf Mahkemesi'nde tekrar Müdde-i Umûmî olarak atanmış ve 5,000 kuruş maaşla yüksek düzey bir görevde bulunmuştur. 1905'te Ticaret Kısmı Reisi, 1906'da ise Mahkeme-i Temyiz âzalığı gibi görevlerle üst düzey adliye görevlerini sürdürmüştür.

1908’de Mahkeme-i Temyiz Başmüdde-i Umûmîsi olarak görevlendirilmesi, onu ceza yargılaması alanında devletin yüksek savcısı konumuna taşımıştır. Bu görevin maaşı 8,000 kuruş olup, onun yetki alanındaki büyümeye karşılık gelmektedir. Nihayet 1911 yılında Şûrâ-yı Devlet Riyaseti ve Adliye Nezâreti gibi en üst düzey görevleri birlikte yürütmeye başlamış; 15,000 kuruş maaşla Osmanlı adalet sisteminin en tepe noktalarından birine ulaşmıştır.

1912’de kısa süreliğine Dâhiliye Nezâreti vekilliğini fahrî olarak üstlenmesi, onun yalnızca adliye değil, genel bürokraside de itibarlı bir isim olduğunu gösterir. Bu vekillik görevinin fahrî olması, onun devlet hizmetine bağlılığını ve yüksek sorumluluk bilincini yansıtır.

Sonuç olarak Mehmed Memduh Bey’in kariyeri, klasik Osmanlı memurluk yapısında adliye sınıfının içinden yükselerek nasıl en üst düzey makamlara ulaşabileceğinin örnek bir hikâyesidir. Ceza hukuku alanında uzmanlaşarak istikrarlı bir şekilde yükselmiş hem uygulayıcı hem eğitici kimliğiyle adalet sisteminin önemli bir reformcusu hâline gelmiştir. Maaşlardaki düzenli ve yüksek artış, görevlerin sadece sayıca değil, nitelik ve sorumluluk bakımından da büyüdüğünü açık biçimde göstermektedir. Adlî sistemin modernleşme sürecinde üstlendiği roller onu, II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet dönemlerinin seçkin hukuk bürokratları arasında ayrıcalıklı bir konuma taşımıştır.

Tablo 5.37 Mehmed Necmeddin Efendi’nin meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş)
26 Mayıs 1891	Makam-ı Meşihât İlmiye Mektubi Kalemî	Stajyer	—
16 Şubat 1892	Mahkeme-i Temyiz Ceza Dâiresi	Mülâzım	—
25 Şubat 1897	İstanbul Bidâyet Mahkemesi	Müdde-i Umûmî Muavini	400
13 Kasım 1899	İstanbul İstinaf Mahkemesi	Müdde-i Umûmî Muavini	1,000
11 Haziran 1900	Selânik Vilâyeti İstinaf Mahkemesi	Müdde-i Umûmî	2,500
3 Kasım 1901	Dersaâdet Mahkeme-i Ticaret	Âza	2,500
14 Nisan 1902	Dersaâdet Bidâyet Mahkemesi	Müdde-i Umûmî	3,500
24 Ekim 1905	Dersaâdet İstinaf Mahkemesi	Müdde-i Umûmî	5,000
20 Ekim 1908	Umûr-ı Hukuk Müdüriyeti	Müdür (göreve başlamamış)	4,500
8 Kasım 1908	Dersaâdet İstinaf Mahkemesi Ticaret Kısmı	Reis	5,000
24 Kasım 1908	Bağdad Vilâyeti	Vâli	20,000 + 5,000 tahsisat
15 Mayıs 1909	Adliye Nezâreti	Nâzır	15,000

20 Ağustos 1909	Şûrâ-yı Devlet	Reis	—
12 Ocak 1910	Adliye Nezâreti & Şûrâ-yı Devlet	Nâzır ve Reis	—

Mehmed Necmeddin Efendi'nin meslekî kariyeri, klasik Osmanlı hukuk bürokrasisinin son dönemine ait nitelikli ve hızlı yükseliş gösteren örneklerden biridir. 1890'ların başında ilmiyeden başlayan hizmeti, özellikle ceza ve ticaret mahkemelerinde görev alarak şekillenmiş; II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında ise idarî ve siyasî sorumluluklar üstlenerek hem vilayet yönetiminde hem de merkezî adliye teşkilatında üst düzey pozisyonlara ulaşmıştır.

Necmeddin Efendi'nin memuriyet hayatı, 26 Mayıs 1891'de Makam-ı Meşihât İlmiye Mektubi Kalemi'nde başlamış, ardından 1892'de Mahkeme-i Temyiz Ceza Dairesi'nde stajyer olarak görev almıştır. Bu görevler, onun ilmiye kökenli bir hukukî formasyonla yetiştiğini ve ileride modern Osmanlı hukuk yapısında adım adım ilerlemeye başladığını gösterecektir.

1897'de İstanbul Bidâyet Mahkemesi'nde Müdde-i Umûmî Muavini olmasıyla birlikte artık adliye teşkilatının faal ceza kadrosuna katılmış, kısa sürede yükselerek 1899'da İstanbul İstinaf Mahkemesi'ne, 1900'de ise Selânik Vilâyeti İstinaf Mahkemesi'ne aynı görevle tayin edilmiştir. Bu görevler sırasında maaşının 400 kuruştan 2,500 kuruşa çıkması, meslekî değerinin ve sorumluluğunun hızla arttığını açıkça gösterir.

1901'de Dersaadet Mahkeme-i Ticaret üyeliği ile ceza alanından ticaret hukukuna da geçiş yapmış; 1902'de yeniden ceza yargılamasına dönerek Dersaadet Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmîsi olmuştur. Bu dönemde maaşı 3,500 kuruşa ulaşmış, 1905'te Dersaadet İstinaf Mahkemesi'nde Müdde-i Umûmî olarak görev almasıyla 5,000 kuruşluk maaşa erişmiştir. Böylece, İstanbul adliye teşkilatının en önemli figürlerinden biri hâline gelmiştir. Görev çeşitliliği ve yükselen maaşlar, onun sadece ceza değil, ticaret ve istinaf mahkemeleri gibi uzmanlık alanlarında da derinleştiğini göstermektedir.

II. Meşrutiyet'in ilanının ardından Necmeddin Efendi, 1908 yılında önce Umûr-ı Hukuk Müdüriyeti'ne atanmış (4,500 kuruş maaş ile ancak göreve başlamamıştır), ardından aynı yıl Dersaadet İstinaf Mahkemesi Ticaret Kısmı Reisi olmuştur. Bu,

onun hem ceza hem de idare alanında tam yetkinlik kazandığının bir başka göstergesidir.

24 Kasım 1908’de Bağdat Valiliği’ne atanması kariyerinde büyük bir sıçramadır. 20,000 kuruş maaşa ilaveten 5,000 kuruş tahsisatla donatılmış bu görev, onun idarî ehliyetinin de merkez tarafından takdir edildiğini gösterir. Kısa süre sonra, 15 Mayıs 1909’da Adliye Nezâreti’ne Nâzır olarak atanması, onu Osmanlı hukuk sisteminin en üst makamlarından birine taşımıştır. Aynı yıl Şûrâ-yı Devlet Reisliği’ne de atanmış; 1910 yılı itibarıyla bu görevle birlikte Adliye Nezâreti’ni de uhdesinde bulundurarak iki makamı eş zamanlı olarak yürütmüştür.

Tablo 5.38 Mehmed Raif Efendi’nin mesleki kariyeri

Tarih	Kurum	Görevi	Maaş (Kuruş)
1849/1850	Bâb-ı Seraskeriye Nizamiye Muhasebesi	Stajyer	-
1851/1852 – 1853/1854	Maliye Hazinesi Ticaret Odası	Memur	150
Ağustos/Eylül 1854	Meclis-i Vâlâ Evrak Odası	Memur	-
1862/1863	Silistre-Vidin	Tahkikat Memuru	2,000 + kalem maaşı
~1864/1865	Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası	Memur	950
1864/1865	Tuna Vilâyeti	Evrak Müdürü	-
Biraz sonra	Tuna Vilâyeti Meclis-i İdare	Başkâtibi ve fahrî Belediye Reisi	3,000
Şubat/Mart 1868	Tuna Vilâyeti	Vâli Muavini	6,000
Kasım/Aralık 1868	Şûrâ-yı Devlet Adliye Dairesi	Başmuavin	5,000
Şubat/Mart 1869	Bağdad Vilâyeti	Vâli Muavini	10,000
Haziran/Temmuz 1871	Mahkeme-i Nizamiye	Başmümeyyiz	5,000
Temmuz/Ağustos 1872	Bâb-ı Âli	Evrak Müdürü	7,500
Nisan/Mayıs 1873	Beyoğlu Hukuk Mahkemesi	Reis	7,500
Aralık 1874/Ocak 1875	Beyrut Vilayeti	Mutasarrıf	12,500
Aralık 1875/Ocak 1876	Rodos Vilayeti	Mutasarrıf	7,500
Nisan/Mayıs 1876	Kıbrıs Vilayeti	Mutasarrıf	10,000
Aralık 1876/Ocak 1877	Edirne ve Filibe Vilayetleri	Memûriyet-i muvakkat ile mutasarrıf	15,000
Ocak/Şubat 1877	Beyrut Vilayeti	Mutasarrıf (ikinci kez)	15,000
12 Eylül 1880	Ticaret ve Ziraat Nezâreti	Nazır	20,000
10 Mayıs 1882	Umûr-ı Nâfia	Müfettiş-i Umûmî	20,000
24 Nisan 1884	Nâfia Nezâreti	Nazır	30,000
30 Eylül 1885	Adana Vilâyeti	Vâli	17,000
27 Haziran 1887	Musul Vilâyeti	Vâli	15,000
6 Mart 1889	Beyrut Vilâyeti	Vâli	20,000
13 Nisan 1889	Rûsumat Emaneti	Rûsumat Emni	15,000
10 Mayıs 1890	Ticaret ve Nâfia Nezâreti	Nazır	30,000
13 Temmuz 1893	Rûsumat Emaneti	Rûsumat Emni	20,000
26 Aralık 1895	Halep Vilâyeti	Vâli	30,000 + 200

			lira harcırah
18 Mart 1906	Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dâiresi	Reis-i Sâni	25,000
31 Ekim 1907	Rûsumat Emaneti	Rûsumat Emîni	25,000
20 Aralık 1908	Heyet-i Âyân	Âzâ	-
15 Nisan 1909	Şûrâ-yı Devlet	Reis	15,000
29 Nisan 1909	Şûrâ-yı Devlet	Reis	15,000

Mehmed Raif Efendi'nin devlet hizmetindeki kariyeri, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren çeşitli idarî ve adlî görevlerde artan bir sorumluluk ve yetki çizgisiyle gelişmiştir. Mesleğe 1849/1850 yıllarında Bâb-ı Seraskeriye Nizamiye Muhasebesi'nde stajyer olarak başlamış; ardından Maliye Hazinesi'nde ve Meclis-i Vâlâ Evrak Odası'nda memuriyet görevlerinde bulunmuştur. 1860'lı yıllardan itibaren taşrada üstlendiği tahkikat memurluğu ve Tuna Vilayeti'ndeki çeşitli idarî görevleriyle birlikte etkinliği giderek artmıştır. Tuna Vilayeti Meclis-i İdaresi Başkâtipliği ve fahrî belediye reisliği gibi görevlere ilaveten 1868'de vali muavinliğine terfi etmiş, aynı yıl Şûrâ-yı Devlet Adliye Dairesi'nde başmuavin olarak merkezi idarede de görev almıştır.

1869'da Bağdad'a vali muavini olarak tayin edilen Mehmed Raif Efendi, 1870'li yıllarda Mahkeme-i Nizamiye başmümeyyizliği ve Bâb-ı Âli Evrak Müdürlüğü gibi hem adlî hem de bürokratik vazifelerde bulunmuş, daha sonra sırasıyla Beyoğlu Hukuk Mahkemesi Reisliği, Beyrut, Rodos ve Kıbrıs'ta mutasarrıflık görevlerini yürütmüştür. 1876-1877 yıllarında Edirne ve Filibe'de geçici mutasarrıflık yapmış, ardından ikinci kez Beyrut mutasarrıflığına getirilmiştir.

1880'de Ticaret ve Ziraat Nezâreti nâzırlığına tayin edilmesiyle yüksek rütbeli merkezî idare görevlerine geçiş yapan Mehmed Raif Efendi, 1880'ler boyunca Umûr-ı Nâfia Müfettiş-i Umûmîliği, Nâfia Nezâreti nâzırlığı ve vilayet valilikleri (Adana, Musul, Beyrut) görevlerinde bulunmuştur. 1889 yılında Rûsumat Emaneti'ne tayiniyle mali idareye yönelmiş; bu görevi zaman zaman Ticaret ve Nâfia Nezâreti nâzırlığı ile değişimli olarak sürdürmüştür. 1895'te Halep Valiliğine tayin edilen Mehmed Raif Efendi, burada maaşına ilave olarak 200 lira harcırah almıştır. 1906'da Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi Reis-i Sâni'si olmuş, 1908'de Heyet-i Âyân üyeliğine getirilmiş ve nihayet 1909'da Şûrâ-yı Devlet Reisliği makamına tayin edilmiştir.

Tablo 5.39 Mehmed Said Paşa'nın meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görevi	Maaşı
21 Mayıs 1888	Şûrâ-yı Devlet	Âzâ	—

Mehmed Said Paşa'nın 21 Mayıs 1888 tarihinde Şûrâ-yı Devlet üyeliğine atandığı görülmektedir. Bu atama, Osmanlı idari sisteminde yüksek dereceli danışma ve yargı organlarından biri olan Şûrâ-yı Devlet'in önemli bir üyesi olarak görev üstlendiğine işaret etmektedir. Maaş bilgisi belirtilmemekle birlikte, bu tür üyelikler genellikle itibarlı ve deneyimli bürokratlar tarafından yürütülen etkin pozisyonlar olmuştur. Dolayısıyla Mehmed Said Paşa'nın devlet kademesindeki saygınlığını yansıtan önemli bir makam olarak değerlendirilebilir.

Tablo 5.40 Mehmed Şerif Bey'in meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görevi	Maaş
1 Eylül 1895	Mektûbi-i Dahiliye Kalemi	Memur	250
13 Ağustos 1898	Mektûbi-i Dahiliye Kalemi	Müdür Muavinliği	500
3 Ocak 1899	Mektûbi-i Dahiliye Kalemi	Müdür Muavinliği	550
1 Nisan 1899	Başkitabet	—	750
29 Ocak 1906	Şûrâ-yı Devlet	Âzâ	15,000
3 Eylül 1908	Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dâiresi	Âzâ	—
28 Eylül 1908	Hamidiye Hicaz Demiryolu Komisyonu	Birinci Âza	—
17 Ağustos 1909-12 Kasım 1909	İstanbul Vilâyeti	Vâlilik	12,500
5 Haziran 1910	Şûrâ-yı Devlet Maliye Dâiresi	Âzâ	5,000
21 Aralık 1910	Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dâiresi	Reis	6,000
22 Temmuz 1912	Nâfia Nezâreti	Nazır	15,000
15 Ağustos 1912	Dâhiliye Nezâreti	Nazır	15,000
25 Ağustos 1912	Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dâiresi	Reis	6,000
30 Ekim 1912	Maârif Nezâreti	Nazır	15,000
25 Kasım 1912	Ticaret ve Ziraat Nezâreti	Vekâlet	—

Mehmed Şerif Bey'in kariyeri, 1895 yılında Mektûbi-i Dahiliye Kalemi'nde memurlukla başlayıp, burada müdür muavinliği görevleriyle ilerlemiş ve 1899'da Başkitabet'te görev almıştır. 1906 yılında Şûrâ-yı Devlet üyeliğine yükselmiş; Tanzimat Dairesi'nde üyelik ve Hamidiye Hicaz Demiryolu Komisyonu'nda birinci üye olarak önemli görevler üstlenmiştir. 1909 yılı içinde İstanbul Vilayeti'nde valilik yapmış, sonrasında Şûrâ-yı Devlet'in Maliye ve Mülkiye Dairelerinde üyelik ve reislik görevlerinde bulunmuştur. 1912 yılında Nâfia, Dâhiliye ve Maârif Nezâretleri'nde nazırlık görevlerine atanmış, aynı dönemde Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi'nde tekrar reislik görevini sürdürmüştür. Ticaret ve Ziraat Nezâreti'nde

vekâlet görevi ile bürokratik kariyerini devam ettirmiştir. Maaşlar, görevlerin sorumluluk düzeyine paralel olarak 250 kuruştan başlayıp nazırlık kademelerinde 15,000 kuruşa kadar yükselmiştir.

Tablo 5.41 Mehmed Tevfik (Biren) Bey'in meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş)
26 Aralık 1885	Mabeyn-i Hümayun	Memur	1,500
26 Ekim 1897	Kudüs	Mutâsarıf	9,000
8 Mayıs 1901	Selânik Vilâyeti	Vâli	27,000
30 Kasım 1902	Konya Vilâyeti	Vâli	30,000
4 Temmuz 1904	Yemen Vilâyeti	Vâli	30,000
22 Mart 1906	Dîvân-ı Muhasebat	Reis	10,000
24 Mart 1906	Hüdavendigâr Vilâyeti	Vâli	20,000
17 Şubat 1909	Ticaret Mektebi	Usûl-ı Mâliye Muallimi	200 (ilave)
8 Mart 1909	Mekteb-i Hukuk	Hukuk-ı Esasiye Muallimi	600 (ilave)
24 Mart 1909	Ankara Vilâyeti	Vâli	20,000
14 Eylül 1909	Nâfia, Maliye ve Maârif Dâiresi	Âzâ	5,000
4 Haziran 1910	Mülkiye Dâiresi	Reis	6,000
28 Kasım 1910	Mühendis Mektebi	İktisad Muallimi (ilaveten)	400 (ilave)
22 Aralık 1910	Maliye ve Nâfia ve Maârif Dairesi Riyaseti	Reis	6,000

Mehmed Tevfik Bey'in idari ve akademik kariyeri, 1885 yılında Mabeyn-i Hümayun'da memurlukla başlamış, ardından 1897'de Kudüs Mutasarrıflığı ile önemli bir kamu görevine getirilmiştir. 1901'den itibaren Selânik, Konya ve Yemen vilayetlerinde vali olarak üst düzey idari sorumluluklar üstlenmiş, bu görevlerde maaşları 27,000 ile 30,000 kuruş arasında değişmiştir. 1906 yılında Divân-ı Muhasebat Reisliği ve Hüdavendigâr Vilayeti Valiliği ile hem mali hem idari alanlarda önemli pozisyonlarda bulunmuştur. 1909-1910 yıllarında Ticaret Mektebi ve Mekteb-i Hukuk'ta maliye ve anayasa hukuku öğretmenliği gibi akademik görevler üstlenmiş; bu görevler için ek maaşlar almıştır. Aynı dönemde Ankara Vilayeti Valiliği ve Şûrâ-yı Devlet'in çeşitli dairelerinde üyelik ve reislik görevlerine atanmıştır. Maliye, Nâfia ve Maârif Dairelerinde görev aldığı son dönemlerde maaşı 6,000 kuruş civarındadır. Mehmed Tevfik Bey'in kariyeri hem üst düzey vilayet valilikleri hem de merkezi idari ve eğitim kurumlarındaki görevlerle Osmanlı bürokrasisi içindeki çok yönlü etkinliğini göstermektedir.

Tablo 5.42 Mustafa Arif Efendi'nin mesleki kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş)
-------	-------	-------	--------------

3 Kasım 1898 - 6 Haziran 1899	Beyoğlu Bidâyet Mahkemesi İkinci Hukuk Dâiresi / Dersaâdet İstinaf Mahkemesi Cünha Dâiresi	Stajyer	-
16 Ağustos 1899	Preveze Sancağı Bidâyet Mahkemesi	Müdde-i Umûmî Muavini	1,200
14 Kasım 1901	Serefbiçe Sancağı Bidâyet Mahkemesi	Müdde-i Umûmî Muavini	1,260
4 Ocak 1905	Kırıkkilise Sancağı Bidâyet Mahkemesi Ceza Dâiresi	Reis	1,500

Mustafa Arif Efendi'nin kariyerine 1898-1899 yılları arasında Beyoğlu Bidâyet Mahkemesi İkinci Hukuk Dairesi ile Dersaâdet İstinaf Mahkemesi Cünha Dairesi'nde stajler olarak başlamış olduğu görülmektedir. 1899 yılından itibaren Preveze ve Serefbiçe sancaklarında Bidâyet Mahkemeler'inde müdde-i umumî muavinliği görevlerini üstlenmiş ve maaşları 1,200 ile 1,260 kuruş arasında değişmiştir. 1905 yılında Kırıkkilise Sancağı Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi reisliği görevine getirilmiş olup, bu görevdeki maaşı 1,500 kuruş olarak kaydedilmiştir. Mustafa Arif Efendi'nin mesleki ilerlemesi, mahkeme hizmetlerinde görevler üstlenerek kademeli bir yükseliş sergilemiştir ve özellikle sancak mahkemelerinde önemli ceza hukuku sorumlulukları almıştır.

Tablo 5.43 Mustafa Hayri Bey'in meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş)
18 Ağustos 1898	Maraş Sancağı	Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmi Muavinliği	1,260
5 Nisan 1900	Trablusşam Sancağı	Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmi Muavinliği	1,260
6 Mayıs 1901	Lazkiye Sancağı	Bidâyet Mahkemesi Ceza Dâiresi Riyaseti	1,260
20 Mart 1903	Suriye Vilâyeti	Merkez Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmi Muavinliği	1,620
20 Eylül 1904	Manastır Vilâyeti	Merkez Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmi Muavinliği	2,000
5 Aralık 1906	Selânik Vilâyeti	Merkez Bidâyet Mahkemesi Ceza Dâiresi Reisliği	2,000
11 Mart 1907	Niğde Mebusluğu	Mebusluk	2,500
29 Nisan 1909	Adliye Nezâreti	Nâzırlık (ancak 3 Mayıs 1909'da infikak etmiş)	15,000
28 Aralık 1908	Dârü'l-fünun Hukuk Şûbesi	Meclis Muallimliği (ilaveten)	1,200
23 Ekim 1909	Mekteb-i Kuzat	İcra-i Kanunu Muallimliği (ilaveten)	300
29 Aralık 1909	Mekteb-i Kuzat	Tanzim-i İlamat Cezaiye Muallimliği	300
14 Kasım 1910	Meclis-i Mebusan-ı Osmânî	Birinci Reis Vekâleti	-
22 Aralık 1910	Evkâf-ı Hümâyun Nezâreti	Nâzırlık	15,000
Aralık 1908	Dâhiliye Nezâreti	Padişahın Rumeli seyahati sırasında vekâleten	-
22 Ağustos 1911	Hicaz Sıhhiye Meclisi	Âzâ	-

5 Eylül 1911	Adliye – Şûrâ-yı Devlet – Evkâf	Nâzırlık + Reislik + Vekâlet	15,000
31 Ekim 1911	Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti	Nâzırlık (asâleten)	15,000
15 Mart 1912	Maârif Nezâreti	Vekâlet	-
25 Ocak 1913	Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti	Nâzırlık	15,000
28 Nisan 1913	Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti	Nâzırlık	15,000
-	Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye	Heyet-i Umûmî Riyaseti Vekâleti	-

Mustafa Hayri Efendi'nin kariyeri, 1898 yılında Maraş Sancağı Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umûmi Muavinliği ile başlamış, sonraki yıllarda Trablusşam, Lazkiye, Manastır ve Suriye vilayetlerinde benzer görevlerde bulunmuş ve maaşı kademeli olarak 1,260'dan 2,000 kuruşa yükselmiştir. 1906 yılında Selânik Vilâyeti Merkez Bidâyet Mahkemesi Ceza Dairesi Reisliği görevine atanarak önemli bir üst makamda görev yapmıştır. 1907'de Niğde Mebusluğu'na seçilmiş ve 2,500 kuruş maaş almaya başlamıştır. 1909 yılında Adliye Nezâreti Nâzırlığına getirilmiş, ancak sadece kısa bir süre görevde kalmıştır. Aynı yıllarda Darü'l-fünun ve Mekteb-i Kuzat gibi eğitim kurumlarında muallimlik yaparak akademik görevler de üstlenmiştir. 1910 ve 1911 yıllarında Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'nde Nâzırlık görevini asâleten ve vekâleten sürdürmüş, ayrıca padişahın Rumeli seyahati sırasında Dâhiliye Nezâreti'nde vekâleten görev almıştır. 1911-1913 yılları arasında Adliye, Şûrâ-yı Devlet Riyaseti ve Evkâf nezaretlerinde ayrıca Hicaz Sıhhiye Meclisi'nde âzalık görevinde bulunarak birden fazla önemli makamı yürütmüş, maaşı genellikle 15,000 kuruş seviyesinde kalmıştır. Mustafa Hayri Efendi, devlet hizmetinde hem mahkeme ve idari görevler hem de eğitim alanında üst düzey görevler üstlenmiş, aynı zamanda meclis üyeliği ve çeşitli vekâletler aracılığıyla geniş kapsamlı sorumluluklar taşımıştır.

Tablo 5.44 Mustafa Reşid Bey'in meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (kuruş)
25 Mayıs 1882	Dîvân-ı Hümâyûn Amedi Kalemî	Stajyer	–
3 Temmuz 1883	Dîvân-ı Hümâyûn	Kalem hulefâsı silki	1,500
16 Ağustos 1887	Dîvân-ı Hümâyûn	Üçüncü sınıf hulefâ silki	1,880
10 Ekim 1890	Meclis-i Mahsusa Zabıt Kitâbeti	Memur	2,000
22 Ocak 1892	Dîvân-ı Hümâyûn	İkinci sınıf hulefâ silki	2,250
9 Ocak 1895	Şûrâ-yı Devlet	Âzâlık	5,000
15 Ocak 1897	Şûrâ-yı Devlet	Mülkiye Dâiresi Âzâlığı	–
20 Şubat 1902	Sivas Vilâyeti	Vâliliği	18,000

Mustafa Salih Reşid Bey'in meslekî kariyeri, 1882 yılında Dîvân-ı Hümâyûn Amedî Kalemi'nde stajyerlikle başlamıştır. Kısa süre sonra 1883'te kalem hulefâsı silkine dâhil olarak 1,500 kuruş maaşla memuriyet hayatına adım atmış, sonraki yıllarda bu kalemdede terfi ederek 1887'de üçüncü sınıf, 1892'de ise ikinci sınıf hulefâ sınıfına yükselmiştir. Bu süreçte maaşında da düzenli bir artış gözlenmiş, 2,250 kuruşa ulaşmıştır. 1890 yılında Meclis-i Mahsusa Zabıt Kitâbeti'ne atanması, onun bürokratik yazışma ve karar alma mekanizmalarındaki yetkinliğine işaret etmektedir. 1895 yılında 5,000 kuruş maaşla Şûrâ-yı Devlet âzâlığına getirilmesi, onun yüksek dereceli mülki bürokrasiye geçiş yaptığını göstermektedir. 1897'de Mülkiye Dâiresi âzâlığına atanmış, bu görevin maaşı belirtilmemekle birlikte önceki pozisyonuyla aynı düzeyde veya daha yüksek olduğu varsayılabilir. 1902 yılında Sivas Vilâyeti Vâliliği'ne tayiniyle idari tecrübesi taşraya aktarılmış ve maaşı önemli ölçüde artarak 18,000 kuruşa ulaşmıştır. Bu son atama, onun taşra idare teşkilatındaki en yüksek makam olan valilik görevine ulaştığını ve kariyerinin zirve noktalarından birine eriştiğini göstermektedir.

Tablo 5.45 Mustafa Zihni Efendi'nin meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş)
1 Şubat 1854	Mektubi Maliye Kalemi	Stajyer	-
Mayıs 1854	Zimemat Komisyonu Heyet-i Kalemiyesi	Memur	200
~1856	Zimemat Komisyonu Mazbata Odası	Memur	-
Temmuz 1859	Maliye Nezareti Mazbata Odası	Memur	450
~1859-1860	Divân-ı Hümâyûn	Kâtip (Aydın ve Suriye'de görev)	-
~1860	Meclis-i Muhasebe Mazbata Odası	Memur	450
2 Mayıs 1865	Dîvân-ı Muhasebat	Maliye Muhakemat Başkitabeti Muavinliği	2,000
23 Mayıs 1865	Dîvân-ı Muhasebat	Maliye Dairesi Mümeyyizliği	3,000
28 Kasım 1867	Maliye Nezareti	Mektûbi Maliye Muavinliği	5,000
18 Temmuz 1868	Maliye Nezareti	Maliye Mektupculuğu	7,500
2 Ekim 1873	Sadaret-i Uzma	Mektupculuk	12,500
27 Mart 1874	Ticaret Nezareti	Mektupculuk	4,000
5 Mart 1875	Maliye Nezareti	Maliye Mektupculuğu (İkinci kez)	7,125
1 Ocak 1877	Sadaret-i Uzma	Mektupculuk (İkinci kez)	10,000
16 Ocak 1879	Sadaret-i Uzma	Müsteşarlık	15,000
26 Ağustos 1885	Maliye Nezareti	Nazır	30,000
25 Eylül 1885	Evkaf Nezareti	Nazır	30,000
27 Eylül 1885	Maliye Nezareti	Ricat (geri dönüş)	30,000
19 Aralık 1886	Ticaret Nezareti	Nazır	30,000
24 Aralık 1886	Ticaret ve Nafia Nezareti (birleşik)	Nazır	30,000

18 Ocak 1890	Evkaf-ı Hümayun Nezareti	Vekâlet (ilâveten)	-
10 Mayıs 1890	Evkaf-ı Hümayun Nezareti	Nazır	30,000
10 Eylül 1891	Selanik Vilayeti	Vali	20,000
27 Eylül 1895	Maarif Nezareti	Vekâlet (ilave memuriyet)	-
9 Kasım 1895	Halep Vilayeti	Vali	20,000
~1896	Teftiş Komisyonu	Riyaset (itiraz sebebiyle vazgeçildi)	-
17 Haziran 1896	Hüdavendigâr Vilayeti	Vali	-
8 Ağustos 1896	Girit	Memuriyet-i Mahsusa	40,000 (harcırah)
24 Aralık 1896	Memurin-i Mülkiye Komisyonu	Riyaset	25,000
23 Ocak 1899	Ticaret ve Nafia Nezareti	Nazır	36,000
23 Ocak 1899	Ziraat Bankası	Müdür-i Umumi (ilave)	12,500
12 Nisan 1902	Mesarif Nezareti	Vekâlet	-
~1902-1908	Hicaz Demiryolu	Maliye Nezareti	-
7 Eylül 1908	Hicaz Demiryolu Maliye Nezareti + Komisyon-ı Âli	Âza	15,000
14 Aralık 1908	Meclis-i Âyan	Âza	-
14 Nisan 1909	Şûrâ-yı Devlet	Reis	25,000

Mustafa Zihni Efendi'nin kariyeri, Tanzimat sonrası Osmanlı bürokrasisinin hem merkez hem taşra teşkilatında üst düzey görevlerde bulunmuş, idarî, malî ve siyasî tecrübesi son derece geniş bir devlet adamının izlerini taşımaktadır. 1854 yılında Mektûbî-i Mâliye Kalemî'nde stajyer olarak başlayan hizmeti, kısa sürede Zimemât Komisyonu ve Maliye Nezareti bünyesindeki mazbata odalarında memuriyetlerle devam etmiştir. 1860'lardan itibaren Divân-ı Hümayun, Meclis-i Muhasebe ve Dîvân-ı Muhasebat gibi kilit kurumlarda görev almış, maaşının da bu dönemlerde düzenli olarak arttığı gözlemlenmektedir. 1867-1879 arasında Maliye Nezareti Mektubculuğu, Sadaret Mektubculuğu ve nihayet Sadaret Müsteşarlığı gibi merkez bürokrasinin en stratejik yazı ve karar organlarında görev alması, onun devletin kalbindeki güvenilir konumunu göstermektedir. Bu dönemde maaşı 15,000 kuruşa kadar yükselmiş ve 1885'te Maliye Nezareti Nazırlığına, ardından kısa süreliğine Evkaf Nezareti'ne nakledilerek tekrar Maliye Nazırlığı'na dönmüştür. Bu tereddütlü nakiller, dönemin siyasî dengelerine bağlı olarak nazırlıklar arası geçişlerin ne denli hızlı olabileceğini yansıtırken, Mustafa Zihni Efendi'nin bürokrasideki esnekliğini ve güvenilirliğini de ortaya koymaktadır. 1886'dan itibaren Ticaret ve Nafia gibi nazırlıkları da üstlenen Mustafa Zihni Efendi, 1890'larda ise vilayet idaresine yönelmiş ve Selânik, Halep, Hüdavendigâr gibi önemli vilayetlerde valilik yapmıştır. Bu görevlerde maaşının 20,000 kuruş civarında sabit kaldığı anlaşılmaktadır. Girit'teki memuriyet-i mahsusa görevi ise 40,000 kuruşluk harcırahla, özel misyonla

görevlendirildiğini göstermektedir. 1896'da Memurin-i Mülkiye Komisyonu'nda Reisliğe, 1899'da tekrar Ticaret ve Nafia Nazırlığı'na getirilmiş, aynı yıl Ziraat Bankası Müdür-i Umumiliği (genel müdür) ile birlikte ikili bir görev üstlenmiştir. 1908 sonrasında ise Hicaz Demiryolu Komisyonu'nda maliye sorumlusu ve Komisyon-ı Âli âzası olarak görev yapmış; Meclis-i Âyan üyeliği ve 1909'da Şûrâ-yı Devlet Reisliği ile kariyerinin zirvesine ulaşmıştır. Reislik göreviyle birlikte maaşı 25,000 kuruşa ulaşmış ve böylece yaklaşık 55 yıl süren kamu hizmeti, en yüksek devlet mevkilerinden birinde nihayetlenmiştir. Mustafa Zihni Efendi'nin verileri, Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e uzanan dönemde Osmanlı idarî hayatının birçok safhasında etkin rol almış, merkez-taşra, malî-idarî, teknik-siyasî çizgiler arasında geçiş yapabilen, çok yönlü bir Osmanlı bürokratı ve nazırı portresi çizmektedir. Uzun hizmet süresi, çok sayıda nazırlık ve valilik görevi, ona döneminin tecrübeli ve güvenilir devlet adamlarından biri olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 5.46 Mehmed Namık Paşa'nın meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş)
1816/1817	Divan-ı Hümâyûn Kalemi	Stajyer	-
1825/1826	Konferans (muâhede tanzimi)	İkinci Tercümanlık	-
1825/1826	Akkirman	Murahhas refakati	20,000
1827/1828	-	Silk-i Askeriye	800
1828/1829	Petersburg Sefâreti	Ateşe Militerlik	900
1829/1830	Hassa-i Ordu-yı Hümâyûnu	Üçüncü Miralay	1,200
1832/1833	Londra Sefâreti	Muvakkat Sefirlik	5,000
1834/1835	Londra Sefâreti	Muvakkat Sefirlik	-
1835/1836	Dâire-i Bahriye	Ferik	-
1835/1836	Kapûdan-ı Deryâ	Kaymakamlık	5,000
1836/1837	Trablusgarb Islahat Memuriyeti	Islahat Memuru	-
1837/1838	Asâkir-i Redifi	Ferik	-
1837/1838	Aydın	Vâlilik Vekâleti	25,000
1838/1839	Karantina Meclisi Riyaseti	Reis	-
1839/1840	Selânik Umûr-ı Zabîtâ Memûriyeti	Zabîtâ Memurluğu	20,000
1840/1841	Tırhala Umûr-ı Zabîtâ Memûriyeti	Zabîtâ Memurluğu	-
1843/1844	Üçüncü Ordu-yı Hümâyûn	Reis-i Erkan	15,000
-	Arabistan Ordu-yı Hümâyûnu	Müşir	60,000
1848/1849	Irak ve Hicaz Ordu-yı Hümâyûnu	Müşir	60,000
1851/1852	Bağdad Vilayeti	Vâli	15,000
1851/1852	Tophane Müşirği	Müşir	60,000
1852/1853	Ticaret Nezâreti	Nazır	30,000
1855/1856	Hüdavendigâr Vilayeti	Vâli	48,880
1856/1857	Kastamonu Vilayeti	Vâli	48,880
1856/1857	Habeş ve Cidde Vilayetleri	Vâli	100,000
1859/1860	Hassa-i Ordu-yı Hümâyûnu	Müşir	30,000

1860/1861	Seraskerlik	Serasker	102,420
1861/1862	Irak ve Hicaz Ordu-yı Hümâyunu / Bağdat	Vâlilik ve Müşirlik	80,000
1867/1868	Tophane müşirliği ve Bahr-i Sefid ve siyah boğazlar muhafazalıkları inzımamı ile Seraskerlik	Müşir	57,580
1871/1872	Şûrâ-yı Devlet	Reis	75,000
1872/1873	Bahriye Nezâreti	Nazır	71,250
1875/1876	Seraskerlik	Serasker	39,000
1875/1876	Bahriye Nezâreti	Nazır	71,250
1876/1877	Şûrâ-yı Devlet	Reis	40,000
1877/1878	Heyet-i Âyân	Âzâ	20,000
1878	Hazine-i Hassa-i Şâhâne	Nazır	35,000
1878	Tophane	Müşir	35,000
1878/1879	Kavaim Nakdiye Komisyonu	Reis	-
1879/1880	Umûr-ı Nâfia Komisyonu	Reis	-

Mehmed Nâmık Paşa'nın kariyeri, Osmanlı devlet teşkilatında hem askerî hem sivil sahalarda geniş bir tecrübe yelpazesine sahip, çok yönlü bir devlet adamını ortaya koymaktadır. Meslek hayatına 1816/1817 yılında Dîvân-ı Hümâyun Kalemi'nde stajyer olarak başlayan Paşa, 1825'ten itibaren diplomatik ve askerî sahada görevler almış, aynı yıl içerisinde muâhede görüşmelerinde ikinci tercümanlık ve Akkirman'da murahhas heyetine refakat etmek gibi dikkat çekici vazifeler üstlenmiştir. 1827'de Silk-i Askeriye'ye dâhil olmasıyla birlikte askerî kariyerine fiilen adım atmış; 1828/1829'da Petersburg Sefâreti'nde ateşe militer olarak görev yapmıştır. Ardından Hassa Ordusu'nda Üçüncü Miralay rütbesiyle hizmet etmiş, bu da onun rütbeli bir asker olarak kabul edildiğini göstermektedir. 1830'ların başında iki defa Londra'ya muvakkat (geçici) sefir olarak gönderilmesi, diplomatik alanda da güvenilen bir kişi olduğunu ortaya koymaktadır. 1835 sonrası dönemde Mehmed Nâmık Paşa'nın ağırlıklı denizcilik ve taşra idaresinde öne çıktığı görülmektedir. Kapûdan-ı Deryâ kaymakamlığı görevine getirilmiş, Trablusgarp'ta ıslahat memuru olarak bulunmuş ve Asâkir-i Redîfi Feriki olmuştur. Aynı dönemde Aydın'da vâlilik vekâletini üstlenerek sivil yöneticilik görevine geçiş yapmıştır. Selânik ve Tırhala'da zabıta görevleri, Karantina Meclisi reisliği gibi görevleri taşrada asayiş, sağlık ve idari yapıların kontrolünde önemli roller oynadığını göstermektedir. 1840'ların ortalarından itibaren askerî kariyeri tekrar ön plana çıkmış, Üçüncü Ordu-yı Hümâyun'da reis-i erkân olarak görev yapmış; ardından Arabistan, Irak ve Hicaz bölgelerinde müşirlik görevleriyle yüksek rütbeli komutanlıklar üstlenmiştir. Bu görevlerin maaşları genellikle 60,000 kuruş gibi yüksek seviyelerde olup, kendisinin ordu nezdinde sahip olduğu itibarı yansıtır. Aynı şekilde 1850'li yıllarda Bağdat,

Hüdavendigâr, Kastamonu, Habeş ve Cidde gibi vilayetlerde valilik yapmış; özellikle Habeş ve Cidde Valiliği sırasında maaşı 100,000 kuruşa kadar yükselmiştir. Seraskerlik makamı Paşa'nın kariyerinin en üst düzey askerî görevlerinden biri olarak öne çıkar. Bu makama 1860'ta tayin edilmiş ve 102,420 kuruş gibi devrin en yüksek maaşlarından birini almıştır. Ayrıca bu göreve 1875'te tekrar atanması, kendisinin askerî otorite olarak tekrar tercih edilmesinin bir göstergesidir. Bu süreçte aynı zamanda Tophane Müşirliği ve Boğazlar muhafazalığı gibi İstanbul'un stratejik savunmasına dair görevler de Paşa'ya tevdi edilmiştir. Sivil bürokrasiye yönelik hizmetleri de dikkate değerdir. Ticaret, Bahriye ve Hazine-i Hassa nezaretleri gibi merkezî hükümet kademelerinde nazır olarak görev almıştır. Bu makamların çoğuna birkaç defa atanması, devletin kendisine duyduğu sürekli güveni gösterir. Ayrıca Şûrâ-yı Devlet reisliği ve Meclis-i Âyân âzâlığı gibi yüksek danışma organlarında yer alması, onun bir nevi “devlet aklının” bir parçası konumuna getirildiğine işaret eder. Kariyerinin son döneminde Kavaim Nakdiye ve Umûr-ı Nâfia komisyonlarının reisliğini yaparak, daha çok mali ve bayındırlık işlerinde danışmanlık ve denetleyici roller üstlenmiştir. Bu görevler için maaş bilgisi verilmemişse de protokoldeki yeri ve tecrübesi sayesinde etkinliğini sürdürdüğü açıktır. Mehmed Nâmık Paşa'nın hizmet geçmişi; taşra yönetimi, diplomasi, donanma, kara ordusu ve merkezî bürokrasi gibi birçok sahada kesintisiz ve üst düzey görevlerle örülmüş; Tanzimat sonrası Osmanlı reform sürecinin çeşitli kademelerinde etkin roller almış bir devlet adamının portresini çizmektedir. Çok sayıda görevi aynı dönemde veya kısa aralıklarla üstlenmiş olması, onun bu Osmanlı'nın bu dönemlerinde sıkça başvurulan bir isim olduğunu da ortaya koyar.

Tablo 5.47 Şerif Mehmed Rauf Paşa'nın meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş)
1861/1862	Tercüme Odası	Stajyer	—
1863/1864	Koniçe Kazası	Müdürlük	2,000
1863/1864	İzvornik Sancağı	Kaymakamlık Vekâleti	—
1864/1865	Bihke Sancağı	Kaymakamlık	6,000
1866/1867	İzvornik Sancağı	Mutasarrıflık	12,000
1870/1871	Şam Vilayeti	Mutasarrıflık	10,000
Sonları 1870/1871	Beyrut + Suriye Vilayeti	Mutasarrıflık + Politika Memuriyeti	12,500
Ocak/Şubat 1871	Kudüs Vilayeti	Mutasarrıflık Vekâleti	20,000
Ocak-Mart 1871	Suriye Vilayeti	Kaymakamlık	—
1872/1873	Siroz Vilayeti	Mutasarrıflık	10,000
Aynı dönem	Selanik Vilayeti	Vali Kaymakamlığı (3 ay, Siroz Mut. uhdesinde)	—
1873/1874	Nafia Meclisi + Tarik	Âzâ + Tarik ve Meabir	~6,000

	ve Meabir Müdürlüğü	Müdürlüğü	
1875/1876	Tırnovi Vilayeti	Mutasarrıflık	9,000
~1876 sonu	Trabzon Vilayeti	Vali Muavinliği	10,000
1876/1877	Kudüs Vilayeti	Mutasarrıflık	15,000
13 Nisan 1889	Beyrut Vilayeti	Valilik	20,000
13 Temmuz 1889	Bitlis Vilayeti	Valilik	17,000
13 Ekim 1890	Mamuretülaziz Vilayeti	Valilik	15,000
15 Haziran 1892	Suriye Vilayeti	Valilik	20,000
11 Ocak 1895	Mamuretülaziz Vilayeti	Valilik	15,000
26 Eylül 1895	Erzurum Vilayeti	Valilik	25,000
14 Ocak 1902	Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi	Âzâlık	15,000
22 Eylül 1904	Selanik Vilayeti	Valilik	30,000
29 Ekim 1904	Selanik Vilayeti	Emlâk-ı Hümâyun Komisyonu Reisliği (Fahrî)	—
9 Ağustos 1908	Aydın Vilayeti	Valilik	30,000
23 Şubat 1909	Mısır	Fevkalade Komiserlik	20,000

Şerif Mehmed Rauf Paşa'nın kariyerine Tercüme Odası'nda stajyer olarak başlaması (1861/1862), onun Tanzimat dönemi Osmanlı bürokrasi eğitim sürecinden geçtiğini gösterir. Kısa süre içinde taşra yönetimine yönelen Rauf Paşa, 1863 yılında Koniçe Kazası müdürlüğü ve ardından İzvornik Sancağı kaymakamlık vekâleti gibi görevlerde bulunmuştur. Bu erken dönem görevleri, onun yeteneklerinin fark edildiğini ve hızla yükselişe geçtiğini göstermektedir. 1864'te Bihke Sancağı kaymakamlığıyla 6,000 kuruş maaş alması, önemli bir maaş artışını yansıtırken, 1866'da tekrar İzvornik'te mutasarrıf olarak görev almasıyla da yönetsel istikrar kazandığı görülür. 1870'li yıllarda Suriye coğrafyasına doğru genişleyen bir idari tecrübe dikkat çekmektedir. Şam, Beyrut, Kudüs ve Suriye Vilayetlerinde mutasarrıf, vekil kaymakam ve politika memuru gibi görevler alması; onun bölgeye özgü karmaşık siyasi ve etnik yapı içinde yetkin bir idareci olarak değerlendirildiğine işaret eder. Özellikle Kudüs Mutasarrıflığı sırasında aldığı 20,000 kuruş maaş, bu görevin stratejik önemini ve kendisine duyulan güveni ortaya koymaktadır. 1872-1874 yıllarında Siroz ve Selanik vilayetlerinde eş zamanlı yürüttüğü görevler, Paşa'nın birden fazla idari yükü başarıyla taşıyabildiğini göstermektedir. Bu dönemde Nafia Meclisi ve Tarik ve Meabir Müdürlüğü gibi altyapı ve kamu işleriyle ilgili teknik görevlerde bulunması, onu yalnızca mülki idarede değil, aynı zamanda taşra reformlarının uygulanmasında da önemli bir figür haline getirmiştir. 1875-1877 yıllarında Tırnovi, Trabzon ve tekrar Kudüs'teki görevleri, onu Balkanlar, Karadeniz sahası ve Ortadoğu gibi farklı bölgelerde tecrübe kazanmış bir yönetici haline getirmiştir. 1889'dan itibaren Paşa'nın valilik görevleri giderek daha istikrarlı ve yüksek maaşlı hale gelmiştir. Beyrut (1889), Bitlis (1889), Mamuretülaziz (1890),

Suriye (1892), Erzurum (1895) ve Aydın (1908) gibi önemli vilayetlerdeki valilikleri; Paşa'nın yüksek derecede güvenilen, deneyimli bir taşra valisi olarak sistematik şekilde değerlendirilmiş olduğunu gösterir. Erzurum'da 25,000, Selanik ve Aydın'da 30,000 kuruş gibi yüksek maaşlarla görev yapması, bu güvenin mali olarak da karşılık bulduğunu gösterir. 1902 yılında Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi âzâlığına atanması, onun idari tecrübesinin merkez bürokrasiye de aktarıldığını ortaya koyar. Selanik'te Emlâk-ı Hümâyûn Komisyonu Reisliği gibi fahrî fakat sembolik açıdan anlamlı bir görev üstlenmesi, Paşa'nın özellikle II. Abdülhamid dönemi sonunda hanedana olan yakınlığını ve protokoldeki yerini yansıtır. 1909'da Mısır'a fevkalade komiser olarak gönderilmesi, Paşa'nın yalnızca iç idarede değil, dış temsilde de güvenilen bir sima olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu görev, II. Meşrutiyet sonrası merkezî otoritenin Mısır'daki etkisini sembolik düzeyde yeniden inşa etme çabasının bir parçası olarak görülmelidir. Görev aldığı vilayetlerin çoğu ya stratejik (Kudüs, Erzurum, Selanik) ya da karmaşık eknik ve dini yapılarla malul (Suriye, Beyrut, Mamuretülaziz) bölgeler olması, onun kriz yönetimi kabiliyetine ve siyasal sezgilerine duyulan güveni teyit etmektedir. Uzun ve yoğun görev çizelgesi, onu klasik “uzun soluklu Osmanlı mülkiye kariyeri”nin bir timsali olarak öne çıkarır.

Tablo 5.48 Turhan Hüsnü Bey'in meslekî kariyeri

Tarih	Kurum	Görev	Maaş (Kuruş)
19 Ağustos 1866	Bâb-ı Âli Tercüme Odası	Stajyer	—
12 Ocak 1869	Petersburg Sefâreti	İkinci Kâtib	2,000
16 Ağustos 1871	Petersburg Sefâreti	Başkâtib	3,300
23 Mart 1873	Petersburg Sefâreti	Maslahatgüzar	10,000
23 Mart 1874	Berlin Sefâreti	Başkâtib	3,133
27 Aralık 1876	Berlin Sefâreti	Maslahatgüzar (ilaveten)	12,000
30 Ağustos 1877	Viyana Sefâreti	Maslahatgüzar	5,625
8 Aralık 1877	Roma Sefâreti	Maslahatgüzar	20,000
3 Nisan 1881	Teke Sancağı	Mutasarrıf	5,000
1 Nisan 1886	Urfa Sancağı	Mutasarrıf	5,000
5 Ocak 1887	Madrid Sefâreti	Maslahatgüzar	10,000 + tahsisat
9 Nisan 1894	Paris Sefâreti	Vekâlet (Madrid uhdesinde)	—
30 Temmuz 1894	Girit Vilâyeti	Vâli Vekâleti	30,000 + 400 Osmanlı altını harcırah
11 Nisan 1894	Bâb-ı Âli Komisyon Riyâseti	Reis	—
9 Haziran 1895	Hâriciye Nezâreti	Nazır	30,000
5 Mart 1896	Girit Vilâyeti	Vâli	30,000
22 Ocak 1897	Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi	Âza	20,000
11 Mayıs 1899	Lahey Konferansı	Murahhas	120,000 + 92,000

Turhan Hüsnü Paşa'nın meslek hayatına 1866'da Bâb-ı Âli Tercüme Odası'nda stajyer olarak başlaması, onun klasik anlamda diplomasiye yönelik yetiştirildiğini ve

modern bürokratik sınıfa dâhil olduğunu göstermektedir. Bu başlangıç, Osmanlı dış politikasının Batı eksenli yöneliminin bir parçası olan Tercüme Odası'nın ne derece önemli bir bürokratik okul işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. 1869-1874 yılları arasında Petersburg Sefâreti'nde ikinci kâtib, başkâtib ve maslahatgüzar gibi görevlerde bulunan Paşa, erken dönemden itibaren önemli dış temsil görevlerinde bulunmuş ve hızlı bir yükseliş sergilemiştir. Petersburg gibi Rusya İmparatorluğu ile ilişkilerin merkezinde yer alan bir başkentte uzun yıllar görev yapması, onun diplomasi alanındaki yetkinliğine işaret eder. Aynı şekilde, Berlin ve Viyana gibi Avrupa'nın siyasal merkezlerinde üst düzey diplomatik pozisyonlarda bulunması, Paşa'nın yalnızca dil ve temsil yeteneği değil, aynı zamanda yüksek siyasal kabiliyete sahip olduğunu düşündürmektedir. Bu görevlerde aldığı maaşlar da kademeli olarak artmakta ve yetkinliğine paralel bir mali karşılık yansıtmaktadır (örneğin, 1876 Berlin maslahatgüzarlığı: 12,000 kuruş). Roma Sefâreti'nde 1877 yılında aldığı 20,000 kuruş maaş, Paşa'nın en yüksek ücretli dış görevlerinden biri olup, Osmanlı'nın Vatikan ve İtalya Krallığı ile olan karmaşık ilişkilerinde güvenilir bir temsilci arayışının sonucu olarak değerlendirilebilir. Diplomatik kariyerinin ardından, 1881 yılında Teke (Antalya) ve ardından Urfa sancağında mutasarrıflık görevleri üstlenmesi, onun yalnızca bir diplomat değil, aynı zamanda taşra idaresine de adapte olabilen çok yönlü bir devlet adamı olduğunu göstermektedir. Madrid sefâretindeki maslahatgüzarlık (1887) ve ardından Paris sefâreti vekâleti (1894) görevleri, onun diplomatik temsil görevlerinde istikrarla tercih edilmeye devam ettiğini ortaya koymaktadır. 1894'teki Girit Valiliği vekâleti hem yüksek maaş hem de 400 Osmanlı altını tutarındaki harcırahla dikkat çekmektedir. 1895 yılında Hariciye Nezâreti'ne nazır olarak atanması, kariyerinde zirve noktasını teşkil eder. Bu görev, Osmanlı'nın uluslararası ilişkilerdeki yönünü şekillendirme yetkisini de beraberinde getiriyordu. Bu noktadan sonra 1896'da tekrar Girit Valiliği'ne atanması ise siyasi bir zorunluluğa dayalı pragmatik bir tercih olarak okunabilir. Paşa, burada hem idari hem diplomatik bir figür olarak "çift fonksiyonlu" görev üstlenmiştir. 1897'de Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi'ne âza olarak atanmasıyla merkeze çekilerek âzalık görevini üstlenmiş, 1899'da ise Lahey Barış Konferansı'na Osmanlı murahhası olarak gönderilmiştir. Bu, Osmanlı'nın uluslararası barış hukukunun teşekkülündeki varlığını sembolize eden önemli bir diplomatik temsil görevi olması

sebebiyle Paşa'nın bu göreve seçilmesi, onun kariyerinin hem Osmanlı içinde hem dışında ne denli saygın ve itibarlı bir konumda olduğunu gözler önüne sermektedir.

Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin biyografik özellikleri, Osmanlı bürokrasisinin sosyal, kültürel ve eğitimsel yapısını anlamak adına kıymetli veriler sunmaktadır. Reislerin büyük çoğunluğunun İstanbul doğumlu olması, bu dönemde başkentin devlet kademelerine erişim açısından ne derece merkezî bir rol oynadığını göstermektedir. Bununla birlikte, devletin farklı coğrafyalarından yetişip Şûrâ-yı Devlet riyasetine kadar yükselmiş şahsiyetler de bulunmaktadır ki bu durum, taşradan merkeze uzanan bürokratik bir hareketliliğe işaret eder. İstanbul'un sağladığı imkânlarla rağmen, yalnızca mekânsal avantaj değil, şahsi kabiliyet, talih ve güçlü bir hamî desteği de idarede yükselmenin belirleyici unsurları arasında yer almaktadır.

Reislerin eğitim geçmişleri, dönemin Osmanlı münevver profilini yansıtır şekilde çok dilliliği ön plana çıkarmaktadır. Arapça ve Farsçanın yanı sıra, Batı ile artan ilişkiler neticesinde Fransızca da yaygın şekilde öğrenilmiştir. Ayrıca bazı şahsiyetlerin Rumca, İngilizce, İtalyanca ve Almanca gibi farklı Batı dillerine de vâkıf olmaları, bu kişilerin sadece klasik İslamî ilimler değil, Batı düşüncesi ve hukuk sistemiyle de temas hâlinde olduklarını göstermektedir. Bu çok yönlü lisan bilgisi, onları hem Osmanlı'nın modernleşme çabalarına uyumlu bireyler hem de reformcu bürokratlar hâline getirmiştir.

Memuriyete başlama yaşlarına bakıldığında, oldukça genç yaşlarda bürokrasiye adım atılmış olduğu görülmektedir. 14-16 yaş aralığında memuriyete başlayanların sayısı kayda değerdir. Bu da Osmanlı'da erken yaşta eğitime verilen önemi ve liyakatin erken yaşta belirlendiğini göstermektedir. Bununla birlikte, 25-27 yaş gibi daha ileri yaşlarda memuriyete başlayanlar da mevcuttur. Bu durum, farklı eğitim yolları ve kariyer gelişim biçimlerinin Osmanlı bürokrasi yapısında bir arada var olduğunu ortaya koyar.

Telif eser sahibi olan reislerin mevcudiyeti ise Şûrâ-yı Devlet'in sadece idarî değil, ilmî birikimi olan şahsiyetler tarafından temsil edildiğini göstermektedir. Bu eserler hem hukuk hem tarih hem de felsefe gibi alanlarda Osmanlı bürokratinin çok yönlülüğünü yansıtır. Nihayetinde, Şûrâ-yı Devlet reisleri, sadece birer devlet adamı değil, aynı zamanda çağının ilim ve kültür dünyasına katkı sunan münevver

şahsiyetlerdir. Şûrâ-yı Devlet reislerinin biyografileri, Osmanlı'nın son dönem bürokratik zihniyetini çözümlemek adına kayda değer bir perspektif sunmaktadır.

Bu çok yönlü kimlik, Osmanlı Devleti tarafından verilen nişan ve madalyalarda da göstermektedir. Zira bu reisler, Mecîdî, Osmânî gibi yüksek dereceli Osmanlı nişanlarıyla taltif edilerek resmî takdir görmüş; ayrıca Avrupa devletleri tarafından da çeşitli nişanlarla ödüllendirilmişlerdir. Bu tür onurlandırmalar, onların yalnızca iç bürokraside değil, uluslararası düzeyde de saygınlık kazanmış şahsiyetler olduklarını ortaya koymaktadır. Nihayetinde, Şûrâ-yı Devlet reislerinin biyografileri, yalnızca kariyer basamaklarını değil, aynı zamanda bir dönemin entelektüel, idarî ve diplomatik zihniyetini anlamak açısından da kayda değer bir perspektif sunmaktadır.

6. SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyılda gerçekleştirilen reform hareketlerinin bir parçası olarak oluşturulan Şûrâ-yı Devlet, modern anlamda danışma ve yargı işlevlerini bünyesinde toplayan önemli kurumlardan biri olmuştur. Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin geçmişleri, görev süreleri ve sonrasındaki kariyer seyirleri, dönemin bürokratik yapısı hakkında önemli ipuçları sunmaktadır.

Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin büyük bölümü, sadaret makamında bulunmamış olmakla birlikte, daha önce valilik, mutasarrıflık, meclis üyeliği veya diğer yüksek idarî görevlerde bulunmuş tecrübeli devlet adamları arasından seçilmiştir. Bu durum, bu makamın her ne kadar sadaret gibi en üst düzey yürütme yetkisini haiz olmasa da yüksek prestijli ve etkin bir konumda bulunduğunu göstermektedir. Bu süreçte, reislik görevine genellikle devletin çeşitli hukukî ve idarî kademelerinde görev yapmış, nazırlık, valilik veya Adliye Nezâreti gibi önemli makamlarda bulunmuş kimseler atanmıştır. Görevinden herhangi bir suretle ayrılan bazı reislerin Meclis-i Âyan azalığına tayin edilmiş olmaları ise, bu kişilerin yalnızca idarî ve meslekî birikimlerinin değil, aynı zamanda devlet nezdindeki itibâr ve güvenilirliklerinin de bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu da Şûrâ-yı Devlet Reisliği'nin bir tür "idari tepe nokta" değil, fakat önemli bir geçiş veya aracı makam işlevi gördüğünü düşündürmektedir.

Bazı reislerin görevden alındıktan sonra kısa süreli bir "açıkta kalma" dönemi yaşamaları, dönemin idari yapısında gözlemlenen istikrarsızlıklar ile siyasal dengelere bağlı olarak ortaya çıkan dalgalanmaların bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu tür geçici görev boşlukları, Şûrâ-yı Devlet Reisliği'nin yalnızca bürokratik kariyerin bir merhalesi olmanın ötesinde, aynı zamanda Osmanlı idari sistemindeki dönüşümlerin ve reform süreçlerinin bir göstergesi niteliğinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin sicil kayıtlarının incelenmesi, Osmanlı'nın geç dönem bürokratik dönüşümünü anlamak bakımından değerli bir veri sunmaktadır. Bu reislerin görev süreleri, atandıkları makamlar ve genel kariyer seyirleri, Osmanlı bürokrasisinin nasıl şekillendiğini ve modernleşme sürecindeki kurumsal yapıların nasıl işlerlik kazandığını analiz etmek için zengin bir zemin oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin yalnızca idarî tecrübeleri değil, entelektüel donanımları da dikkate değerdir. Birçoğu iyi derecede Arapça ve Farsça'nın yanı sıra Fransızca gibi Batı dillerini de bilmekte, bu sayede hem İslam hukuku hem de Avrupa hukuk sistemleriyle ilgili bilgi sahibi olarak reform sürecine katkı sunabilmekteydi. Bu çok yönlü dil ve kültür yetkinlikleri, onların uluslararası meselelerde de etkin rol almalarını sağlamıştır.

Bu entelektüel ve idarî birikim, Osmanlı Devleti tarafından da çeşitli nişan ve madalyalarla taltif edilmiştir. Mecîdî, Osmânî ve İftihar gibi yüksek dereceli nişanlara layık görülmeleri, onların devlet nezdindeki kıymetlerini ve hizmetlerine verilen önemi yansıtmaktadır. Ayrıca birçok Şûrâ-yı Devlet Reisi, Fransa, Rusya, Avusturya, Prusya ve İngiltere gibi yabancı devletlerce de çeşitli nişanlarla ödüllendirilmiştir. Bu yabancı nişanlar, yalnızca bireysel başarıların değil, Osmanlı bürokrasisinin uluslararası düzeyde saygınlık kazanan yönünün de bir ifadesi olma yönünde de yorumlanabilir.

Sonuç olarak, Şûrâ-yı Devlet Reisleri'nin biyografileri, yalnızca bireysel kariyer hikâyelerini değil, aynı zamanda bir dönemin idarî, entelektüel ve diplomatik zihniyetini çözümlemek adına kayda değer bir perspektif sunmaktadır.

7. KAYNAKÇA

1.ARŞİV KAYNAKLARI

1.1.Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

1.1.1.Belgeler

Babıali Evrak Odası Evrakı (BEO): 3174/238020; 3443-258189; 3535-265088; 4575-343105; 4690-351714

Hazine-i Hâssa Nezâreti Defterleri (HH.d): 16425

İrâde Dahiliye (İ.DH): 640-44501; 720-50225; 723-50471; 738-60415; 763-62227; 852-68366; 870-69538; 1328-38; 1460-6

İrâde Dosya Usulü (İ.DUİT): 190-53; 190-50; 7-54; 7-100; 7-105; 8-1; 8-2; 8-4; 8-13; 8-42; 8-46; 8-51; 8-59; 8-72; 8-79; 8-82; 8-113; 9-1; 9-38; 9-42; 9-56; 9-78; 9-84; 9-109; 9-120; 8-87

İrâde Taltifat (İ.TAL.): 60-11; 382-53; 36-9; 17-27

Mabeyn İrâde (MB.İ): 31-129; 110-173; 170-25

Meclis-i Vükela Mazbataları (MV): 260-56; 261-18; 261-61;

Sadaret Divan Mukavelenameler (A)DVN.MKL): 81-15

Yıldız Esas Evrâkı (Y.EE.):75-26; 75-47; 75-45; 113-15

Yıldız Perakende Evrakı Başkitabet Dairesi Maruzatı (Y.PRK.BŞK.): 7-9

1.1.2. Defterler

Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Defterleri (DH.SAİDd.): 72-87; 22-45; 22-37; 4-114; 47-469; 77-475; 80-337; 4-176; 2-218; 47-419; 1-12; 4-38; 1-730; 2-228; 68-383; 3-88; 1-576; 3-224; 192-163; 93-297; 92-415; 3-904; 1-530; 150-383; 3-72; 2-416; 1-572; 25-121; 47-165; 80-137; 70-243

1.2. Süreli Yayınlar

1.2.2. Düstûr

Düstûr: 1. Tertip, c. 1

1.2.3. Gazeteler

Takvîm-i Vekâyi, 12 Zilkâde 1284, nr: 943

Takvîm-i Vekâyi, 3 Zilkâde 1285, nr: 1054

Takvîm-i Vekâyi, 7 Şaban 1288, nr: 1422

Takvîm-i Vekâyi, 3 Cemâziyülâhir 1289, nr: 1508

Takvîm-i Vekâyi, 22 Receb 1292, nr: 1753

Takvîm-i Vekâyi, 26 Receb 1292, nr: 1754

Takvîm-i Vekâyi, 16 Cemâziyülevvel 1293, nr: 1819

Takvîm-i Vekâyi, 16 Zilhicce 1293, nr: 1856

Takvîm-i Vekâyi, 24 Muharrem 1294, nr: 1862

Takvîm-i Vekâyi, 2 Safer 1295, nr: 2091

Takvîm-i Vekâyi, 29 Muharrem 1309, nr: 69

Takvîm-i Vekâyi, 24 Rebîülâhir 1327, nr: 182

Takvîm-i Vekâyi, 15 Şevval 1329, nr: 942

Takvîm-i Vekâyi, 8 Şaban 1330, nr: 1185

Takvîm-i Vekâyi, 4 Receb 1334, nr: 2520

Takvîm-i Vekâyi, 8 Muharrem 1337, nr: 3368

Takvîm-i Vekâyi, 8 Safer 1337, nr: 3392

Takvîm-i Vekâyi, 3 Cemâziyülâhire 1337, nr: 3489

Takvîm-i Vekâyi, 24 Şaban 1337, nr: 3557

Takvîm-i Vekâyi, 16 Zilkâde 1337, nr: 3623

Takvîm-i Vekâyi, 8 Muharrem 1338, nr: 3662

Takvîm-i Vekâyi, 22 Cemâziyülâhire 1338, nr: 3799

Takvîm-i Vekâyi, 4 Şevval 1338, nr: 3883

Takvîm-i Vekâyi, 15 Zilkâde 1338, nr: 3918

Takvîm-i Vekâyi, 1 Safer 1339, nr: 3988

Takvîm-i Vekâyî, 15 Zilhicce 1339, nr: 4238

Cerîde-i Havâdis, 18 Muharrem 1293, nr: 3004

Cerîde-i Havâdis, 18 Safer 1295, nr: 3632

Cerîde-i Havâdis, 16 Rebîülâhir 1295, nr: 3682

Cerîde-i Havâdis, 5 Zilkâde 1296, nr: 4146

1.2.1. Osmanlı Devlet Salnâmeleri

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 23, H.1285/M.1868

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 24, H.1286/M.1869

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 27, H.1289/M.1872

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 32, H.1294/M.1877

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 24, H.1293/M.1876

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 24, H.1286/M.1869

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 24, H.1293/M.1876

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 24, H.1286/M.1869

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 33, H.1295/M.1878

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 33, H.1295/M.1878

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 34, H.1296/M.1879

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 35, H.1297/M.1880

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 36, H.1298/M.1881

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 38, H.1300/M.1883

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 41, H.1303/M.1886

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 52, H.1314/M.1896

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 64, H.1326/M.1908

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 65, H.1326/M.1910

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 66, R.1327/M. 1911/1912

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Def'a: 68, R.1333-1334/M. 1918

1.3.Kitaplar

Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir 40-Tetimme*, (haz. Prof. Cavid BAYSUN), TTK Basımevi, Ankara 1991.

Ahmed Lûtfî Efendi, *Vak'a-Nüvis Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi*, c: 11, (haz. Prof. Dr. M. Münir Aktepe), TTK Basımevi, Ankara 1991.

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C: 2, (Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Yaylacık Matbaası, İstanbul 1972.

DANIŞMEND İsmail Hâmi, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c.4, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972.

DEVELLİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2013.

EKİNCİ Ekrem Buğra, *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2017.

GEDİKLİ Fethi, *Şûrâ-yı Devlet Belgeler, Biyografik Bilgiler ve Örnek Kararlarıyla*, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2018.

GÖKSU Rıza vd., *Yüzyıl Boyunca Danıştay*, TTK, Ankara 1968.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî I*, (haz. Nuri Akbayan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî V*, (haz. Nuri Akbayan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani Yahud Tezâkire-i Meşâhîr-i Osmaniye IV*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1308.

ORTAYLI İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, TTK, Ankara 1999.

ÖZTUNA Yılmaz, *Tanzimat Paşaları Âlî ve Fuad Paşalar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2006.

PAKALIN M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C: 1, MEB Yayınları, İstanbul 1993.

PAKALIN M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C: 2, MEB Yayınları, İstanbul 1993.

PAKALIN M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C: 3, MEB Yayınları, İstanbul 1993.

SARIYILDIZ Gülten, *Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909)*, Der Yayınları, İstanbul 2004.

SEYİTDANLIOĞLU Mehmet, *Tanzimat Devrinde Meclis-i Vâlâ (1838-1868)*, TTK, Ankara 1999.

1.4.Makale ve Ansiklopedi Maddeleri

AKYILDIZ Ali, “Şûrâ-yı Devlet”, c: 39, TDV Yayınları, İstanbul, 2010, ss. 236-239

AKYILDIZ Ali, “Mahmud Nedim Paşa”, c: 30, TDV Yayınları, Ankara, 2003, ss. 374-376

AKYILDIZ Ali, “Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye”, c: 28, TDV Yayınları, Ankara, 2003, ss. 250-251

ARTUK İbrahim, “Nişan”, c:33, TDV Yayınları, İstanbul, 2007, ss. 154-156

AYDIN Mahir, “İbrahim Edhem Paşa”, c: 10, TDV Yayınları, İstanbul, 1994, ss. 418-420

ÇETİNSAYA Gökhan, BUZPINAR Ş. Tufan, “Midhat Paşa”, c: 30, TDV Yayınları, Ankara, 2020, ss. 7-11

EMECEN Feridun, “Bâlâ”, c: 4, TDV Yayınları, İstanbul, 1993, ss. 554

İŞPİRLİ Mehmet, “Beylerbeyi”, c: 6, TDV Yayınları, İstanbul, 1992, ss. 69-74

KÜTÜKOĞLU Mübahat S., “Sicill-i Ahval Defterleri'ni Tamamlayan Arşiv Kayıtları”, Güney-Doğu Avrupa Araştırma Dergisi, S: 12, 1998, ss. 726-748

SARIYILDIZ Gülten, “Sicill-i Ahval Defterleri”, c: 37, TDV Yayınları, İstanbul, 2009, ss. 134-136

UÇMAN Abdullah, “Rıza Tevfik Bölükbaşı”, c: 35, TDV Yayınları, İstanbul, 2008, ss. 68-70

ÖZCAN Abdülkadir, “Kapıcı”, c: 24, TDV Yayınları, İstanbul, 2001, ss. 345-347

1.5.Yayımlanmış Belgeler

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, 3. Baskı, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 2010.

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, 11. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011

1.6.Tezler

BURULDAY Yunus, *Rıza Tevfik Bölükbaşı ve Zamanı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl 2023.

ÇEVİK Abidin, *Halil Menteşe'nin Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2011.

ELÇİ Rabia. *XIX. Yüzyılda Kudüs Sancağı ve Şerif Mehmed Rauf Paşa'nın Kudüs Mutasarrıflığı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağrı 2022.

EYİGÜN Melek, *19. Yüzyıl Osmanlı Bürokrasisinde Üryanizade Ailesi ve Cemil Molla*, Yayımlanmamış doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2023.

KARASU Demet, *Mahmud Nedim Paşa (1818–1883)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Erzurum 2019.

KORKMAZ Adem, *Midhat Paşa'nın Hayatı, İdari ve Siyasi Faaliyetleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016.

KURŞUN Zekeriya, *Küçük Mehmed Said Paşa (Siyasi Hayatı, İcraatı ve Fikirleri) 1838–1914*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1991.

ÖCAL Yaşar, *Said Paşa'nın Devlet ve Toplum Anlayışı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005.

ŞEN İsmail, *Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Kâmil Paşa: 1832–1913*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1995.

TAŞTAN Yahya Kemal, *Abdurrahman Şeref: Yaşadığı Dönem ve Eserleri*,
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Kırıkkale 2004.

1.7.İnternet Kaynakları

<https://danistay.gov.tr/icerik/20> Erişim Tarihi:24.01.2025

8. EKLER

Ek 3.1 1306-1889 tarihli Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'de Şûrâ-yı Devlet memurlarını gösteren 138'inci sayfa

(١٣٨)		
شورای دولت		
مأموریت	اسامی	رتبه
رئیس باش کاتب اعضادن	عارفی پاشا وصفی افندی	وزیر بالا
تنظیمات		
رئیس ثانی	خالد بك احمد رفيق بك ابرو افندی نوریان افندی قسطنطين افندی غالب بك اسعد بك ممداد بك فرید بك عباس پاشا عبدالله بك اسعد بك حاجی رشید بك مظفر بك حسن افندی ذکلی بك شکری بك غالب بك	صدر اناطولی بالا » اولی » » » » » میر میران اولی ثانیه » متمایز » » » اولی ثانیه ثانیه
باش معاون		
اون		

Ek 3.2 Midhat Paşa'nın Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'ne tayinini gösterir 6 Mart 1868/12 Zilkade 1284 tarihli Takvim-i Vekayi gazetesinin ilk sayfası

۹۴۳ دقعه
مجله اداره
مطبعة عامه

مشترکین بطبعه درده ولایت
مطبعة درنه - مطبعة اولیان مطبعة
ولایت اوراق مطبعة درنه - مطبعة
اجتیه در دولت مطبعة مسافرت
و شهرت مطبعة مطبعة مطبعة
ایک لازم مطبعة

بای خنده او قیام و شهاده و کیری باشند
واقع قرآن مطبعة درده مطبعة مطبعة

تقویم و کالنج

جريدة رسمية دولتی عثمانیه

۱۲۸۳ شباط ۲۴
محرر قلم
مطبعة عامه

نشره ششایم و قوعات و صمیمه
بناشدهای مطبعة درنه مطبعة
عومیه مطبعة مطبعة مطبعة
مركز به دن مطبعة درنه مطبعة
مركز اداره به کوندر مطبعة

تقویم علوم و فنون مطبعة به دار مطبعة
اولان مطبعة درنه مطبعة مطبعة

۱۲۸۴ شوال ۱۲
مجلس اداره ولایت به کوندر مطبعة
مجلس اداره ولایت به کوندر مطبعة

۱۲۸۴ شوال ۱۲
مجلس اداره ولایت به کوندر مطبعة

۱۲۸۴ شوال ۱۲
مجلس اداره ولایت به کوندر مطبعة

۱۲۸۴ شوال ۱۲
مجلس اداره ولایت به کوندر مطبعة

۱۲۸۴ شوال ۱۲
مجلس اداره ولایت به کوندر مطبعة

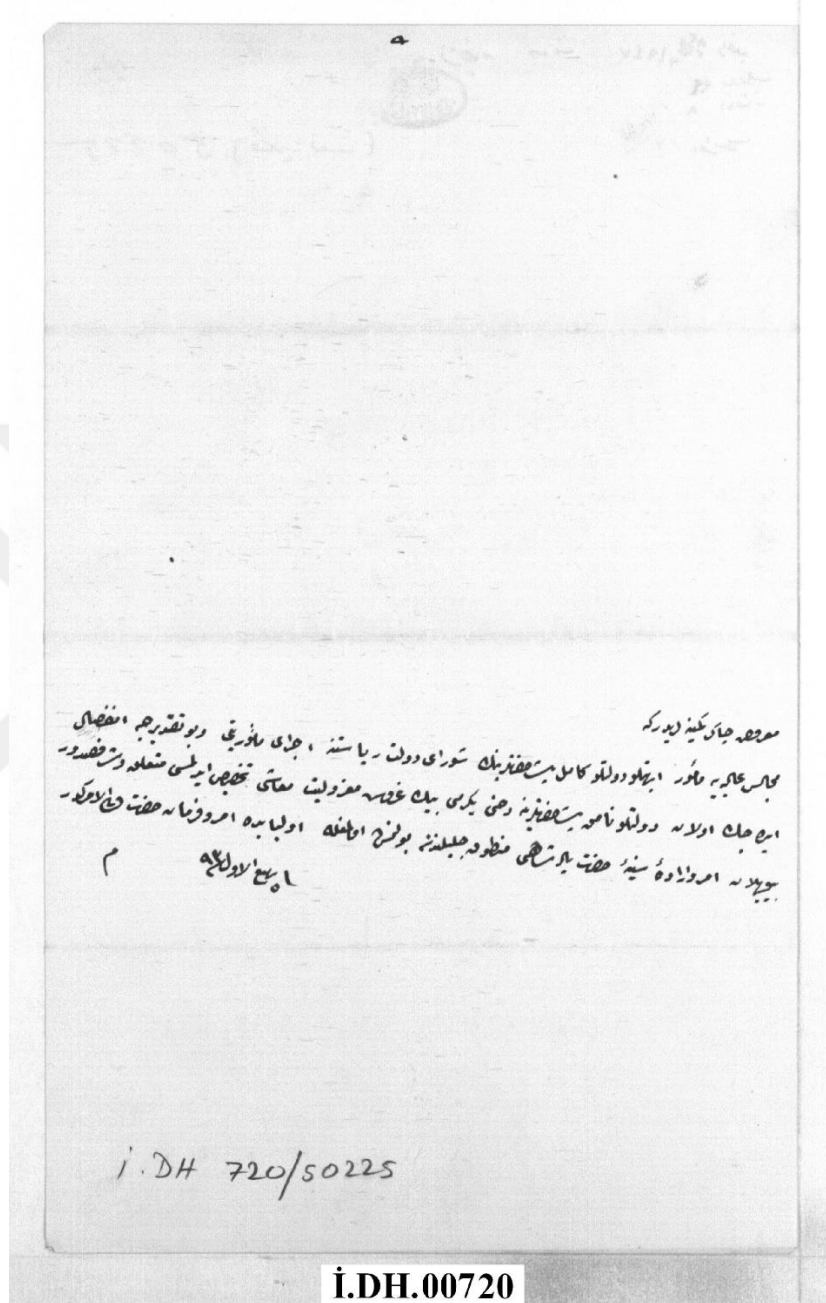
۱۲۸۴ شوال ۱۲
مجلس اداره ولایت به کوندر مطبعة

۱۲۸۴ شوال ۱۲
مجلس اداره ولایت به کوندر مطبعة

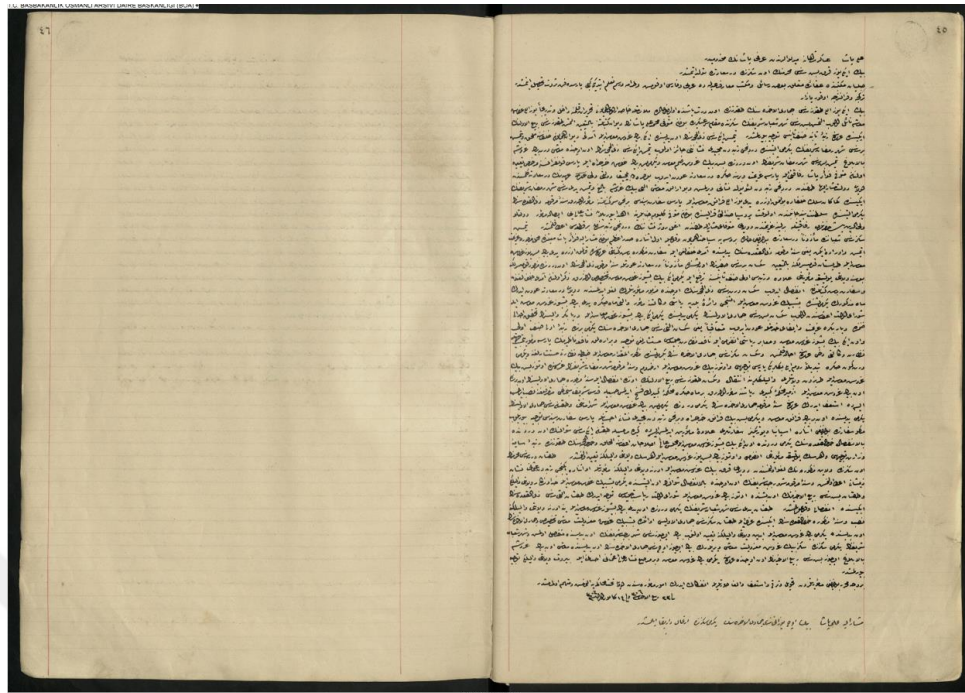
۱۲۸۴ شوال ۱۲
مجلس اداره ولایت به کوندر مطبعة

۱۲۸۴ شوال ۱۲
مجلس اداره ولایت به کوندر مطبعة

Ek 3.3 Namık Paşa'nın infisâli üzerine boşta kalan Şûrâ-yı Devlet Riyaseti'ne padişahın iradesi ile Yusuf Kâmil Paşa'nın tayin edildiğini gösterir 31 Mart 1876/5 Rebiülevvel 1293 tarihli belge (CDAB, İ.DH, 720-50225)

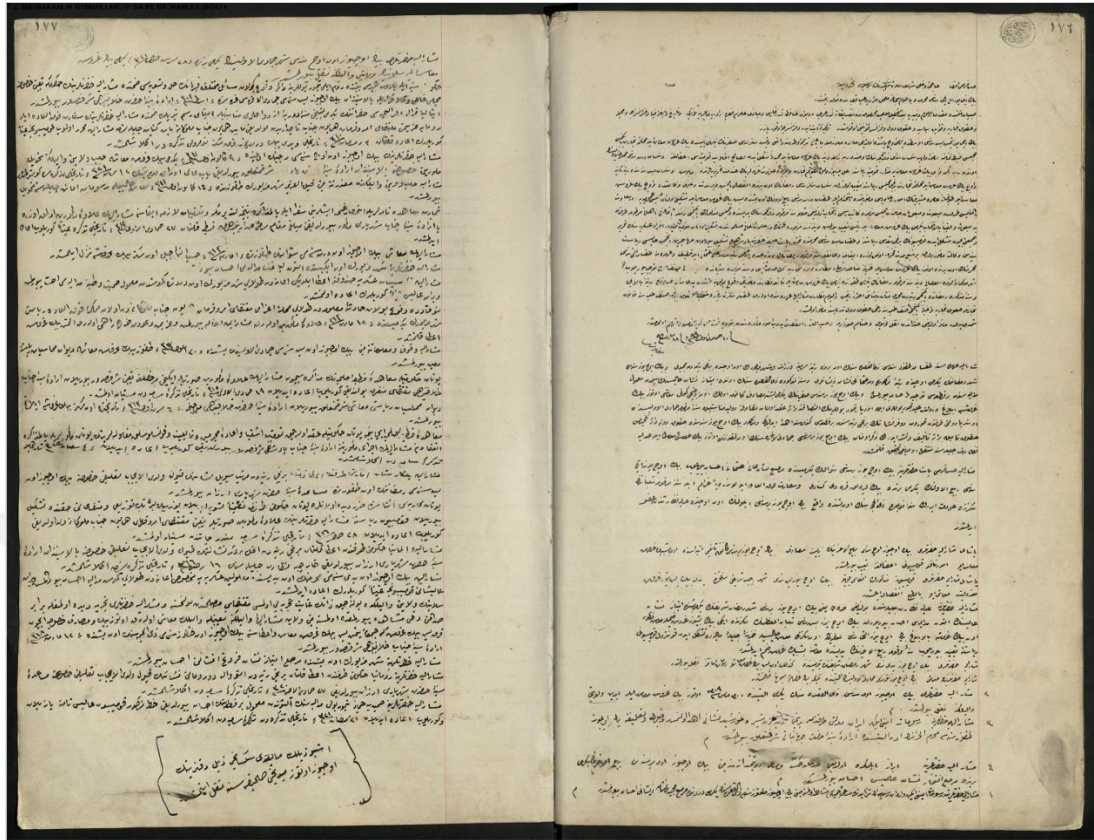

Ek 4.4 Ali Paşa'ya ait tercüme-i hal varakası

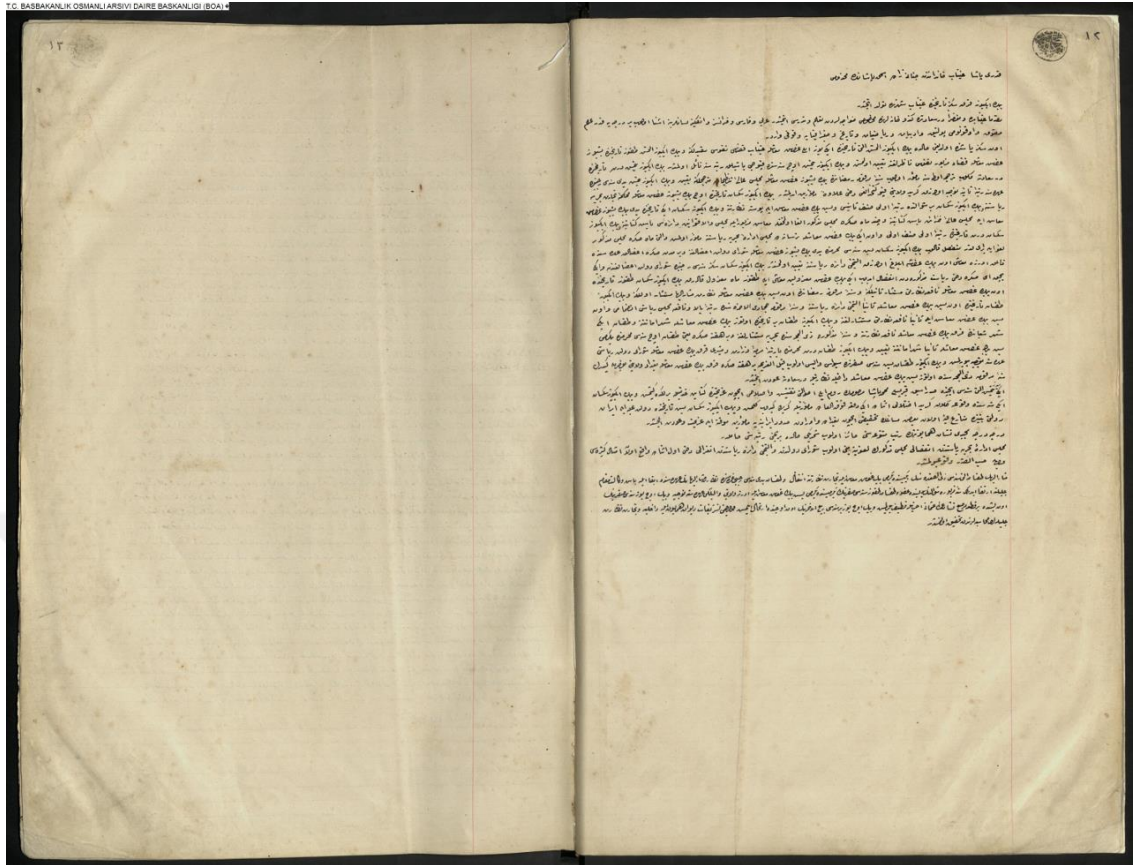

DI.SA.İLA.00022

Ek 4.5 Hasan Fehmi Paşa'ya ait tercüme-i hal varakası

Ek 4.6 Kadri Paşa'ya ait tercüman-ı hâl varakası

Ek 4.7 Said Halim Paşa'ya ait tercüman-ı hâl varakası

